

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS

**İSTANBUL-ÜMRANIYE İLÇESİNDE 1950-2017 YILLARI ARASINDA
GÖÇE BAĞLI OLARAK NÜFUSUN DEMOGRAFİK DEĞİŞİMİ**

**ABDULLAH ÜNSAL
17200147114**

**TEZ DANIŞANI
PROF. DR. ÖZLEM SERTKAYA DOĞAN**

İSTANBUL – 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : Abdullah ÜNSAL Numarası : 2501151283
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : Coğrafya Danışmanı : Prof. Dr. Özlem SERTKAYA DOĞAN
Tez Savunma Tarihi : 01.07.2019 Saati : 13:00
Tez Başlığı : "İstanbul-Ümraniye İlçesinde 1950-2017 Yılları Arasında Göçe Bağlı Olarak Nüfusun Demografik Değişimi"

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / ~~OLYAKLILIKLA~~ karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Prof. Dr. Özlem SERTKAYA DOĞAN		Kabul
2- Prof. Dr. Süheyla BALCI AKOVA		Kabul
3- Doç. Dr. Ali Osman KOCALAR		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- Doç. Dr. Mehmet ÜNLÜ		
2- Doç. Dr. Muzaffer BAKIRCI		

ÖZ

İSTANBUL-ÜMRANIYE İLÇESİNDE 1950-2017 YILLARI ARASINDA GÖÇE BAĞLI OLARAK NÜFUSUN DEMOGRAFİK DEĞİŞİMİ

ABDULLAH ÜNSAL

Tarih boyunca Dünya'nın ve Türkiye'nin jeopolitik, sosyal, kültürel ve ekonomik olarak merkezi olan İstanbul 1950'li yıllardan itibaren artan sanayileşme teşvikleriyle önemli bir göç çekim merkezi haline gelmiştir. 1950 yılına kadar 885 kişilik nüfusa sahip Üsküdar'a bağlı bir köy olan Ümraniye'nin 1950-2017 yılları arasında Anadolu yakasında büyük bir kent haline dönüşme süreci, ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Ümraniye'nin fiziki coğrafyasıyla ilgili temel bilgiler verildikten sonra yerleşim tarihi ve nüfus özellikleri bilgilerine yer verilerek analizler yapılmıştır. Bu analizlerde ilk göç süreci, göçten etkilenme, göçün sonuçları, değerlendirmesi ve gelecek için nüfus tahminlerine yer verilmiştir. Ümraniye'de en fazla nüfus artışı oransal olarak 1955-1960 yılları arasında %306 ile gerçekleşmiştir. Niceliksel olarak da beş yıllık periyotlarda en fazla nüfus artışı ise 159.289 kişiyle 1985-1990 yılları arasında Fatih Sultan Mehmet Köprüsünün yapıldığı yıllara denk gelmektedir. 1987 yılında Ümraniye ilçe olmuştur. Ümraniye Belediyesinin yanında Alemdağ, Çekmeköy, Ömerli, Sarıgazi, Taşdelen ve Yenidoğan belediyeleri Ümraniye ilçesinde yer almıştır. 2008 yılında 5747 sayılı kanunla Ümraniye sınırları yeniden düzenlenerek eski sınırlarından Çekmeköy ilçesi ile Sancaktepe ilçesi kurulmuş, Ümraniye belediyesinden iki mahalle Ataşehir ilçesine katılmıştır. 2012 yılından itibaren nüfus artış oranı, Türkiye'nin ve İstanbul'un artış oranıyla paralel hale gelmiştir. Bu paralel artış oranının en önemli sebebi olarak şehrin saçaklanan bölgesi olmaktan çıkıp tamamen İstanbul'la kompakt hale geldiğini söyleyebiliriz. 2017 yılında 699.901'e ulaşan Ümraniye nüfusu İstanbul'un 4., Anadolu yakasının ise en yüksek nüfusuna sahip ilçesi haline gelmiştir.

Ümraniye ilçesinde, Dudullu Organize Sanayi Bölgesi, sanayi siteleri, finans kuruluşlarının genel müdürlüklerinin yer almasıyla İstanbul'un önemli ticaret ve finans merkezi haline gelmiştir. Öyle ki bazı mahallelerde iş yeri sayısının mesken sayısından daha fazla olduğu görülmektedir. İlk göç hareketleri sırasında ortaya çıkan gecekondu mahalleleri dönüşerek İstanbul'un önde gelen kent merkezi haline gelmiştir. 2017 yılında hizmete giren ilk raylı sistemden sonra farklı doğrultularda yeni raylı sistemlerle çevre ilçe bağlantıları arttırılmaktadır. Ulaşım çeşitliliğinin artması yeni göçlerin önünü açması öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Ümraniye, Nüfus, Göç, Kentleşme.

ABSTRACT

DEMOGRAPHIC CHANGE OF POPULATION DUE TO MIGRATION BETWEEN 1950-2017 IN ISTANBUL-UMRANIYE

ABDULLAH ÜNSAL

Throughout history, the world's and Turkey's geopolitical, social, cultural and economic center of Istanbul with increasing industrialization encouraged since the 1950s migration has become a major center of attraction. Ümraniye, which was a village of Üsküdar with a population of 885 people until 1950, is intended to set forth the process of transformation into a big city center on the Anatolian side between 1950 and 2017, the emerging problems and solution proposals.

After giving basic information about the physical geography of Ümraniye, analysis was made by giving information about settlement history and population characteristics. In this analysis, the starting of first migration, the effects of migration, the results of the migration, evaluation and population projections are included. The proportionally highest increase in the population of Ümraniye was with *306 percent* between 1955 and 1960. Quantitatively, the highest increase in population over the five-year period corresponds to the years when the Fatih Sultan Mehmet Bridge was built between 1985 and 1990 with *159.289 people*. In 1987, Ümraniye became a municipality. Besides Ümraniye Municipality, Alemdağ, Çekmeköy, Ömerli, Sarıgazi, Taşdelen and Yenidoğan municipalities are located in Ümraniye district. In 2008, Ümraniye borders were rearranged by Law number 5747 and Çekmeköy district and Sancaktepe district were established from the former borders and two neighborhoods from Ümraniye Municipality joined Ataşehir district. From 2012 growth rate of population has become in parallel with the growth rate of Turkey and Istanbul. The most important reason for this parallel increase rate is that the city is no longer the sprawl characteristics of the city and has become completely compact with Istanbul.

The population of Ümraniye, which reached 699,901 in 2017, has become the 4th district in Istanbul and the district with the highest population on the Anatolian side.

Due to the presence of Dudullu Organized Industrial Zone, Industrial Sites and the general directorates of Financial Institutions in the district Ümraniye, Ümraniye has become an important trade and financial center of Istanbul. It is seen that in some neighborhoods, the number of work places is higher than the number of housings. During the first migration movements, new emerged slums composed changed, developed and turned into a leading city center of Istanbul. After the first rail system was put into service in 2017, the neighboring district connections are increased with new rail systems in different directions. Increased diversity of transportation is expected to pave the way for new migrations.

Key Words: İstanbul, Ümraniye, Population, Migration, Urbanization.

ÖNSÖZ

Sadece Türkiye'nin değil, Dünya'nın sayılı metropollerinden olan İstanbul, Asya ile Avrupa'yı birbirine bağlayan bir köprü olmakla birlikte Anadolu yakasının ortasında 1950'li yıllara kadar bir köy, Ümraniye, geçen 67 yılda İstanbul'un 4'üncü, Anadolu yakasının en kalabalık ilçesi haline gelmiştir. Ümraniye'ye doğru yaşanan 1950-2017 yılları arasında yaşanan göç hareketinin bölgenin demografik yapısında yaptığı değişiklik ve bölgede oluşturduğu niteliksel ve niceliksel sorunlar tespit edilerek çözüm ortaya konulması amaçlanmıştır. Aynı zamanda bölgenin yaşanan ani nüfus artışıyla İstanbul'un yaşadığı nüfus değişiminin bir bileşeni olarak ışık tutmasını da sağlayacaktır.

Ümraniye ile ilgili toplanan niceliksel verilerin analiz edilmesi ve niteliksel tasnifin yapılması sonrasında çalışma üç ana bölüme ayrılmıştır. Çalışmamızın 1. Bölümünde araştırma alanımızın doğal çevre özellikleri başlığı altında konum ve stratejik özelliği ile fiziki özelliği ele alınmıştır. Çalışmamızın 2. Bölümünde ise, beşeri özelliklere yoğunlaşarak, araştırma alanının yerleşim tarihi, nüfus özellikleri, kır nüfusu, şehir nüfusu ve nüfus hareketleriyle ilgili toplanan veriler irdelenmiştir. 3. ve son bölümde ise demografik değişime bağlı olarak ortaya çıkan sorunlar ve çözümleri ortaya konularak çalışmamız sonlandırılmıştır.

Ümraniye nüfusu ve demografik yapısının şekillenmesiyle ilgili veriler Türkiye İstatistik Kurumu'nun yayınladığı doküman ve veritabanlarından özenle 1990 öncesinde Üsküdar verileri içinden, sonrasında Ümraniye verilerinden derlenerek tablolar, grafikler ve haritalarla açıklamakta kullanılmıştır. İlçe verileri bulunmayan durumlarda İstanbul'a ait verilerle açıklanmaya çalışılmıştır. 2007 yılı öncesinde Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi kullanılmaması sebebiyle belirli periyotlarda yapılan Genel Nüfus Sayımı olduğu için tablo ve grafikler sayım yıllarına göre oluşturulmuştur. Haritalar ise veriler Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) yazılımlarından Arc GIS v.10.4 programına aktarılarak oluşturulmuştur. Oluşturulan tablo, grafik ve haritalar nüfus ve demografik değişimleri derinlemesine analizde, yorumlama ve çözüm önerileri ortaya koymada önemli katkıları olmuştur.

1950 ile 2017 yılları arasında Ümraniye’de yaşanan göçle yıllık ortalama 10 binin üzerinde artış yaşanmıştır. Bu sürekli göç artışıyla birlikte Ümraniye idari kısımlarının bir kısmı 2008 yılında yeni kurulan 3 ilçeye aktarılmasına rağmen nüfus artışında bir azalma olmaması ve ilçenin hemen hemen tamamının yerleşim alanına dönüşmesi sonucunda ortaya çıkan sorunların çözümü için tedbir alınmasını zorunlu kılmaktadır. Göçün planlamasının ve şehir planlamasının Ümraniye üzerinde bir değerlendirme yaparak İstanbul ve diğer illerde olası göç hareketlerinin yaşanması muhtemel alanlara karşı da önlem almak göçün yönetimi için bir referans olacaktır.

“İstanbul-Ümraniye İlçesinde 1950-2017 Yılları Arasında Göçe Bağlı Olarak Nüfusun Demografik Değişimi” konulu yaptığımız bu çalışmada hem ders sürecinde hem de tez sürecinde beni motive eden, destekleyen, araştırmamızın olgunlaşmasında değerli fikirleriyle yönlendiren çok kıymetli Prof. Dr. Özlem SERTKAYA DOĞAN hocama gönülden sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Tez sürecinde değerli desteğini ve görüşlerini esirgemeyen, motivasyonumu her daim yüksek kalmasını sağlayan değerli hocalarım Prof. Dr. Mesut DOĞAN ve Prof. Dr. Süheyla BALCI AKOVA’ya çok teşekkür ederim. Benim Coğrafya Ana Bilim Dalında yer almamda yıllardır telkinde bulunan, yüksek lisans öncesinde ve süresince hep yanımda olan değerli dostum Fatih ADIGÜZEL’e özel bir teşekkürü borç bilirim. Değerli arkadaşım Tuğrul AVCI’nın günün her anında yardımını esirgemediği destekten dolayı çok teşekkür ederim. Ayrıca Mesut ŞİMŞEK’e de çalışma alanıyla ilgili desteğinden dolayı teşekkür ederim.

Benim akademik başarımın ilk tuğlalarını koyan annem Zeliha ÜNSAL başta olmak üzere tüm aileme yanımda olduğu için çok şanslı olduğumu hissettirdikleri için teşekkür ederim. Yüksek lisansa başladığım dönemde tanışarak aslında tüm süreci beraber yaşadığım, fedakârlıklarıyla hem iş hayatımda hem de akademik sürecimde desteğiyle yanımda olan eşim Ümmühan ÜNSAL’a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Son olarak çekirdek ailemize henüz katılan oğlum Ömer Tuna ÜNSAL’a da bana müthiş bir motivasyon kaynağı olduğu için teşekkür ederim.

Abdullah ÜNSAL
İstanbul - 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ	III
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	VII
TABLolar LİSTESİ.....	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XII
HARİTALAR LİSTESİ.....	XIII
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMA ALANININ FİZİKİ ÖZELLİKLERİ

1. ÜMRANIYE DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLER	5
1.1 COĞRAFİ KONUM VE ÖNEMİ	5
1.2 MORFOLOJİK ÖZELLİKLERİ	10
1.3 İKLİM ÖZELLİKLERİ	13
1.4 SU KAYNAKLARI	16

İKİNCİ BÖLÜM ARAŞTIRMA ALANININ BEŞERİ ÖZELLİKLERİ

2. ÜMRANIYE’NİN BEŞERİ ÖZELLİKLERİ	19
2.1 YERLEŞME TARİHİ	19
2.1 NÜFUS ÖZELLİKLERİ	28
2.2.1 KIR NÜFUSU	40
2.2.2 ŞEHİR NÜFUSU	45
2.2.3 NÜFUS HAREKETLERİ	50
2.1.1.1 İlk Göç Alma Süreci	61
2.1.1.2 Göçten Etkilenme	64
2.1.1.3 Göçün Sonuçları	73
2.1.1.3.1 Kentleşme ve Altyapısal Sonuçlar	76
2.1.1.3.2 Çevresel Sonuçlar	83
2.1.1.3.3 Ulaşım Sorunları	92
2.1.1.4 Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özellikleri	104
2.1.1.4.1 Eğitim	105

2.1.1.4.2	Cinsiyet	111
2.1.1.4.3	İstihdam	114
2.1.1.4.4	Mahallelerin Bina, İşyeri ve Mesken Durumları	119
2.1.1.4.5	Alışveriş Merkezleri	127
2.1.1.5	Nüfus Hareketlerini Değerlendirme	129
2.1.1.6	Nüfus Projeksiyonları	136

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANIYLA İLGİLİ SORUNLAR VE ÖNERİLER

3.	DEMOGRAFİK DEĞİŞİME BAĞLI OLARAK ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR VE ÖNERİLER	141
3.1	ÇEVRESEL SORUNLAR ve ÖNERİLER.....	141
3.2	ARAZİ KULLANIMINA BAĞLI SORUNLAR ve ÖNERİLER .	146
3.3	ULAŞIM SORUNLARI ve ÖNERİLER	150
SONUÇ		160
KAYNAKÇA		164
ÖZGEÇMİŞ		171

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.	İstanbul'un 1929-2017 Yılları Arasında Aylık İklimsel Değerler	14
Tablo 2.	İklim Tablosu "Ümraniye"	15
Tablo 3.	Türkiye 2007-2011 Nüfus ve Su Tüketim Oran(%) ve Miktarları (m3). 17	
Tablo 4.	2007 yılı ADNKS'ne göre Ümraniye Belediyesine Bağlı Mahalle Nüfusları.....	26
Tablo 5.	Türkiye 1927-1950 Genel Nüfus Sayımlarına Göre Kır Nüfus ve Kır Nüfus Oranı (%)	41
Tablo 6.	Türkiye 1927-1950 Genel Nüfus Sayımlarına Göre Şehir Nüfus ve Şehir Nüfus Oranı (%)	47
Tablo 7.	Ümraniye İlçesi Anayol Listesi	95
Tablo 8.	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi UTK'nun konularına göre Ümraniye Karar Sayıları	98
Tablo 9.	Ümraniye'den Geçen Otobüs Hat Numaraları Listesi	99
Tablo 10.	Ümraniye'den Geçen Otobüs Hat Numaraları Listesi	101
Tablo 11.	Ümraniye İlçesi Okul ve Öğrenci Sayısı	106
Tablo 12.	Ümraniye İlçesi Eğitim Durumuna Göre Aldığı ve Verdiği Göç Durumu	110
Tablo 13.	Ümraniye İlçesi İkametgâhına Kayıtlı Kişilerin Yıllara Göre Ölüm Sayısı	114
Tablo 14.	İstanbul Organize Sanayi Bölgeleri.....	115
Tablo 15.	Ümraniye Belediyesi Taşınmaz Envanteri ve Nüfus İlişkisi	120
Tablo 16.	1960-2000 Yılları Arasında GNS verilerine göre Anadolu Yakası ve Avrupa Yakası Nüfusu	132
Tablo 17.	İstanbul Ana Raylı Sistemlerde Müşteri Memnuniyeti.....	151

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.	Cevherağa Camisi	21
Şekil 2.	1935-1980 yılları arasında Aşağı Dudullu ve Yukarı Dudullu Nüfus Değişimleri	27
Şekil 3.	1927 – 2017 Yılları Arasında Resmi Nüfus Sayımlarına Göre Ümraniye'nin Nüfusu.....	30
Şekil 4.	İstanbul-Türkiye Karşılaştırmalı Kır Nüfusu ve Kır Nüfus Yüzdesi	42
Şekil 5.	Ümraniye Kır Nüfusu ve Kır Nüfus Yüzdesi.....	44
Şekil 6.	İstanbul-Türkiye Karşılaştırmalı Şehir Nüfusu ve Şehir Nüfus Yüzdesi	47
Şekil 7.	Ümraniye Kent Nüfusu ve Kent Nüfusunun Oransal Değişimi.....	49
Şekil 8.	Türkiye ve İstanbul Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	55
Şekil 9.	Ulaşım-Arazi Kullanımı ve Çevresel Etki Döngüsü	58
Şekil 10.	TÜİK GNS ve ADNKS verilerine göre 1950-2017 Ümraniye Nüfusu ..	59
Şekil 11.	1990-2017 Yılları Nüfus Sayımlarına Göre Ümraniye'nin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu	60
Şekil 12.	1950 – 2008 Yılları Arasında Genel Nüfus Sayımlarına Göre Ümraniye'nin Nüfus Artış Oranı	64
Şekil 13.	2009 – 2017 Yılları Arasında Genel Nüfus Sayımlarına Göre Ümraniye'nin Nüfus Artış Oranı	68
Şekil 14.	Ümraniye'de Gecekondu Yıkımı	78
Şekil 15.	Ümraniye'de Gecekonduları Yıkılan Halk İlgi Beklediklerini Açıkladı	80
Şekil 16.	23 Nisan 1993 Ümraniye Çöp Faciası Haberi.....	92
Şekil 17.	1935 – 2017 Yılları Arasında GNS göre Ümraniye'nin Kadın-Erkek Nüfusu	112
Şekil 18.	2017 Yılına Ait Ümraniye Nüfus Piramidi	113
Şekil 19.	Saray Mahallesinin TEM ve Şile Yolundan Görünüşü ve İşmerkezleri	124
Şekil 20.	Topağacı Mahallesi Küçüksu Caddesinden Gecekondu Yapılarına Bakış	125
Şekil 21.	2008-2017 Yılları Arasında ADNKS verilerine göre Ümraniye Mahalleleri Nüfus Değişimleri	133
Şekil 22.	Senaryolara göre Türkiye Nüfus Projeksiyonları (2018-2080).....	137
Şekil 23.	Senaryolara göre Ümraniye Nüfus Projeksiyonları	140
Şekil 24.	Ümraniye Çiğdemi	145
Şekil 25.	Ümraniye Belediyesi 2004-2017 Yılları Arasında İnşaat Ruhsatı ve Alanı	149
Şekil 26.	Boğaz Geçişi Sağlayan Ulaşım Alternatiflerinin günlük ortalama Araç Sayıları	153

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1.	Ümraniye Lokasyon Haritası	5
Harita 2.	Ümraniye Uydu Görüntü Haritası	7
Harita 3.	Ümraniye Raylı Sistem Haritası.....	9
Harita 4.	Ümraniye Yükselti Haritası.....	11
Harita 5.	Ümraniye Mahalleleri Bazında Yükselti Haritası	12
Harita 6.	Ümraniye Mahalleleri Uydu Haritası	23
Harita 7.	2007 yılında Ümraniye Belediyesi Mahalleler Nüfus Dağılışı Haritası... 25	
Harita 8.	2008 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası	31
Harita 9.	2009 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası	32
Harita 10.	2010 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası	33
Harita 11.	2011 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası	34
Harita 12.	2012 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası	35
Harita 13.	2013 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası	36
Harita 14.	2014 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası	37
Harita 15.	2015 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası	38
Harita 16.	2016 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası	39
Harita 17.	2017 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası	40
Harita 18.	2007 Yılında Ümraniye’de Yaşayanların NKO İller Haritası.....	66
Harita 19.	2008 Yılında Ümraniye’de Yaşayanların NKO İller Haritası.....	69
Harita 20.	2017 Yılında Ümraniye’de Yaşayanların NKO İller Haritası.....	70
Harita 21.	2017 Yılında Ümraniye NKO Kişilerin Yaşadığı İller Haritası.....	72
Harita 22.	2017 Yılında Meydana Gelen Tüm Meteorolojik Afetlerin İllere Göre Dağılımı	82
Harita 23.	1970 yılı Ümraniye Uydu Haritası	86
Harita 24.	1982 Yılı Ümraniye Uydu Haritası	87
Harita 25.	2017 Yılı Ümraniye Uydu Haritası	88
Harita 26.	Ümraniye İlçesi Yol Haritası.....	94
Harita 27.	Yapım Aşamasındaki Dudullu – Kayışdağı – İçerenköy – Bostancı Metro Hattı	102
Harita 28.	Yapım Aşamasındaki Ümraniye–Ataşehir – Göztepe Metro Hattı.....	103
Harita 29.	Ümraniye’de MEB’e Bağlı Eğitim-Öğretim Kurumlarının Mahallelere Dağılışı	108
Harita 30.	Dudullu OSB’nin Ümraniye İlçesinde Konumu	116
Harita 31.	Ümraniye İlçesinde Mahallere Göre Bina Sayısı Dağılımı.....	121
Harita 32.	Ümraniye İlçesinde Mahallere Göre İşyeri Sayısı Dağılımı	122
Harita 33.	Ümraniye İlçesinde Mahallere Göre Mesken Sayısı Dağılımı.....	126
Harita 34.	Alışveriş Merkezlerinin Ümraniye İlçesinde Konumu	127
Harita 35.	Ümraniye’de Yaşayanların Doğum Yerine Göre Türkiye Dağılımı	135
Harita 36.	1970, 1982, 2006, 2011, 2013, 2014, 2015 ve 2017 yılları Ümraniye Uydu Görüntüleri	147
Harita 37.	İstanbul Anadolu Yakasının Mevcut Raylı Sistemleri ve Ümraniye	155
Harita 38.	Bostancı-Dudullu (M8) Metro	156
Harita 39.	Göztepe-Kazım Karabekir (M12) Metro.....	157

Harita 40. Çekmeköy-Sultanbeyli (M5) Metro Uzatması.....	159
---	-----

KISALTMALAR LİSTESİ

µg	: Mikro gram
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AVM	: Alışveriş Merkezi
BM	: Birleşmiş Milletler
CBS	: Coğrafi Bilgi sistemleri
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
FSM	: Fatih Sultan Mehmet
GNS	: Genel Nüfus Sayımı
İBB	: İstanbul Büyükşehir Belediyesi
İETT	: İstanbul Elektrik Tramvay ve Tünel İşletmeleri Genel Müdürlüğü
İMES	: İstanbul Madeni Eşya Sanatkârları
İTO	: İstanbul Ticaret Odası
İUM	: İstatistik Umum Müdürlüğü
KADOSAN	: Kadıköy Oto Sanatkârları
KAKS	: Kat Alanı Katsayısı
KGM	: Karayolları Genel Müdürlüğü
Km	: Kilometre
m²	: Metrekare
m³	: Metreküp
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
MERNİS	: Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi
MGM	: Meteoroloji Genel Müdürlüğü
NAH	: Nüfus Artış Hızı
NGH	: Net Göç Hızı
NKO	: Nüfusa Kayıtlı Olduğu
NO₂	: Azot Dioksit
NVİGM	: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
PO	: Partikül Madde
SO₂	: Kükürt Dioksit
TAKS	: Taban Alanı Katsayısı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEM	: Trans European Motorway
TMMOB	: Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UKOME	: Ulaşım Koordinasyon Müdürlüğü

GİRİŞ

Türkiye, Asya ile Avrupa kıtalarının farklılıkları sosyal, kültürel, ticari, beşeri olarak etkileşimde bulunduğu doğal bir köprü konumundadır. İstanbul ise bu geçişin anahtarı rolünde olup Asya'yı Avrupa'ya, Avrupa'yı da Asya'ya bağlamaktadır. Bu bağlantı yüzyıllardır sadece şehir içi deniz ulaşımıyla sağlanırken 1973 yılında 1. Boğaz (15 Temmuz Şehitler) Köprüsü, 1988 yılında 2. Boğaz (Fatih Sultan Mehmet) Köprüsü ile sağlanmıştır. 2013 yılından sonra da Marmaray raylı sistemi, Avrasya boğaz altından tüp geçidi ve 3. Boğaz Köprüsü ile boğaz geçişi alternatifler kazanmış ve geçiş güzergâhı deniz ulaşımı dışında beşe çıkmıştır.

1940'lı yılların sonlarına kadar Türkiye'de devletçi politika izlenmekteydi. Ancak, 1950 yılından sonra liberal ekonomi politikasına geçiş süreciyle başlatılan sanayi atılımları özellikle İstanbul'da sanayileşme devlet teşvikleriyle desteklenmiş ve işgücü ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Sanayileşme sürecinin etkisiyle Anadolu'dan İstanbul'a göç hareketi 1950'li yıllarda başlamıştır. 1963 yılında başlanan 1. Kalkınma Planında pronatalist nüfus politikasından antinatalist nüfus politikasına geçiş yapılarak Türkiye nüfus politikasında değişime gidilmiştir. Nüfus artışı ekonomik büyümenin önünde engel görülmüştür. Bu durumun en önemli sebebi 1950 yılına kadar Türkiye nüfusunun %75'inden fazlasının kırsalda yaşaması ve kırsalda oluşan nüfus yoğunluğu ekonomik sorunlara yol açmaya başlamıştır. Aynı zamanda kırsalda artan işsizlik nedeniyle Anadolu'dan sanayileşmenin teşvik edildiği şehirlere, özellikle İstanbul'a göç artmıştır. Özellikle Avrupa yakasında Haliç kıyılarında bulunan sanayi kuruluşlarının çevresinde, Anadolu yakasında ise sanayileşmenin olduğu Üsküdar ve Kadıköy çevrelerinde yağ damlası yayılımı gibi şehir saçaklanmaya başlamıştır.

Üsküdar'ın Kısıklı nahiyesine bağlı Ümraniye, 1950 yılında 885 kişilik nüfusuyla küçük bir köy durumundayken başlayan göçlerle '93 Harbi sonrasında yerleşen göçmenlerden sonra yerleşenler Rizeliler olmuştur. Gelen Rizeliler, yapılan inşaat ve ticaret faaliyetleri, Şile bağlantı yoluyla Üsküdar-Kadıköy ulaşımının sağlanması ile göç yoğunluğu başlayarak 1962 yılında Ümraniye, köy statüsünden belediye statüsüne geçmiştir. 1973 yılında 1. Boğaz Köprüsünün açılması ve 1960'lı

yıllarda Haliç çevresindeki küçük sanayi işletmeleri, Perşembe Pazarı sanayicileri ile Kadıköy Oto Sanayicilerinin kurdukları kooperatiflerle aldıkları destekler neticesinde daha sağlıklı ve organize alanların kurulması için Dudullu Bölgesinde Devlet Arsa Ofisinden araziler satın alınmıştır. 1. Köprü bağlantı yolunun Ümraniye’den geçmesi ve Sanayi Sitelerinin kurulma çalışmaları bölgeye hareketlilik getirmiştir. Aynı zamanda gecekonduların Ümraniye’de çoğalmaya başlaması, yerleşenlerin kendi konutlarının yıkılmaması için yeni yerleşeceklerin gecekonduları yapımlarını desteklemeleri daha hızlı yapılaşma meydana gelmesine neden olmuştur. Buna rağmen defalarca gecekondular yıkılmış ama yeniden inşa edilmiştir. Zamanla gecekondularda artan nüfusun büyük bir oy potansiyeli oluşturmamasından dolayı kaçak yerleşmeler daimi olmuş ve arazilerin işgali daha da artmıştır. 1988 yılında 2. Boğaz Köprüsünün de açılması sonrasında 1985-1990 yılları arasında yaklaşık 160 bin kişinin Ümraniye’ye yerleşmesiyle GNS verilerine göre ilçe 1990’a kadarki en fazla göç alma seviyesine ulaşmıştır. Ümraniye 1950-2017 yılları arasında yıllık ortalama 15 bin göç alarak 2017 yılında ilçe nüfusu 699.901’e ulaşmıştır.

Şehrin ve Ümraniye’nin gelen göç akınına karşı sosyo-ekonomik ve şehir altyapısının herhangi bir master planı bulunmamasından dolayı kent tamamen işgale karşı savunmasız kalmıştır. 1984 yılında çıkarılan *Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki 3030 Sayılı Kanunla* imar planlama yetkisi İstanbul’da belediyenin imar müdürlüğüne devredilmiştir. Göç akınının sürmesi nedeniyle şehir yapısının düzeltilmeye çalışılmasına rağmen gelen yeterli gelmemiştir. Yeşil alan, ulaşım ve altyapı sorunları hala devam etmektedir. Ayrıca Eğitim kurumlarının yetersizliği nedeniyle dersliklerin kalabalık olması ve okul öncesi eğitimde okullaşmanın düşük seviyede kalması gibi sorunlara yol açmıştır. Cinsiyet yönünden incelendiğinde de 1950 yılında erkek nüfusu artmaya başlamış ve 1955 yılında erkek nüfus oranı kadın nüfus oranına göre yaklaşık %24 oranında daha fazla duruma gelmiştir. 2013 yılına kadar erkek nüfus oranı düşmesine rağmen %1’lik erkek nüfus oranı fazlası bulunmaktaydı. 2017 yılında kadın-erkek nüfus oranının hemen hemen aynı seviyeye gelmesi göç hareketlerinin azaldığını gösteren verilerden birisidir.

Ümraniye ilçesinin Esenkent ve Esenşehir mahallelerinde Dudullu OSB'nin bulunması ve Saray Mahallesi'nde iş merkezlerinin fazla olmasıyla meskenden daha fazla işyeri bulunması sebebiyle önemli bir ticaret sahası haline gelmesini sağlamıştır. Site Mahallesi'nde yapımı devam eden Finanskent projesiyle Ümraniye, sadece İstanbul'un değil tüm Türkiye'nin finans merkezi haline gelecektir. Karayolu ulaşımında 1. ve 2. boğaz köprülerinin bağlantı yollarının Ümraniye'den geçmesi nüfusun yoğunlaşmasında katkıda bulunmuş ve AVM projeleri için de “potansiyel müşteri ve ulaşım kavşaklarına yakınlık” gibi gerekli kriterleri fazlasıyla sağlamıştır. Ümraniye’de 2007 yılından sonra açılan 5 AVM, açıldıkları lokasyonlarda arsa ve konut rayiç bedellerinin yükselmesini sağlamıştır. Ayrıca, bölgenin trafik yoğunluğu da arttırıcı etki yapmakta ve farklı bölgelerden göç çekimine sebep olmaya devam edecektir.

“İstanbul-Ümraniye İlçesinde 1950-2017 Yılları Arasında Göçe Bağlı Olarak Nüfusun Demografik Değişimi” kapsamında yapılan çalışmada Ümraniye ile ilgili göçün kaynağı, bölgeye gelen göçün etkileri, Ümraniye'nin demografik yapısının değişimi ve çözüm önerileri sunulmuştur. Ümraniye'nin nüfus projeksiyonu, TÜİK verilerine bağlı olarak 2080 yılına kadar çıkarılmış ve çözüm önerileri için veri olması hedeflenmiştir.

Çalışmada kullanılan temel veri kaynağı olarak Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK), eski adıyla Devlet İstatistik Enstitüsü'nün (DİE), verilerinden ve istatistik çalışmalarından faydalanılmıştır. 2007 yılı öncesinde Genel Nüfus Sayımları, 2007 itibarıyla de Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verileri hazırlanan tablo ve şekillerde veri analizi amacıyla kullanılmıştır. Aynı zamanda İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Ümraniye Belediyesi, Çekmeköy Belediyesi, Sancaktepe Belediyesi kaynakları da hem niceliksel hem de niteliksel kaynaklarından önemli veriler sağlamıştır. Ayrıca, çalışma alanıyla ve konusuyla ilgili kitaplar, akademik çalışmalar, makaleler, yayınlanan eserler çalışmanın oluşması için önemli referanslar olmuştur. Elde edilen veriler MS Office Excel 2016 hesaplama araçları ve Arc GIS 10.4 Coğrafi Bilgi Sistemleri programlarına aktararak işlenmiştir. İşlenen verilerin daha anlamlı

olması bakımından tablo, grafik ve harita gibi görsel öğelerle çalışmamız desteklenmiştir.

Çalışma üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde, Ümraniye'nin konumu ve Fiziki özellikleri incelenmiştir. Çalışma alanının konumu, Türkiye ile İstanbul açısından stratejik özellikleri, topoğrafya yapısı, iklim yapısı, su kaynakları irdelenerek doğal çevre özelliklerinin bir fotoğrafı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde çalışma alanının beşeri özelliklerini ortaya çıkarmak için öncelikle bölgenin geçmişten günümüze tarihsel gelişimi hakkında bilgilere yer verilmiştir. Daha sonra nüfus özelliklerine yoğunlaşarak Ümraniye'nin kır ve şehir nüfus özelliklerinin değişimleri ortaya konulmuştur. Ayrıca nüfus hareketlerinin süreci, etkileri, kentsel değişim sonuçları ve sosyo-ekonomik sonuçları açıklanmaya çalışılmıştır. Nüfus hareketleri değerlendirilerek ve 2080 yılına kadar yıllık nüfus projeksiyonu hazırlanmıştır.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümde demografik değişimin ortaya çıkardığı sorunlarla ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır. Sorunların çözümleriyle Ümraniye bölgesi için öneriler sunulurak çalışma tamamlanmıştır.

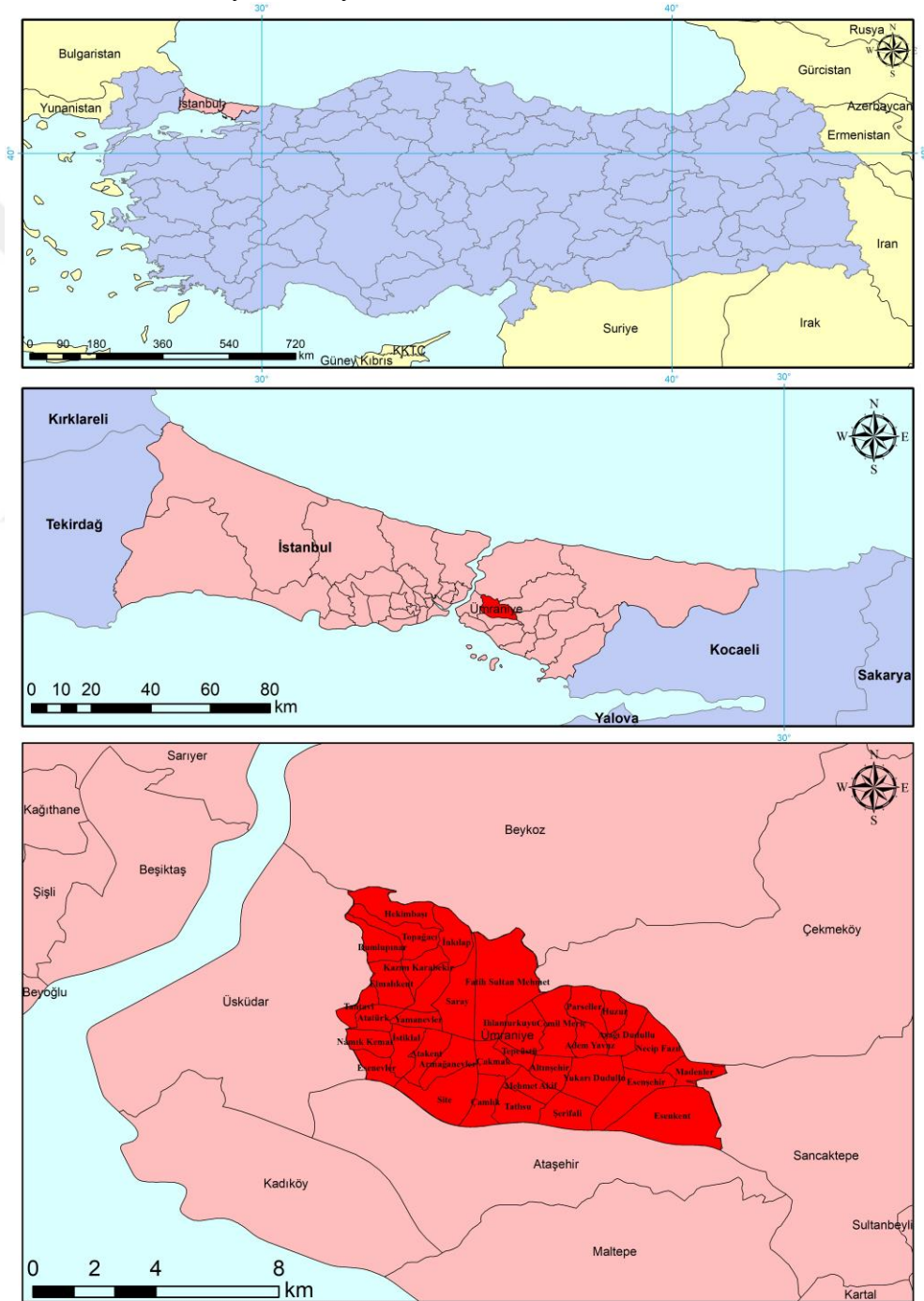
BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANININ FİZİKİ ÖZELLİKLERİ

1. ÜMRANIYE DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLER

1.1 COĞRAFI KONUM VE ÖNEMİ

Harita 1. Ümraniye Lokasyon Haritası

Türkiye, Asya ve Avrupa kıtası arasında sosyal, kültürel, ekonomik ve beşeri olarak bir köprü görevi görmektedir. Yüzyıllarca Doğu ile Batı kültürlerinin birbiriyle çatıştığı ve yeni kültürlenmelerin ortaya çıktığı bu ülke aynı zamanda ipek yolu, petrol, doğalgaz ile madenlerin ticaret güzergâhı, Karadeniz ile Akdeniz Deniz Ticaret Yolu gibi ekonomik buluşma noktası olmuştur. Farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan Anadolu yarımadası, iklim olarak dört mevsimin görüldüğü orta kuşakta yer alması ve verimli topraklara sahip olmasından dolayı tarımsal ve hayvansal çeşitliliğe de sahiptir. Türkiye'nin en önemli şehirlerinin başında gelen İstanbul, hem karasal olarak Asya ve Avrupa Kıtalarının hem de denizel olarak Karadeniz ve Marmara Denizlerinin kesiştiği bir noktada köprü görevi gören bir şehir olmuştur. Bu stratejik öneme sahip şehir, İstanbul, kurulmuş olan birçok imparatorluklara da başkentlik yapmıştır. Dünyanın en eski şehirlerinin başında gelen bu gözde şehir, doğal özellikleri sebebiyle tüm insanların dikkatini çekmekle birlikte yoğun nüfus hareketlerine sahne olmuştur.

İstanbul Boğazı, Avrupa ve Asya'nın birbirine en çok yaklaştığı noktada bulunmaktadır. Boğaz adeta denizin nehir, nehrin de deniz gibi olduğu bir su ile iki kıtayı birbirinden ayırmaktadır. "Bilinen en eski boğaz geçişi M.Ö. 511 yılında İskit seferine çıkan Pers Kralı Darius'un yaklaşık 700.000 kişilik ordusunu gemileri yan yana yerleştirilmesiyle bir yüzer köprü oluşturmasıyla gerçekleştirilmiştir" (Karayolları Genel Müdürlüğü, ?, s. 1). Özellikle 20.yy.'ın 2. yarısında artan şehir nüfusu ve şehir içi trafiğinin artması ile deniz ulaşımının yetersiz kalması bir köprü yapılmasını fikri ve projesini zorunlu hale getirmiştir. İstanbul'un Anadolu Yakası ile Avrupa Yakası arasındaki ulaşım geçmiş dönemlerde sadece deniz ulaşımı ile sağlanırken, 20 Şubat 1970 tarihinde dönemin Başbakanı Süleyman Demirel ile Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından ilk boğaz köprüsünün temelleri atılmış, 30 Ekim 1973 tarihinde Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk tarafından açılmıştır. Açıldığı tarihte dünyanın ayak açıklığı en geniş köprüsü olarak kayıtlara geçmiştir. 1974 yılında günlük ortalama 32.520 araç geçiş yaparken, 1987 yılına gelindiğinde nüfusun beklenenin çok üstünde artışı, beşeri ve ekonomik nedenlerden dolayı günlük ortalama 130.000 geçişi ile kapasitesini aşacak değerlere ulaşmıştır (Karayolları Genel Müdürlüğü, ?, s. 1). Avrupa ve Asya arasındaki 2. Köprü bağlantısının temel atma törenini 29 Mayıs 1985 tarihinde Başbakan Turgut Özal ile Cumhurbaşkanı Kenan

Evren gerçekleştirmiş, 3 Temmuz 1988’de Başbakan Turgut Özal tarafından açılışı yapılmıştır. Açılış töreninde Cumhurbaşkanı Kenan Evren ‘-gün gelecek Fatih Sultan Köprüsü de yetmeyecek, 3. Köprü ve boğazın altından geçişler yapılacak’ diyerek büyüyen şehre dikkat çekmiştir. Nitekim 29 Mayıs 2013’te Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından temeli atılarak yapımına başlanan Yavuz Sultan Selim isimli 3. Köprü’nün, 26 Ağustos 2016 tarihinde açılışı yapılmıştır. 2013 yılında Marmaray ile raylı sistem ve 2016 yılında da Avrasya Tüneliyle kara yolu bağlantısıyla deniz yoluna alternatif 5 bağlantı güzergâhına ulaşılmıştır.

Harita 2. Ümraniye Uydu Görüntü Haritası

Kaynak: Ümraniye Kent Rehberi [<https://webgis.umraniye.bel.tr/keos/>] (Ümraniye Belediyesi, 2017)

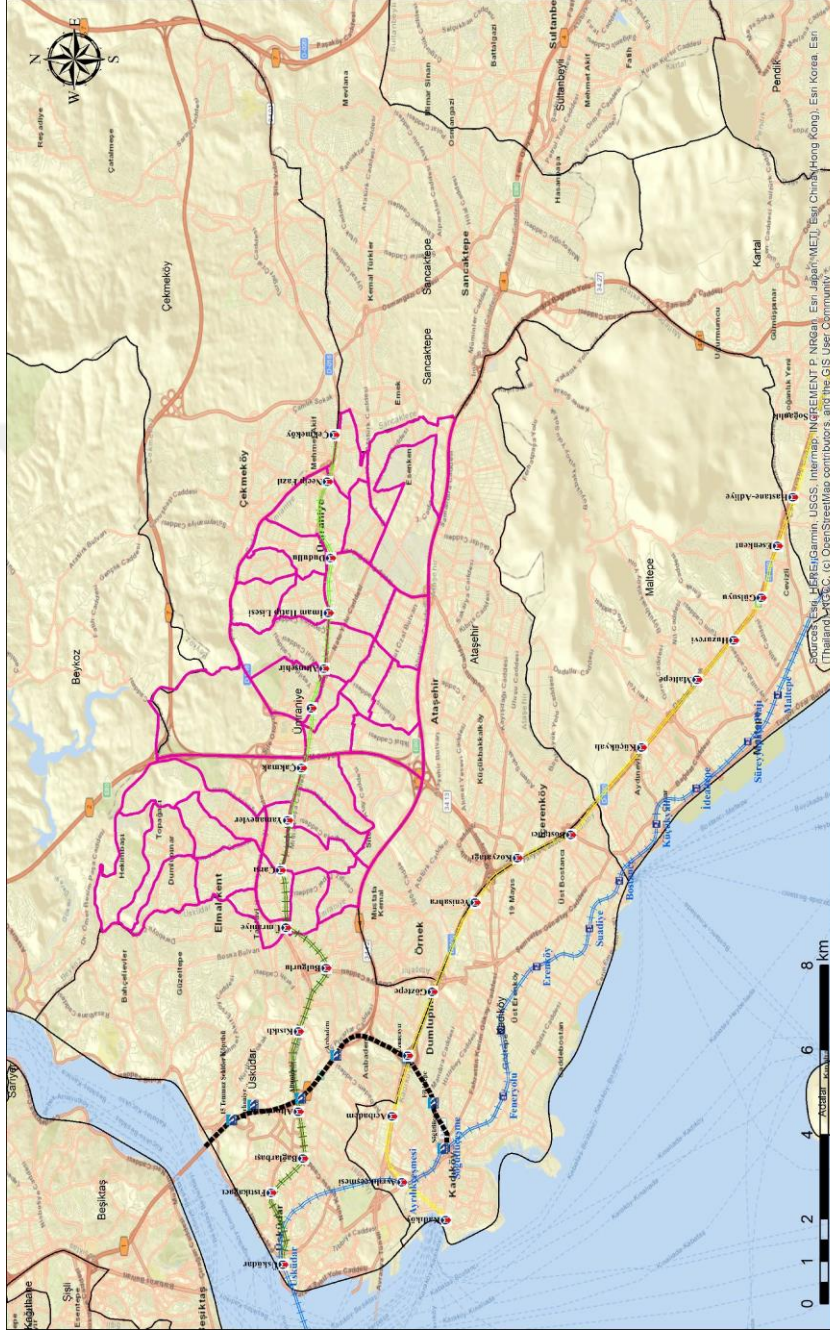
Özellikle 15 Temmuz Şehitler Köprüsü ve Fatih Sultan Mehmet Köprüsü’nün yapıldığı yıllarda Ümraniye İlçesinin köprü bağlantı yollarının tam ortasında kalıyor olması ve 2000’li yılların başından itibaren Türkiye’nin yoğun nüfusuna sahip olan Şehri –İstanbul- ile Avrupa’ya karayolu bağlantı güzergâhında bulunması birçok şehirlerarası ulaşım firmasının cep otogarı olarak adlandırılan yolcu indirme-bindirme istasyonlarının merkezi haline gelmesinde etken olmuştur. Köprülerin açılması sonrasında Avrupa Yakasında bulunan sanayi merkezlerinin ulaşım olanakları sebebiyle bu bölgeye de yerleşkelerinin kurulmasıyla birlikte özellikle Anadolu’dan

gelen göç akınını üzerine çekerek nüfusu her dönemde katlanarak artış göstermiştir. Ayrıca, Ümraniye ilçesi İstanbul Anadolu yakasında Karadeniz, Marmara ve Boğaz alanının tam ortasında kalıyor olmasıyla doğal bir merkez halindedir.

İstanbul'da 2'si Avrupa Yakası, 6'sı Anadolu Yakası olmak üzere toplam 8 adet Organize Sanayi Bölgesi (OSB) yer almaktadır. Anadolu Yakasında yer alan Organize Sanayi Bölgelerinin 5'i Tuzla'da, 1 tanesi de Ümraniye'de yer almaktadır. Ümraniye'deki Dudullu Organize Sanayi Bölgesi, 1983 yılında 256 hektarlık alana Perşembe Pazarı, Kasımpaşa ve Kadıköy'de yer alan iş yerlerini bir araya toplayarak 30.000-50.000 kişiye istihdam kapasitesiyle kurulmuştur. Ümraniye İlçesinde İMES Sanayi Sitesi (1986), Des Sanayi Sitesi (1996), İdos Sanayi Sitesi (1996) ve Kadosan Sanayi Sitesi (1996) yerleşkeleri yer almaktadır. Genel olarak üretim alanları makine-metal, mobilya ve otomotiv yan sanayi olmak üzere gümrükleme-depo, plastik, gıda-meşrubat, elektrik-elektronik, tekstil, kimya, kâğıt, inşaat, pazarlama ve diğer sektörlerin ihtiyaçlarına yönelik çalışmaktadır (Doğan M. , 2013, s. 525-528). Dudullu, önemli bir Organize Sanayi Bölgesi olması sebebiyle İstanbul'un istihdam merkezi haline gelmiştir. Diğer taraftan İstanbul Finans Merkezi gibi projeler de devam etmektedir.

Ümraniye, hem karayolları ulaşım ağının geçiş güzergâhında olması hem de sanayi bölgelerini ilçede yer alması sonucunda İstanbul ilinin 4. Büyük nüfusu haline gelmesinde önemli etkenler arasındadır. Bu nedenle nüfusta yaşanan artış alternatif ulaşım ihtiyaçlarını ortaya çıkarmıştır. 6 Haziran 2012'de Anadolu yakasının 2. Metrosu olan M5 Metrosunun Üsküdar-Yamanevler etabı Aralık 2017'de, Yamanevler-Çekmeköy etabı da Ekim 2018'de tamamlanarak hizmete alınmıştır. Günlük 180 bin yolcu kapasitesiyle yapılan Metro hattı Türkiye'nin ilk vatmansız Metro özelliğini taşımaktadır. Harita 3'te görüldüğü üzere hattın ulaşım olarak en önemli özelliği ise Metrobüs ve Marmaray gibi ulaşım ağlarıyla Avrupa yakasına bağlantılı olmasıdır. Ayrıca, Ümraniye M5 Metro hattı diğer Metro güzergâhı olan (M4) Kadıköy-Tavşantepe(Pendik) hattı ile (M12) Kazım Karabekir(Ümraniye)-Göztepe(Kadıköy) ve (M8) Yukarı Dudullu(Ümraniye)-Bostancı(Kadıköy) hatlarıyla bağlantısı için yapım süreci devam etmektedir.

Harita 3. Ümraniye Raylı Sistem Haritası

Lejant

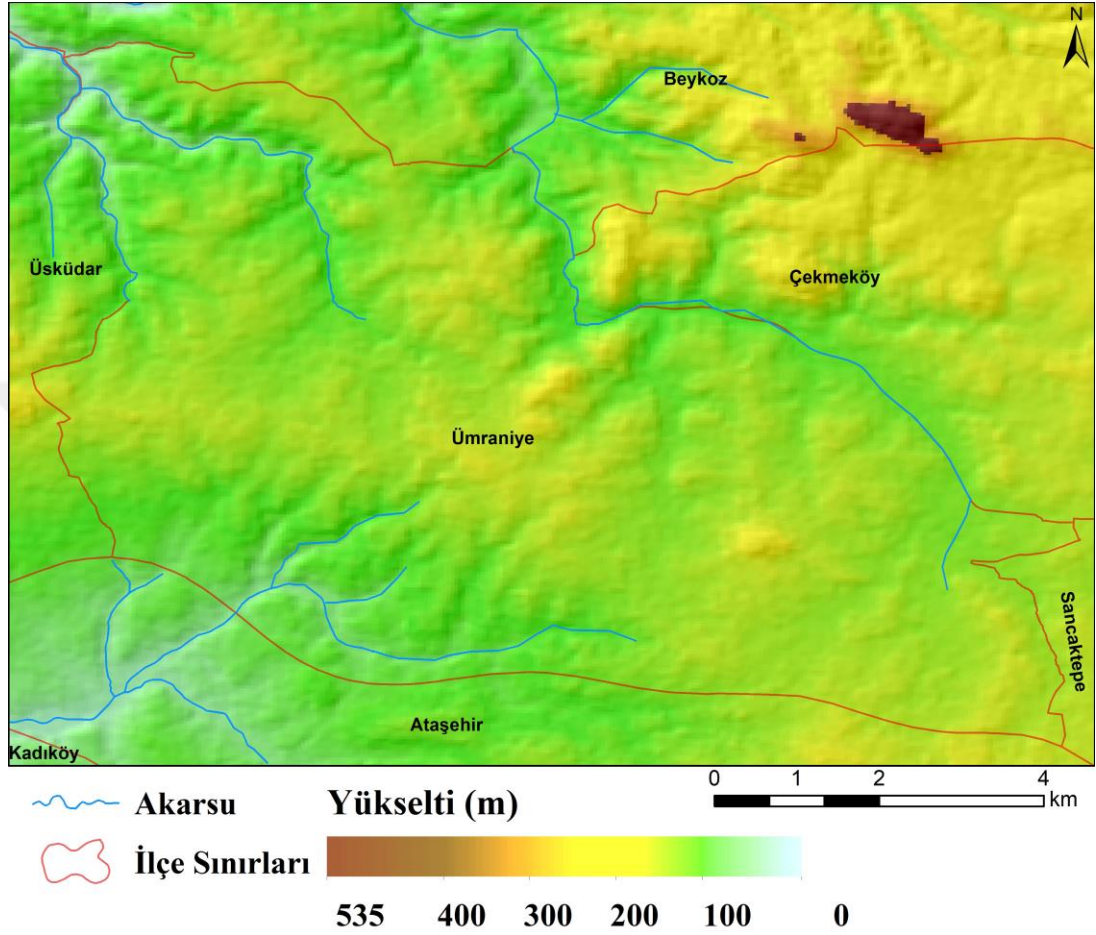
- Kadıköy-Kartal-Tavşantepe Metro İstasyonları
- Üsküdar-Ümraniye-Çekmeköy Metro İstasyonları
- Metrobüs Durakları
- Marmaray İstasyonları
- Kadıköy-Kartal-Tavşantepe Metro Hatı (M4)
- Üsküdar-Ümraniye-Çekmeköy Metro Hatı (M5)
- Marmaray Güzergahı
- Metrobüs Güzergahı
- Ümraniye

1.2 MORFOLOJİK ÖZELLİKLERİ

Ümraniye, İstanbul'un Anadolu yakasında yer almaktadır. Kuzeyinde Çekmeköy ile Beykoz, batısında Üsküdar, güneyinde Ataşehir, doğusunda da Sancaktepe ilçeleri bulunmaktadır. Yüzölçümü yaklaşık 45 km²'dir. Coğrafi koordinat sistemine göre 29°4' – 29°11' doğu boylamları ile 40°59' – 41°3' kuzey enlemleri arasında kalan Ümraniye'nin denizden ortalama yüksekliği 120 metredir.

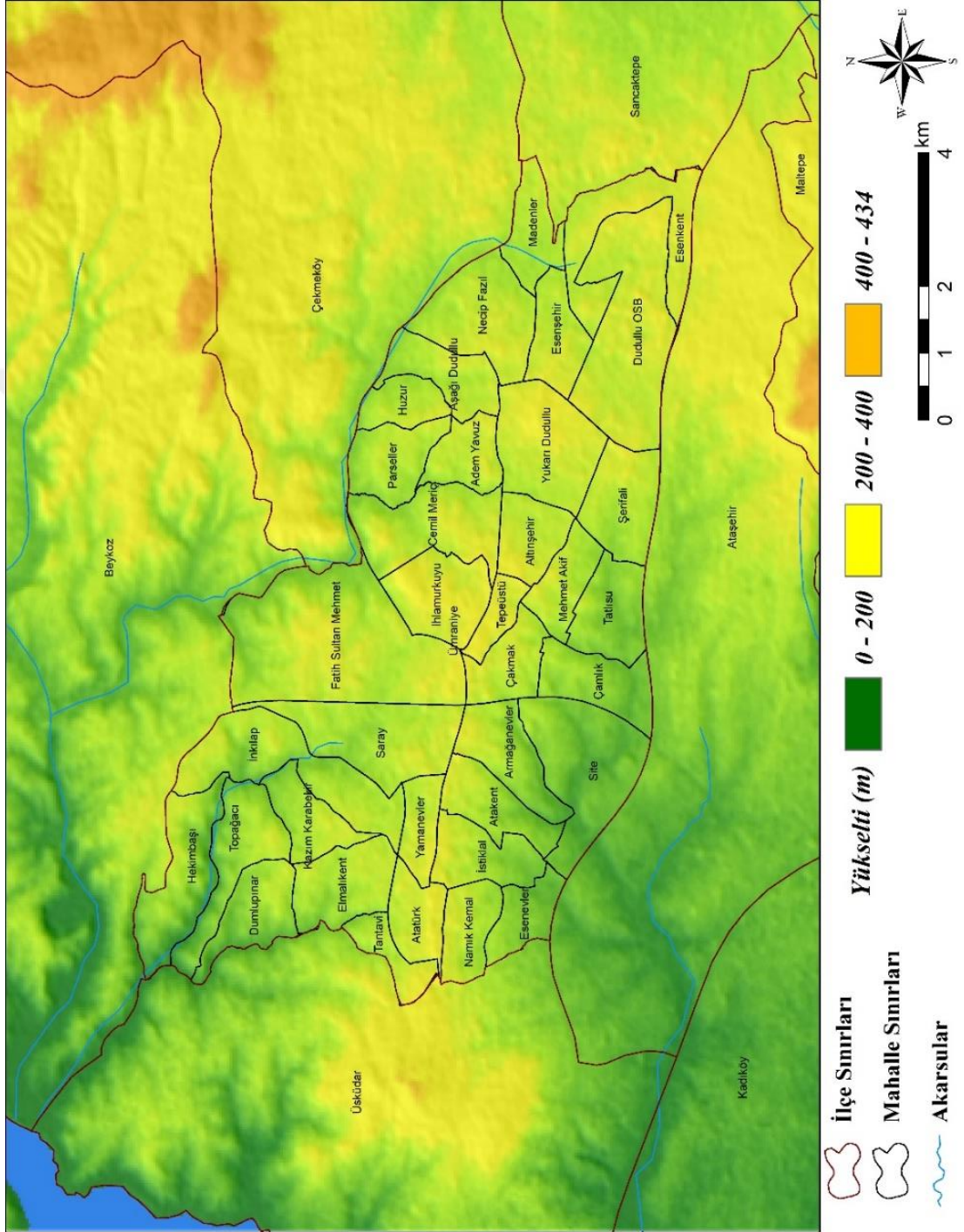
Ümraniye, aşınmış bir plato olan Kocaeli yarımadasında bulunmakta olup en önemli vadileri Hekimbaşı ile Topağacı Mahallelerini birbirinden ayıran Küçüksu Deresi Vadisi ve 2008 yılından önceki dönemde Kadıköy sınırını oluşturan şu anda Site Mahallesinden Ataşehir-Mustafa Kemal Mahallesine doğru ilerleyen Şeytan Deresi vadisidir. Ayrıca doğu-batı yönünde ulaşımını sağlayan en önemli caddelerinden biri olan, Alemdağ Caddesi, doğu-batı yönünde uzanan ve ilçenin tam ortasında bulunan plato sırtında yer almaktadır. İlçenin en yüksek yerini 185 metre ile Yukarı Dudullu Mahallesi içinde yer alan Orhan Gazi Korusu, en alçak yerini de 20 metre ile Hekimbaşı İlçesi Küçüksu Deresi oluşturmaktadır (Buksur, 2002, s. 8-9).

Harita 4. Ümraniye Yükselti Haritası

Ümraniye ilçesinin tamamına yakını akarsu yataklarındaki Kuvaterner alüvyonları bir kenarıya bırakılırsa, Paleozoyik formasyonlardan oluşmaktadır. Özellikle Paleozoyik'e (Ordovisiyen-Silüriyen) ait kumtaşı, çakıltaşı, çamurtaşı ilçe genelinde hemen hemen her yerde mostra vermektedir. Paleozoyik arazileri dışında çok az yüzlek veren Tersiyer birimleri ilçenin daha çok kuzeybatı kesiminde görülmektedir. Pliosen'e ait bu birimler karasal kırıntılılar olarak yayılış göstermektedir (Özgül vd., 2011). Ümraniye ve yakın çevresi genel olarak alçak plato karakterinde bir görünüme sahiptir. İlçe geneli Değirmen Dere ve kolları tarafından Elmalı barajına drene olmaktadır. Sınırlı bir alan dağlık olarak nitelendirilebilen ana jeomorfolojik üniteye sahiptir. İlçe genelinde eğim değerleri %2-10 arasında değişmekle birlikte dar bir alanda (Alem Dağı civarında) %45'in üzerine çıkmaktadır (Özgül, ve diğerleri, 2011).

Harita 5. Ümraniye Mahalleleri Bazında Yükselti Haritası

Ümraniye'nin batısında Kurtköy Formasyonu *kumtaşı*, *çamurtaşı*, *çakıltaşı*; çevresi Kayalıtepe Formasyonu *kumtaşı*, *çakıltaşı*; güneyinde Yayalar Formasyonu

kumtaşı, şeyl; Sancaktepe yönüne doğru Menteşe Formasyonu *kiltaşı, şeyl, silttaşı*; kuzeybatısında Çökel İstifi kolüvyonel malzeme karakterli kötü boylanmalı-köşeli-blok-çakıl özellikli *yamaç molozu çökelleri* yapısındadır (Özşahin, 2013).

Genel olarak tüm Ümraniye Mahallelerinin kurulduğu alanlar düz bir alan olup yerleşim olarak oldukça elverişli bir arazi yapısına sahiptir. Yerleşim alanı olarak kullanılmadan önce daha çok ormanlık ve yeşil alandı. Günümüzde ise nüfus yoğunluğunun en fazla olduğu ilçelerin başında gelmesi sebebiyle hemen hemen tümüne yakını binalarla kaplanmıştır.

Çamlıca Tepesinin doğu yamacından kuzey-güney doğrultusunda olasılıkla verev atımlı yırtmaç fayların zikzaklı olarak uzanan *Ümraniye Fayı* bulunmaktadır. Kuvarsit ve onun altında stratigrafik yapıda bulunan arkozların oluşturduğu kütle ile Paleozoyik yaşta daha genç birimleri (Pendik-Pelitli formasyonları) yan yana getiren bir fay olmakta olup, düşey veya düşeye yakın eğimi bulunmaktadır (Özgül, ve diğerleri, 2011, s. 58).

1.3 İKLİM ÖZELLİKLERİ

İstanbul genel olarak kuzeyde daha çok Karadeniz ikliminin özelliklerini taşıırken güneyde Marmara Denizi kesimlerinde Akdeniz iklimine yakın bir iklim özelliğine yakın Marmara Geçiş İklimi etkisi altındadır. Buksur (2002) bu iklimin genel karakterini “subtropikal ve polar hava kütlelerinin mevsimlik yer değiştirmeleri ve bunların arasındaki kutupsal cephe boyunca meydana gelen frontal faaliyetlerin mevsimlere göre değişen etki sahası şiddeti ve frekansı” belirlediğini belirtmiştir. Bu sebeple iklim hem Akdeniz hem de Karadeniz iklimlerinin karakteristik özelliklerini taşıyan hava şartlarını taşıyabilmektedir. Mesela kuzeyde kuraklık gibi Akdeniz iklimi özellikleri çok yaşanmamaktadır. Kuzey – Güney aksında iç kesimlere doğru ilerledikçe iki iklimin özelliklerinin yanında daha karasal bir özellik taşımaktadır. 2017 yılında, Türkiye’nin 1981-2010 yılları sıcaklık ortalamasının yaklaşık 1°C yükselme görülmüştür (Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018, s. 5).

Tablo 1. İstanbul'un 1929-2017 Yılları Arasında Aylık İklimsel Değerler

İSTANBUL	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Yıllık
	Ölçüm Periyodu (1929 - 2017)												
Ortalama Sıcaklık (°C)	6.0	6.1	7.7	12.0	16.7	21.4	23.8	23.8	20.1	15.7	11.7	8.3	14.4
Ortalama En Yüksek Sıcaklık (°C)	8.4	9.0	10.9	15.4	20.0	24.6	26.6	26.8	23.7	19.1	14.8	10.8	17.5
Ortalama En Düşük Sıcaklık (°C)	3.1	3.1	4.2	7.6	12.1	16.5	19.4	20.1	16.8	12.9	8.9	5.5	10.8
Ortalama Güneşlenme Süresi (saat)	2.9	3.6	4.6	6.5	8.8	10.6	11.5	10.6	8.2	5.7	4.0	2.7	79.7
Ortalama Yağışlı Gün Sayısı	17.3	15.2	13.8	10.3	8.0	6.2	4.3	5.0	7.6	11.2	13.0	17.1	129.0
Aylık Toplam Yağış Miktarı Ortalaması (mm)	106.0	77.7	71.4	45.9	34.4	36.0	33.3	39.9	61.7	88.0	100.9	122.2	817.4
	Ölçüm Periyodu (1929 - 2017)												
En Yüksek Sıcaklık (°C)	22.0	24.7	29.3	33.6	34.5	40.2	41.5	40.5	39.5	34.2	27.8	25.5	41.5
En Düşük Sıcaklık (°C)	-13.9	-16.1	-11.1	-2.0	1.4	7.1	10.5	10.2	6.0	0.6	-7.2	-11.5	-16.1

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü

Tablo 1’de Meteoroloji Genel Müdürlüğünün 1929 – 2017 yılları arasındaki verilerinde İstanbul için ortalama en sıcak aylar Temmuz ile Ağustos ayları olup, en yağışlı aylar ise Ocak ile Aralık ayları olarak görülmektedir. Bu veriler, Tablo 2’de yer alan Ümraniye sıcaklık verileri ile karşılaştırıldığında oldukça birbirine yakın değerler olduğu görülmektedir. Ümraniye nüfusunun artmasıyla birlikte yeşil alanların azalması, yapılaşmanın artması, rüzgâr koridorlarının engellenmesi ve benzeri diğer durumlardan ötürü nispeten çok küçük olan ortalama sıcaklık farkının oluşması öngörülebilir.

Ümraniye’nin yer aldığı alan Türkiye’de yer alan en yaygın iklim tipi kışları ılıman ve nemli iklim tipi olarak değerlendirilebilir. Köppen-Geiger iklim sınıflandırmasına göre Ümraniye ilçesi kışları ılıman nemli orta kuşak (C) iklim tipine girmektedir. Bu iklim tipi: Csa, Csb, Cfa ve Cfb olarak 4 gruba sınıflandırılmıştır (Öztürk, Çetinkaya, & Aydın, 2017, s. 23). Ümraniye ise bu gruplandırılmada Csa sınıfı olan; kışları ılık ve yazları çok sıcak iklim tipine dâhil edilebilir. Ümraniye’de yılın en kurak ve en yağışlı ayları arasındaki yağış farkında 110 mm, sıcaklık farkında ise 17.3°C’lik bir değişim olduğu Tablo 2’de görülmektedir.

Tablo 2. İklim Tablosu “Ümraniye”

	OCAK	ŞUBAT	MART	NİSAN	MAYIS	HAZİRAN	TEMMUZ	AĞUSTOS	EYLÜL	EKİM	KASIM	ARALIK
Ort. Sıcaklık (°C)	5.3	5.8	7.1	11.5	15.9	20.2	22.6	22.6	19.6	15.3	11.5	7.7
En Düşük Sıcaklık (°C)	2.5	2.8	3.6	7.2	11.3	15.4	18	18.3	15.3	11.6	8.1	4.9
En Yüksek Sıcaklık (°C)	8.2	8.8	10.7	15.9	20.6	25.1	27.2	27	24	19.1	14.9	10.6
Yağış / Yağmur (mm)	115	78	76	52	37	30	26	36	49	83	99	136

Kaynak: (AM Online Projects - Alexander Merkel, 2018)

1.4 SU KAYNAKLARI

İstanbul, nüfus olarak 2017 yılında 15.029.231 olan nüfusuyla birlikte Türkiye'nin 80.810.525 nüfusunun yaklaşık %18.6'sını oluşturmalarının yanında hem iç hem de dış turizme bağlı olarak çok fazla su ihtiyacı olan bir mega kenttir. Genel olarak su sadece ikamet sahalarının genel kullanımında değil aynı zamanda sanayi ve tarımsal sulamada da kullanılmaktadır.

İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi (İSKİ) verilerine göre 15 milyon 29 bin 231 nüfusuna sağlanan günlük su 2 milyon 871 bin 790 m³ olup içme suyu 21 arıtma tesisiyle 4 milyon 428 bin 860 m³'lük kapasiteye sahiptir. Ayrıca, 84 adet atık su arıtma tesisinin de günlük 5 milyon 612 bin 510 m³ su sağlama kapasitesi bulunmaktadır. İstanbul su kaynaklarının %60'ı Anadolu Yakasında bulunurken %40'ı Avrupa Yakasında yer almaktadır. Ancak, su ihtiyacı bunun tam tersine Anadolu Yakası %40, Avrupa Yakası %60 olarak verilmiştir.

İstanbul Anadolu Yakası yeraltı kaynak suları bakımından genel olarak Ümraniye ve çevresi önemli bir merkez halindedir. Aydos, Alemdağ ve Kemerburgaz kaliteli kaynak sularının bulunduğu alanlardır (Şengöl, 2013, p.36). Osmanlı döneminde vakıf suları (müteferrik sular) olarak işletilen kaynak suları Kayışdağı, Atıkvalide, Küçükçamlıca ve Alemdağ (Taşdelen) suları Anadolu Yakasının en önemli kaynak sularının başında yer almaktaydı (İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi, 2018, s. 18). Ümraniye-Taşdelen Kaynak suyunun debi (lt/s) değeri 0,95, sertliği (Fr°) 1,8, değerlerindedir (Özşahin, 2013, s. 251).

Tablo 3. Türkiye 2007-2011 Nüfus ve Su Tüketim Oran(%) ve Miktarları (m3)

Yıl	Nüfus Değişim Miktarı Su Tüketimi (m3)			
	Nüfus Miktarı (milyon)	Yıllık Artış Hızı (%)	Yıllık (bin m3)	Günlük Ortalama (bin m3)
2007	11.915	3,31	714.314	1.957
2008	12.209	2,52	718.347	1.968
2009	12.505	2,47	723.655	1.983
2010	12.802	2,42	778.270	2.132
2011	13.624	2,38	823.749	2.257

Kaynak: İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi

Tablo 3'te İstanbul'un nüfus artış hızı verilerin %2,38-3,31 aralığında ve azalma eğiliminde olduğu görülmektedir. 2008 ve 2009 yılında su tüketim oranları sırasıyla %0,56 ve %0,73 olmuştur. 2010 yılında İstanbul su tüketimi bir önceki yılın su tüketim artışını 10'a katlayarak su tüketim artışı %7,55 olmuştur. 2011 yılında da bu oran %5,84 olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılının Ocak-Temmuz ayları su tüketim verilerine göre İstanbul'da günlük ortalama 2 milyon 800 bin m³ su tüketimi olduğu İSKİ verilerine yansımıştır. Su tüketimi olarak 2016 yılı ilk 7 ayında Küçükçekmece ilçesinin (18.035.605 m³) hemen ardından Ümraniye ilçesi (17.297.837 m³) İstanbul'un en fazla su tüketimi yapan 2. İlçesi olmuştur. En fazla su tüketimi olan Küçükçekmece, Ümraniye ve Bağcılar ilçeleri (51.659.188 m³) aylık su tüketimi ile bu 3 ilçe, tüm İstanbul'un %13.43'lük su tüketim payına sahiptir (İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi, 2016).

Ümraniye İlçesi coğrafi konumu itibariyle Asya'yı Avrupa'ya bağlayan bağlantı yollarının ortasında kalan önemli bir kavşakta bulunmakta olup Tuzla ilçesinin yanında İstanbul'un Anadolu yarımadasında Organize Sanayi bölgesi bulunan bir diğer ilçesidir. Ayrıca İstanbul'da bulunan finans merkezleri genelde Avrupa yakasında bulunurken, bir kısmı Anadolu yakasında Ümraniye'nin Saray Mahallesinde toplanmıştır. Diğer taraftan Ümraniye Site Mahallesinde inşaatı devam eden Avrupa'nın da önde gelen Finans Merkezi olacak bir kompleksin inşaatı da

devam etmektedir. Ayrıca ulaşım güzergâhının da ortasında yer alması sebebiyle birçok şehirlerarası Otobüs Ulaşım firmasının aktarma merkezi ve cep terminallerinin de merkezi durumundadır.

Yerleşim alanı olarak da oldukça elverişli ve düz bir alana sahip olan Ümraniye, ortalama 120 m yüksekliğe sahip bir plato özelliğine sahiptir. 2008 yılına kadar Ömerli Barajı havzası sınırları içerisinde bulunurken 5747 Sayılı Kanun ile bu alan Çekmeköy İlçesi içinde kalmıştır. İklim olarak kuzey kesimlerinde Karadeniz, güney kesimlerinde Akdeniz İklimi etkisini gösteren Marmara Geçiş İklimi özelliğini göstermekte olup Aralık-Ocak-Şubat ayları en çok yağış alınan aylardır. Köppen-Geiger iklim sınıflandırmasında Csa iklim sınıfında yer alan Ümraniye, kışları ılık ve yağışlı yazları sıcak olması yönüyle de yerleşim ve yaşam olarak elverişli bir iklim yapısına sahiptir. Bu sebeple göç bakımında çekici özelliğe sahip olmakla birlikte nüfus yoğunluğu oldukça fazla olup 2016 İSKİ su tüketim verilerine göre en çok su tüketen 2. İstanbul ilçesi olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANININ BEŞERİ ÖZELLİKLERİ

2. ÜMRANIYE’NİN BEŞERİ ÖZELLİKLERİ

2.1 YERLEŞME TARİHİ

Ümraniye adının tarihçesine bakıldığında zamanla “Yalnız Selvi, Muhacir Köy, Ümraniye Kasabası ve en son olarak Ümraniye İlçesi” isimlerini aldığı görülmüştür (Ümraniye Belediyesi, 2018). Ümraniye ve Dudullu bölgesinde aantik çağa ait için bir kanıt olmamakla birlikte ilk tarih öncesi yerleşime kanıt olacak ve arkeolojik kazılarla elde edilmiş 13 yontma taş alet bulunmuştur (Yüksel & Erkan, 2018, s. 10). Ümraniye Belediyesi resmi internet sitesinde Ümraniye bölgesinin bir zamanlar tamamen ormanlarla kaplı olduğu ve ikliminin de orman yetişmesine elverişli durumda olmasından dolayı Ümraniye’ye ilk yerleşen frigyalıların Küçük ve Büyük Çamlıca’dan başlayarak Alemdağ ve Kayışdağı’na kadar tüm bölgeyi tamamen yeşilliklerle kaplı araziye çam ormanına dönüştürdüklerinden bahsedilmektedir (Koçyiğit, 2015, s. 119). Ümraniye, sonraki yıllarda Romalılar ve Bizanslıların egemenliğine geçmiştir. Abbasi Halifesi Mehdi’nin oğlu Harun Reşit, 782 yılında Krizepolis (Üsküdar) yakınlarına kadar gelmiş ve Bizans ordusunu yenerek tazminat ödetmek zorunda bırakmıştır (Yüksel & Erkan, 2018, s. 11). Ümraniye’nin de içinde olduğu bölge Müslümanlarla ilk teması sonrasında, Bizanslılar ile Müslümanlar arasında zaman zaman el değiştirmiştir.

Danışmend Gazi’yle birlikte Halife tarafından İslam askerlerine komutan tayin edilerek gaza için görevlen Tur Hasan Bey, İstanbul’u fethetmek üzere yola çıkmıştır. Bölgeye gelerek Türkler tarafından fethedilmesini sağlayan “Alemdar” (“alemdar” kelimesi; bayrağı ya da sancağı taşıyan ve bir işe öncülük eden kişi) olarak bilinen ünlü Türk kumandanı Tur Hasan Bey bölgenin en yüksek tepesi olan Alemdağ’a kale yaptırmıştır. Burayı savunma sırasında şehit olmuştur (Şahin S. , 2007, s. 18-21).

Selçuklular'ın İznik'e kadar gelmiş, bu şehir alarak ilk başkent yapmışlardır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde Orhan Gazi, Hereke'den Üsküdar'a kadar olan bölgeyi 10 Haziran 1329'da Osmanlı topraklarına katmıştır. Ancak, Fetret döneminde yeniden Bizans hâkimiyetine giren coğrafya, kalıcı olarak Çelebi Mehmet döneminden sonra Osmanlı hâkimiyetinde kalmıştır (Yüksel & Erkan, 2018, s. 12).

Ümraniye'yi de içine alan Bulgurlu köyünün durumu 16. yy.'da oldukça kötü olması sebebiyle bölgenin yeniden canlanması için 17. yy. başlarında dönemin Osmanlı padişahı 1. Ahmet tarafından 12 Haziran 1617'de Şeyh Aziz Mahmut Hüdai'ye vakfedilmiştir ve Cumhuriyet Dönemine kadar bu şekilde kalmıştır. Bulgurlu'nun iskânı için kolaylıklar sağlanmış, bu nedenle de Celali Ayaklanmaları ve Doğuda yaşanan karışıklıklar sırasında bazı gayrimüslimlerin de yerleşimine açık hale gelmiştir. Özellikle gelen Ermenilerin yerleşmelerine mani olunmaması ve ermenilere kolaylıklar sağlanması için 13 Temmuz 1726'da ilgililere bildirim yapılmıştır (Yüksel & Erkan, 2018, s. 22). Böylece Ümraniye bölgesi için ilk yerleşimler için iskân hareketleri başlamış oldu.

Ümraniye'nin ilk adı olan “*Yalnız Servi*” ismini, Namazgah civarında bir tepenin üstünde tek başına duran servi ağacından ötürü aldığı da söylenmektedir (S. Erder, 2013, s?). Ümraniye Belediyesi Resmi İnternet adresinde de “Yalnız Servi” isminin birkaç mezar, birkaç servi ağacının ve orman arasında birkaç evin bulunmasından geldiği de söylenmektedir. Yalnız Servi/Yalnız Servi Ovası ismi Çifte Serviler olarak da geçmekle birlikte çift olan servinin bire düştüğü düşünülmekte, *Yalnız Servi* adı resmi kaynaklarda 1790'a kadar gitmektedir.

1877-1878 Osmanlı – Rus Savaşı ('93 Harbi) sırasında gelen göçmen esnaf ve sanatkarların mesleklerini devam etmesi için Ümraniye iskana açıldı. Bazı göçmenler de resmi makam izni olmaksızın orman arazilerine yerleştiler. Ümraniye, 1884 yılında mahalle olarak anılırken 1906 yılından itibaren “Ahıska, Yugoslavya ve Bulgaristan” dan göçmenlerin gelmesiyle birlikte “*Muhacir Köy*” ismiyle anılmaya başlanmıştır. Saraya ait olan ve hem orman hem de yarı tarım arazisi olan Muhacirköy, yoksul bir köyken Kısıklı'da oturan Saraylı Cafer Ağa'nın (*kimine göre saray soytarısı kimine göre harem ağası Cafer Ağa ismi bazı kaynaklarda Cevher Ağa olarak da geçer*)

dinlenmek için köye uğradığında ahşap camiye beğenmiyor ve kendi adına bir cami ile çeşme yaptırıyor. Cafer Ağa tarafından yaptırdığı hayratını “*umran gördü, adı da Umranköy*” olsun diyerek köyün ismini değiştirmiştir (Yüksel & Erkan, 2018, s. 122). Bu caminin yapıldığı yer aldığı yerin hemen yanına yapılan jandarma karakolu, ihtiyar meclisi ve muhtarlık binalarının bulunduğu bu yer 1966 yılına kadar Namık Kemal ve İnkılap Mahallelerinin de sınırlarına dâhil olduğu bugünkü Atatürk Mahallesinin olduğu bölgededir.

Şekil 1. Cevherağa Camisi

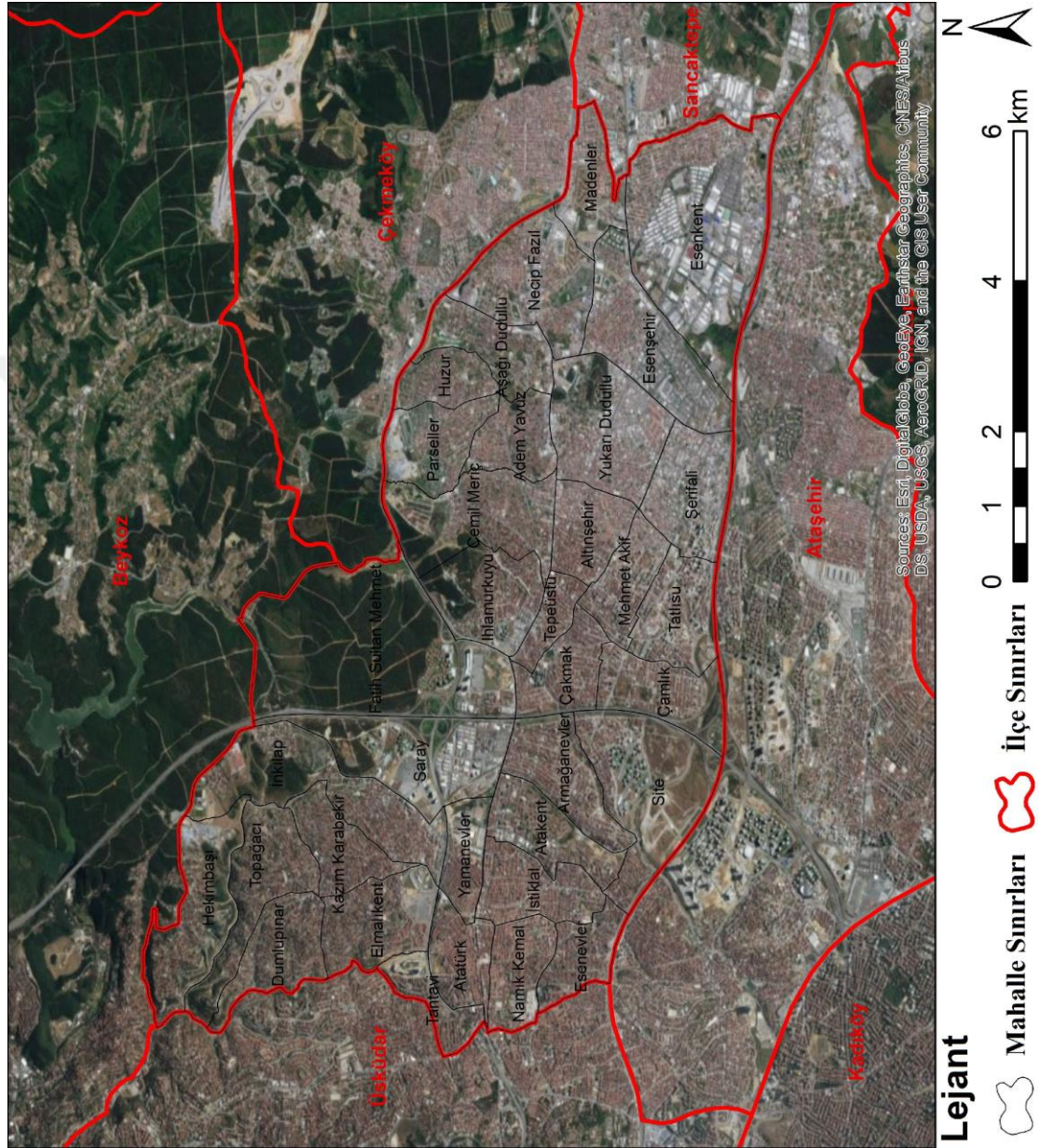
1. Dünya savaşı sonrasında Anadolu Yakası Üsküdar ve Kadıköy kontrolü İtalyan inzibat subayları kontrolüne verilmişti. Bu bölgede karakolların kurulması

sonrasında, bölgede yaşayan Rum ve Ermeni halk Üsküdar-İzmit arasında birçok katliama da sebebiyet vermiştir. Rum ve Yunan kaynaklı çetelerin en büyük destekçileri, Mavri Mira Cemiyeti, Rum Patrikhanesi ve patrikhaneye bağlı Heybeliada Ruhban Okulu din adamları, Venizelos taraftarı Yunan subayları, yerli Rum halkı ve İngilizlerdi. Özellikle Mavri Mira Cemiyeti bu işin en önünde idi. Bunun yanında Etnik-i Eteryia Cemiyeti ve bunun şubesi olan Kordus Komitesi (Rum Muhacirleri Merkez Komisyonu) de bu faaliyetlere destek veriyordu. Türklere sert müdahalelere zemin hazırlanması için Ümraniye ve Tuzla'da dini konular hassasiyetinden birçok müezzin bu maksatla öldürülmüştür. Bölgede Laz Osman Çetesi ve Yahya Kaptan Müfrezesi isimli Kuvayı Milliye grupları önemli savunmalar gerçekleştirmiştir. 6 Ekim 1922'de azınlık çeteleri devlete ve özel mülke ait el koyduklarını teslim ederek Türk birliklerine bölgeyi teslim etmiştir. 30 Ocak 1923'te Yunanistan'la imzalanan mübadele anlaşması sonrasında Rumlar ile Türklerin mübadelesi yapılmıştır (Kolay, 2010, s. 95-111).

Ümraniye, 16 Nisan 1922 yılında Ömerli İlçesine bağlı Mahmud Şevket Paşa nahiyesine bağlı Arnavutköy, Anadolu Feneri, Kılınçlı, Akbaba köylerinin yanında Ümraniye köyünde de birer belediye kurulması için dönemin dâhiliye nezareti (içişleri bakanlığı) 11 Kasım 1886 tarihli kanuna istinaden çalışma başlatılmıştı. Ümraniye köyünde 35 hane ve 130 nüfusa sahip olması ve sosyal-ekonomik yapısıyla ilgili çıkarılan cetvele göre göre 16 Nisan 1922 tarihinde çıkan kararda belediye statüsüne geçememiş ve köy kalmıştır (Yüksel & Erkan, 2018, s. 174).

1928 yılında Üsküdar'a bağlı merkez nahiyesiyken, Ümraniye 1935 yılında Kısıklı nahiyesi sınırları içerisinde yer almıştır (Yüksel & Erkan, 2018, s. 7). 1960'lı yıllara kadar bölge tarım alanı, ormanlık, av alanı olan Ümraniye köyü, Organize Sanayi Bölgesi olarak ilan edilmesinden sonra yoğun göçlere maruz kalmıştır. Belediye ilk defa 29 Mart 1962 yılında kurulmuştur. İstanbul'un en hızlı şehirleşen ve nüfusu hızla artan kentleşme örneğidir: "Ümraniye". 1980 ihtilali ile Ümraniye Belediyesi fes edilerek Üsküdar ilçesine bağlı şube müdürlüğü haline gelmiştir. Ümraniye, 1987 yılında ilçe unvanı kazanarak, 1989 yılında ilk yerel seçimler yapılmıştır.

Harita 6. Ümraniye Mahalleleri Uydu Haritası

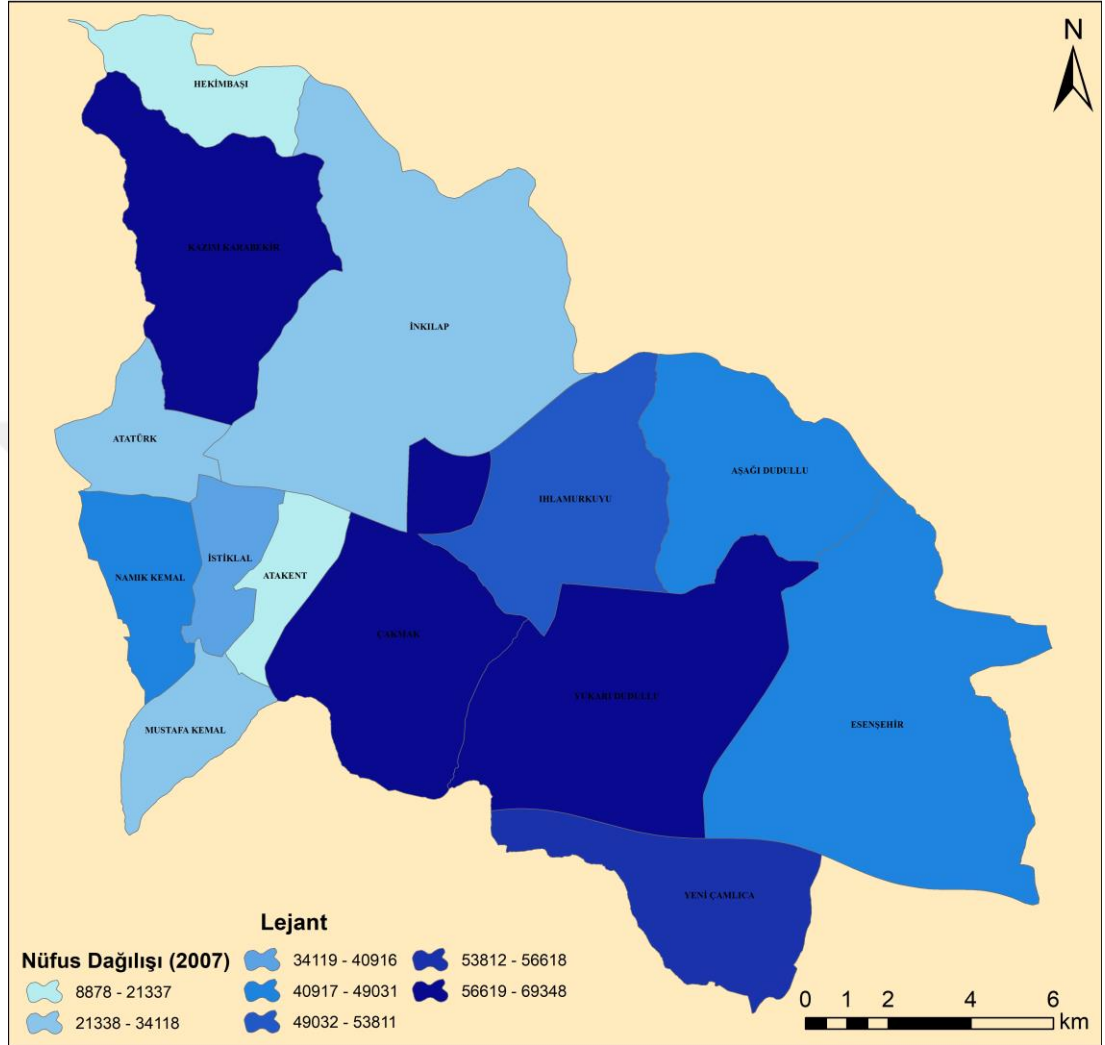

Harita 6’da yer alan bilinen eski adı Muhacir Köyü olan *Atatürk Mahallesi*, 1963 yılında; bilinen eski adı Arnavut Mahallesi olan *Namık Kemal Mahallesi*, 1963 yılında; İstiklal Mahallesi, 1963 yılında; *Çakmak Mahallesi*, 1968 yılında; yaygın olarak eskiden Yamanevler bilinen *İnkılap Mahallesi*, 1963 yılında; 1 Mayıs adıyla bilinen *Mustafa Kemal Mahallesi*, 1979 yılında; *Yukarı Dudullu Mahallesi*, 1980

yılında ve Dudullu olarak bilinen *Aşağı Dudullu Mahallesi*, 1974 yılında muhtarlıkları kurulmuştur (Erder, 2013, s. 44). Sultan Abdüllaziz'in Av Köşkü veya Yusuf İzzettin Köşkü olarak bilinen Hekimbaşı Küçük Hayrullah Efendi (1817-1866) tarafından Mimar Sarkis Balyan'a yaptırılan Hekimbaşı Av Köşkü Hekimbaşı Mahallesi ve Ümraniye'nin bilinen en eski yapılarının başında gelmektedir. Köşk çevresi gecekonduların arasında kaldığında yağmalanarak talan edilmiş 1999'da restorasyona başlanarak 2006 yılında halkın ziyaretine açılmıştır (Ümraniye Kaymakamlığı, 2016). Yerleşim alanı olarak Üsküdar'dan Şile Bağlantı yolu çevresinde kalan Atatürk Mahallesi, Namık Kemal Mahallesi, İstiklal Mahallesi (ile Atakent Mahallesi) ve İnkılap Mahallesi yerleşimin ilk yaygınlaştığı alanlar olduğu görülmektedir. Kazım Karabekir Mahallesi, Mustafa Kemal Mahallesi, Çakmak Mahallesi, İhlamurkuyu Mahallesi, Yukarı Dudullu, Aşağı Dudullu, Yeni Çamlıca ve Dudullu OSB'nin bulunduğu Esenşehir Mahallesi de ikincil olarak yerleşmenin yoğunlaştığı alanlar olarak göze çarpmaktadır (Erder, 2013, s. 164).

Üsküdar'ın Bulgurlu mahallesinin hemen yanında yer alan nispeten daha sonra kurulacak mahallelerin aksine daha düzenli ve betonarme yapılarla kurulan Atatürk Mahallesinin Ümraniye'nin ilk yerleşim merkezi olmasının sebebi Cevher Ağa'nın yaptırdığı cami, jandarma karakol binası, muhtarlık binası ve köy ihtiyar meclisi binası olmasıdır (Buksur, 2002, s. 29). Diğer mahallelerin aksine Atatürk Mahallesinin tamamı 1984 yılında imarlı ve kat mülkiyetli yerleşim alanıydı. 1990'lı yılların başında Ümraniye'nin Atatürk Mahallesinde Muhacirler, Karadenizliler ve Şile'den yerleşenler gibi homojen bir yapısı varken, doğu aksına ve çevresine doğru ilk yerleşim alanlarında daha heterojen ve yerleşim bakımından çok daha fazla hareketli bir nüfus yapısı görülmüştür. Yerleşimin ilk yaygınlaştığı mahallelerde Ümraniye'nin diğer semtlerine göre ulaşım bakımından daha rahat olması, yerleşim alanının altyapısının daha iyi olması, konut standardının daha yüksek olması göç çekmede etkili olmuştur. İkincil yerleşim alanlarının ise imar-ıslah planları sayesinde yerleşmenin güvenceli görülmesi, yapılaşma için düşük fiyatlı yerleşim alanlarının bulunması ve muhtarların "Türkiye'nin her yerinden gelenler buraya yerleşiyor" söylemi göç çekiminin temelini oluşturmaktadır (Erder, 2013, s. 49)

Harita 7. 2007 yılında Ümraniye Belediyesi Mahalleler Nüfus Dağılışı Haritası

Harita 7’de görülen mahalleler “Alemdağ, Çekmeköy, Sarıgazi, Taşdelen, Yenidoğan ve Ömerli” belediyeleri hariç 2007 yılında Ümraniye Belediyesi mahalleleri görülmektedir. Ümraniye Belediyesi toplam 14 mahallesıyla 630.914 nüfusa sahiptir. Ümraniye Belediyesi, tüm ilçe nüfusu oranının %70,64’ünü oluşturmaktaydı.

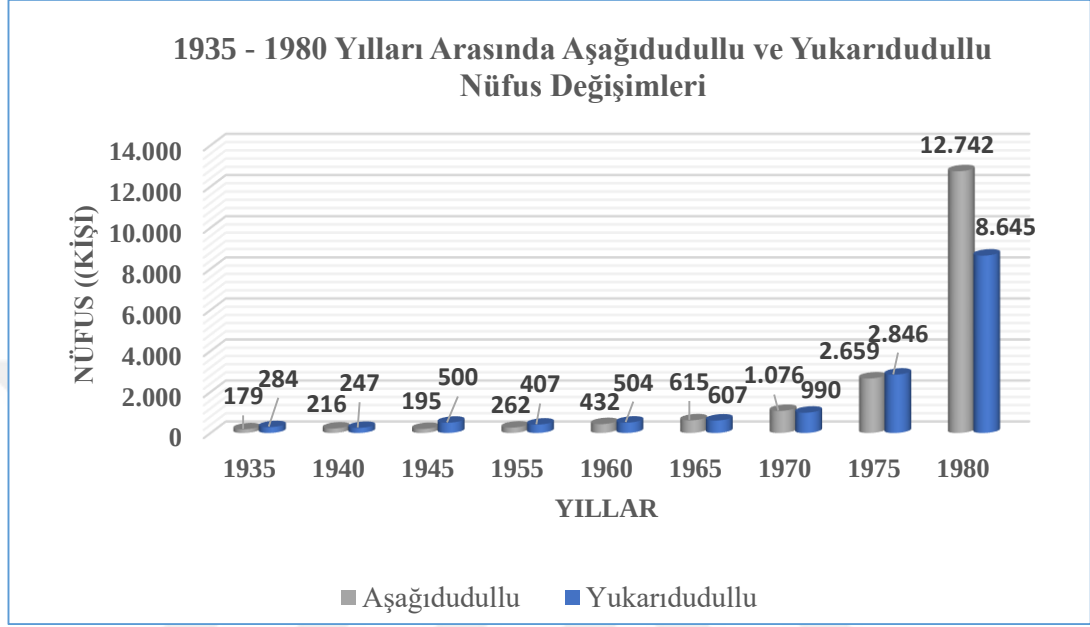
Tablo 4. 2007 yılı ADNKS'ne göre Ümraniye Belediyesine Bağlı Mahalle Nüfusları

İstanbul - Ümraniye Belediyesi Mahalleler	2007 Yılı Nüfus (Kişi)
Aşağı Dudullu Mahallesi	49.031
Atakent Mahallesi	21.337
Atatürk Mahallesi	34.118
Çakmak Mahallesi	69.348
Esenşehir Mahallesi	48.910
Hekimbaşı Mahallesi	8.878
İhlamurkuyu Mahallesi	53.811
İnkılap Mahallesi	33.284
İstiklal Mahallesi	40.916
Kazım Karabekir Mahallesi	69.320
Mustafa Kemal Mahallesi	32.777
Namık Kemal Mahallesi	46.222
Yeni Çamlıca Mahallesi	56.618
Yukarı Dudullu Mahallesi	66.344
TOPLAM	630.914

Kaynak: TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

Şekil 2’de *Aşağı Dudullu* bölgesi olarak geçen “İhlamurkuyu, Cemil Meriç, Parseller, Adem Yavuz, Huzur, Aşağı Dudullu ile Necip Fazıl Mahallelerinin” ve *Yukarı Dudullu* Bölgesi olarak geçen “Tepeüstü, Çakmak, Çamlık, Tatlısu, Mehmet Akif, Altınşehir, Şerifali, Esenşehir, Esenkent, Yukarı Dudullu ile Madenler Mahallelerinin” 1935 ile 1980 yılları arası nüfusları görülmektedir. Yukarıda ikincil yerleşim alanı olarak tasnif edilen bölgenin 1975 yılından itibaren nüfusunun hızla arttığı görülmektedir. 1985 yılından itibaren Genel Nüfus Sayımlarında (GNS) Aşağı Dudullu ve Yukarı Dudullu ayrı sayılmayarak Ümraniye yerleşim alanıyla birleşmesi sebebiyle Ümraniye Nüfusu içinde sayımlarda yer almıştır.

Şekil 2. 1935-1980 yılları arasında Aşağı Dudullu ve Yukarı Dudullu Nüfus Değişimleri

Kaynak: TÜİK Kütüphanesi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

22 Mart 2008 Tarihli 5747 Sayılı “Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun”a göre Ümraniye İlçesi sınırlarından: “Namık Kemal, Mustafa Kemal ve Yeni Çamlıca Mahallelerini” Ataşehir İlçesine, “Sarıgazi Beldesi, Yenidoğan Beldesi ve Çamlık Mahallesinin güneyini” Sancaktepe İlçesine ve “Çekmeköy Belediyesi, Taşdelen Belediyesi, Alemdağ Belediyesi, Ömerli Belediyesi, Reşadiye Köyü, Hüseyinli Köyü, Sırapınar Köyü, Koçullu Köyü ve Çamlık Mahallesinin kuzeyini” Çekmeköy İlçesine verilerek üç yeni ilçesine büyük oranda alan ne nüfus yoğunluğu bırakarak bölünmüştür. Şu anda ilçede 35 mahalle ve 2017 TÜİK verilerine göre 699.901 Nüfusuyla Anadolu şehirlerinin pek çoğundan büyük ve İstanbul’da Esenyurt, Küçükçekmece ve Bağcılar’ın ardından 4. nüfus büyüklüğüne sahip bir yerleşim alanıdır. Toplam yüz ölçüm olarak 45 kilometre karelik bir yerleşim alanına sahiptir.

2.1 NÜFUS ÖZELLİKLERİ

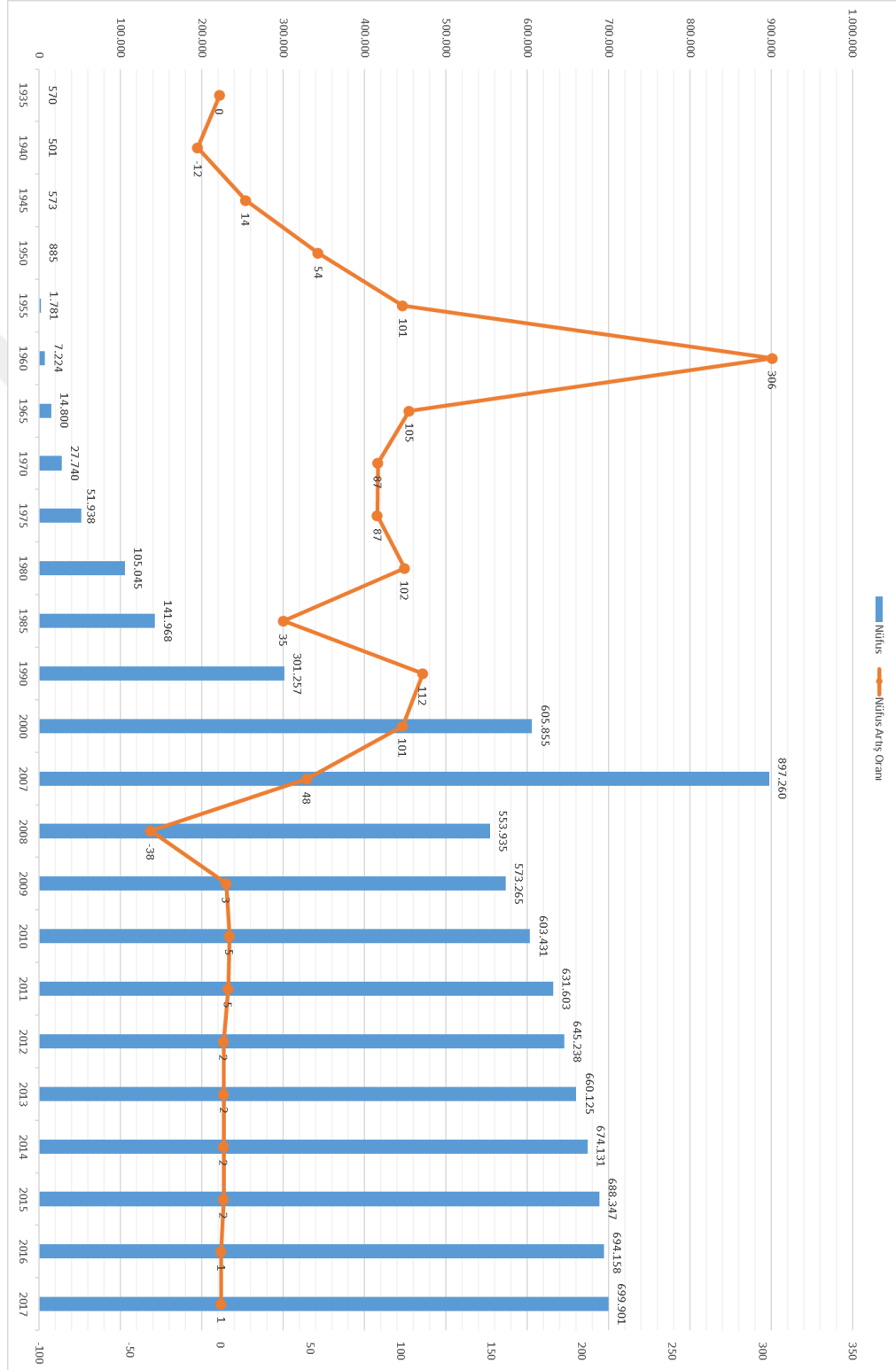
İstanbul, 1927 yılında toplam 7 ilçeden oluşan Türkiye'nin en kalabalık iliydi. Bu ilçeler: İstanbul (Merkez), Adalar, Bakırköy, Beyoğlu, Çatalca, Şile ve Üsküdar'dı. Ancak; İstanbul (Merkez), Adalar, Bakırköy, Beyoğlu ve Üsküdar'ın da ilçe merkezi belediye sınırlarına dâhil edilmişti (Şahin C. , 2015, s. 246). 1926'da Bakırköy ve Çatalca'yla birlikte ilçe ilan edilen Üsküdar, 1960'lı yıllara kadar Beylerbeyi ve Kısıklı olmak üzere 2 nahiyesi bulunmaktaydı. Beylerbeyi, merkez nahiyesi iken Kısıklı nahiyesinin içerisinde: Ümraniye, Alemdağ, Aşağıdudullu, Çekme, Reşadiye, Sultançiftliği ve Yukarıdudullu köyleri bulunmaktaydı. 1960 yılı nüfus artış hızı % 306 ile en fazla nüfus artış hızına ulaşmıştır. 1963 yılında Belediye kurulan bucakta 1965 genel nüfus sayımlarında Ümraniye'ye, Alemdağ, Aşağıdudullu, Çekme, Reşadiye, Sultançiftliği ve Yukarıdudullu köyleri Ümraniye Bucağına bağlanmıştı. 1970 genel nüfus sayımlarında da Sarıgazi ve Yenidoğan köyleri Ümraniye bucağına eklenmişti. Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre 1985 yılında Ümraniye'nin şehir nüfusu 188.995 olarak tespit edilmiş, kır nüfusu statüsünden çıkarak Üsküdar şehir nüfusuyla birlikte yer almıştır.

1987 yılında ilçe olan Ümraniye'nin 1990 genel nüfus sayımında 242.091 şehir nüfusu'nun yanında, Alemdar, Çekme, Hüseyinli, Koçulu, Reşadiye, Sarıgazi, Sırapınar, Sultançiftliği ve Yenidoğan'dan oluşan 9 Bucağının 59.166 nüfusu ile 301.257 nüfusuna ulaşmıştı. 2007 Yılında Ümraniye ilçesinin 7 Belediyesi olup % 48'lik nüfus artış hızıyla 897.260 nüfusuna ulaşmıştı. 2008 yılının Mart ayında çıkan yasayla birlikte yeni kurulan belediyelerden dolayı nüfusunun bir kısmı yeni kurulan ilçeler içinde yer almıştır. Bu nedenle nüfus artış hızında % 38'lik bir düşüş görülmektedir. 2005 yılında Türkiye İstatistik Kanunu, Sistemi ve Kurumu yeniden yapılanmaya gitmiştir. 2007 yılı itibariyle TÜİK genel nüfus sayımları yerine Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemine göre veri değerlendirmesine nüfus sayımları ve diğer istatistiki veriler yıllık olarak açıklanmaya başlanmıştır. 2009 – 2011 yılları arasında

Ümraniye ilçesinin yıllık nüfus artış hızı yaklaşık % 5 oranında artış göstermiştir. 2012 – 2015 yılları arasında yıllık nüfus artış hızı oranı % 2 oranında görülmüş ve 2016 ve 2017’de bu oran % 1 olarak tespit edilmiştir. Yaklaşık 700.000 nüfuslu ilçe Anadolu yakasının en kalabalık ilçesi olup, İstanbul’un %4,7’sini oluşturmaktadır.

Aşağıda Şekil 3’te 1927 – 2017 Yılları Arasında Genel Nüfus Sayımlarına göre Ümraniye nüfusunun büyüklüğü ve artış hızı görülmektedir. 1935 yılında genel nüfus sayımında 570, 1940 yılı genel nüfus sayımında 501, 1945 yılında 573 olduğu görülmektedir. 1950 yılında nüfus %54 artışla 885’e yükselmiştir. 1955 yılında %101 artışla 1.781’e ulaşmıştır. En fazla artış oranı ise 1960 yılı sayımlarında %306 artış göstererek 7.224’e çıkmıştır. İstanbul’a yapılan ilk boğaz köprüsünden sonraki 1975 genel nüfus sayımında 50 bin sınırını aşmış ve 51.938 olmuştur. 1980 ve 1985 genel nüfus sayımları 105.045 ve 141.968’e artmıştır. Organize Sanayi Sitesinin ilk faaliyetlerinin başlaması ve ikinci boğaz köprüsünün yapılmasının hemen ardından yapılan 1990 genel nüfus sayımında da %112 artışla birlikte 301.257 olmuştur. 2000 yılı genel nüfus sayımında 605.855, 2007 yılında Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre de 897.260’a ulaşarak en yüksek nüfusa ulaşmıştır. 2008 yılında Ümraniye’nin ilçe sınırlarından tamamı veya kısmi alan alarak yeni kurulan Çekmeköy, Sancaktepe ve Ataşehir’e ilçeleri nüfusu %38 düşerek ADNKS verilerine göre 553.935 olmuştur. 2017 yılına kadar her yıl artarak 699.901’e ulaştığı tabloda görülmektedir.

Şekil 3. 1927 – 2017 Yılları Arasında Resmi Nüfus Sayımlarına Göre Ümraniye’nin Nüfusu

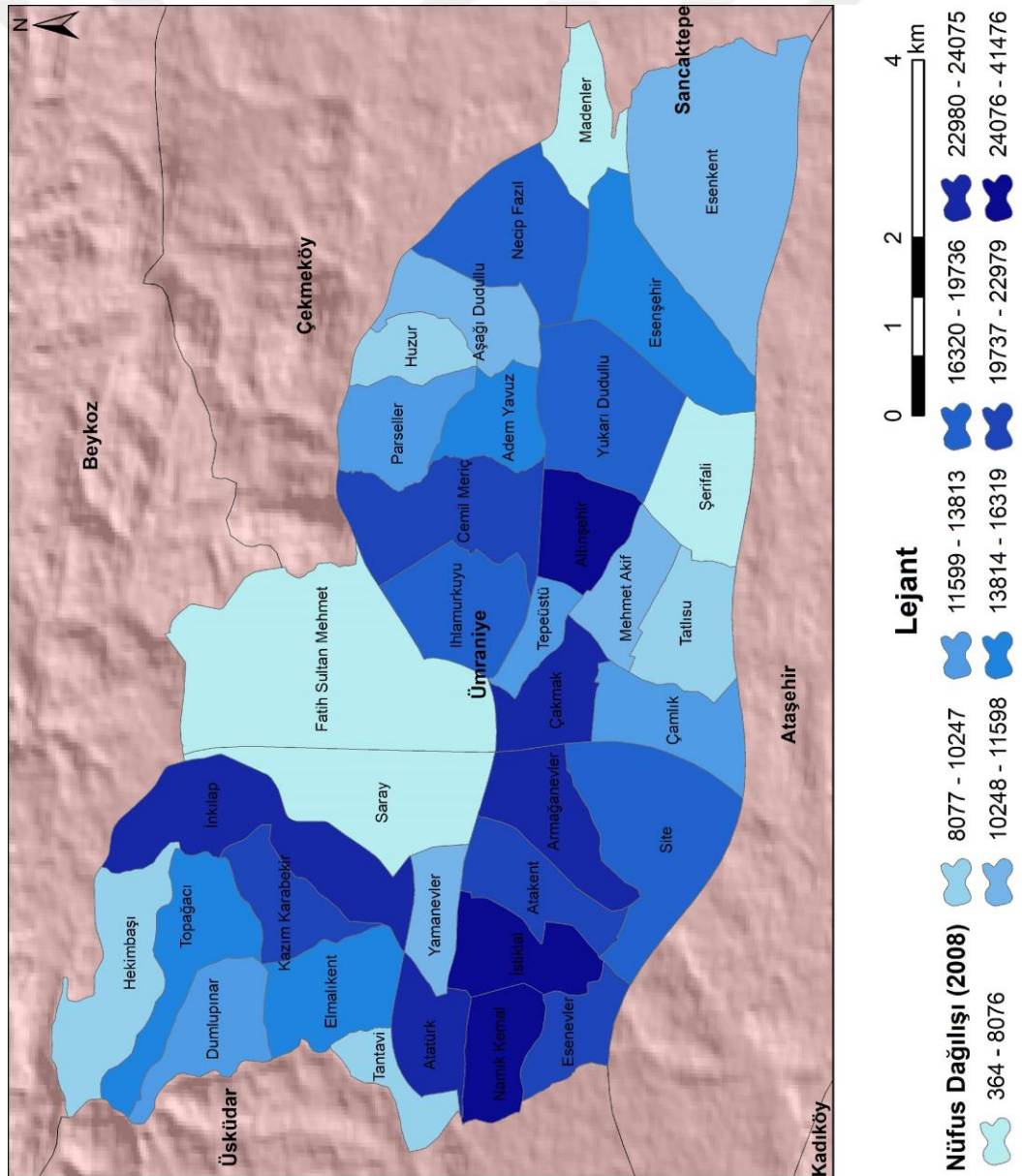

Kaynak: TÜİK Kütüphanesi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

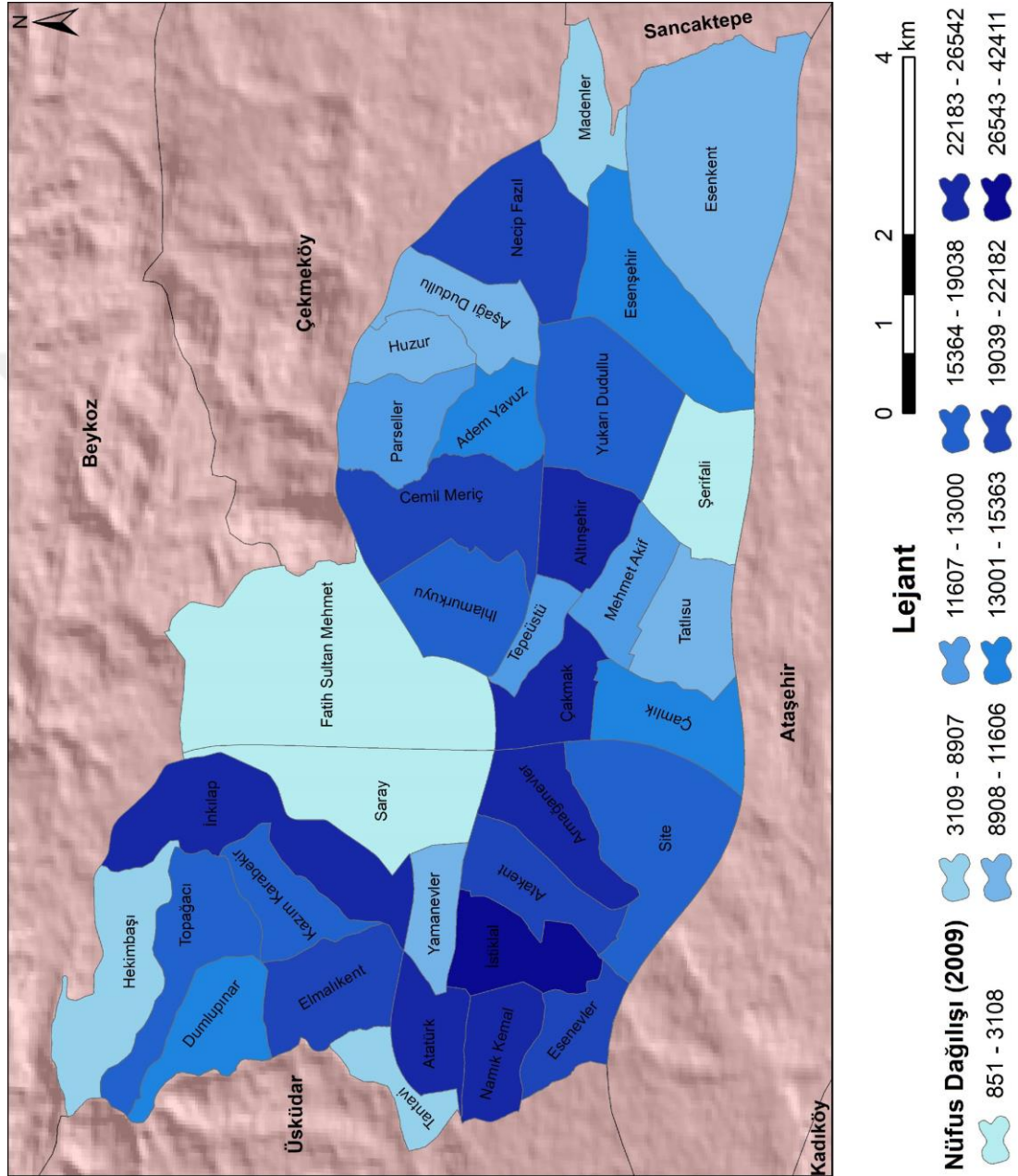
Aşağıda yer alan Harita 8'den Harita 17'ye kadar, Ümraniye'nin mahallelerinde nüfus büyüklüğüne göre renk yelpazesi haritaları görülmektedir. Haritalarda yıldan yıla mahallelerde yaşanan değişimler net bir şekilde görülmektedir.

2008 yılında İnkılap, Atatürk, Namık Kemal, İstiklal, Armağanlar, Çakmak ve Altınşehir mahalleleri nüfusun diğer mahallelere göre daha fazla olduğu görülmektedir.

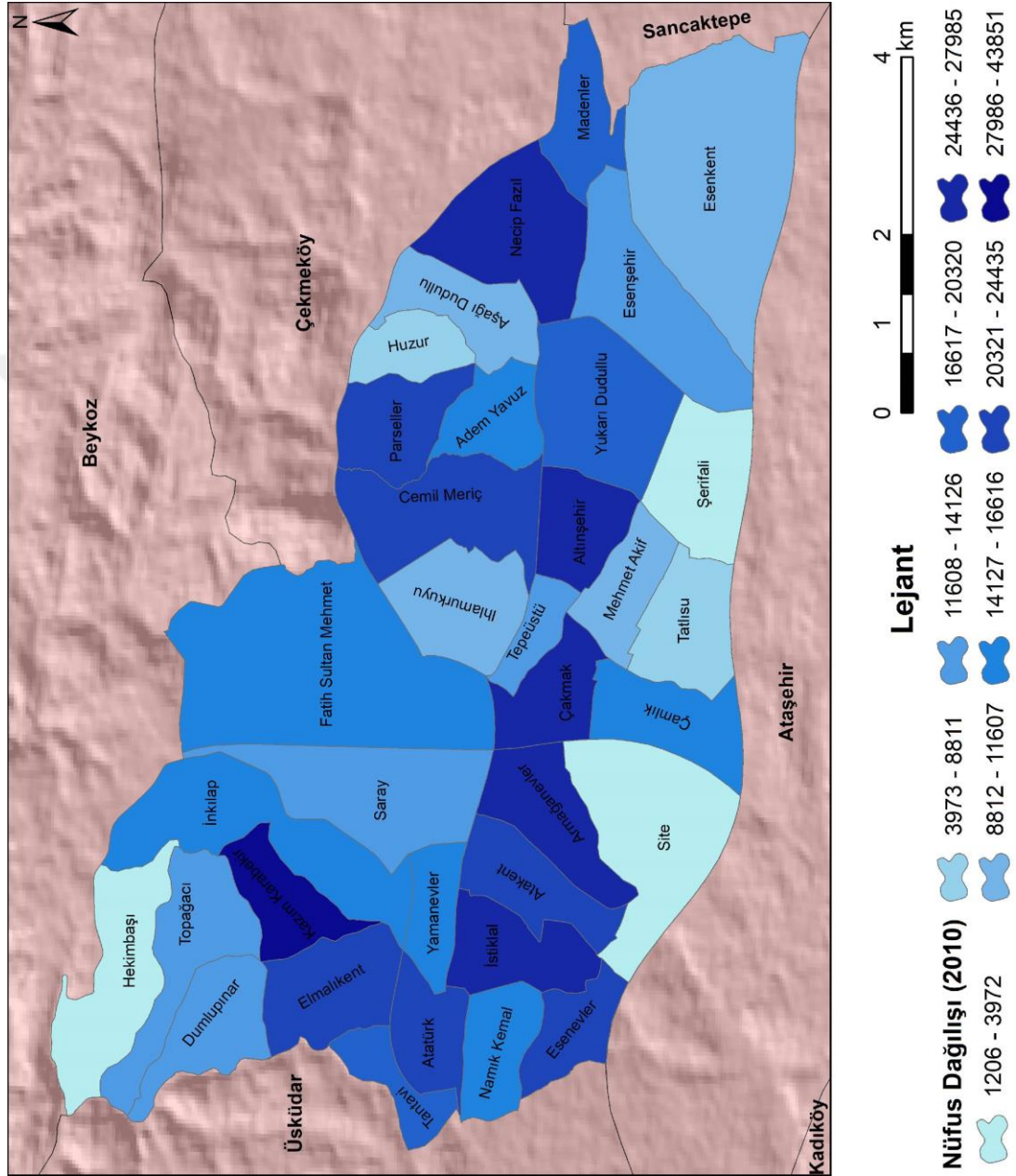
Harita 8. 2008 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası

Harita 9. 2009 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası

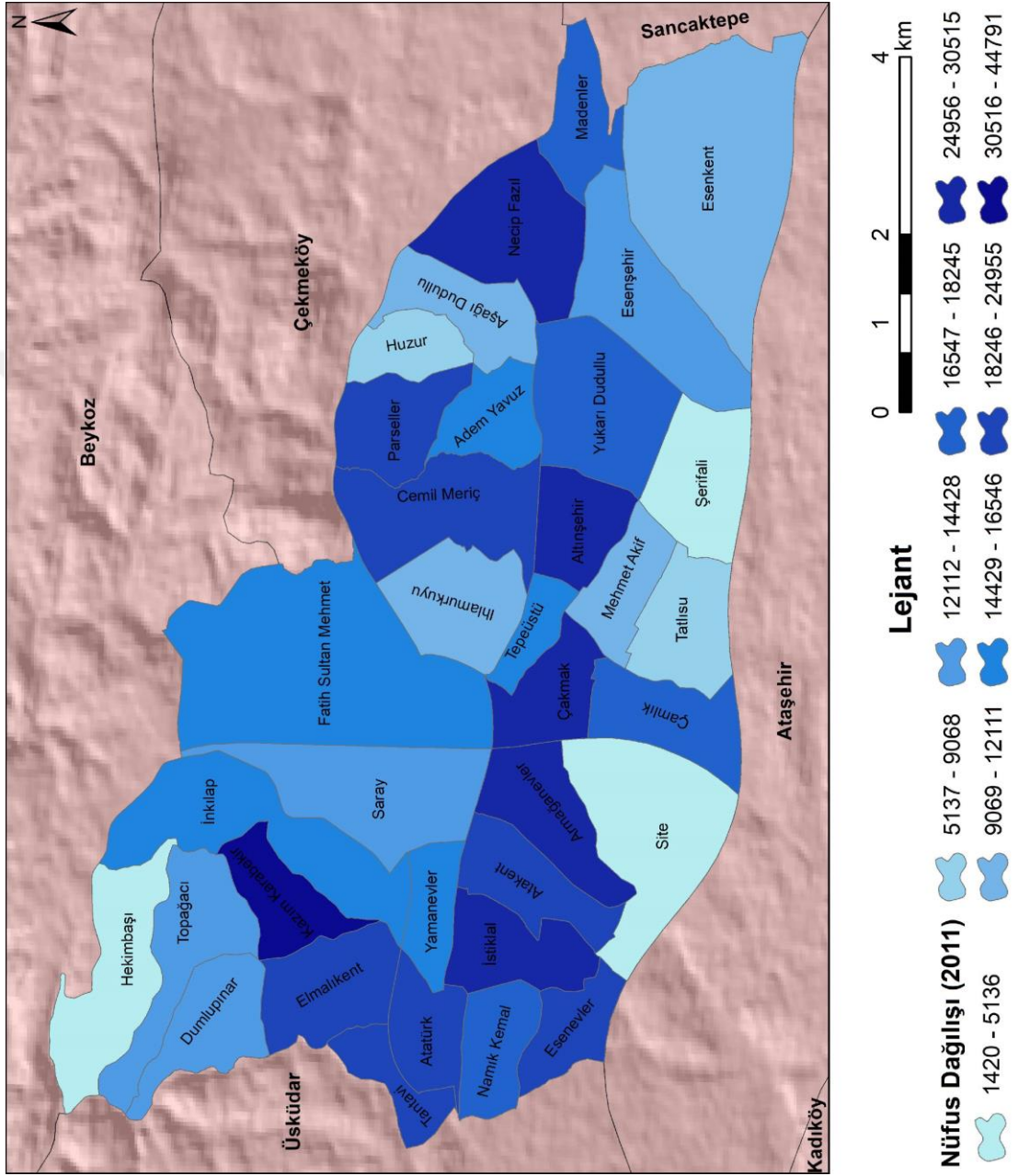

Harita 10. 2010 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası

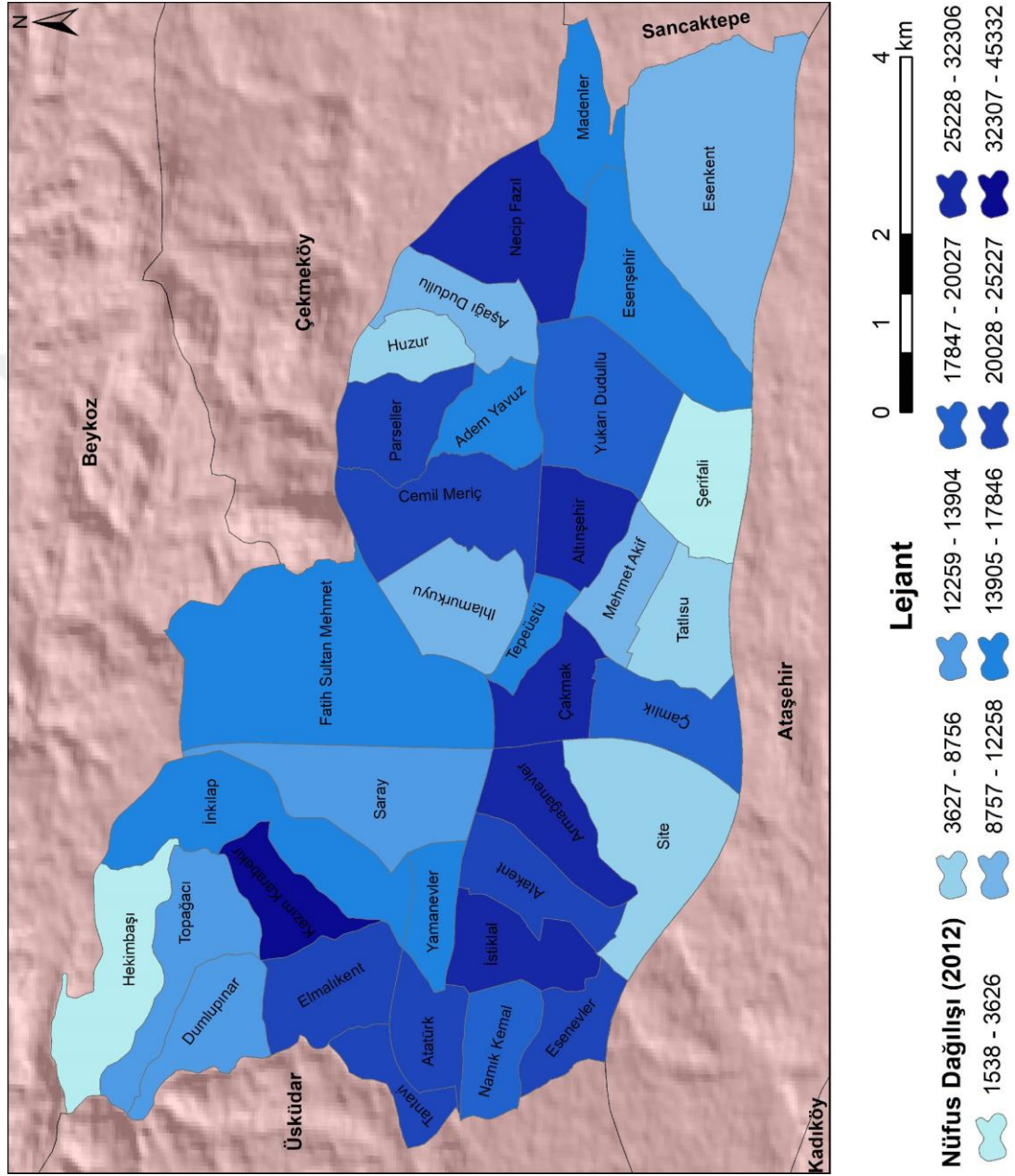

2010 yılında, 2008 ve 2009 yılına göre en fazla artışın olduğu mahalle olmuştur. Ayrıca, Saray Mahallesi ve Fatih Sultan Mehmet Mahallelerinde de nüfus artışı yaşanmıştır.

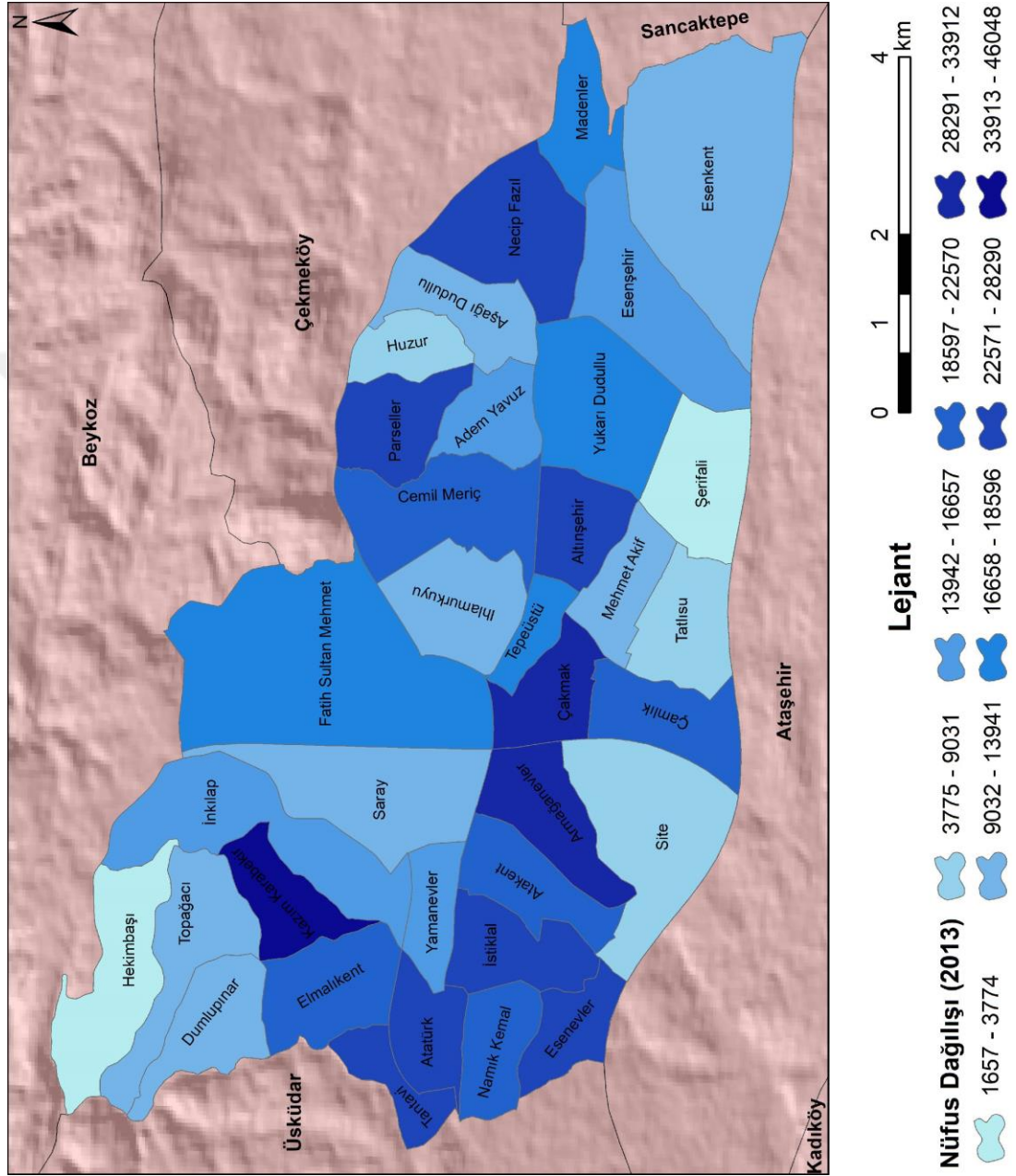
Harita 11. 2011 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası

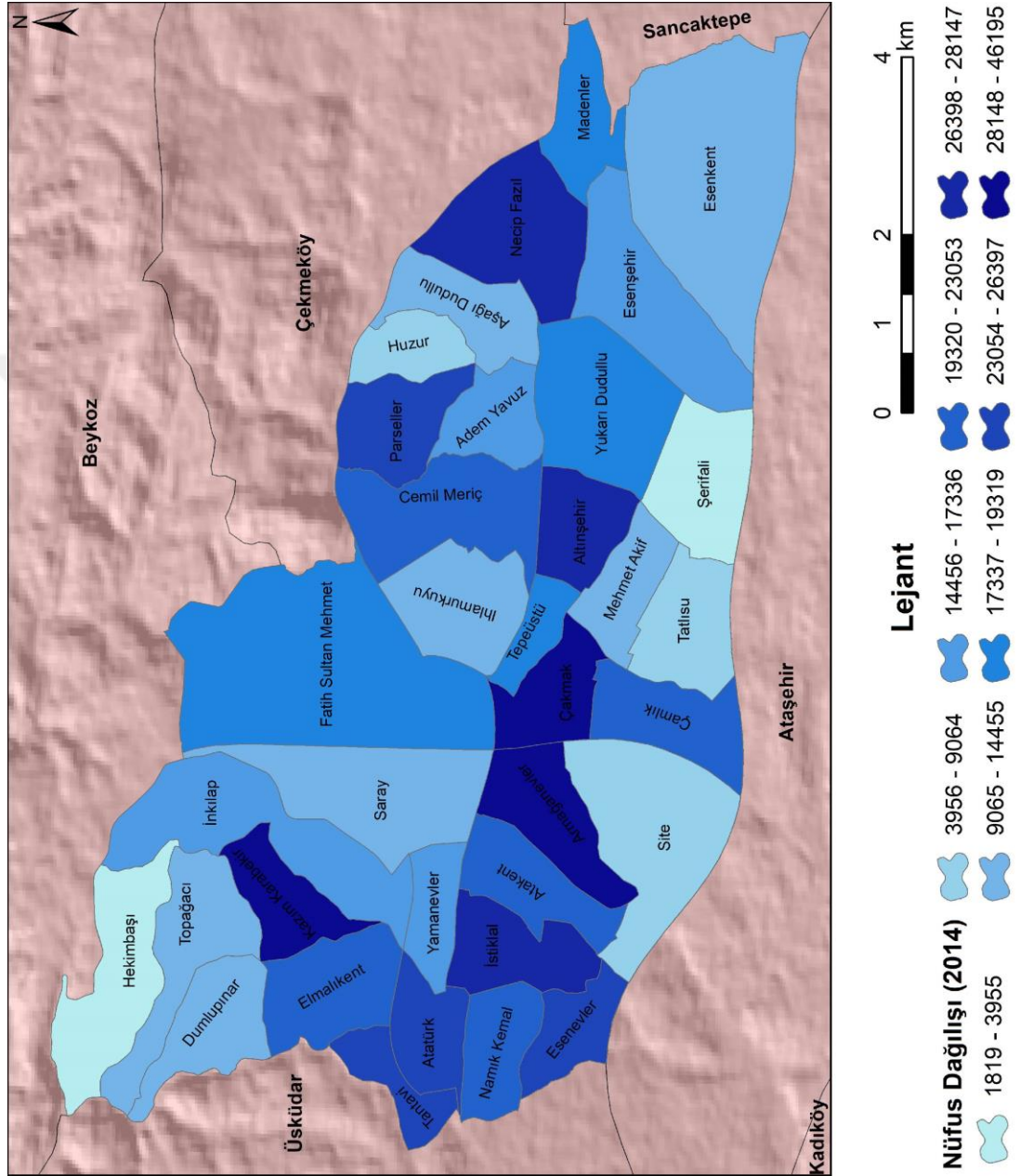
Harita 12. 2012 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası

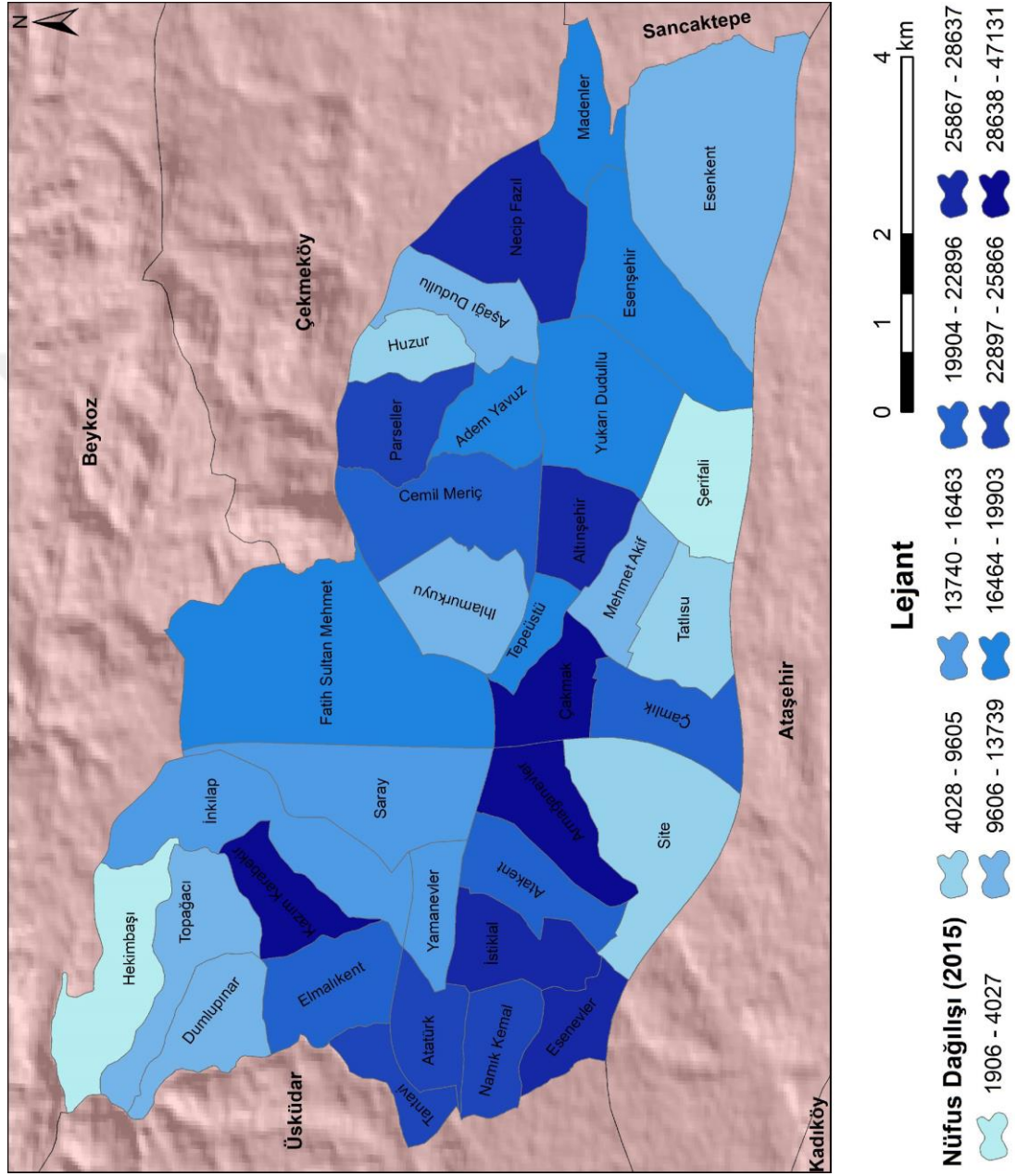
Harita 13. 2013 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası

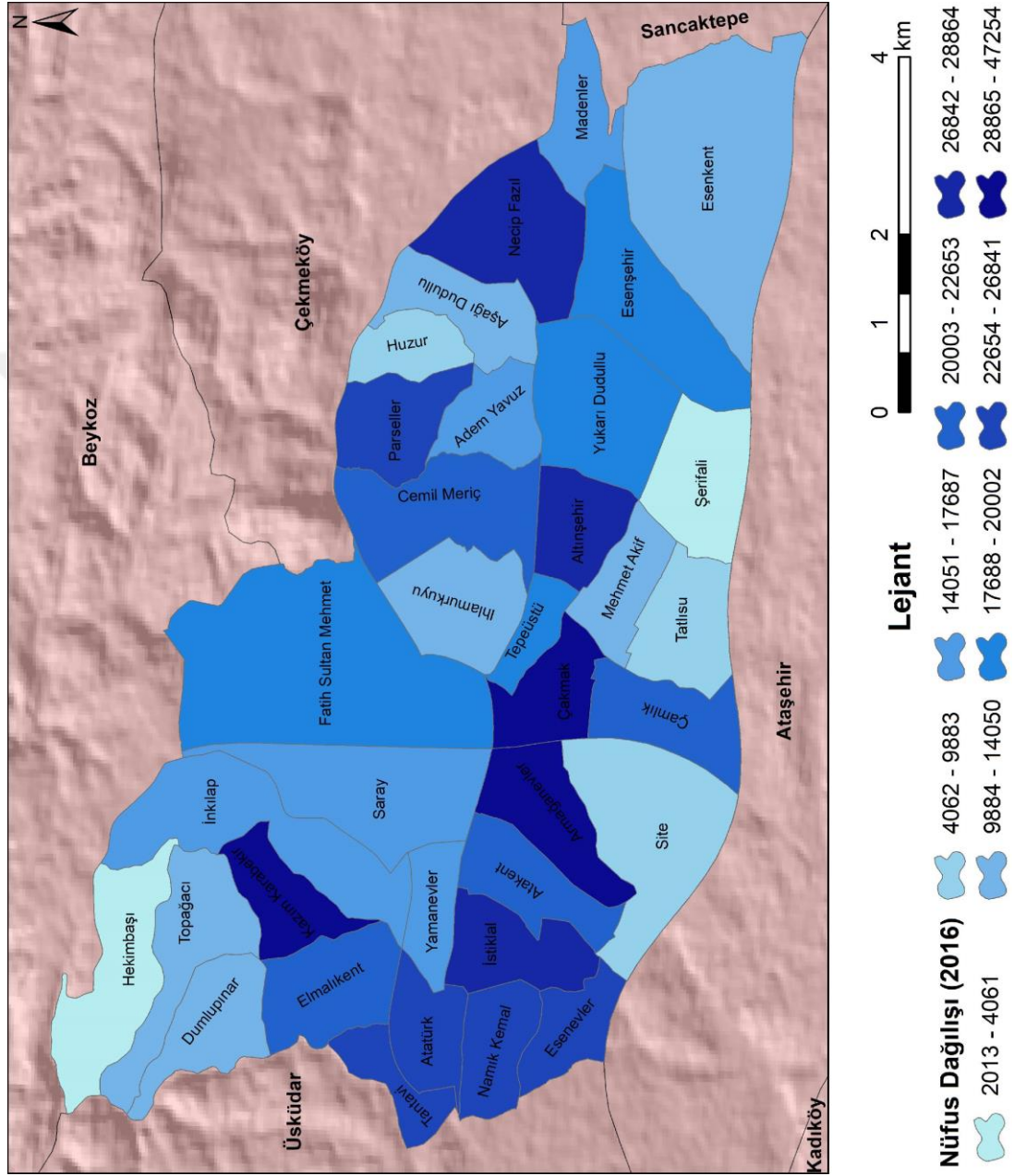
Harita 14. 2014 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası

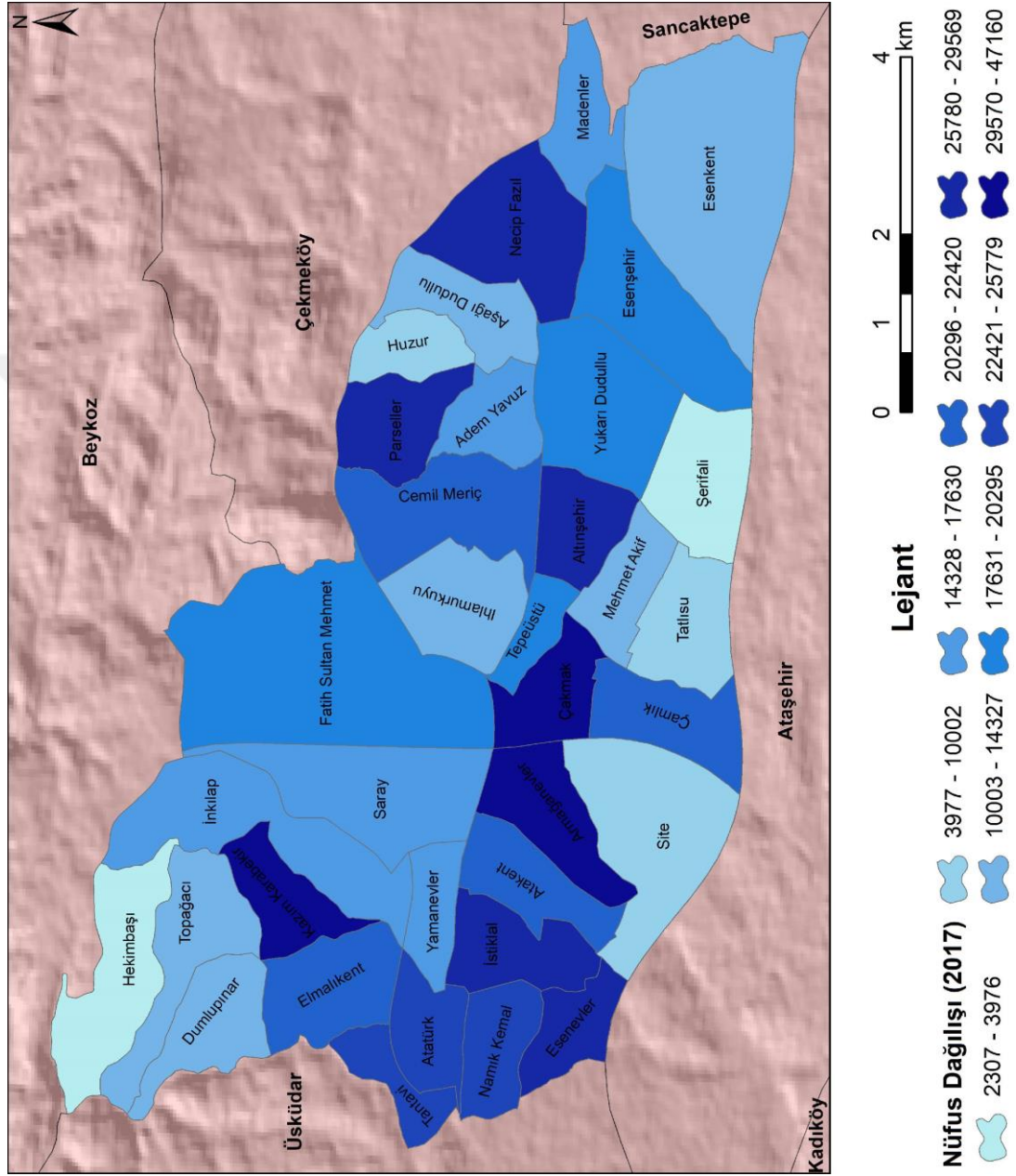
Harita 15. 2015 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası

Harita 16. 2016 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası

Harita 17. 2017 Yılında Ümraniye Mahallelerinin Nüfus Dağılışı Haritası

2.2.1 KIR NÜFUSU

Aşağıda Tablo 5’te yer alan Türkiye genel nüfus sayımlarına göre 1927 ile 1950 yılları arası kır nüfusu verileri incelendiğinde kent nüfusu kır nüfusuna göre sadece %0,81 oranında arttığı görülmektedir. 1950’den önce genel olarak tarıma dayalı

ekonomi ve köyde yaşayan nüfusun iş gücü amacıyla çocuk sayısını arttırmaya çabalaması nedeniyle kır nüfusu genel nüfusun yaklaşık dörtte üçünü oluşturmaktaydı. Bu oran nüfusun %32 artmasına rağmen kır nüfus oranında sadece %1'in altında kalmıştır. Cumhuriyet'in kuruluşundan 1963 yılına kadar kanunlarla da desteklenen *Pronatalist Nüfus Politikası* 1. Dünya savaşı sonrasında nüfusun oldukça düşmesi sebebiyle ön plana çıkmıştır. Prof. Gactano Zingali'nin “*Nüfusun Kemiyet ve Keyfiyetçe İnkişafı için İtalya'da alınan Tedbirler*” isimli basımın Türkçe'ye İstatistik Umum Müdürlüğünce çevrilerek İtalyan nüfus politikasının benimsendiği, ayrıca İtalya'daki Mussolini'nin “azami doğum ve asgari ölüm” formülünün uygulanılmak istendiği görülmüştür (Oktay, Ekim 2013 - Nisan 2014, s. 37). 1923-1946 yılları arasında savaş ve toprak kayıpları sonrasında nüfusun azalması, salgın hastalıkların artması, hastalık ve sağlık hizmetlerinin yeterli olmaması sebebiyle ekonomik açığın kapanması ve yeterli sayıda sağlıklı asker sayısına ulaşma amacıyla pronatalist politikanın temelini oluşturmuştur (T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2013, s. 10). Bunun yanında, 2. Dünya Savaşı başlamasıyla birlikte tarım ürünlerinde fiyat artışları, köylünün arazileri ve işgücü oluşturacak nüfusu arttırmaya yönelmesi, Marshall planı kapsamında kırsal alanlara tıbbi ve ilaç yardımının arttırılması ile çocuk ölüm oranında düşüş gibi nedenlerden dolayı doğal nüfus artış hızı yükselmiştir. Ayrıca haber kanallarının artması ile köylülerin kent yaşamı hakkında daha fazla bilgi sahibi olması, batının etkisiyle modernleşme, tarımda görülen makineleşme kırlarda toprağa dayalı ilişkiden kopuşu hızlandırmış, 1950'den sonra kentlerde sanayi ve hizmet sektörüne dayalı işgücü ihtiyacı kaynaklı göçe yol açmıştır (Özdemir, 2012, s. 3).

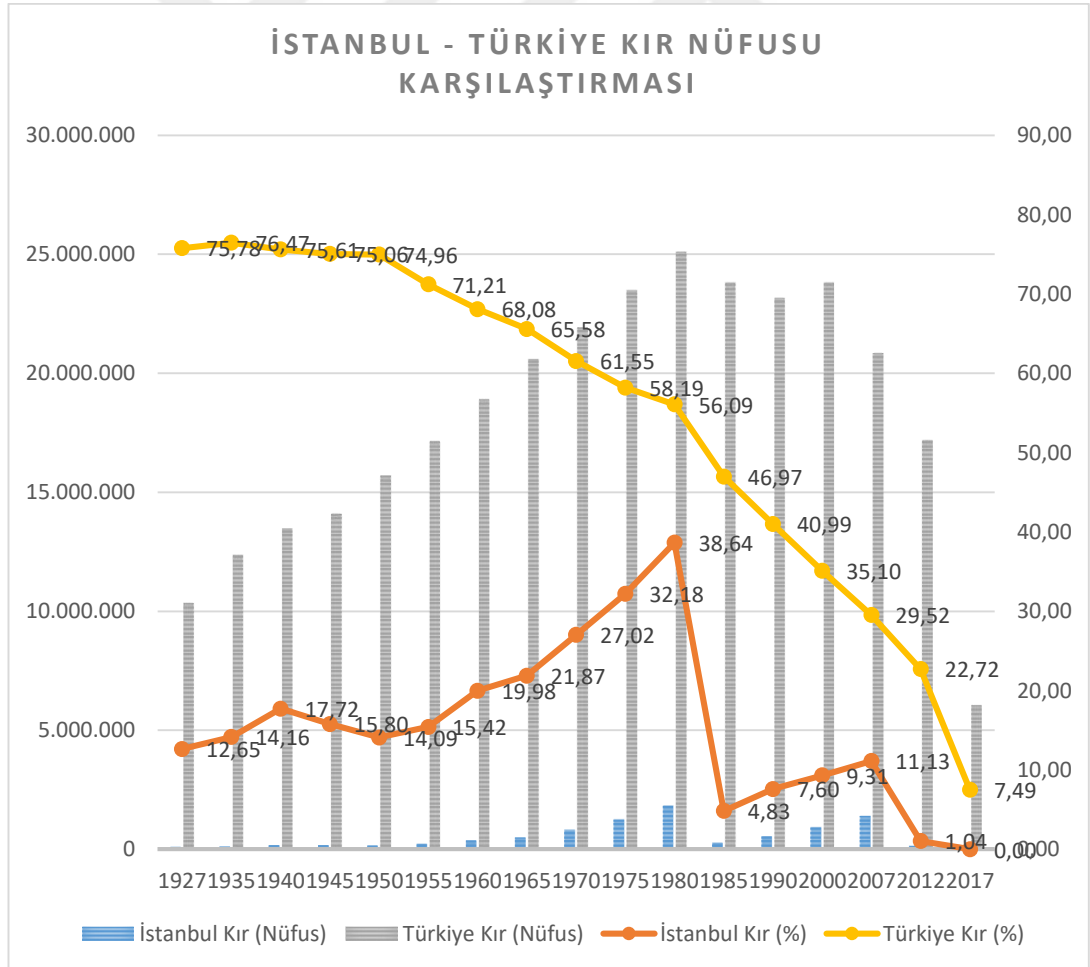
Tablo 5. Türkiye 1927-1950 Genel Nüfus Sayımlarına Göre Kır Nüfus ve Kır Nüfus Oranı (%)

Yıllar	1927	1935	1940	1945	1950
Genel Nüfus	13.648.270	16.158.018	17.820.950	18.790.174	20.947.188
Köy Nüfusu	10.342.391	12.355.376	13.474.701	14.103.072	15.702.851
Kır (%)	75,78	76,47	75,62	75,06	74,97

Kaynak: TÜİK Kütüphanesi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

1950 ile 1960 yılları arasında tarımsal makineleşmenin artması, (1948-1956 Marshall yardımlarıyla traktör sayısı 1.800'den 44.000'e ulaşmıştır.) ülke içinde montaj yöntemiyle de olsa traktör üretimine başlanarak 1960'ların sonlarında 100.000 traktöre ulaşılması ve köylerde arazinin sınırlı olduğu yerlerde üst limitlere ulaşılması köyde yaşamı işgücü bakımından olumsuz etkilemiştir. Ayrıca karayollarına yatırımlar, kamu olanaklarından yoksunluk, köy-kent ilişkisinin yoğunlaşmaya başlaması, kentlerde işgücü ihtiyacı ve iş bulma umudu kırdan kente doğru hareketi başlatmıştır (Özdemir, 2012, s. 4). 2. Dünya Savaşı akabinde farklı sektörlerde üretim fabrikalarının da faaliyete başlaması ve sanayileşme girişimlerinde yaşanan ataklar kentleşmeyi de tetiklemiştir (Sertkaya Doğan, 2009, s. 3).

Şekil 4. İstanbul-Türkiye Karşılaştırmalı Kır Nüfusu ve Kır Nüfus Yüzdesi

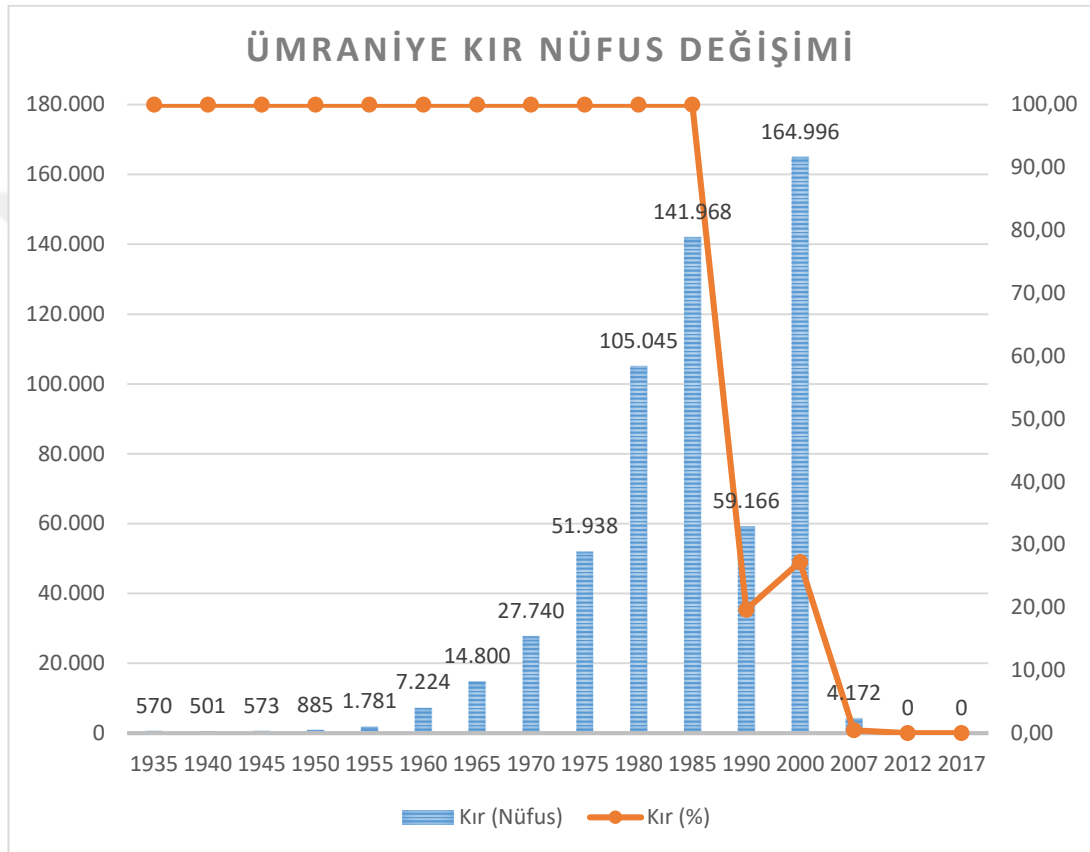
Kaynak: TÜİK Kütüphanesi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

Şekil 4'te görüldüğü üzere, Türkiye nüfusunun yaklaşık %75'inden fazlası kır nüfusuyken İstanbul'un yaklaşık %12.5'i kır nüfusuydu. İstanbul kır nüfusunda 1940 yılı nüfus sayımında, yani 2. Dünya Savaşı sırasında sadece artış varken genel olarak aynı seviyede seyretmiştir. Türkiye genelinde kır nüfusu kent nüfusuna özellikle 1950 yılından itibaren evrilirken sürekli hız kazanmış ve 1985 yılı genel nüfus sayımlarında ilk kez şehir nüfusunun %53'e, kır nüfusunun %47 olduğu tespiti yapılarak geçtiği görülmüştür. İstanbul'da ise tam tersine 1980 yılına kadar şehir nüfus oranı düşerken kır nüfus oranı ve İstanbul nüfusuyla birlikte hızla artmayı sürdürmüştür. Şehir nüfusunun 1980 ile 1985 yıllarında ani artışının bir önemli nedeni de 1984 yılında çıkarılan 2972 ile 3030 sayılı kanunlar ve 195 sayılı kanun hükmündeki kararnamedir. Bu kanunla göç alan şehirlerin idari yapısını düzenlemek amacıyla ilk büyükşehir belediyelerinin kurulmasını sağlamıştır. İstanbul, Ankara ve İzmir şehirleri ilk büyükşehir belediyeleri olarak Türkiye geneli kır-kent oranının niceliksel olarak değişmesinde önemli rol oynamıştır. 1980 yılı genel nüfus sayımında İstanbul'un kent nüfus oranı %61,36, kır nüfusu %38,64'tü. Şekil 4'te de görüldüğü üzere Büyükşehir yasası ile 1985 genel nüfus sayımında %33,81 azalmasının en önemli etkisi olduğunu göstermiştir. İstanbul'un toplam nüfus oranı içinde kır nüfusu sadece %4,83 olarak hesaplanmıştır.

Ümraniye ile ilgili 16 Nisan 1922'de Dâhiliye Nezareti tarafından belediye olması çalışması yapılmış ancak olumsuz olarak sonuçlanmıştı. Bu dönemde yerleşim nüfusu yalnızca 135 kişiden oluşmaktaydı. 1926 yılında İstanbul'un ilçesi olan Üsküdar'ın 1927 genel nüfus sayımında 3 adet nahiyesi bulunuyordu: Merkez Nahiyesi, Beylerbeyi ve Kısıklı Nahiyeleri. Ümraniye, Kısıklı nahiyesine bağlı bir köydü. 1935 ve 1940 genel nüfus sayımlarında bu şekilde devam ederken 1945 genel nüfus sayımıyla birlikte Beylerbeyi ve Kısıklı nahiyeleri Üsküdar kent nüfusu ile sayımlarda değerlendirildi, ancak 1962 yılında Ümraniye belde belediyesi olmasına rağmen 1980 yılı genel nüfus sayımına kadar kır nüfusu kalmaya devam etmişti. 1984 yılında çıkan büyükşehir yasası sonrasında İstanbul'un büyükşehir olmasıyla birlikte 1985 genel nüfus sayımında Ümraniye, Üsküdar ilçesine bağlı kent nüfusu içinde

değerlendirilmişti. Ümraniye'nin Aşağı Dudullu ve Yukarı Dudullu yerleşim yerleri dışında kalan tüm bucaklar kır nüfusu içinde kalmıştır.

Şekil 5. Ümraniye Kır Nüfusu ve Kır Nüfus Yüzdesi

Kaynak: TÜİK Kütüphanesi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

1990 yılından itibaren Ümraniye İlçesinin şehir nüfusu 242.091'e ulaşmış olup, toplam 9 adet köy ve bucağı bulunuyordu: Alemdar, Çekme, Hüseyinli, Koçullu, Reşadiye, Sarıgazi, Sırapınar, Sultançiftliği ve Yenidoğan. Bu bucaklardan en yüksek nüfusu olan 22.125 kişiyle Sarıgazi'yken, 2008 yılında İlçe olan Çekme'nin nüfusu sadece 13.523'tü. Ümraniye İlçesinde kır nüfus alanları 2000 yılında genel nüfus sayımında ve sonrasında oldukça yoğun bir göç almaya devam etmiştir. 2000 yılı genel nüfus sayımlarında şehir nüfusu %82 oranında artarken kır nüfusu şehir nüfusunun 2 katından fazla artışla %178 oranında artış göstermiştir.

Ümraniye'nin ilçe olması, Fatih Sultan Köprüsünün ile bağlantı yollarının açılması, Şehirlerarası otobüs ulaşım şirketlerinin Anadolu yarımadası aktarma ile cep terminallerinin Şerifali Mahallesi (eski Yukarıdudullu beldesi) çevresinde yoğunlaşması ve Dudullu Organize Sanayi Bölgesinin aktiviteleri nüfus artışını hızlandırmıştır. Alemdar, Çekme, Sultançiftliği ile Yenidoğan en fazla artış olan bucak merkezleri olarak öne çıkmış ve 2007 yılında Ümraniye Belediyesinin yanında: Alemdağ, Çekmeköy, Sarıgazi, Taşdelen, Yenidoğan ve Ömerli belediyeleri kurulmuştur. 2007 yılında, Ümraniye kır nüfusu yalnızca 4172'ydi. Çekmeköy Belediyesi 70.683 ve Sarıgazi Belediyesi 76.855 nüfuslarıyla 70 bin nüfusunu aşan Ümraniye İlçesi belediyeleriydi. 6 Mart 2008 yılında çıkarılan Büyükşehir Belediye Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 5747 sayılı kanununun 1. Maddesinde Alemdağ, Ömerli ve Taşdelen belediyeleri tüzel kişilikleri kaldırılarak kurulan Çekmeköy İlçesinin belediye (Çekmeköy ilk kademe belediyesi) hizmet sınırlarına mahalleleri ve köyleriyle birlikte katılmıştır. Ayrıca, Sarıgazi ve Yenidoğan belediyeleri de aynı kanun maddesinde tüzel kişilikleri sonlandırılarak daha önce Kartal İlçesine bağlı tüzelliğini kaldırılan Samandıra belediyesiyle birlikte Sancaktepe İlçesi belediye hizmet sınırlarına (Sancaktepe ilk kademe belediyesi) mahalleleri ve köyleriyle birlikte dâhil olmuştur (Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 2008). 2008 yılında Ümraniye ilçe sınırlarının küçülmesi ve kalan tüm ilçe büyükşehir sınırları içerisinde kalmasıyla kır nüfus oranı sıfırlanarak tüm nüfus şehir nüfusuna dâhil edilmiştir.

2.2.2 ŞEHİR NÜFUSU

Doğan (1990) şehir sözünü, Türklerin İslamiyet'i kabulünden önce "Balık" sözü olarak kullandığı, ancak XI.yy.'da Karahanlı Türkleri ile Oğuz Türklerinin Balık yerine "Kend" sözcünü kullandığında bahsetmiştir (s26). TDK sözlüğünde şehir kelimesi farsça kökenli olup "çoğu ticaret, sanayi, hizmet veya yönetimle ilgili işlerle

uğraşan, genellikle tarımsal etkinliğin olmadığı yerleşim alanı, kent, site” olarak tanımlanmıştır. Bir başka tanımda da; tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, tüm üretimin denetlendiği, dağıtımın koordine edildiği, teknolojinin kullanıldığı, nüfusun belli bir büyüklük ve yoğunluğa ulaştığı, heterojenlik ve bütünleşmenin var olduğu yerleşmeler olarak tanımlanmıştır (Egüz, 2016, s. 10). Bu tanımda nüfus büyüklüğünün yanı sıra tarımsal olmayan üretim, heterojenlik ve bütünleşme gibi kavramları da öne taşımıştır. Türkiye Cumhuriyeti DPT’nde ise şehir kavramı daha çok nüfusla ilgilidir. Nüfusu 2.000’den az yerleşmeler köy, 2.000 ile 20.000 arasında olan yerleşmeler kasaba ve 20.000 ile üzeri yerleşmeler de şehir olarak tarif edilmiştir. Ayrıca, DPT 10.000 ile 20.000 arasında bulunan yerleşmeleri kalkınma planlarında da şehir olarak atfedilmektedir. 6360 sayılı *On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* 06/12/2012 tarih ve 28489 sayılı Resmi Gazete ’de yayınlanarak 30 Mart 2014 tarihinde yapılan mahalli seçimlerle birlikte yürürlüğe girdi. Bu kanunla 2011 yılı TÜİK’in ADNKS verilerine göre 2000’den nüfusu az olan belediyelerin tüzel kişiliği sonlandırılıp bağlı olduğu belediye sınırlarına mahalle olarak katılmıştır (Türkiye Belediyeler Birliği, 2014).

Türkiye geneli 1927 yılında 66 olan şehir sayısı 1950 yılında 104’e, 1990 yılında 454’e 2000 yılında ise en 470’e kadar yükselmişti. Bu şehir nüfus sayısının artışı sebebiyle şehir yapısında yeniden yapılanmaya gidilerek büyükşehir yasasında yapılan değişiklikle 2012 yılında 388’e kadar düşmüştür. 2013 yılında 6360 sayılı kanunla 30 il büyükşehir statüsüne kavuşarak, beldeler ve köyler bağlı olduğu ilçelerin mahallelerine dönüşmüş ve şehir yerleşme sayısı 212’ye gerilemiştir. Aynı zamanda Türkiye geneli 2012 yılı 10.000 nüfus kıstasının bu yasal düzenleme öncesinde TÜİK’in ADNKS verilerine göre %74,6’yken, Türkiye geneli şehir nüfus oranı 2013 yılı ADNKS verilerine göre %89,8’e yükselmiştir. (Bekdemir, Kocaman, & Polat, 2014, s. 282).

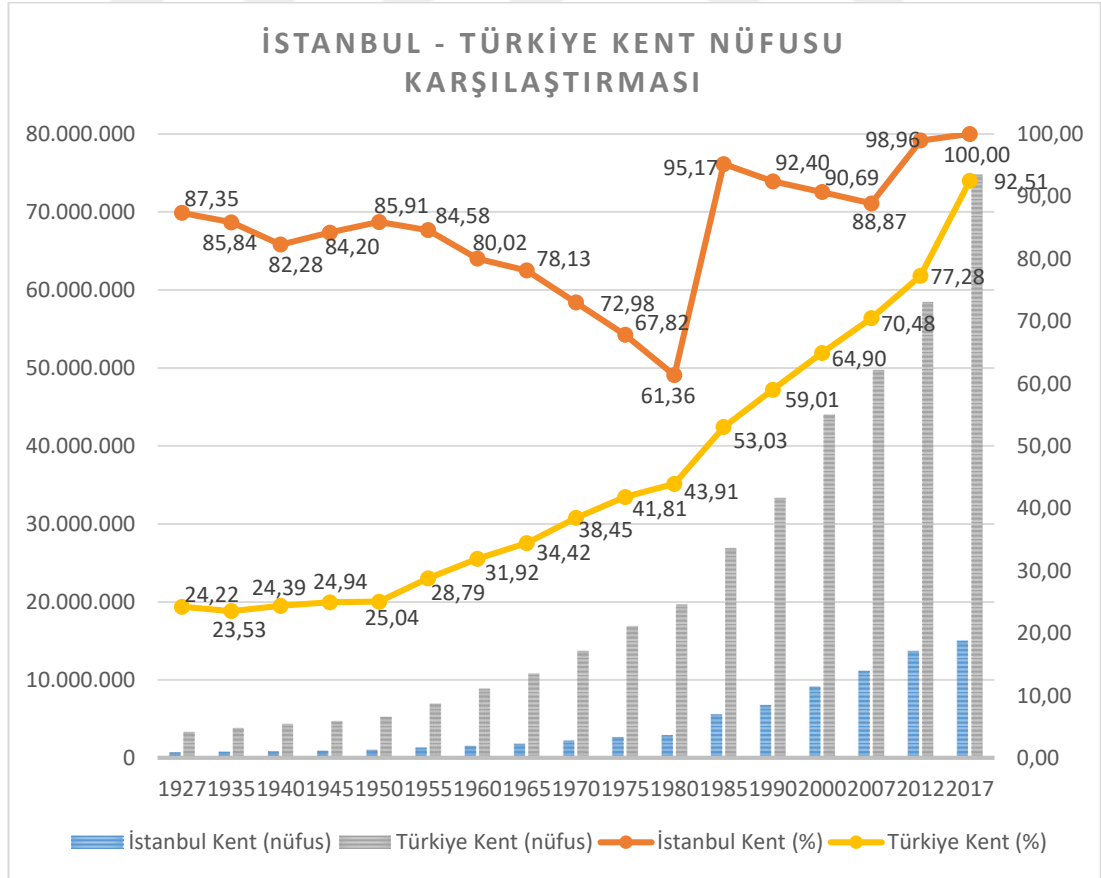
Tablo 6. Türkiye 1927-1950 Genel Nüfus Sayımlarına Göre Şehir Nüfus ve Şehir Nüfus Oranı (%)

Yıllar	1927	1935	1940	1945	1950
Genel Nüfus	13.648.270	16.158.018	17.820.950	18.790.174	20.947.188
Kent Nüfusu	3.305.879	3.802.649	4.346.249	4.687.102	5.244.337
Şehir (%)	24,22	23,53	24,38	24,94	25,03

Kaynak: TÜİK Kütüphanesi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Türkiye Cumhuriyetinin en kalabalık ve şehirleşmenin en yoğun olduğu kent İstanbul'du. Tablo 6'da 1927 genel nüfus sayımı sonrasında İstanbul'un %87,35'i kent nüfusunu oluştururken, 1950 yılı genel nüfus sayım sonucunda %85,91'e gerilemesine rağmen sadece %1,44 düşerek hemen hemen aynı seviyede kalmıştır. 1950 yılı sonrasında İstanbul'a Anadolu'dan ve yurtdışından daha çok plansız olan göçler almaya başlamıştır. Bu göçler İstanbul'un gecekondulaşma sürecini hızlandıracaktır.

Şekil 6. İstanbul-Türkiye Karşılaştırmalı Şehir Nüfusu ve Şehir Nüfus Yüzdesi

Kaynak: TÜİK Kütüphanesi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

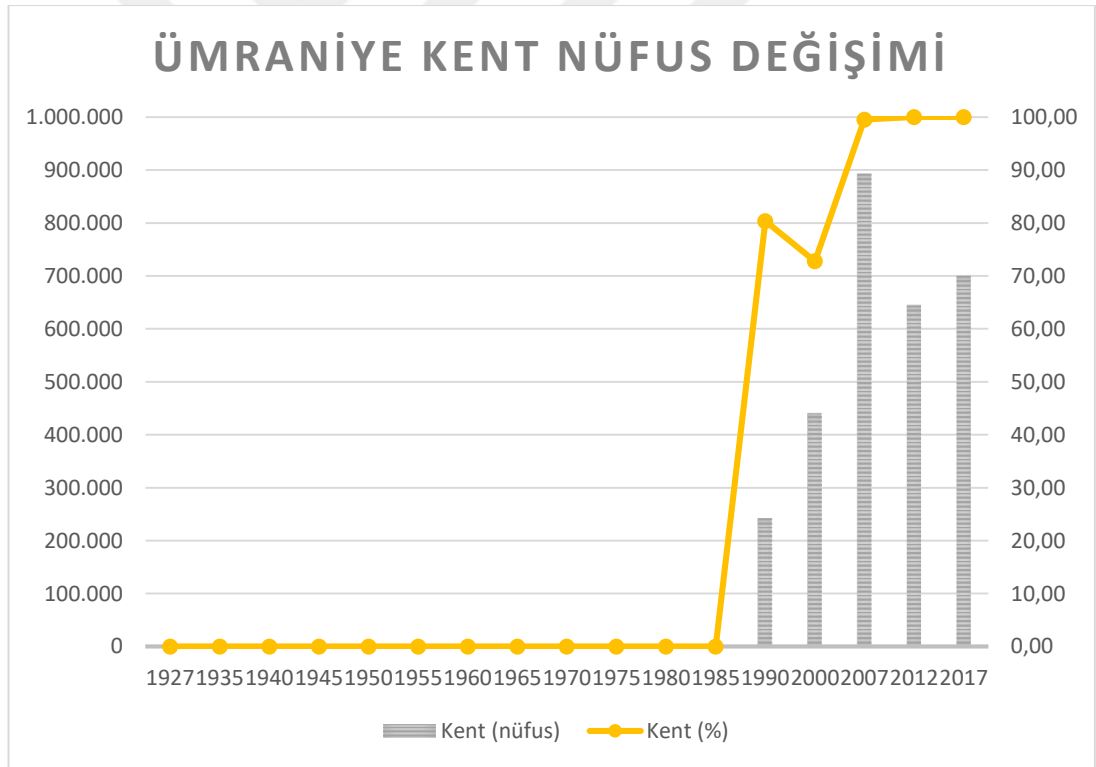
Şekil 6’de TÜİK verilerine göre Türkiye şehirleşme oranı 1950 yılından sonra her GNS verilerine göre 1980 yılına kadar her sayımda %3-%4 oranında artış görülmüştür. 1985 yılı GNS verilerine göre şehir nüfusu %53’ü aşarak kır nüfus oranını geçmiştir. İstanbul’da ise 1950 yılından itibaren şehir nüfus oranı 1985 GNS’ye kadar düşüş eğilimine girmiştir. 1950 yılı GNS verilerine göre %85,91 olan şehirleşme oranı, 1955 yılı GNS verilerinde %84,58’e gerilemiştir. İstanbul’a Anadolu’dan ve yurtdışından gelen düzensiz göçler sebebiyle yerleşim daha çok kırsal alanlara doğru olması sebebiyle şehirleşme oranı azalmıştır. 1975 yılında şehir nüfusu İstanbul’un 2/3’üne kadar düşmüştür (Gökburun, 2017, s. 110). Şehir nüfusunun 1980 ile 1985 yıllarında İstanbul’un şehir nüfusunun %34 oranında artışının sebebi 1984 yılında çıkarılan 2972 sayılı kanun ve 195 sayılı kanun hükmündeki kararnamedir. 1985 yılı GNS verilerine göre %95,17 olan şehir nüfus verisi 2007 yılı ADNKS verilerine kadar azalmaya devam etmiştir. ADNKS verilerine göre 2007 yılı şehir oranı %88,87’den 2012 yılında %98,96’ya ulaşmıştır. 2012 yılında çıkarılan 6360 Sayılı kanunla kurulan yeni ilçe belediyeleri ve beldelerin de bu belediyelerin mahalleleri olarak hizmet sınırlarına eklenmesiyle 2013 yılından itibaren İstanbul nüfusu demografik olarak %100’ü şehir-kır nüfus ayrımı tamamen ortadan kalkarak il sınırları içinde kalan tüm nüfus büyükşehir belediyesi sorumluluk kapsamına dâhil edilmiştir.

Türkiye’de 1950 öncesinde Devletçi ekonomi anlayışı hâkimken ve genel olarak harp sanayi, demir-çelik ve madencilik gibi girişimler ön plandaydı. 1950 – 1960 yıllarında liberal anlayışın daha öne çıktığını, yani özel teşebbüsün yatırımlarının arttığını söyleyebiliriz. Sanayinin gelişmesi için su, elektrik, baraj, liman ve yol gibi temel alt yapı yatırımları artmış ve 1963 yılından sonra sanayi ve altyapısı için planlı bir sürece geçilmiştir (Doğan M. , 1990, s. 44). 1950’li yıllarda var olan Haliç ve çevresi, Zeytinburnu dolaylarında olan sanayi alanları İstanbul’un hem tarihi dokusuna hem de yoğunlaşan sanayi faaliyetleri sebebiyle doğal çevreye özellikle de Haliç’e müthiş bir zarar oluşturmuştur. Bununla birlikte emlak ve arazi fiyatlarında artışa sebep olmuştur. Bu altyapısız ve düzensiz sanayileşme nedeniyle, 1955 yılında sanayi bölge planlamaları yapılmıştır. Bunula birlikte başlayan göç hareketi öncelikle sanayinin olduğu bölgelere, 1973 yılından itibaren 15 Temmuz Şehitler Köprüsü çevresine, bağlantı yolları güzergâhına ve Boğaz çevresine, 1980 yılından sonra da

şehir kuzeyden güneye doğru genişlemeye başlamıştır. 1988 yılında Fatih Sultan Mehmet Köprüsünün hizmete girmesiyle birlikte 1990 yılından itibaren hızlanan kuzeye doğru şehirleşme 2000 yılından sonrada ivmelenerek devam etmiştir (Doğan M. , 2013, s. 524-525).

Ümraniye’de 1960 yılında başlayan nüfus artışı, 15 Temmuz Şehitler Köprüsü yapılmasıyla Üsküdar’dan başlayarak doğu aksına doğru ve Kadıköy ile Kartal’dan kuzey aksında çevreyolu dolaylarında önemli bir artışa sebep olmuştur. Bu nüfus yoğunluğunu Ümraniye’nin şehirleşmesi en büyük etki olarak ortaya çıkmıştır.

Şekil 7. Ümraniye Kent Nüfusu ve Kent Nüfusunun Oransal Değişimi

Kaynak: TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

1980 yılı itibariyle Ümraniye Belediyesi kapatılarak Üsküdar Belediyesi'ne bağlı müdürlük olmuştur. 1987 yılında Ümraniye İlçe statüsüne geçmiş ve 1989 seçimleri sonrasında 1990 yılı genel seçimlerinde nüfusun %80'ini şehir nüfusu oluşturuyordu. 2000 yılı genel nüfus sayımlarında bu oran yaklaşık %73 seviyelerine

kadar gerilemiştir. Bunun en önemli sebebi bucakların ilçe merkezinden daha fazla oranda göç almasıydı. 1990 yılında şehir nüfusu 242.091'den 440.859'a yükselirken; kır nüfusu 59.166'dan 164.996'ya yükselmiştir. 2007 yılından sonra tüm Ümraniye İlçesi bucaklarıyla birlikte şehir nüfusu statüsünde değerlendirilmiştir. 22 Mart 2008 Tarihli 5747 Sayılı "Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun"la Ümraniye sınırları dâhilinden Çekmeköy, Sancaktepe ve Ataşehir ilçelerine bölünmeler olmuştur. 2008 ile 2012 yılları arasında nüfus %4 ortalamayla artış göstermiş olup, sonrasında 2017 yılına kadar %1 - %2 oranlarında artmaya devam etmiştir. Aslında oran olarak 2008 sonrası önceki dönemlere göre niceliksel olarak az miktar olarak görünse de yıllık 16 binin üzerinde olması önemli bir şehir nüfus artışıdır.

2.2.3 NÜFUS HAREKETLERİ

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün (2006) *göç hareketi* olarak sınıflandırılması için kişinin (veya hane halkıyla birlikte) sürekli ikamet ettiği yerleşim yerini resmi ikamet yerini değiştirerek başka bir yerleşim yerinde yaşamaya başlaması olarak nitelendirilmiştir. Ancak aynı yerleşim sınırları içerisinde yer değiştirme göç olarak kabul görmemektedir. Ayrıca, askerlik, mevsimlik işçilik, hastanede kalma, tutukluluk, iş ziyareti, tatil, vb. gibi sebeplerle kişinin ait olduğu haneden geçici olarak yerleşim değiştirmesi göç hareketi kapsamına değerlendirilmemektedir (s22).

1927-1950 yılları arasında Türkiye kent ile kır nüfusu değişimi farkı hemen hemen sabit kalmıştır. 1927 genel nüfus sayımı sonrasında nüfus 13.648.270 kişiye ulaşmış olup kent nüfusu bunun sadece %24,22'sini oluşturmaktaydı. 1950 yılı genel nüfus sayımında ise 20.947.188'e ulaşmış, ancak kent nüfus oranı yalnız %0,81 oranında artmış ve kır-kent arasında kayda değer bir kır-kent nüfus değişimi gözlenmemiştir.

1940'lı yılların sonunda 2. Dünya Savaşından çıkmış bir dünya ve güç çatışması olan Soğuk Savaş süreci başlamıştı. Türkiye'de 1946'da Cumhuriyet Halk

Partisinden ayrılan bir ekip Demokrat Partiyi kurarak aynı yıl yapılan seçimlere girmiş ancak iktidar olamamıştı. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisinde belirli bir çoğunlukla yer bulan Demokrat Parti Liberal Ekonomiye savunmuş, bu durum Cumhuriyet Halk Partisinin Devletçi Ekonomiden 1947 yılı itibariyle tavizlere başlamasına sebep olmuştur (Altun, 2007, s. 27). 1948 yılında başlayan Marshall yardımı ekonomik kalkınma programı kapsamında Türkiye’de tarım ile madencilik direk etkileyeceği bayındırlık, ulaştırma ve sulama faaliyetlerine öncelik verilmişti. 1954 yılına kadar makineleşme ve tarım yatırımları çiftçi ve köylünün ekonomik olarak refah düzeyine önemli katkı sağlamıştı, fakat alınan yardımlar uzun vadeli ve düşük kredili olma cazibesinin yanında devlet siyasi ve ekonomik olarak kararlarında Marshall Planı kapsamında Amerika’ya bağlanmamıza neden olmuştu. Bunun sonucu olarak, faiz oranlarının 1954-1959 arasında yıllık enflasyon ortalama %14,7’ye yükselmiştir (Tatlıyer, 2017, s. 182). Tarımsal kalkınmanın kırsalda sürekliliği sektöre uğraması, köylerde arazilerin yaşayan nüfusun sınırlarına ulaşması, Marshall planı kapsamında ilaç ve sağlık yardımları sonrasında çocuk ölümlerinde azalmalar, pronatalist politikanın kanunlarla desteklenmesi, iletişim ağının artması sebebiyle kent yaşamından haberlerin artması köylerden ve kırsal bölgelerden gelişmiş kentlere doğru göçü hızlandırmıştır.

1950 ile 1960 yılları arasında tarımsal makineleşmenin artması, (1948-1956 Marshall yardımlarıyla traktör sayısı 1.800’den 44.000’e ulaşmıştır.) ülke içinde montaj yöntemiyle de olsa traktör üretimine başlanarak 1960’ların sonlarında 100.000 traktöre ulaşılması ve köylerde arazinin sınırlı olduğu yerlerde üst limitlere ulaşılması köyde yaşamı işgücü bakımından olumsuz etkilemiştir. Ayrıca karayollarına yatırımlar, kamu olanaklarından yoksunluk, köy-kent ilişkisinin yoğunlaşmaya başlaması, kentlerde işgücü ihtiyacı ve iş bulma umudu kırdan kente doğru hareketi başlatmıştır (Özdemir, 2012, s. 4). 1970 yılında traktör sayısı 105.865, 1975 yılında 234.066, 1980 yılında 437.367, 1982 yılında da 500 bin üstünde traktör sayısını ulaşmıştır. Traktörün yanı sıra 1970 yılında 8.568 biçerdöver varken 14.000 harman makinesinin olduğu belirtilmiştir. Bu tarımda makineleşme sonucu bir traktörün 3 ile 9 kişi arasında kişiyi işsiz bıraktığı şeklinde bir sonuca örneklerle ulaşıldığı söylenmiştir (Doğan M. , 1990, s. 37).

Başel (2011) Türkiye'nin doğal şartlarını düşününce göçü doğuran sebepler olarak:

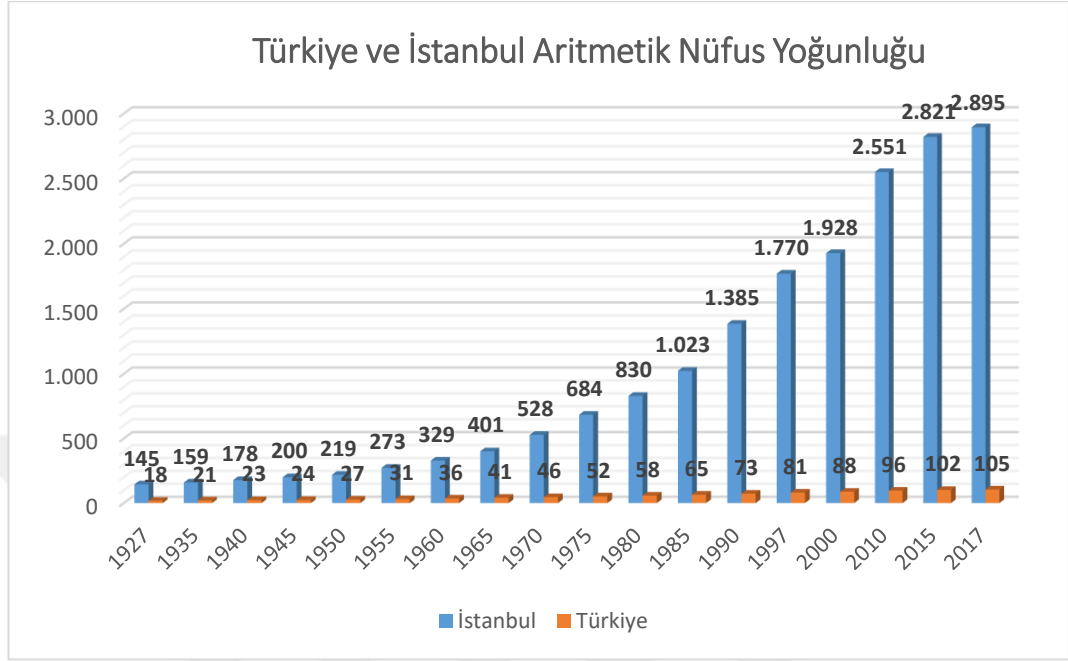
- * Genel nüfus içinde genç nüfus oranında artış: Aile bağıını henüz kurmamış olan kişilerin daha rahat göç edebilir olması
- * Tarım kesiminde görülen açık ve gizli işsizlik: *Araziler miras yoluyla bölünürken kişi başına düşen toprağın yetersiz ve çok küçük olması ve tarımda makineleşmeyle daha az insan gücüne ihtiyaç duyulması sonucunda artan işsizlik*
- * Entansif tarıma geçiş: *Nüfus artışından dolayı küçük işletmelerde tütün, fındık, vb. ürünlerin üretilmesi istihdam fazlası nüfus ortaya çıkarması*
- * Eğitim durumu ve hayat tarzında görülen iyileşme ve ilerleme: *Özellikle ilk dönemlerde yükseköğrenim kurumlarının sadece büyük illerde yoğunlaşması, göç veren illerin de eğitilmiş ve vasıflı iç gücünü kaybetmesi, kalkınmayı sağlayacak işgücü dinamiklerinin de büyükşehirlerle gitmesi*
- * Eğitim yoluyla meslek edinme: *Meslek liselerinin ve yükseköğrenim kurumlarının artması, işgücü piyasasının ilgisini çekmiş olup gelişen teknolojinin de vasıflı elemana ihtiyacından ötürü bu tür elemanları çekmesi ve bu alanlara eğitim kurumlarının kurulması*
- * Refahın artışı: *Refah toplumsal ve bireysel olarak değerlendirilmekle birlikte; toplumsal refahın artmasıyla beraber gelir, barınma, yiyecek, giyinme, diğer temel ihtiyaçlar, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını da gidermesi bu refah düzeyi yüksek merkezlere doğru göç hareketlenme*
- * Kan davaları: *İnsanların çözilemeyen toplumsal sorunlarından biri olması sebebiyle can güvenliği için sahip olduklarını bile bırakarak başka yerlere gitmesi*

- * Geniş aile otoritesinden kurtulma eğilimi: *Geniş ailenin ve toplumun baskı, kontrol etme çabası gençleri bazen de eşlerin birlikte bulundukları yerden uzaklaşma çabası*
- * Ulaştırma ve iletişim ağının genişlemesi ve kitle haberleşme araçlarının yaygınlık kazanması: *Dış dünyadan daha güvenilir bilgi edinmenin kolaylaşması, ulaşım olanaklarının artması artması ve ucuzlaması, kendi imkânlarıyla diğer yerlerin kıyaslanmasının göç için katalizör etkisi oluşturmaları*
- * Kırsal alanlarda değer hükümlerinde meydana gelen değişimler: *İletişimin artması sebebiyle kırsalda oluşan liberalleşme ve bireycilik yerleşik değerleri zayıflatıp yeni değerlerin oluşmasına sebep olması (kültürlenme örnekleme)*
- * Mevsimlik göçler: *Geçici işgücü taşınmanın zamanla cazip ve çekici şartlar oluşturmaları kalıcı hale gelmesi*
- * Tabi afetler dolayısıyla yapılan göçler (deprem, su baskını, büyük imar projelerinin gerçekleşmesi: *Doğal olayların akabinde iskân imkânları yeniden sağlansa bile bireysel ve psikolojik etmenlerden dolayı farklı yerlere yerleşmeyi tercih etme*
- * Çocuklar için daha iyi eğitim arzusu: *Özellikle tarım kesiminde çalışan eğitim seviyesi düşük kişilerin kendilerinin gerçekleştiremediklerine çocuklarının gerçekleştirmesi arzusu ve eğitim olanaklarının tüm yurttaki nitelik ve nicelik olarak eşit dağılmaması*
- * Siyasi sebepler, terör ve mezhepsel çekişmeler: *Özellikle 1990'lı yıllardan itibaren terör sebebiyle doğu ve güneydoğu Anadolu'dan güvenli ve bölgelere, genel olarak İstanbul'a göç akımının başlaması*

sıralanmış temel başlıklardır (s521-524). Bu başlıklar genel olarak Anadolu'dan büyükşehirlerle ve özellikle de İstanbul'a itici göç sebeplerinin başında gelmiştir.

Türkiye nüfusu 1927 yılında 13.648.270 iken 1950 yılında 20.947.188'e ulaşarak yaklaşık 1,5 kat artış göstermiştir. İstanbul nüfusu ise aynı tarihte 772.753 iken 1.166.477'ye ulaşarak toplam nüfusumuzla paralel oranda 1,5 kat artış göstermiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin imzaladığı 1923 Lozan Barış Antlaşmasında kapitülasyonlara kaldırılmış, ancak anlaşma gereğince Avrupa'ya gümrük vergisi koyma hakkına 1929 yılından itibaren sahip olmuştur. İstanbul'da Cumhuriyetin ilk yıllarında sanayi alanları genel olarak Avrupa yakasında Haliç (Altınboynuz) kıyılarında, Zeytinburnu, Karaköy, Eminönü, Aksaray, İstiklal Caddesi, Osmanbey, Mecidiyeköy ve Beşiktaş; Anadolu yakasında da Kadıköy ve Üsküdar merkezinde iş ve ticaret alanı olarak genişleme görülmüştür. 1950 yılı sonrasında başlayan sanayi hareketiyle İstanbul, Türkiye'nin dokumacılıkta %42, kimyada %65, metal ve makinede %55, gıdada %30, toprak ve taş sanayisinde %65 oranında sanayi gücünü oluşturmaktaydı (Doğan M. , 2013, s. 522). Ayrıca 1950 yılından sonra liberal ekonomiye geçilmesi, ayrıca sanayi kuruluşlarının yoğunlaşmasıyla birlikte İstanbul'a göç de önemli ölçüde artmaya başlamıştır. Türkiye nüfusu 1980 yılında 44.736.957'ye ulaşarak 1950'den sonra %2,1 artmış, İstanbul nüfusu ise 4.741.890'a ulaşarak Türkiye artış oranını yaklaşık ikiye katlayarak %4 olmuştur. Aşağıdaki Şekil 8'de görüldüğü üzere kilometre kareye (km²) düşen nüfus yoğunluğu Türkiye'nin genel yoğunluğu lineer bir yapıdayken ve düzenli artarken, İstanbul'da hızlı bir şekilde artış olup parabolik bir görünüm mevcuttur. 1927 ile 1950 arasında İstanbul nüfus yoğunluğu daha lineer olarak artarken, 1950'den sonra göç hızı sebebiyle hızlı bir artış göstermiştir.

Şekil 8. Türkiye ve İstanbul Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

Kaynak: TÜİK Kütüphanesi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

1927 yılında İstanbul’da ilçe sayısı 7 iken 1950’de 16 ilçeye ulaşmıştı. 1950 yılından sonra başlayan İstanbul’a göç yoğunluğu sebebiyle 1954’te Şişli, 1957’de Zeytinburnu ilçe statüsü kazanmıştır. 1963’te ise aşırı göç alması ve Avrupa yakasında en yoğun gecekondulaşma alanlarından biri olan Gaziosmanpaşa ilçe yapılmıştır. 1970 ile 1980 arasında Türkiye’de yaşanan siyasi durum sebebiyle nüfusun artmasına karşın ilçe sayısında herhangi bir değişim olmamıştır. 1980 ile 1990 döneminde ise 1987 yılında, Avrupa yakasında Bayrampaşa, Büyükçekmece, Kâğıthane, Küçükçekmece; Anadolu yakasında da Ümraniye ve Pendik ilçe yapılarak İstanbul’da ilçe sayısı 25’e çıkmıştır. 1990 ile 2000 yılları arasında ise Avrupa yakasında Avcılar, Bağcılar, Bahçelievler, Güngören; Anadolu yakasında da Maltepe, Sultanbeyli ve Tuzla ilçeleriyle birlikte ilçe sayısı 32’ye ulaşmıştır. 2000 ile 2010 yılları içinde Avrupa yakasında Arnavutköy, Başakşehir, Beylikdüzü, Esenyurt, Sultangazi; Anadolu yakasında ise nüfusu 900 bine yaklaşan Ümraniye’den kopan Ataşehir, Sancaktepe ve Çekmeköy ilçeleri kurulmuştur (Gökburun, 2017, s. 113-115). 2008 yılında İstanbul’un ilçe sayısı 39’a ulaşmış, sonrasında yeni ilçe kurulmamıştır.

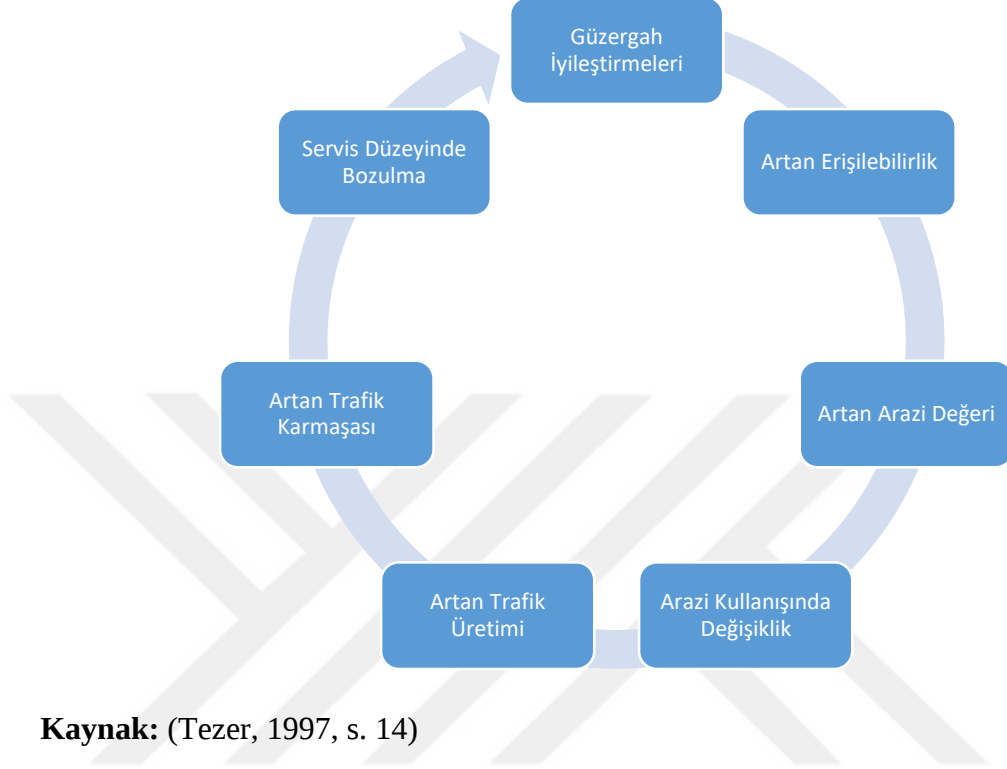
1950’li yıllarda mekânsal yerleşmelerde en belirleyici unsur sanayi alanları olup devam eden yıllarda da sanayileşmenin etkisiyle bu bölgelerin cephelerinde kendiliğinden gelişen, plansız ve düzensiz yeni konut alanları (gecekondu ve hisseli bölüntü) mekânsal oluşumda bir dinamizm oluşturmuştur. İlk göç dalgaları İstanbul’da Haliç ve çevresindeki sanayi bölgelerine yerleşmiş, Zeytinburnu ile Kâğıthane ilk gecekondu semtleri olarak ortaya çıkmıştır. 1970’li yıllarda eski sanayileşen yerleşmeler yoğunlaşmış ve Avrupa yakasında Kâğıthane, Alibeyköy, Gaziosmanpaşa, Esenler, Bahçelievler, Bakırköy, Bağcılar, Güngören, Avcılar; Anadolu yakasında da Maltepe, Kartal, Pendik, Tuzla, Boğazdan iç taraflara doğru nüfus yoğunluğu artmıştır. 1980’li yıllarda Güngören, Esenler, Kâğıthane, Şişli, Maltepe, Kartal ve Pendik’te illegal yapılaşma devam etmiştir. 2000’li yıllara gelindiğinde ise Avrupa yakasında Sultançiftliği, Habipler, Yayla, Arnavutköy aksı; Anadolu yakasında Ümraniye, Sarıgazi, Sultanbeyli aksında nüfus yayılması görülmüştür. Bu iki yaka aksında ilerleme daha çok orman ve su havzalarına doğru yayılma olarak görülmüştür (Terzi & Bölen, 2010, s. 170-171).

Ümraniye ilçesinin ilk yerleşim yerleri bugünkü Atatürk, Namık Kemal, İstiklal, Atakent, Çamlık ve İnkılap Mahalleleri olduğu ve ilk göçlerden biri olan 1877-1878 Osmanlı – Rus Savaşı (’93 Harbi) sonrası Balkanlardan gelen göçlerle ormanlık-kırsal olarak tanımlanan bölgeye özellikle Anadolu’dan gelen göçlerle “kırsal”dan “şehir”e doğru nitelik kazanmaya başladığından bahsedilmiştir (Buksur, 2002, s. 22).

İstanbul’da 1950’lerden sonra başlayan düzensiz göçler sebebiyle Ümraniye, Zeytinburnu, Alibeyköy, Kâğıthane ve Gaziosmanpaşa gibi plansız yapılaşma ile artan gecekondulaşmanın yanında az da olsa planlı yerleşmeler de kurulmuştur. 1950’li yıllarda Levent, 1960’lı yıllarda Ataköy, 2000’li yıllardan günümüze kadar da Beylikdüzü, Acarkent, Ataşehir Arıköy, Bahçeşehir ve Başakşehir örneklendirilebilir. Ayrıca 1950’li yıllarda ağır sanayinin daha çok Haliç çevresinde yoğunlaşması sebebiyle de sanayi alanları sıkışmış ve çevrelerinin yerleşim yerleriyle nüfus yoğunluğu artmıştır. Bu nedenle sanayi bölgeleri de kendisine yeni yerleşkeler için alternatifler aramaya başlamıştır. Özellikle Avrupa ve Anadolu yakasındaki akslarda

kendisine yer bulmuştur (Hayır Kanat, 2017, s. 33). İstanbul bulunan 8 organize sanayi bölgesinin 2'si Avrupa yakasında yer alırken, Anadolu yakasında 5'i Tuzla'nın iç kesiminde kurulmuşken 1'i Ümraniye Dudullu'da kendine yer bulmuştur. Perşembe Pazarı, Kasımpaşa ve Kadıköy bölgesindeki iş yerlerinin toplanmasıyla kurulmuştur. İlk olarak 1977 yılında "İstanbul Dudullu Organize Küçük Sanatlar ve Sanayi Alanı" planlanmış ve bakanlıkça 1/5000 Nazım planına göre başlamıştır. 1986 yılında İMES Sanayi Sitesi ilk faaliyete başlayan kısmı olmuş, Kasımpaşa ve Haliç'te faal olan Madeni Eşya Üreticilerinin modern ve sağlıklı şartlarda çalışabilmesini hedef olarak seçmiştir. 1995 yılında Yüksek Planlama Kurulu kararı ile İMES, DES, KADOSAN işletme kooperatiflerini kapsayarak Organize Sanayi Bölgesi tescili yapılmış, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı 1998 yılı onayıyla kesinleşmiş ve 2000 yılında da Organize Sanayi Bölgeleri Kanunuyla birlikte özerklik statüsünü kazanmıştır (Dudullu Organize Sanayi Bölgesi, 2016). DES Sanayi Sitesi, Perşembe Pazarı olarak bilinen demir çelik sektörünün borsası ve yarı çelik imalatı bu alana gelmesiyle bölgenin etkinliğine önemli bir katkı sağlamıştır (DES Sanayi Sitesi, 2016). Kadıköy Söğütluçeşme tarafında bulunan Kadıköy Oto Sanayicileri ve Tamircilerinin bölgeye taşınmasıyla da KADOSAN Sanayi Sitesini kurasıyla bölgenin oto yan sanayi ihtiyacını tamamlayarak bölge etkinliğini büyük oranda arttırmıştır (KADOSAN Oto Sanayi Sitesi, 2017). Dudullu Organize Sanayi Bölgesi tek başına 30.000 – 50.000 civarında istihdam kapasitesine sahip olup bölge için eğitim birimleri, spor tesisleri, güvenlik birimleri, sağlık kurumları ve bankacılık gibi finans birimleriyle topyekûn bir sanayi bölgesi özelliğindedir (Dudullu Organize Sanayi Bölgesi, 2016). Organize Sanayi Bölgesi içinde yer alan İdos Sanayi Sitesi ise 11.000 kişilik istihdam sağlarken, birçok konut ve yerleşim alanı içinde kalması sebebiyle ulaşım ve trafik sorunlarından dolayı Kocaeli-Gebze'ye taşınmasına sebep olmuştur (Doğan M. , 2013, s. 529). Bununla birlikte Ümraniye sınırlarında yer alan İstanbul Finans Merkezi Projesi Uluslararası finansın merkezi olma hedefiyle 2011 yılında inşaatına başlanılmıştır.

Şekil 9. Ulaşım-Arazi Kullanımı ve Çevresel Etki Döngüsü

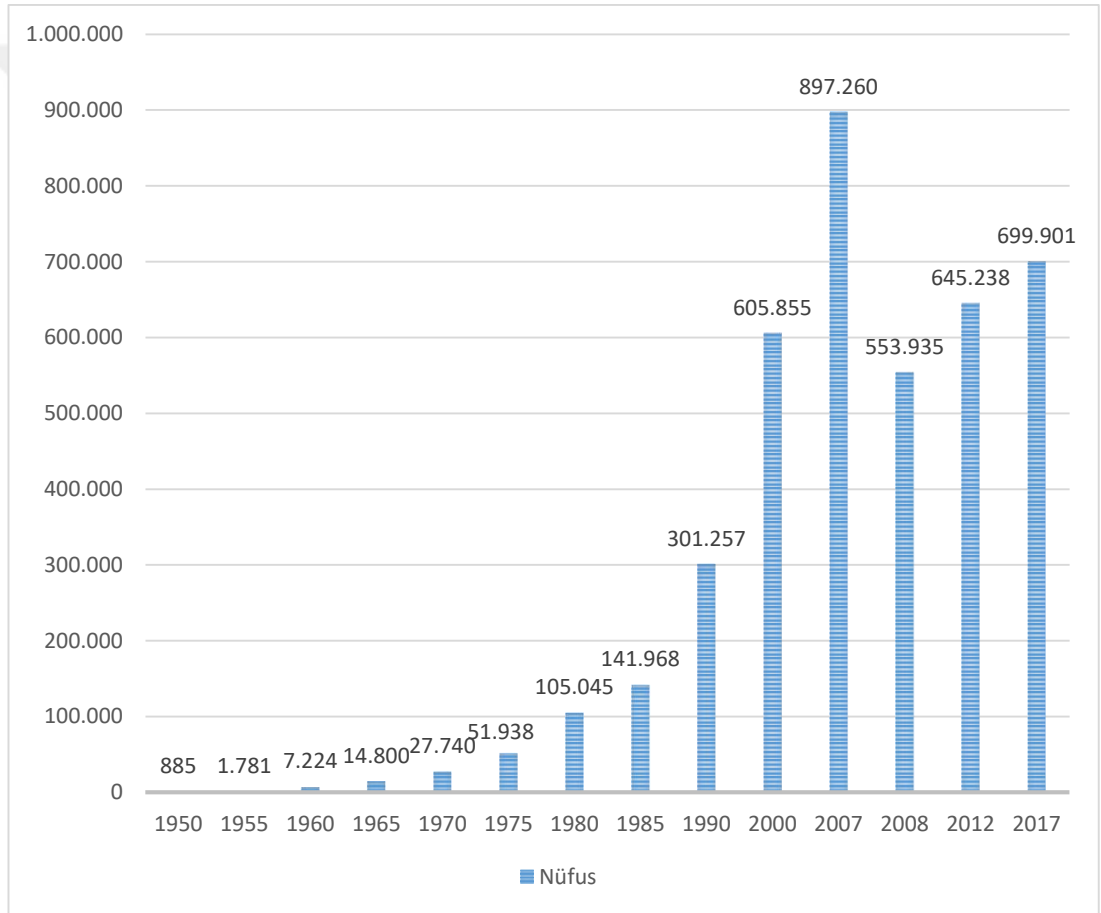

Kaynak: (Tezer, 1997, s. 14)

Sanayi kuruluşlarının kurulmasında pazara yakın olmak birinci derece önemli olmasının yanında ikinci derece önemli olan nokta da ulaşım imkânlarının fazlalığıdır. Ulaşım imkânlarının artması, yani erişilebilirlik olanaklarının artması, arazi kullanılabilirliği arttırması sebebiyle birbiriyle doğru orantılı olarak destekleyen değişkenlerdir. Boğaziçine 1973 yılında yapılan 1. Köprü olan 15 Temmuz Şehitler Köprüsü'nün hemen 4 yıl sonrasında Dudullu Organize Küçük Sanatlar ve Sanayi Alanı planlanmış olması bir rastlantı olamaz. 15 Temmuz Şehitler Köprüsünü sonrasında yerleşim aksı Asya yakasında doğu aksına doğru ilerlemeye başlamıştır. Şekil 9'da ulaşım altyapılarının yapılması ve var olan ulaşımın iyileştirilmesi ulaşım duyulan talebin artmasına sebep olur. Artan talep arazi değerlerinde artışa arazi kullanımında değişikliklere ve trafik artışlarına sebep olmaktadır. Bu duruma Ümraniye'den örnek verecek olursak, Dudullu OSB'nin çevresinde yerleşim yoğunlaşmış ve buna bağlı olarak İdos Sanayi Sitesinin Gebze'ye doğru taşınmasına sebep olmuştur. Nüfus yoğunluğunun artması oluşan ulaşım ihtiyaçları trafik

yoğunluğu ve karmaşasına sebep olmaktadır. Kullanıma bağlı veya altyapıya bağlı olumsuz etkenler de ulaşımın çevreye olumlu ya da olumsuz dışsal etkiler vermektedir. Güzergâh iyileştirmesi amacıyla 2012 yılında yapımına başlanan M5 Metro hattının 1. Etabı, Üsküdar – Yamanevler, arası 15 Aralık 2017 tarihinde açılmıştır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018). Raylı sistemle birlikte Üsküdar’da Marmaray ve Deniz ulaşımı bağlantı entegrasyonu da sağlanmış oldu.

Şekil 10. TÜİK GNS ve ADNKS verilerine göre 1950-2017 Ümraniye Nüfusu¹

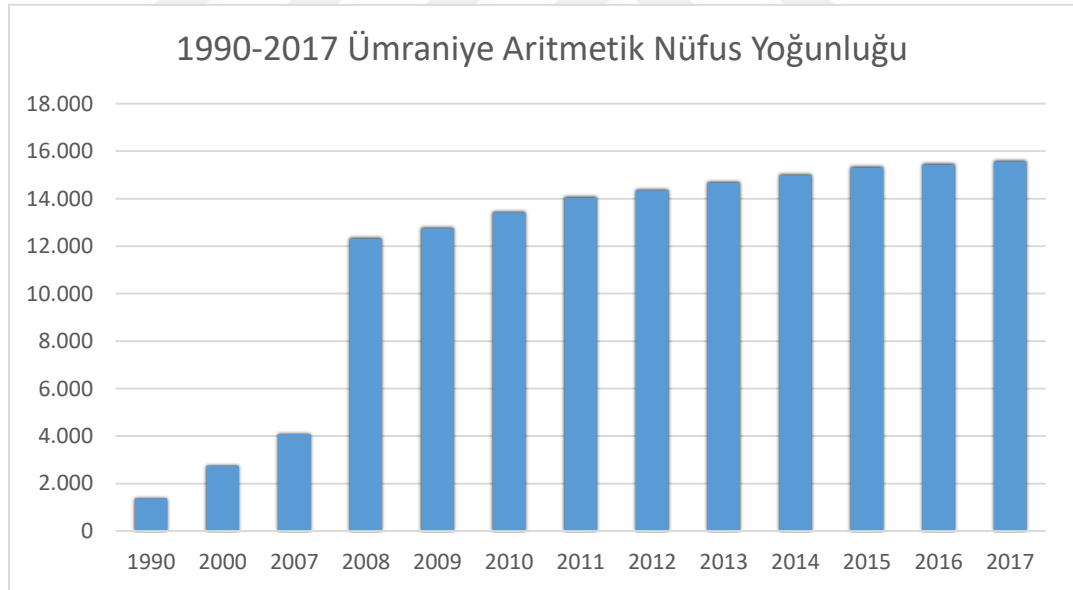
Kaynak: TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

İstanbul İli 1950’lerden itibaren hızlı sanayileşme ve kentleşme ile birlikte 2017 yılına kadar yıllık ortalama yaklaşık 200 bin kişi nüfusuna eklenmiştir. 1935 ile

¹ 1950 yılına ait Şekil 10’da kullanılan Ümraniye nüfus verisi Hüdaverdi Buksur’un 2002 yılı “Ümraniye’de şehirselleşme” Yüksek Lisans Tezinden alınmıştır.

1950 yılları arasında nüfus daha çok şehrin merkezi sayılan Fatih, Eminönü, Bakırköy, Üsküdar ve Beyoğlu ilçelerinde yoğunlaşmışken 1950 yılından itibaren Şişli, Zeytinburnu ve Gaziosmanpaşa ilçelerinde artış göstermiştir. Aynı zamanda 1960 yılında Şekil 10’da görüldüğü üzere %306 nüfus artışı 1.781’den 7.224’e ulaşmıştır. 1960 ile 2007 yılı arasında Ümraniye nüfusu her yıl yaklaşık 19 bin kişi artmıştır. 2007 yılında Ümraniye 22.000 hektarlık yüzölçümü bulunuyordu (Buksur, 2002, s. 3). 22 Mart 2008 Tarihli 5747 Sayılı kanunla ilçe sınırında değişiklik yüzölçümü miktarında yaklaşık %80 oranında azalarak 4.538 hektara düşmüştür. 2007 yılındaki nüfus 897.260’tan %38 azalarak 553.935 olarak tespit edilmiştir. 2008-2017 yılları arasında yıllık nüfus artış miktarı 16 bin kişinin üzerinde olduğu görülmüştür.

Şekil 11. 1990-2017 Yılları Nüfus Sayımlarına Göre Ümraniye’nin Aritmetik Nüfus Yoğunluğu

Kaynak: TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

Ümraniye’nin ilçe olduktan sonraki süreçte TÜİK’in GNS ve ADNKS nüfus verilerine göre nüfus yoğunluğu 1990 yılında 1.369 kişi, İstanbul’un ise 1.385 kişiydi. 2000 yılında ise Ümraniye nüfus yoğunluğu %101 artarak 2.754’e çıkmış, İstanbul’un

nüfus yoğunluğu 1.928 kişiye yükselmiştir. 2007 yılında ise Ümraniye nüfus yoğunluğu 2000 yılına göre %48 artarak 4.078'e çıkmıştır. 2008 yılında Ümraniye'den ayrılan Çekmeköy ve Sancaktepe ilçeleri ile Mustafa Kemal ve Yeni Çamlıca Mahallelerinden sonra merkezde yoğunlaşan nüfustan dolayı nüfus yoğunluğu 12.310 kişiye çıkmıştır. 2010 yılında Ümraniye nüfus yoğunluğu 13.410'a çıkarken İstanbul 2.551'e çıkmıştır. 2015 yılında 15.297, 2017 yılında da 15.553'e ulaşmıştır. 2017 yılında nüfus yoğunluğu bakımından Ümraniye: İstanbul'un 5,3 katı, Türkiye'nin 148 kat daha yoğun nüfusa sahiptir.

2.1.1.1 İlk Göç Alma Süreci

Ümraniye, Osmanlı döneminde ilk göçü 18. yy. 'da doğuda yaşanan Celali isyanları sırasında almıştı. O dönemde bölgenin hareketlenmesi amaçlandığı için devlet tarafından Şeyh Aziz Mahmut Hüdai vakfına vakfedilen bölge için özellikle göç eden ermeni vatandaşlara kolaylıklar sağlanması için 13 Temmuz 1726'da bildirim de yapılmıştı (Yüksel & Erkan, 2018, s. 22). Sonraki göç ve köyün adının da *Muhacir Köy* olarak anılmasına sebep olan '93 *Osmanlı-Rus Harbi* olarak bilinen 1877-1878 Osmanlı Devleti ile Rus Çarlığı arasında yaşanan savaş sonrası Ahıska, Bulgaristan ve Yugoslavya'dan 1884 yılı ve sonrasında gelen göç dalgasıydı. Bu göç sonucu Muhacir Köy veya Arnavutköy olarak anılan ilk yerleşme alanı bugünkü Namık Kemal Mahallesi bölgesineydi. 1950-1960 yılları arasında mübadeleyle Balkanlardan gelen göçmenlerin İnkılap ve Namık Kemal Mahallelerine yerleştirildiği, ayrıca Kadıköy-Üsküdar-Şile bağlantı yolunun da bu dönemde yapılması sonucunda nüfus hareketliliğine sebep olduğu görülmüştür (Buksur, 2002, s. 23). Buradan anlaşıyor ki, Ümraniye bölgesine ilk göç hareketliliği Zeytinburnu İlçesiyle benzer olarak yurtdışından olmuştur. Ulaşım-Arazi Kullanımı ve Çevresel Etki Döngüsünde görüldüğü gibi Şile ilçesine ulaşım güzergahının düzenlenmesi sonucunda bölgeye ilgiyi de beraberinde getirmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti ilk nüfus sayımı olan 1927’de Ümraniye ile ilgili herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Ancak 1935 yılı genel nüfus sayımına göre 570 kişi köyde yaşamaktaydı. Bu sayı 1940 tarihindeki genel nüfus sayımında 501’e kadar azalmakla birlikte bunun ana sebebinin 2. Dünya Savaşı sırasında erkeklerin askere alınması olduğu öngörülmektedir. 1935 yılında 267 olan Kadın nüfusu 1940 yılı genel nüfus sayımında 14 kişi azalarak 253’e düşmüştür. Ancak 1935’te 303 olan erkek nüfusu 1940 genel nüfus sayımı sırasında 55 kişi azalarak 501 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca 1935 yılı genel nüfus sayımından bu güne kadar tüm nüfus verilerinde erkek nüfus sayıları 1940 yılı hariç her sayımda göç alan yerleşim yeri özelliği olarak kadın nüfus oranına göre daha fazla olduğu görülmektedir. 1927 yılı sonrasında ortalama nüfus artış hızı %10 üzerinde gerçekleşirken 1940-1945 yılları arası nüfus artış hızında %5’te kalmasına sebep olmuştur. Bu durum “olağanüstü ağırlaşma”, “hiç göç hareketi olmaması”, “memur gibi sabit gelirlilerin çocuk yapmadan kaçınma” veya düşük ve ikincil değerde bir olasılık olarak da “harp yılları sebebiyle ithalatın sınırlandırılması sebebiyle bazı ilaçların alımının frenlenmesi” nüfus artışını azalttığı izah edilmiştir (Darkot, 1941, s. 4-5). 1945 tarihindeki sayımla birlikte 573’e kadar yükselmişti. 1950 yılı genel nüfus sayımında Ümraniye ile ilgili bir veri bulunmamakta olup veri Buksur (2002) çalışmasından faydalanılarak 885 olduğu tespit edilmiştir. 1955 yılı genel nüfus sayımlarında Ümraniye nüfusu 1781’e ulaşarak 1960 yılında da 7224’e ulaşarak artış ivmelenmeye başlayarak hızlı bir artış göstermiştir.

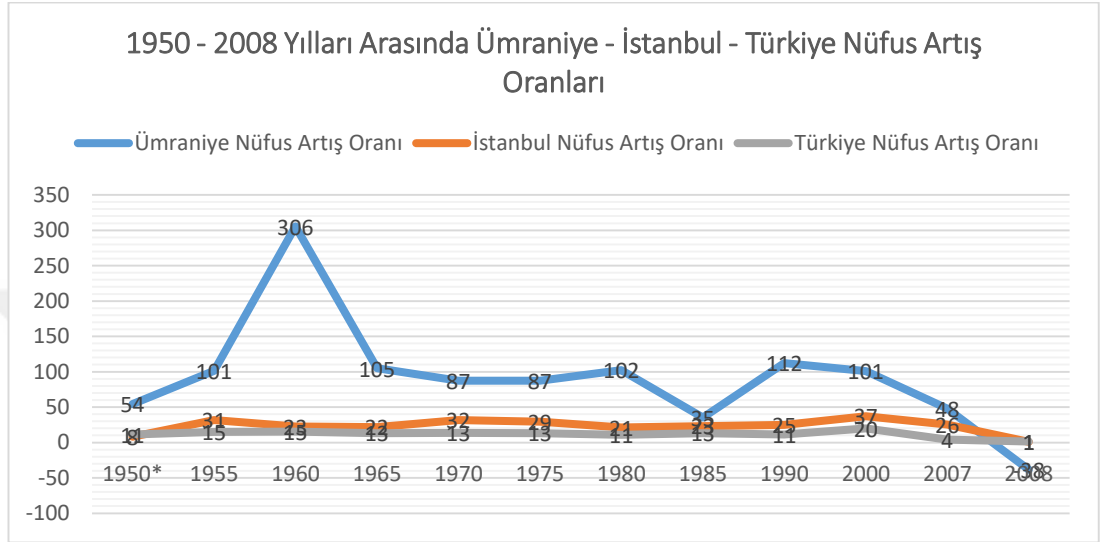
Şile bağlantı yolunun etkisinin çok daha büyük nüfus artış tetikleyici etki yaratan ise 1973 tarihinde açılışı yapılan 15 Temmuz Şehitleri Köprüsü olmuştur. İstanbul’da Avrupa ağırlık merkezli nüfus Anadolu yakasına doğru hareketlenme sağlamış ve 1983 yılında Dudullu Organize Sanayi Bölgesinin kuruluşu ve 1988 yılında Fatih Sultan Mehmet Köprüsüyle İstanbul’un önemli yerleşim merkezlerinden birisi haline gelme yolunda ilerlemiştir.

Atatürk Mahallesinin (santral mevkii) köy olduğu dönemde yerleşen Muhacirler ve Şileliler, Ümraniye’nin yerlileri olarak kabul edilmektedir. 1950 – 1960 yılları arasında buraya yerleşen Karadenizliler de İstanbul’un farklı semtlerine geldikleri, ancak alışamadıkları için şehrin gürültüsünden kaçmak için köyevi yaparak

yerleşmişlerdir. Zamanla Ümraniye'nin köy olmaktan çıkmasıyla köyevlerinin yerini apartmanların almaya başladığı ve imarlı yapılaşmanın olduğu görülmüştür. İlk merkezi yerleşimi olan Atatürk Mahallesi kooperatifler ve yap-satçılar tarafından yapılan bu imarlı apartmanların yeni yerleşimcileri de işçiler, memurlar ve emekli ikramiyesiyle ev alanlar olmuştur. Bu nedenle mahallenin prestiji artmış ve tayinle İstanbul'a gelen memurlar ile sanayi kuruluşlarında çalışan teknisyenlerin yerleşmeye başladığı tespiti yapılmıştır. İnkılap Mahallesi (çarşı mevki), yerleşimcileri ise M.Yaman isimli Gebzeli bir kişi ile subay ortağı tarafından şuanda Yamanevler Mahallesi olarak adlandırılan bölgeyi küçük parseller halinde 1954 yılında hem gazetede hem de Üsküdar'da alım-satımı yapılmış (Erder, 2013, s. 176). Üsküdar'dan doğuya doğu aksına doğru ilerlerken Üsküdar Belediyesinin 2007 yılına kadar 14 mahallesinden 8 mahallesi (Kazım Karabekir Mahallesi, Mustafa Kemal Mahallesi, Çakmak Mahallesi, İhlamurkuyu Mahallesi, Yukarı Dudullu, Aşağı Dudullu, Yeni Çamlıca ve Dudullu OSB'nin bulunduğu Esenşehir Mahallesi) daha önce ikinci yerleşim alanı olarak bahsedilmişti. Bu mahalleler kuruluşuyla birlikte imar planları hazırlanıncaya kadar daha çok gecekondulaşmanın yoğun alanlar olmuştur. “Gecekondu ilk kuruluş dönemlerinde kırlık bölgelerden gelenlerin kendi aralarında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayla varlıklarını sürdürebilmesi” ve “bu yardımlaşmanın ve sosyal münasebetin daha çok akraba ve hemşeriler arasında olması”; ancak bu ilişkinin zamanla zayıflayarak bağların çözüldüğü ve şehirli davranışların başladığı görülmüştür” (Doğan M. , 1990, s. 81). Gecekondulaşmanın olduğu alanlarda yerleşenlerin var olma çabası ve gecekonduya yaşayanların birbirlerini desteklemeleri bölgede nüfusunun artmasında tetikleyici bir etkiye sebep olmuştur.

2.1.1.2 Göçten Etkilenme

Şekil 12. 1950 – 2008 Yılları Arasında Genel Nüfus Sayımlarına Göre Ümraniye’nin Nüfus Artış Oranı

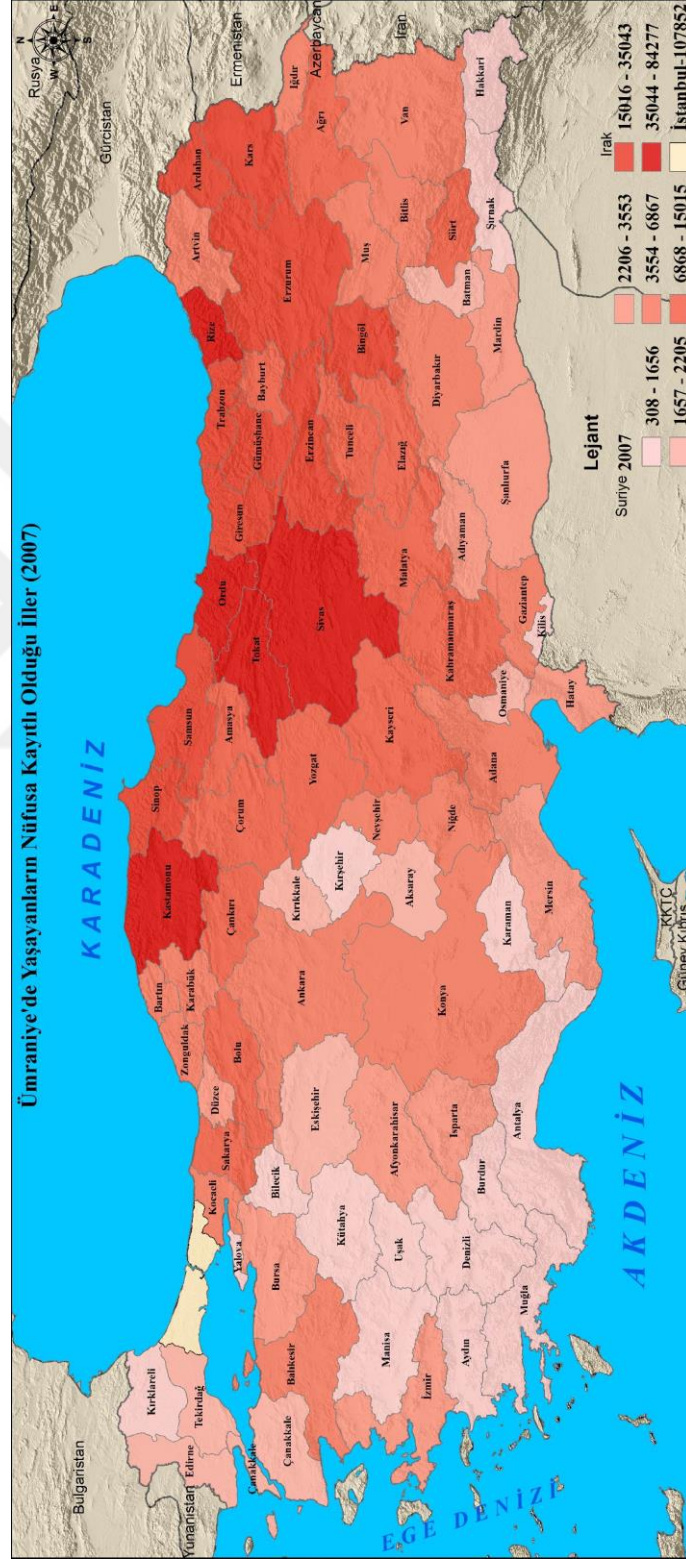

Kaynak: TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

Şekil 12’de 1950-2008 yılları arasında Ümraniye’nin nüfus artış oranı ile İstanbul ve Türkiye’nin nüfus artış oranları görülmektedir. Ümraniye 1950 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfus artış oranı; Türkiye’nin nüfus artış oranının yaklaşık 5 katı, İstanbul’un nüfus artış oranının da yaklaşık 7 katı artış yaşandığı görülmüştür. 1950 – 1960 yılları arasında Ümraniye’ye Şile bağlantı yolunun açılmasıyla Kadıköy-Üsküdar bağlantısı sağlanması sonrasında hem Şile’den hem de muhacirlerin yerleşmesi nüfustaki artışın önemli sebeplerinin başında gelmiştir. Ayrıca Karadenizlilerin de bu yıllarda muhacirlerle birlikte ilk yerleşimcileri arasında olması diğer önemli sebeplerin başındadır. Böylece Ümraniye nüfus oranı 1955 yılında %101 ve 1960 yılında da %306 oranında artış göstererek önemli bir yerleşim yeri olmanın temelleri atılmıştır. 1965 ile 1980 yılları GNS sonuçlarına göre nüfus artış oranı Türkiye nüfus artış oranının yaklaşık 9-10 katı olarak yaşanırken İstanbul’da da nüfus artış oranı Türkiye’nin nüfus artış oranının üzerinde yaşanmıştır. Erder’in (2013) araştırma verilerini araştırırken “özellikle 1980’li yıllarda nüfus yoğunluğu başladığı ve İstanbul’un en hızlı nüfus artışı yaşanan yerleşim yerlerinin başında geldiği,

hanehalkı reislerinin sadece %8'i İstanbul doğumlu olduğu" tespitinde bulunulmuştur (168). Genel bir söyleyişle Ümraniye'nin hemen hemen tüm nüfusu göç olarak buraya gelen kişilerle kurulmuş bir kent haline dönüşmüştür. 1990 yılı genel nüfus sayımıyla Ümraniye'nin GNS'na göre nüfus artış oranı Türkiye nüfus artış oranının 10 kat oranında olmuştur. İstanbul'a göç edenler genellikle tayin veya iş bulma ümidiyle gelmiş olan, daha çok memleketinde il bulma ümidini yitirmiş iyi bir gelecek ve yaşam kurma hayaliyle gelen alt gelir grubundan kişiler oluyor. İstanbul'a yönelen göç sürecine katılanlar genellikle tek başına ya da akrabalarından biriyle gelen 13-15 yaşında veya askerliğini yeni bitirmiş, herhangi bir meslek sahibi olmayan, bekâr kişilerden oluştuğu ve aile birleşmesi ile evliliğin daha çok iş bulma sorununun çözülmesiyle gerçekleşmekteydi. Ancak, 1990'lı yıllarda gelen göç Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden daha çok aile olarak terör nedeniyle başlayan bir hale dönmüştür (Erder, 2013, s. 197). 1990-2000 yılları arasında nüfus artış oranı Türkiye'de %20, İstanbul'da %37 ve Ümraniye'de %101 olmuştur. Öyle ki Ümraniye nüfusu 301.257'den 605.855'e ulaşarak büyük bir göç almıştır.

Harita 18. 2007 Yılında Ümraniye’de Yaşayanların NKO İller Haritası

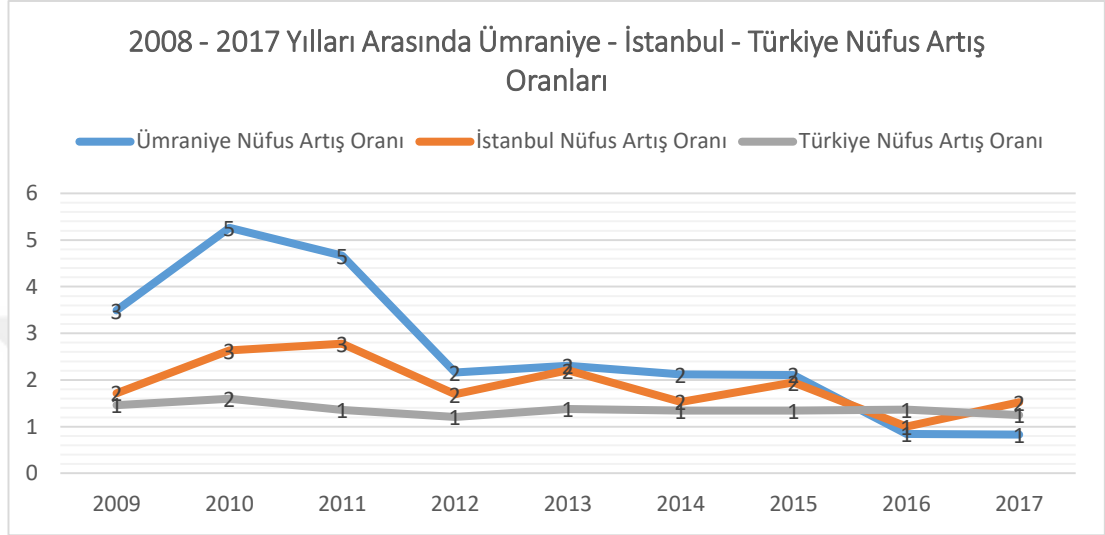
Harita 18’de 2007 yılına ait Ümraniye nüfusuna kayıtlı olmayan ve Ümraniye’de yaşayan kişilerin nüfusuna kayıtlı olduğu illerin sayısal dağılımı görülmektedir. 107.852 kişi nüfus kayıt sisteminde İstanbul doğumlu olarak görünmekte olup, bu rakam Ümraniye nüfusunun yalnızca %12’sine denk gelmektedir. Ümraniye’ye en yoğun göçün Kastamonu, Sivas, Tokat, Ordu ve Rize’den olduğu görülmektedir. 2007 yılında genel olarak göç hareketinin kaynağı Karadeniz ve Doğu Anadolu Bölgelerinden geldiğini söylemek yanlış olmaz.

2007 yılında ise Ümraniye Belediyesinin nüfusu 630.913 ile Ümraniye İlçesinin %70,63’ünü oluşturması ve ilçe sınırında bulunan diğer belediyelerin de nüfusunun hızla artmaya başlaması sebebiyle 6 Mart 2008 yılında çıkarılan Büyükşehir Belediye Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 5747 sayılı kanununun çıkmasıyla birlikte 22 bin hektarlık yüzölçümü sonrasında 4 bin 500 hektara düşmüştür. Sürekli artan plansız nüfus artışı sebebiyle İstanbul ve özellikle 1950’den sonra gerçek anlamda yerleşim oluşmuş ve artan nüfus Ümraniye İlçesinde konut stoku olmaması sebebiyle ve bir yerleşim alanı planı bulunmamasından dolayı:

- * Gecekondu ve çarpık kentleşme ile altyapısal sorunlara,
- * Orman alanları ve yeşil alanların yerleşim alanlarına dönüştürülerek yok edilmesine,
- * Nüfusun ani artışı nedeniyle ulaşım ihtiyaçlarının sürekli yetersiz kalmasına,
- * İlk dönemlerden göç eden kişilerin çoğunluğunun bir meslek sahibi olmaması veya iş kuracak yeterli sermayesinin olmaması sebebiyle ekonomik problemlerin artmasına,
- * İlk göç dönemlerinde önce erkeklerin gelip belirli bir düzen kurunca memleketinden bir eş getirmesi veya ailesini yanına almasıyla nüfusun artmasına katkıda bulunmasına,
- * Organize sanayi bölgesinin bölgeye ekonomik hareket getirmesi ve sonrasında şehrin ortasında kalmasından dolayı farklı sorunları da ortaya çıkarmasına

sebepe olmuştur.

Şekil 13. 2009 – 2017 Yılları Arasında Genel Nüfus Sayımlarına Göre Ümraniye’nin Nüfus Artış Oranı

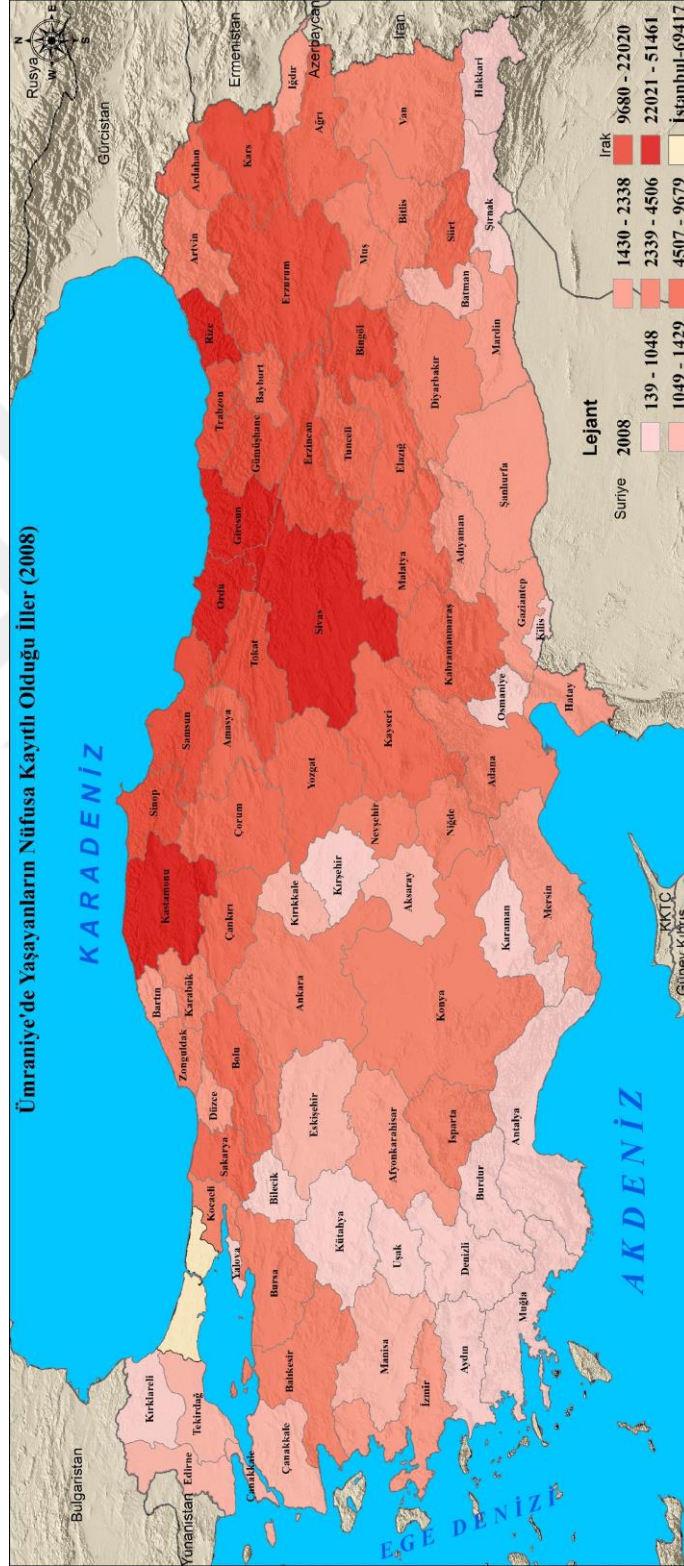

Kaynak: TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

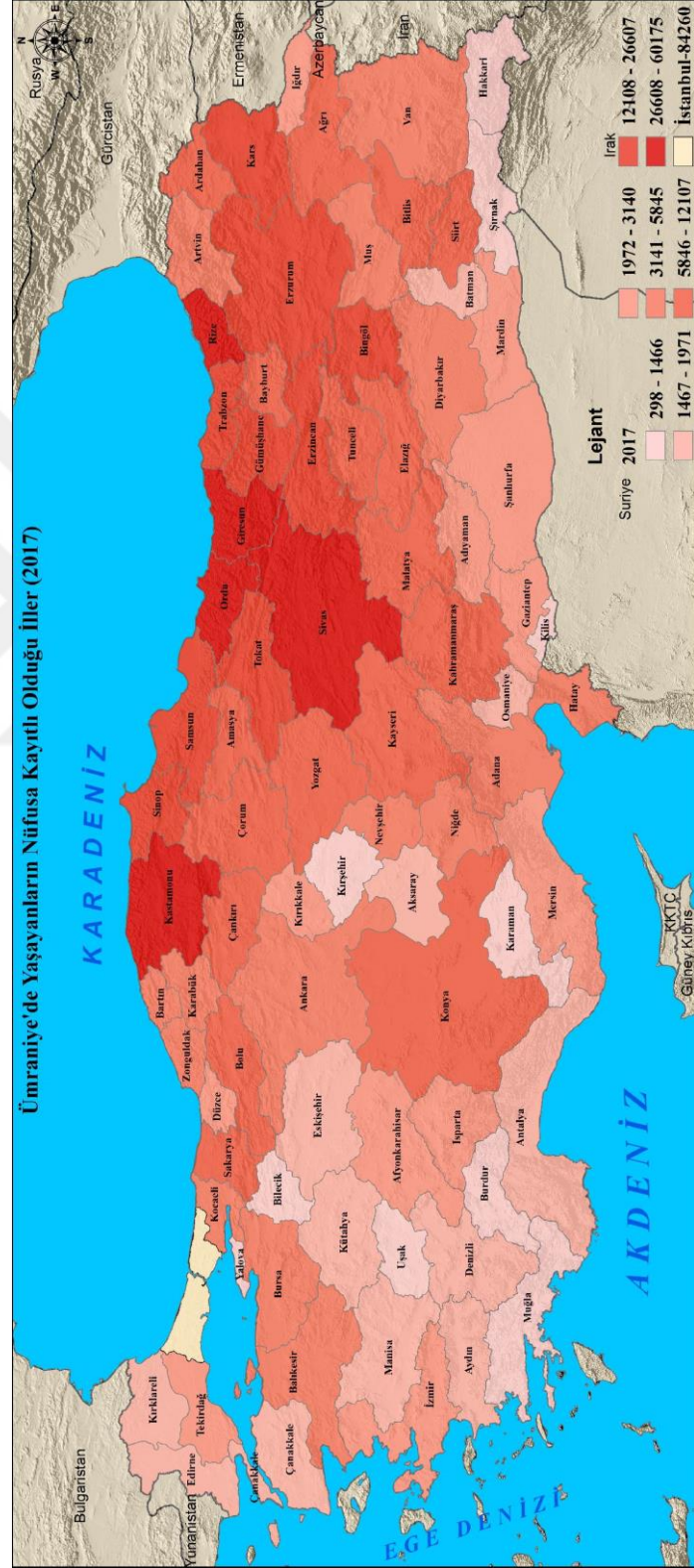
Ayrıca, Şekil 13’te TÜİK’in ADNKS verilerine göre 2009’dan sonra nüfus artış oranının %1-2 seviyelerine kadar azaldığı, yıllık artışın 15 bin’den 2017 yılında 5 binden aşağı düşmüştür.

Harita 19’da 2008 yılına ait Ümraniye nüfusuna kayıtlı olmayan ve Ümraniye’de yaşayan kişilerin nüfusuna kayıtlı olduğu illerin sayısal dağılımı haritasında Çekmeköy, Sancaktepe ve Ataşehir İlçelerinin kurulmasının ardından İstanbul nüfusuna kayıtlı kişilerin oranı %12,5 olduğu görülmektedir. Buradaki 2007 yılına göre %5 oranındaki fazla artışın sebebi Ümraniye’nin yeni kurulan bu 3 ilçeye göre nispeten daha önce kurulması ve Üsküdar’a yakın olması olarak yorumlanabilir. Ayrıca 2007-2008 yılları arasında %38’lik nüfus azalışından dolayı bu oranın büyük bir fark göstermeyeceği de aşikârdır. Ümraniye’de yerleşmiş kişilerin genel olarak Karadeniz Bölgesinin Orta ile Doğu Karadeniz Bölümleri, İç Anadolu’nun Orta Kızılırmak ile Yukarı Kızılırmak Bölümleri ve Doğu Anadolu’nun da Yukarı Fırat ile Erzurum-Kars Bölümleri nüfusuna kayıtlı olduğu görülmektedir.

Harita 19. 2008 Yılında Ümraniye’de Yaşayanların NKO İller Haritası

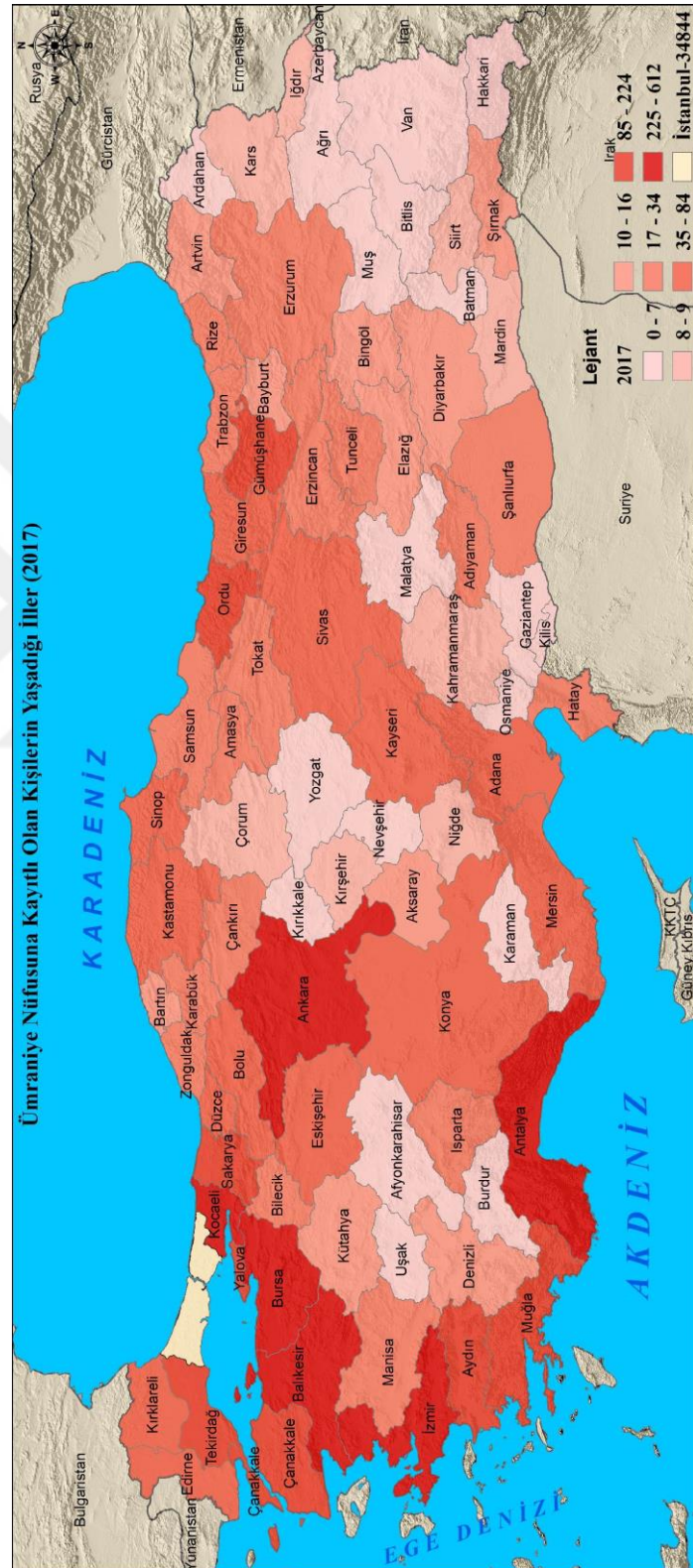
Harita 20. 2017 Yılında Ümraniye’de Yaşayanların NKO İller Haritası

Harita 20’de 2017 yılına ait Ümraniye nüfusuna kayıtlı olmayan ve Ümraniye’de yaşayan kişilerin nüfusuna kayıtlı olduğu illerin sayısal dağılımı haritasında 2008 yılına göre dağılım olarak çok fazla bir fark görülmemiştir. 2009 yılı itibariyle yıllık nüfus artışı 5bin civarına kadar gerilediği ve Ümraniye’ye nüfus artış oranının da İstanbul ve Türkiye ile aynı paralelde kaldığı yukarıdaki Şekil 10’da görülmüştür.

2009’dan sonraki bu nüfus artış oranlarının azalmasının sebebi; şehrin ekonomik açıdan uygun konut ve sosyo-ekonomik olarak cazibe alanı özelliğini kaybetmesi ve İstanbul’un önemli bir merkezi haline dönüşmüş olması kabul edilebilir. Konut alanları olarak yeni yerleşim alanlarının kalmaması sebebiyle var olan konutların kentsel dönüşüm kapsamında yenilenerek artan ulaşılabilirlik oranlarıyla konut rayiç bedellerini ve kira bedellerini yukarılara taşımıştır. 1970-2000 yılları arasında düşük maliyetli ev ve arazi kalmamış, şehrsel değeri artması sonucu artan talebe karşın yapılan yatırım ve lüks konutlardan dolayı yüksek maliyetli bir ilçeye dönüşmüştür. Ayrıca, şehrin Anadolu yakasındaki finans ve banka genel müdürlüklerinin de merkezi olarak ilçenin ekonomi merkezi olma yolunda ilerlemesine de dikkat çekmektedir.

Harita 21. 2017 Yılında Ümraniye NKO Kişilerin Yaşadığı İller Haritası

Harita 21’de 2017 yılında ADNKS verilerine göre Ümraniye nüfusuna kayıtlı olup farklı illerde yaşayanların dağılımı görülmektedir. Haritadan anlaşılabacağı üzere Ümraniye nüfusuna kayıtlı kişiler daha çok Marmara Bölgesi, Kıyı Ege şehirleri, Akdeniz’de Antalya ili ve İç Anadolu’da Ankara iline göç vermiştir. Bu iller dışında ikinci derecede göç verdiği iller Doğu Anadolu hariç aldığı göç illeriyle paralel olduğu görülmektedir. Ancak bu verilen göç miktarı, alınan göç miktarı yanında çok küçük bir oranda kalmaktadır.

2.1.1.3 Göçün Sonuçları

Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğüne göre gecekondur tanımı “İmar ve yapı kanunlarına aykırı olarak başkalarına veya kamuya ait arazi ve arsalar üzerine toprak sahibi bilgisi ve rızası olmaksızın acele yapılmış konut, kondu.” ve “Acele ile yapılmış, derme çatma yapı” olarak verilmiştir. 1966 yılı 775 sayılı Gecekondur Kanununun 2. Maddesinde gecekondur tanımı “imar ve yapı işlerini düzenleyen mevzuata ve genel hükümlere bağılı kalmaksızın, kendisine ait olmayan arazi veya arsalar üzerinde, sahibinin rızası alınmadan izinsiz yapılar kastedilmektedir” olarak yapılmıştır. BM’in kabul ettiğı tanıma göre arazinin yasal olmayan yollardan işgali ve üzerine düşük gelirli kişilerce bina yapılması şeklinde geçmektedir. Doğan (1990) ise gecekondur tanımlarının birinde “Başkalarının arazisi üzerinde, imar mevzuatına aykırı olarak, gayri sıhhi ve gayri fenni alelacele yapılmış barınaklar” olarak belirtilmiştir (s4). Bu tanımların genel olarak gecekondulaşmayı tanımlamak için;

- * Yasalara aykırı konut olması
- * Sağlıklı ve gerekli fenni özellikte olmayan (niteliksiz) yapılar olması
- * Başkasına veya devlete ait arazi üzerine yapılması
- * Arazi sahibinin izni dışında yapılaşma olması

- * Resmi kurumlardan gereken imar izninin (ruhsatının) olmaması, gizlice yapılması
- * Alelacele yapılması

olarak sıralanabilir.

Konut sorunlarıyla ilgili 16 Nisan 1924 Umur-u Belediye'ye Ait Ahkâm-ı Cezaiye Hakkındaki Kanun'dan itibaren kanuni düzenlemeler başlamış olup, 1948 yılında 5218 sayılı kanunla ilk gecekondu yasası çıkarılmıştır. 1948 yılından sonraki konut ve gecekondu yasaları gecekondu sorununu çözmekte yeterli olamamış ve 1948'de 30.000, 1950'de 50.000, 1960'ta 240.000, 1965'te 430.000, 1970'te 600.000, 1980'de 1.150.000, 1983'te 1.250.000'e yükselerek artış göstermiştir (Çakır S. , 2011, s. 216-217; Doğan M. , 1990, s. 57). Ancak 1980 senesinden itibaren çıkan yasalarla (örneğin 14.02.1984 tarihli "İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılarla Uygulanacak Bazı İşlemler" isimli imar affı yasası gibi) gecekondulaşmanın genel olarak affedilmesi gecekonduların meşrulaşmasına sebep olmuştur. Ayrıca 1989 seçimleri öncesinde tapu dağıtılması, kaçak yapılara elektrik-su sağlanacağı ve yıkım kararlarının topyekûn iptal edileceği şeklinde düzenlemeler yapılmıştır. Ümraniye İlçesinin 1989'da ilçe olması ve öncesinde konut yapısının denetlemeden oldukça uzak olması gecekonduların yoğunlaşmasının en önemli tetikleyici unsurlarının da başında gelmiştir.

Gecekondulaşma, Ümraniye bölgesinin Anadolu yarımadasında bağlantı ve geçiş yolları bakımından jeostratejik bir yerde konumlanmış olması sebebiyle, İstanbul'da önemli saçaklanma alanlarından birisi durumuna gelmiştir. Şehirsiz saçaklanmanın, Üsküdar-Bulgurlu tarafından Ümraniye'ye doğru ilerlemesi ve bir yağ damlası misali doğu merkezli olarak kuzey ile güneye doğru da yayılması nedeniyle planlı olmayan şehirsiz gelişmenin kompakt şehir anlayışından uzak büyümesi olumlu ve olumsuz etkilere sebep olmuştur. Bunun yanında çevresel, altyapısal, ulaşım sorunları başta olmak üzere sosyo-ekonomik olmak üzere çözülmesi gereken birçok problemi de beraberinde getirmiştir. Ancak, oluşacak problemler için önceden bir planlama veya hazırlık olmaması ve nüfusun ivmeli olarak artması nedeniyle

problemlerin çözümü için gününbirlik çözümlerle sorunların giderilmesine çalışılmıştır. Şehirsel saçaklanmanın birden fazla tanımı olmakla birlikte, Ümraniye örneği daha çok Gottman'ın tanımına uymaktadır: “özellikle 1920’li yıllardan sonra Metropol şehirlerin hızla artan nüfus ve beraberinde gelen banliyöleşme neticesinde kırsal alanların şehirselleşmesi sürecinde yerleşmenin çeperlere doğru yayılması” olarak tanımlanmıştır (Terzi & Bölen, 2010, s. 168).

Gecekondu semtlerinin kaynağı kırsal bölgelerden gelen insanlar olmaktadır. 1990 yılında Ümraniye İlçesi Mahallelerinden olan şu anda Ataşehir İlçesi Mahallesi Mustafa Kemal Mahallesi'nin aile reisi doğum yerleri türü araştırmasında; %93 köy, %1 kasaba, %5 ilçe ve %1 il doğumlu olduğu tespiti yapılmıştır (Doğan M. , 1990, s. 69). Ümraniye'nin göçün başladığı dönemlerde merkezi konumda olan Atatürk Mahallesi ve çevresinde formel konut piyasası (konut projeleri, kooperatifler, vb.) kat mülkiyetli yapılar çoğunlukta; Kazım Karabekir Mahallesi ile üst kısımları, Aşağı Dudullu ile Yukarı Dudullu bölgeleri ve Mustafa Kemal Paşa (1 Mayıs) Mahallesi formal olmayan (gazete ilanları, tanıdıklar aracılığıyla, vb.) konut piyasası oldukça yaygındı. İlk yerleşim yapan kişiler akraba ve tanıdıklarının da arazi almasına ve ev yapmasına yardımcı olmuştur. Bu sosyal yardımlaşmanın en önemli sebebi; yapılan gecekonduların sayısının artması evlerin yıkılma ihtimalini azaltmakta ve konut yapım süresi içinde arsanın güvenli ellerde tutulacağı garantisinin olması ilk sırada gelmektedir (Erder, 2013, s. 264). Böylece sosyal yardımlaşma ve yerleşen ilk göçmenlerin birbirleriyle iletişimi Ümraniye'nin formal olmayan konut piyasasını oldukça hareketli hale getirmiş, nüfusun daha hızlı artmasına neden olmuştur. Genel olarak İstanbul'a olan yoğun göç sonrasında yeterli konut stoklarının olmaması ve nüfusa göre yeterli şehir planlarının yapılmaması, yeni yerleşimcilerin İstanbul içinde ulaşım problemi olmayacak arsa fiyatlarının daha uygun olduğu alanlara nüfusun kaymasına sebep olmuştur. Atatürk Mahallesi, Namık Kemal Mahallesi ve İnkılap Mahallesi çevresinden özellikle doğu aksına doğru şehrin saçaklanması gecekondu yapılaşması artmıştır. Gecekonduların altyapısı olmayan, sağlıksız çevre koşulları, İstanbul'un çöp döküm alanları (Hekimbaşı Mahallesi) ile iç içe olması, binaların belirli aralıklarla defaten yıkılması sebebiyle yeniden sağlıksız koşullarda yapılması gibi çeşitli sorunları beraberinde getirmiştir.

2000’li yıllardan itibaren nüfus ile paralel olarak ulaşım sorunlarını daha da arttırmış ve ulaşım için kara taşıtları ulaşımının yanında alternatif projeler üretilmeye başlanılmıştır. Farklı doğrultularda metro hatları ve hava ray projeleri İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Ümraniye Belediyesi gündemine girmiştir. Artan ulaşım ihtiyacı nedeniyle, daha seri olması açısından otomasyon ile destekli Türkiye’nin ilk vatmansız (M5) metro planlaması yapılmış, 2017 yılında açılmıştır. Ayrıca Anadolu yakasının ilk metro güzergahı olan Kadıköy-Kartal Metro hattı ile birbirine iki noktadan bağlayacak (M8 ve M12) metro çalışmaları da İstanbul büyükşehir belediyesi tarafından başlatılmıştır. M5 Metrosu, Üsküdar’da Marmaray ile deniz ulaşımı ve Üsküdar-Altunizade’de Metrobüs Hattı entegrasyonu bulunmaktadır. Raylı sistemler dışında oldukça fazla İETT, halk otobüsleri ve dolmuş ulaşımı hatlarıyla: Kadıköy, Üsküdar, Sabiha Gökçen Havalimanı, Şile, Sultanbeyli, Ağva, Ataşehir, Çekmeköy ve Beykoz ulaşım güzergâhlarının sayısının arttırılmasına neden olmuştur. Ulaşım imkânlarının artmasıyla birlikte de Ümraniye saçaklanmış bölgeden İstanbul ile tamamen bütünleşerek 2011 yılından sonra kompakt şehir haline dönüştüğü kabul edilebilir. Daha önceki yıllarda göç alan ve nüfus artış oranı Türkiye ve İstanbul nüfus artış oranından daha fazla iken, 2011 yılından sonra nüfus değişkenleri bakımından İstanbul ile tamamen paralel hale gelmiştir.

2.1.1.3.1 Kentleşme ve Altyapısal Sonuçlar

Ümraniye, Kazım Karabekir mahallesi de daha önceleri Hekimbaşı olarak anılıyordu ve bu alan saraylılara ait olduğu, ancak Cumhuriyet ilanı sonrasında yurtdışına gönderilen saraylıların Adnan Menderes döneminde çıkarılan afla birlikte arazi Mihrimah ve Hatice Sultan mühürleri taşıyan kişilerle Eczacıbaşı Holdingine satıldığı, sonrasında da gelen göç sebebiyle arazinin işgal edildiği anlatılıyor. İşgal eden kişiler de bu araziler için hem holdinge hem mahallenin kurucularına hem de belediyeye para verdiklerini, fakat anlaşmazlıkların devam ettiği ve “orman-hazine-holding” davalarının olduğu, sonrasında kadastronun geçerek zilyettin yerleşenlere verilmesiyle karmaşık durumun sona erdiği belirtilmiştir (Erder, 2013, s. 32).

Ümraniye nüfusu 1950 yılında sadece 885 kişiydi. 1955 yılına kadar kırsal bir yapıda olan Ümraniye'nin Atatürk, Namık Kemal, İstiklal, Atakent, Çakmak ve İnkılap Mahallelerinin sadece belirli kısımlarında yerleşim bulunmakta ve genellikle 1950 yılından sonra yerleşmeye başlayan Muhacir, Karadenizliler ve Şile otoyolunun açılmasıyla birlikte Şileliler yaşamaktaydı. Genellikle boş arazi, taş ocağı, mandıra ve odun deposu olarak kullanılan arazi alanı olan Ümraniye'de herhangi bir yerleşim veya konut alanı bulunmamaktaydı. Ayrıca, arazinin genel olarak düz bir yapısı olması bakımından da yerleşime uygundu. Nüfusun ani artışı ve herhangi bir altyapı veya yerleşim planı olmaması sebebiyle gelen göç dalgasının olmayan konut stoku sebebiyle gecekondulaşmayı beraberinde getirmiştir. Göç yoğunluğunun artması ve 1. Boğaz Köprüsünün tamamlanması sonrasında 1970-1975 yılları arasında nüfus %87 oranında artış göstererek 27.740'tan 51.938'e, 1975-1980 yılları arasında %102 artarak 105.045'e ulaşarak 10 yılda neredeyse nüfusu 4 katına çıkması sonucunda yeni yerleşme alanları yağ lekesi şeklinde bugünkü Çekmeköy ve Sancaktepe İlçelerine doğru ilerlemeye başlamıştır. 1988 yılında 2. Boğaz Köprüsünün tamamlanması ve bağlantı yollarının Ümraniye'nin tam ortasından geçmesi ve Ümraniye'nin göç edenler tarafından hemşeri ile tanıdıklarının yerleşmesine yardımcı olma istekleri nedeniyle 1985-1990 yılları arasında 141.968'den 301.257'ye ulaşarak 5 yılda nüfus %112 artış göstermiştir. 1990-2000 yılları arasında Doğu ve Güneydoğu bölgesinde yaşanan terör olayları sebebiyle 605.855'e ulaşarak ilçe nüfusunda %101 artış yaşanmıştır. Ulaşım olanaklarının yetersiz olması nedeniyle sıçrayarak gelişme (leap frog) değil, daha çok dış çepere doğru taşarak yayılma şeklinde Ümraniye'nin genişlediği görülmektedir.

Şekil 14. Ümraniye’de Gecekondu Yıkımı

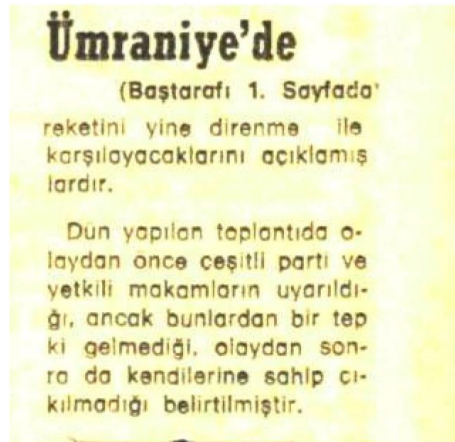

Kaynak: Milliyet Gazetesi Arşivi (Sertoğlu, 1975)

Yukarıda Şekil 14'te 6 Eylül 1975 yılına ait Milliyet Gazetesi kupüründe yer alan haberde Hekimbaşı Mahallesinde Adnan Menderes döneminde Türkiye'ye girişlerine yeniden izin verilen Osmanlı ailesinden Mihrişah Osmanoglu'na ait Hekimbaşı çiftliği, Orman İşletme arazisi ile Ömerli Barajı koruma havzası alanlarına yapılan 90 kadar gecekondulu polis eşliğinde yıkıldığı haberi yapılmıştır. Mihrişah Osmanoglu'nun talebi üzerine yıkımı yapılan evlerin sahipleri, Almanya'da işçi olarak çalışan bir kişiden aldıklarını söylemiştir. En önemli konu ise bu gecekondularda yaşayanların evlerinin daha önce 3 kez yıkıldığını, yani defalarca yıkılmasına rağmen araziyi terk etmeyip yeniden gecekondularını yaptıklarını söylemeleridir.

Aşağıda Şekil 15'te 12 Eylül 1977 yılına ait Cumhuriyet Gazetesi kupüründe o dönemki adı ile 1 Mayıs Mahallesi (12 Eylül 1980 Askeri darbesi sonrası mahallenin adı Mustafa Kemal Mahallesi olmuştur) genel olarak Doğu ve Güneydoğuda yaşanan terör olayları sebebiyle göç edenlerin yerleştiği yer olmuştur ve hemen hemen tamamı gecekondulardan oluşmaktaydı. 2 Eylül 1977'de başlayan gecekondulu yıkımlarında, mahalleye yerleşen kişileri bir araya gelerek polislerle karşı direniş göstermiş çıkan olaylarda ölümlerin yaşandığı olaylar yaşanmıştır. Yaşanan çatışmalar sonrasında halk gecekonduları terk etmemiş, gecekonduların yağın yağmurlar sebebiyle zor durumda kalmasından dolayı naylonlarla kapladıkları evlerde kaldıklarını belirtmişlerdir.

Şekil 15. Ümraniye’de Gecekonduları Yıkılan Halk İlgi Beklediklerini Açıkladı

Kaynak: Cumhuriyet Gazetesi Arşivi (Cumhuriyet Gazetesi, 1977)

Belediye meclis üyeleriyle 1990'lı yıllarda yapılan görüşmelerde belediyenin en önemli görevi olarak benimsedikleri konu imar planı ile altyapı olduğu söylenmiş ve su havzalarının imara açılmasını kararı tüm kentte tepkiye neden olduğu belirtilmiştir (Erder, 2013, s. 136).

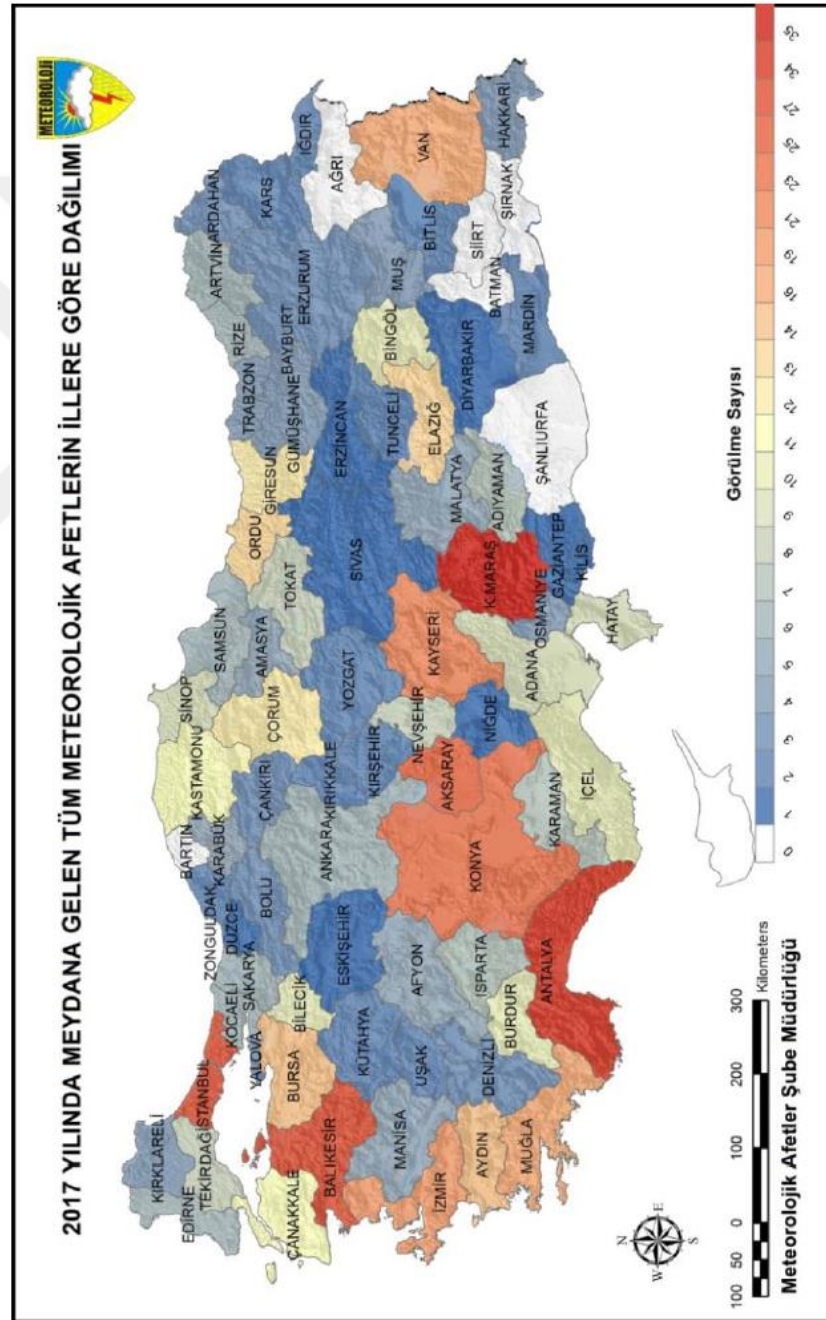
2000'li yıllarda ise hem Ümraniye Belediyesi hem de İstanbul Büyükşehir Belediyesi altyapı yatırımlarını oldukça arttırmıştır. 2004 – 2014 yılları arası İstanbul Büyükşehir Belediyesi yatırımları olarak:

- * 156'şar adet 1/1.000 Halihazır, Ortofoto ve Kadastral Harita; 17'şer adet 1/5.000 Halihazır ve Kadastral Harita; 45 adet 1/5.000 Ortofoto Harita hazırlanmış,
- * Ümraniye'nin tüm sokak ve binaları kayıt altına alınarak ADNKS kurulması için çalışmalar yapılmış,
- * 155.776 metre atıksu şebekesi ve kollektör inşaaşı yapılmış,
- * 1.980 metre atıksu tüneli yapılmış,
- * 1.696 metre dere ıslahı yapılmış,
- * Çırçır Deresinde 2.709 metrelik ıslah çalışmasına başlanılmış,
- * 2008 yılı öncesinde Ümraniye İlçesi sınırlarında kalan Mustafa Kemal Mahallesinden Kadıköy İlçesi Kalamış'tan Marmara'ya dökülen Kurbağalıdere'nin 6.000 metrelik ıslahına başlanılmış,
- * Kemerdere'de de 10.500 metre ıslah çalışmasına başlanılmış,
- * Derelerde biriken toplam 56.204 m³ atık toplanılmış,
- * Dudullu İçmesuyu Pompa istasyonu tamamlanmış,
- * Dudullu'ya günlük 60bin m³'lük 3 su deposu ve Tufankoru'ya da günlük 20bin m³'lük 1 su deposu inşa edilmiş,

* Toplam 48.515 metre içmesuyu şebekesi döşenmiş

olduğu duyurulmuştur (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2015).

Harita 22. 2017 Yılında Meydana Gelen Tüm Meteorolojik Afetlerin İllere Göre Dağılımı

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü e-Kütüphane (Erkan, ve diğerleri, 2018, s. 61)

Meteoroloji Genel Müdürlüğü 2017 İklim Raporunda da bahsedildiği üzere Türkiye'ye ait son 57 yıllık sıcaklık ortalaması 13.5°C iken 1998 yılı sonrasında 18 kez bu ortalamanın üzerinde sıcaklık sapması gerçekleşmiş ve iklimsel olarak değişikliklerle birlikte doğal afetlerde de artışlar gözlemlenmiştir. Rapora göre 2017 yılında 598 olağanüstü meteorolojik olay (fırtına ve hortum %36, sel %31, dolu %16, kuvvetli kar %7, yıldırım %4, çığ ile don %1.5 ve diğerleri %1'den az) gerçekleşmiş olup en fazla olağanüstü olay gerçekleşen iller: İstanbul, Balıkesir, Antalya ve Kahramanmaraş olarak kayıtlara geçmiştir (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2018, s. 26). Özellikle İstanbul'da 2017 yılında günlük 100mm'yi geçen yağışlar altyapı ve özellikle yağmursuyu kanallarının önemini taşkın ile sel önleme amacıyla arttırmıştır. Ümraniye'de 2004-2017 yılları aralığına yaklaşık 183 bin 500 metre yağmursuyu kanalı ile yüzeysel suları toplamak için de yaklaşık 2 bin 500 yağmursuyu ızgarası yapılmıştır (Ümraniye Belediyesi, 2018, s. 57). 18 Temmuz 2017 yılında İstanbul genelinde yaşanan yoğun yağmur sebebiyle İstanbul'un birçok ilçesi gibi Ümraniye de etkilenmiştir. Sonradan yapılan altyapı yatırımları ve belediye planlamalarına rağmen şehir planı olmadan -önce saçaklanarak 2009 yılı sonrasında da İstanbul ile kompakt hale gelen- şehirleşen İstanbul'un 3. büyük ilçesi Ümraniye altyapıyı şehirleşme sürecinde kurmaya devam etmiştir. Aynı zamanda var olan yapının yetersiz halde olması sebebiyle yenileme ve iyileştirmesi gerekmektedir. Yaşanan küresel sıcaklık değişimlerinin etkisiyle artan doğa olayları sebebiyle İstanbul'un en çok etkilenen illerin başında geliyor olması nedeniyle yaşanabilecek ani yağışlar için altyapının sağlıklı hale getirilmesi için fizibilite çalışmaları ve faaliyetlere gereksinim duyulduğu aşikârdır. Yaklaşık 4 bin 500 hektarlık alanda 700 bin civarında insanın yaşadığı şehirde altyapının doğal afetlerin yanında günlük hayatta insan sağlığı için önemli önkoşulların başında gelmektedir.

2.1.1.3.2 Çevresel Sonuçlar

Nüfus artışı ile çevresel etkenler birbiriyle doğrudan ilişkili olan iki kavramdır. Bu ilişki genel olarak birbiriyle ters orantılı olarak tanımlanmakta olup, nüfusun

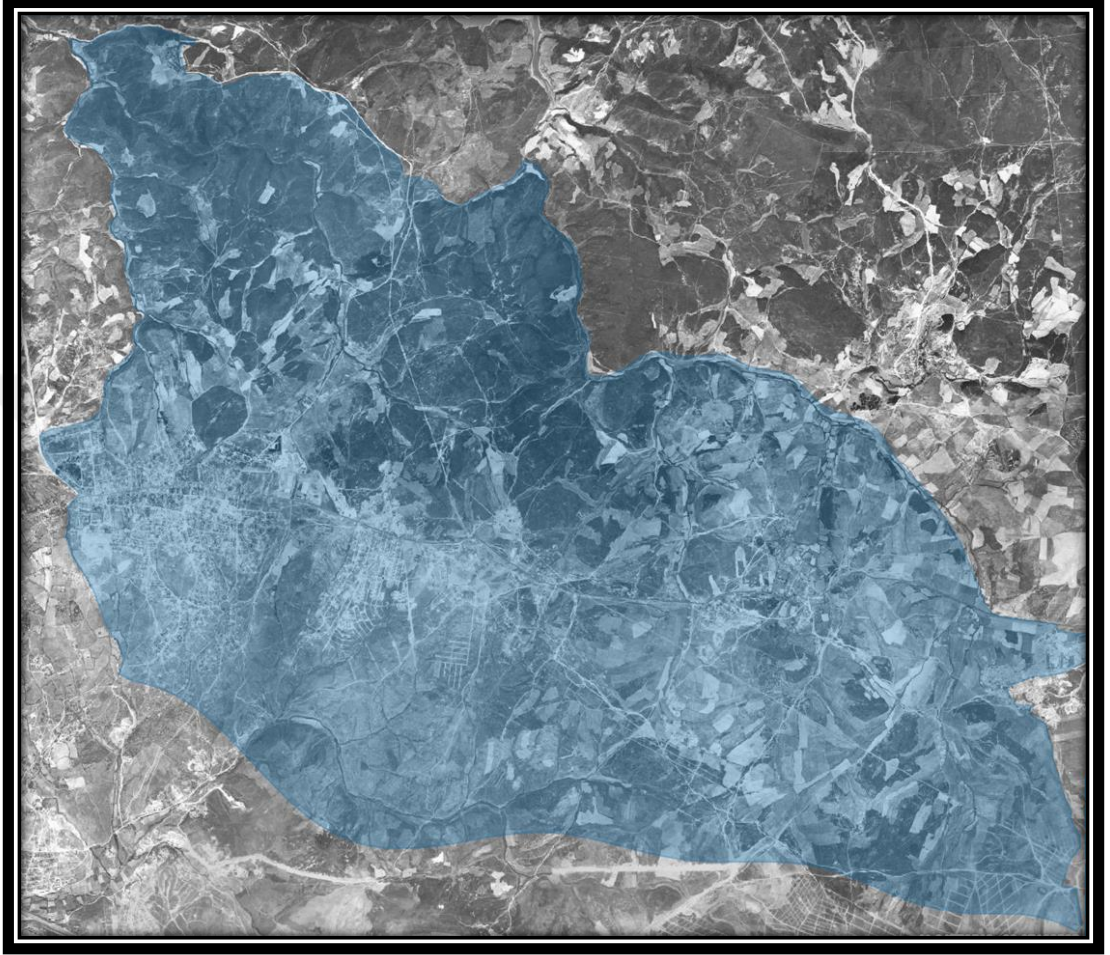
kontROLSÜZ artışı çevresel sorunların, biyolojik çeşitliliğin azalması tehdidi, çölleşme artışı ve su kaynaklarının azalması gibi küresel çevre sorunlarına karşı 20. yüzyılda Birleşmiş Milletler, Avrupa Konseyi, OECD, AGİT, Dünya Bankası, DTÖ ve Sivil Toplum Kuruluşları birlikte doğrudan çalışmalara başlamıştır. *Sürdürülebilir Kalkınma* kavramı ise ilk kez 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından sunulan *Brundtland Rapor*’unda “Bugünün ihtiyaçlarını, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılama yeteneğinden ödün vermeden karşılayan kalkınma” olarak tanımlanmıştır (Ağca, 2002). Ardından 1992 yılında Rio de Janeiro’da çevrenin duyarlı yönetimiyle ilgili olarak 4 önemli uluslararası belgeden birisi olan Çevre ve Kalkınma ile ilgili Rio Bildirisi yayınlanmıştır. Bu tarihten itibaren Türkiye Cumhuriyeti çevre konusunda bazı kurumları yetkilendirmiş ve birçok kuruluşla da eşgüdümlü çalışmalara başlamıştır.

1970’lerde yaşanan enerji krizi sebebiyle petrol fiyatları aşırı derecede artış görmüş ve evsel ısınmada Türk linyit kömürü kullanılmaya başlanılmıştır. Düşük kalorisinin yanında yüksek kül ve sülfür sebebiyle çok fazla emisyon üretilmesine neden olmuş, sonrasında hava kalitesinde ciddi düzeyde bozulmaya başlamıştır. 1980’lerden itibaren de Türkiye’nin en önemli çevre sorunu haline gelmiştir. 1980’li yıllarının sonunda genel olarak evsel ve endüstriyel yakıt olarak kullanılan fosil yakıtlar PM ve SO₂ episodlarına maruz bırakılması 1990’lı yıllarda insan sağlığını tehdit etmesinden ötürü kış günlerinde sokağa çıkma yasakları, özellikle 1993 yılı Ocak ayında İstanbul’un Avrupa yakasında acil durum ilan edilerek okulların tatil edilmesine sebep olmuştur (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Hava Kalitesi İzleme Merkezi, 2018). Bu dönemlere Ümraniye’de hava kirliliği ölçmek için bir hava ölçüm istasyonu bulunmadığı nedeniyle net verilere ulaşılamamıştır. Ancak, 1990’lı yıllarda Erder (2013) tarafından yapılan alan araştırmasında *Ümraniye’ye yerleşmenin iyi tarafı olarak gördükleri en önemli madde %36,2 ile toplumsal çevre, %33,6 ile “havası temiz”* olarak tanımlaması göçler ve kalıcı yerleşme için tercih edilmesinde önemli bir ölçüt olmuştur (s.183). Bu araştırmaya göre İstanbul nüfusunun Avrupa yakasında yoğunlaşması, Anadolu yakasının Avrupa yakasına nispeten daha temiz bir hava koşullarına sahip olduğu çıkarımı yapılabilir. Bu sebeple Ümraniye’ye kalıcı yerleşim olarak tercih sebeplerinde Ümraniye’ye yerleşimin iyi tarafı olarak

görülmüştür. İstanbul hava kalitesi istasyonlarının ölçümlerine göre 2007-2012 yılları arasında yıllık ortalama NO₂ konsantrasyon değerlerine göre 78 µg/m³ değeriyle Aksaray en yüksek ortalamaya sahipken Ümraniye istasyonu 39 µg/m³ ile en düşük değere sahip olduğu tespit edilmiştir. SO₂ değerlerine göre de Kartal istasyonu 10 µg/m³ değeri ile en yüksek değere sahipken Sarıyer 6 µg/m³ değerine sahip ve Ümraniye istasyonu 7 µg/m³ ile yine temiz en düşük seviyelerde olduğu görülmüştür. (Çapraz, 2013, s. 34-36).

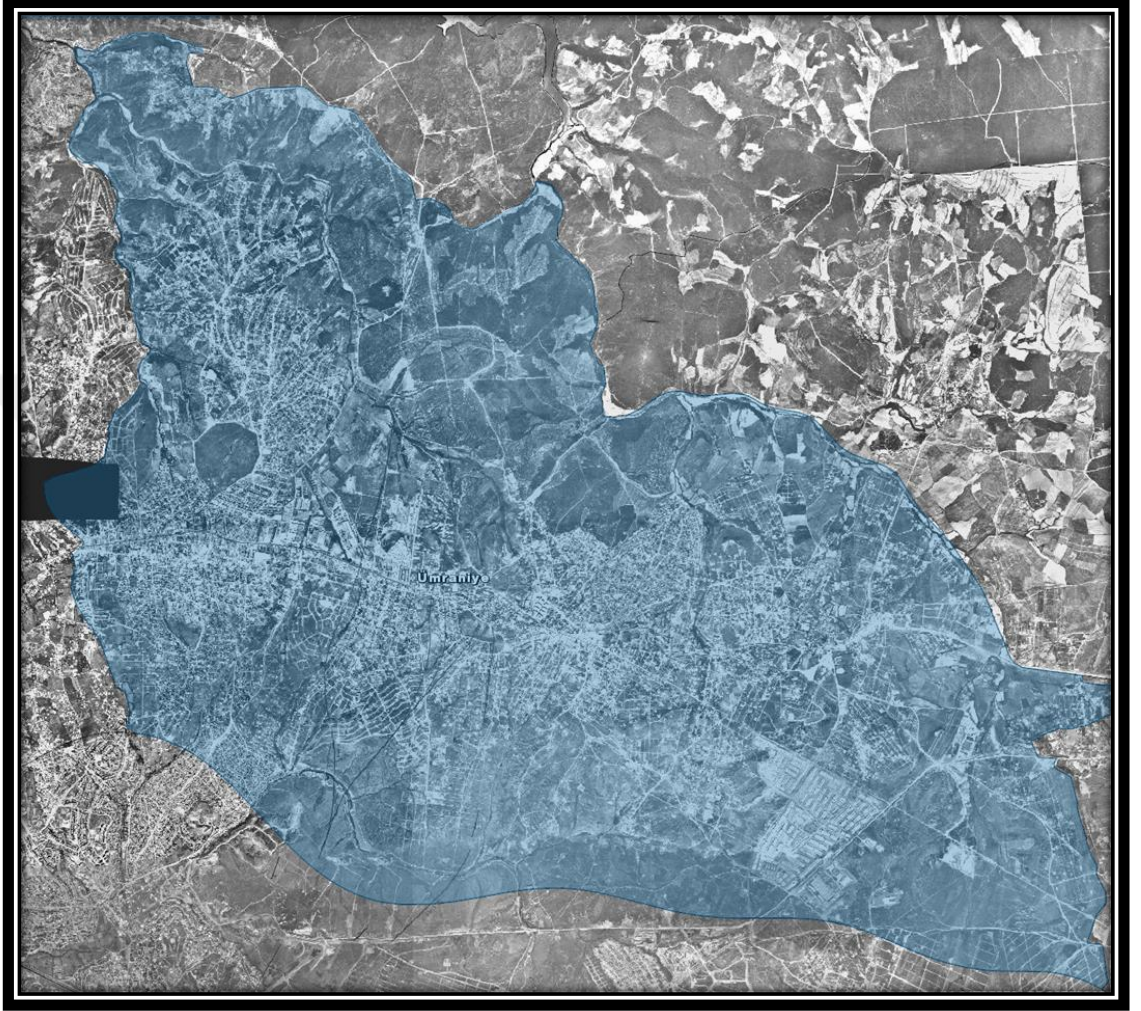
Ümraniye, 1962 yılına kadar -köy olduğu dönemlerden belde olma sürecinde-muhacirler ve Rizelilerin yoğunlukta olduğu alan olmuştur. Sonrasında ulaşım olanaklarının artması ve ucuz yerleşim olanaklarının olması bu bölgeye ilk göçlerin önünü açmıştır. Harita 23'te görünen 1970'li yılların uydu haritasında sadece bugünkü Atatürk, Yamanevler, Namık Kemal, İstiklal, Armağanevler, Çakmak, Esenevler, Aşağı Dudullu ve Yukarı Dudullu mahallelerinin küçük kısımlarında yerleşim bulunmaktaydı. Diğer bugünkü 26 mahallede herhangi bir yerleşim alanı bulunmamaktaydı. Artan ve yoğun göç sonrasında gecekonduların ve yapılaşmanın artmasıyla birlikte ormanlık alanlar ve yeşil alanlar hızla ve kontrolsüz şekilde azalmaya başlamıştır.

Harita 23. 1970 yılı Ümraniye Uydu Haritası

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Haritası, 1970 Arşiv Harita Altlık Katmalar

Harita 24. 1982 Yılı Ümraniye Uydu Haritası

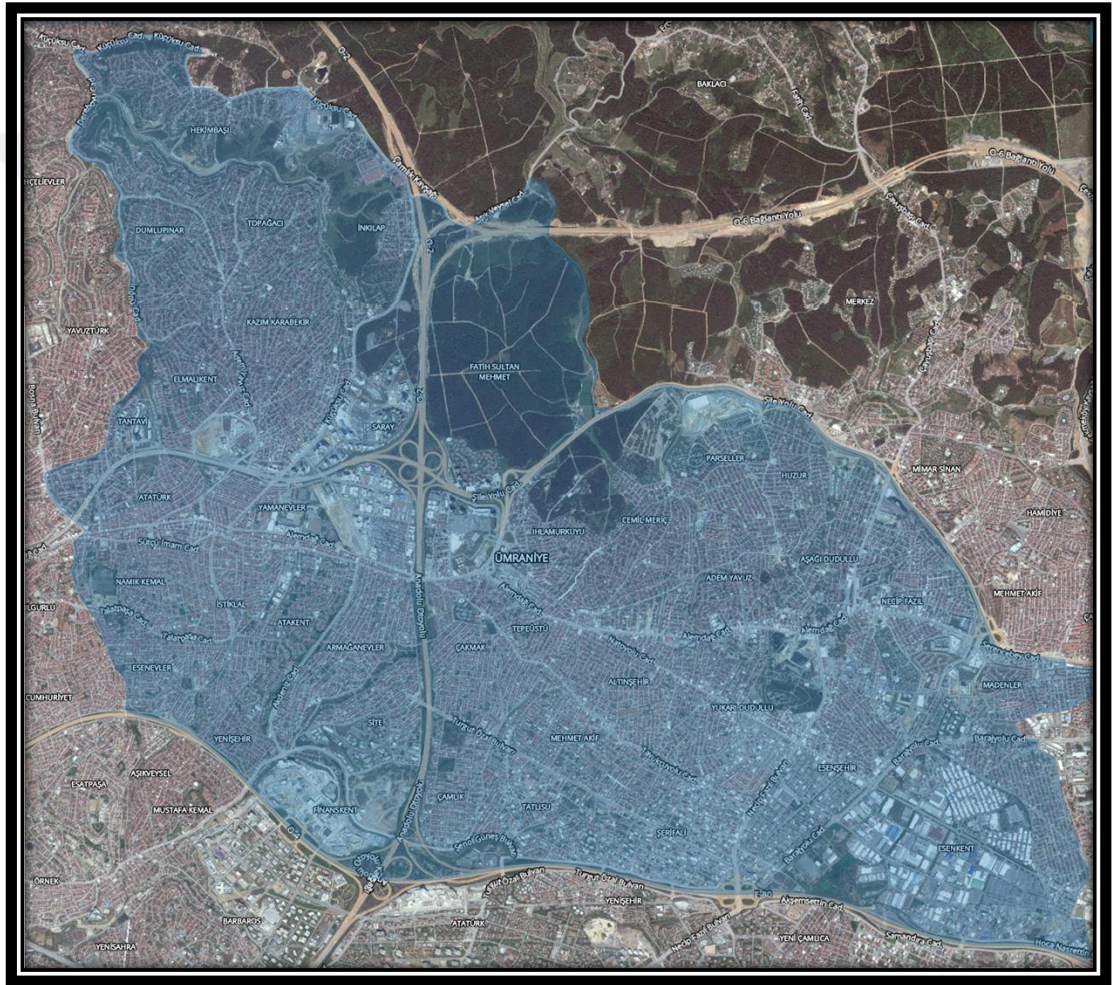

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Haritası, 1982 Arşiv Harita Altılık Katmalar

Yukarıda Harita 24'te 1982 yılına ait uydu görüntüsünde görüldüğü üzere bugünkü Atatürk, Yamanevler, Namık Kemal, İstiklal, Armağanevler, Çakmak, Esenevler, Aşağı Dudullu ve Yukarı Dudullu Mahallelerinde yerleşme ve arazi kullanımı yoğun bir şekilde artmıştır. Bu mahallelerin yanında Hekimbaşı (kuzey kesimi, Beykoz sınırı), Topağacı (güney kesimi), Dumlupınar (güney kesimi, seyrek yerleşme), İnkılap (güney kesimleri), Saray (güney kesimlerinde birkaç site şeklinde), İhlamurkuyu (güney kesimleri), Cemil Meriç, Parseller (güney kesimi seyrek

yerleşme), Adem Yavuz, Huzur Mahallesi (seyrek ve dağınık ilk yerleşme), Necip Fazıl (seyrek ve dağınık ilk yerleşme), Esenşehir (seyrek ve dağınık ilk yerleşme, İMES Sanayi Sitesi), Altınşehir ve Site (sadece batı kesimi, Mustafa Kemal Mahallesi kuzey kesimi) Mahallerinde yerleşmeler görülmektedir.

Harita 25. 2017 Yılı Ümraniye Uydu Haritası

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Haritası, 2017 Arşiv Harita Altlık Katmalar

Harita 25'te görünen 2017 yılına ait uydu görüntüsünde görüldüğü üzere Fatih Sultan Mehmet Mahallesi'nin büyük bir kısmı ile İhlamurkuyu Mahallesi'nin kuzeyinde

küçük bir kısmı yeşil alan olarak kalmıştır. Ümraniye'nin geri kalan alanların tamamına yakını yerleşim alanı haline dönüştüğü görülmektedir.

Plansız şehirleşmeye bağlı olarak arazi yanlış değerlendirilmiş ormanlık ve şehir parkları için planlama yapılmamıştır. Yerleşim süreçlerinde gecekondulaşma sebebiyle 2B arazileri ve orman arazileri işgal edilmiştir. 2B alanları üzerine yapılaşmış konut alanları içinde Ümraniye'de 1.558 ha. (%29,8) alanda düzensiz yapılaşma görülmektedir. Bu alanların 339 ha. (%17,9) alanında yapılaşma yoğunluğu en yüksek konut alanlarını oluşturmaktadır (Kala, 2017, s. 243). Gecekonduların yaygınlaşmasının ve İstanbul'un kırlık alanlarının yapılaşmayla dolmasının en önemli sebeplerinin başında:

- * 1945-1960 yılları arasında meclis ve mahalli idarelerde görev yapanlar arasında “Bir gecekondu yapıldı mı, sonradan tapusunun alınmasının yolu nasıl olsa bulunur” algısı gecekondu yapımını hızlandırması,
- * 1960-1965 yılları arasında siyasi partilerin gecekondu yapımının halk için hak olduğu görüşlerini bildirmeleri,
- * Gecekondu yapımı kanunlarla yasaklanırken bir taraftan da halk arasında “nasıl olsa af çıkar” algısının yerleşmesi ve her seçimin hemen öncesinde gecekondu yapımlarının hızlanması,
- * İktidar partilerinin oy kaybetmemek ve sürekli artan gecekondu seçmenine şirin gözükmek için vaatlerde bulunması ve tapu dağıtma gösterileri yapması,
- * 1989 mahalli idareler seçimlerinde kaçak yapılara elektrik ve su bağlanacağı, ayrıca yıkım kararlarının iptal edilerek af çıkacağı belirtilmesi

seçim dönemlerindeki otorite boşluğundan da faydalanılarak birkaç gün içinde yeni yeni mahallelerin oluşmasına olarak sonuçları çıkarmıştır (Doğan M. , 1990, s. 63-64). Ümraniye'de 1950-2000 yılları arasında her GNS arasında hemen hemen iki kat nüfus artışı yaşanmış ve dolayısıyla orman ve hazine arazileri gün geçerek yok olmuştur.

İstanbul'da 1953 yılına kadar herhangi bir çöp döküm ve depolama alanı bulunmamakta ve tüm çöpler denize dökülmekteydi. Daha sonraki dönemde Ümraniye-Mustafa Kemal Paşa Mahallesi (5747 sayılı kanun gereğince 6 Mart 2008 tarihi itibarıyla Ataşehir İlçesine dâhil olmuştur.) ve Levent-Sanayi Mahallesi ile Seyrantepe Mahallesi vahşi çöp döküm alanı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu üç mahallenin de zamanla gecekondularla dolması sebebiyle çöp döküm alanları değiştirilerek; Habipler, Ümraniye-Hekimbaşı, Yakacık, Aydınlı, Halkalı, işli-Feriköy ve Kemberburgaz-Hasdal çöp döküm ve düzenli depolama alanları olmuştur. Ancak bu kontrolsüz ve vahşi çöp döküm alanları:

- * Çöplerin etrafa dağılarak geniş bir alana yayılarak çevre ve gürültü kirliliğine,
- * Rüzgârın da etkisiyle oluşan toz bulutu ve çıkan gazlar hava kirliliğine,
- * Çöplerin oluşturduğu metan gazı toplanmaması ve kontrol edilmemesi sebebiyle patlama riski oluşturması,
- * Metan gazlarının etkisiyle çöp alanlarında sürekli yangınların çıkması,
- * Metan gazı sızıntısının bölgenin ekosistemine ve canlı türlerine negatif yönde tesir etmesi,
- * Çöplere ait sızıntı sularının yeraltı su kaynakları ile göl ve göletlerin kirlenmesine sebep olarak su kaynaklarını tehdit etmesi,
- * Fare, sinek, vb. diğer zararlı canlıların üreme ve yaşama alanı olması diğer türleri tehdit etmesi ve yakın yerleşim alanlarında insan sağlığını doğrudan tehdit etmesi

gibi önemli çevre ve sağlık problemlerini de beraber getirmiştir (İSTAÇ A.Ş., 2015). 28 Nisan 1993 tarihinde Hekimbaşı çöp sahasında ani çöp kayması sonucu 350 bin m³ atık vadi aşağı kayarak yerleşim alanına ulaşmış ve bazı evler çöp yığını altında kalarak 32 kişinin ölümüne sebep olmuştur. Aşağıda yer alan Şekil 16'da yer alan 29 Nisan 1993 tarihli gazete kupüründe dönemin Devlet Bakanı Tansu Çiller tarafından afet bölgesi ilan edilerek Başbakan Süleyman Demirel tarafından Sağlık Bakanı

Yıldırım Akbulut'a inceleme talimatı verilmişti. Günde 350 bin ton atık dökülen alanda saat 10.10'da patlama olması ve iş saatine denk gelmesi çok daha fazla can kaybını engellediği yine gazete kupüründe yer almaktadır. O dönemde Tuzla-Aydınlı çöplüğünden sonra 2. büyük çöp döküm alanı olan Ümraniye-Hekimbaşı için belediye başkanı Şinasi Öktem 15 Mayıs 1993'ten itibaren çöp dökümüne izin vermeyeceklerini belirtmiştir. Ayrıca Ümraniye Kaymakamı Nahit Gürkan "Ümraniye, Kadıköy, Üsküdar, Beykoz ve Maltepe'nin" çöplerinin döküldüğü çöp alanının kaldırılması için belediye ile vatandaşlarla birlikte yıllardır mücadele ettiklerini söylemişlerdir (Aktaş, Demirtaş, & Bahçıvan, 1993). Günümüzde Hekimbaşı çöplük alanı yerinde spor tesisleri kurulmuş ve amatör-profesyonel birçok spor dalında müsabakalar için uygun bir yer haline gelmiştir (Altındış, 2017).

Şekil 16. 23 Nisan 1993 Ümraniye Çöp Faciası Haberi

Kaynak: 14 Nisan 2017 Tarihli Sabah Gazetesi (Altındış, 2017)

2.1.1.3.3 Ulaşım Sorunları

En ideal ulaşım, Avrupa Birliği kent yaşamı için “bütün kentlilerin ihtiyacını güvenli bir şekilde karşılayan, insan ile çevreye karşı sağlığını önceleyen, gelecekteki ulaşım ihtiyaçlarının da gözeten, insan merkezli ulaşım sistemi” belirtilmiştir (Çakır

M. K., 2016, s. 4). Ulaşımında en önemli unsurlar sürdürülebilir kalkınma, çevreci ve insan merkezli olmasıdır.

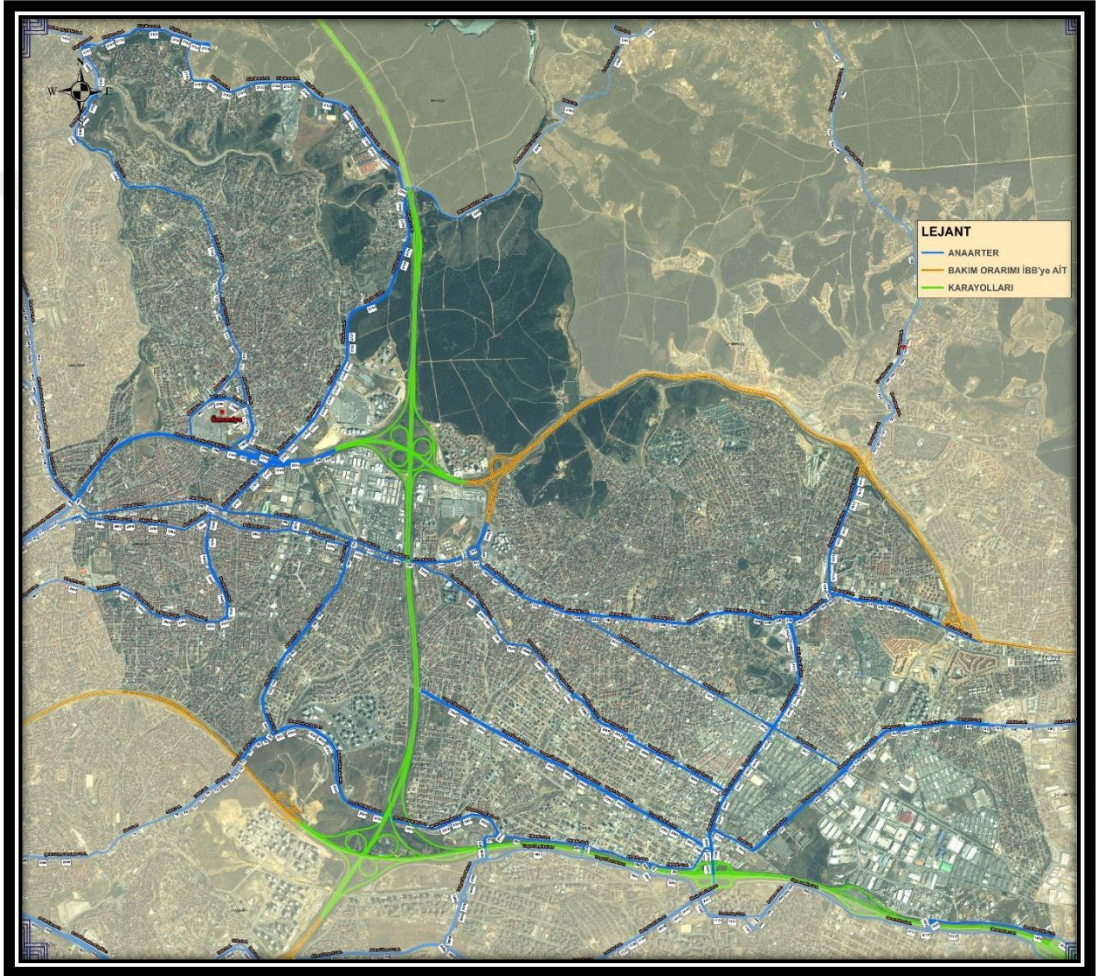
Ulaşım ekonomik bakımdan incelendiğinde:

- * Yatırım olarak kişi başı maliyetleri olarak; otobüs 0,5 milyon dolardan az, özel yolcu otobüsü 2-10 milyon dolar arası, tramway 5-10 milyon dolar arası, hafif raylı sistem 10-30 milyon dolar arası, metro 40-90 milyon dolar arası yatırım gerektirmektedir.
- * Kilometre başına maliyet kapasite ilişkisi incelendiğinde ve 5 dakikalık bekleme süresinin normal olduğu tek yöndeki yolculuk için saatlik yolcu sayısı 92'den az olduğunda dolmuş, 92-225 arası minibüs, 225-6400 arası otobüs, 6400-12.800 arası özel yollu otobüs (metrobus gibi), 12.800-32.000 arası tramvay, 32.00'den çok olduğunda metro veya tren ekonomik olmaktadır (Şenlik, 2013, s. 25).

Ümraniye'nin ilk yerleşimlerinin ana sebeplerinden birisi Üsküdar-Kısıklı ile birbirine yakın olması nedeniyle yerleşmenin hızlanması, diğeri ise 1950'li yıllarda Şile bağlantı yoluyla Ümraniye'nin Kadıköy ve Üsküdar bağlantısının sağlanması olmuştur. Artan nüfusla birlikte ulaşım aksaklıkları artmaya devam etmiş ve Üsküdar-Kısıklı'dan doğuya doğru saçaklanması sonucunda bugünkü Alemdağ Caddesi boyunca nüfus yoğunluğu çevreye doğru yayılmaya başlamıştır. 1973 yılında 1. Boğaz Köprüsü (15 Temmuz Şehitleri Köprüsü) açılmasıyla birlikte şehir içi, bölge ve hatta ülke için önemli bir ulaşım ağının kavşağında yer almıştır. 1987 yılında da 2. Boğaz Köprüsü (Fatih Sultan Mehmet Köprüsü) açıldığında daha önce doğu-batı aksının yanında kuzey-güney aksında da Ümraniye'nin gelişmesine katkıda bulunmuştur. Anadolu yakasının otobüs terminali, Harem Otobüs Terminali, Kadıköy-Üsküdar-Sirkeci gibi şehir içi deniz ulaşımının arasında kalan Haydarpaşa Limanı ve Gümrük Sahası nedeniyle trafik yoğunluğu artmış ve Ümraniye'nin 2008'den sonra Yukarı Dudullu'nun nüfusunun artması sonrası güneyinin Şerifali Mahallesi adını aldığı kısım birçok şehirlerarası otobüs şirketlerinin yolcu aktarma merkezi olmuştur. Aşağıda Harita 26'da yeşil çizgilerle gösterilen yollar Karayolları Genel Müdürlüğü

sorumluluk alanlarından oluşan yollar, turuncu renkli Karayollarının bakımı da İBB'ye ait yolları göstermektedir. Mavi renkle gösterilen yollar ise Ümraniye ilçesine ait ana arterleri göstermektedir. Ümraniye 2017 yılında karayolları bakımından oldukça merkezi ve yaygın bir ulaşım ağına sahip hale gelmiştir.

Harita 26. Ümraniye İlçesi Yol Haritası

Kaynak: (İstanbul Büyükşehir Belediyesi - Ulaşım Koordinasyon Müdürlüğü, 2018)

Tablo 7’de Ümraniye’nin Caddeler isimleri, hangi mahalleden ve farklı ilçelerle bağlantılı ise caddenin hangi ilçelerle ortak olduğu görülmektedir. Alemdağ Caddesi ile Küçüksu Caddesi en uzun mesafeye sahip caddeler olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Ümraniye İlçesi Anayol Listesi

YOL İSMİ	İLÇE	ORTAK İLÇE	MAHALLE	UZUNLUK
3004.Cad.	ÜMRANİYE		SİTE MAH.	962.81
Adem Yavuz Cad.	ÜMRANİYE		ELMALIKENT MAH.	1,177.58
Adem Yavuz Cad.	ÜMRANİYE		İNKİLAP MAH.	230.61
Adem Yavuz Cad.	ÜMRANİYE		KAZIM KARABEKİR MAH.	561.12
Adem Yavuz Cad.	ÜMRANİYE		TOPAĞACI MAH.	69.25
Akdeniz Cad.	ÜMRANİYE		ARMAĞANEVLER MAH.	3,151.23
Akdeniz Cad.	ÜMRANİYE		ATAKENT MAH.	972.92
Akdeniz Cad.	ÜMRANİYE		SİTE MAH.	200.14
Alemdağ Cad.	ÜMRANİYE		ADEM YAVUZ MAH.	726.40
Alemdağ Cad.	ÜMRANİYE		ALTINŞEHİR MAH.	929.22
Alemdağ Cad.	ÜMRANİYE		ARMAĞANEVLER MAH.	444.81
Alemdağ Cad.	ÜMRANİYE		AŞAĞI DUDULLU MAH.	873.52
Alemdağ Cad.	ÜMRANİYE		ATATÜRK MAH.	1,090.82
Alemdağ Cad.	ÜMRANİYE		CEMİL MERİÇ MAH.	1,287.28
Alemdağ Cad.	ÜMRANİYE		ÇAKMAK MAH.	646.39
Alemdağ Cad.	ÜMRANİYE		FATİH SULTAN MEHMET MAH.	775.55
Alemdağ Cad.	ÜMRANİYE		İHLAMURKUYU MAH.	1,131.86
Alemdağ Cad.	ÜMRANİYE		İSTİKLAL MAH.	326.26
Alemdağ Cad.	ÜMRANİYE		NECİP FAZIL MAH.	3,182.66
Alemdağ Cad.	ÜMRANİYE		SARAY MAH.	83.93
Alemdağ Cad.	ÜMRANİYE		TEPEÜSTÜ MAH.	940.79
Alemdağ Cad.	ÜMRANİYE		YAMANEVLER MAH.	1,190.00
Alemdağ Cad.	ÜMRANİYE		YUKARI DUDULLU MAH.	1,500.53
Alptekin Cad.	ÜMRANİYE		ÇAMLIK MAH.	287.66
Alptekin Cad.	ÜMRANİYE		ŞERİFALİ MAH.	1,616.19
Alptekin Cad.	ÜMRANİYE		TATLISU MAH.	742.48
Altunizade Ümraniye TEM Bağ.Yolu	ÜMRANİYE		ATATÜRK MAH.	2,944.12
Altunizade Ümraniye TEM Bağ.Yolu	ÜMRANİYE		İNKİLAP MAH.	1,516.28
Altunizade Ümraniye TEM Bağ.Yolu	ÜMRANİYE		SARAY MAH.	574.05
Altunizade Ümraniye TEM Bağ.Yolu	ÜMRANİYE		TANTAVİ MAH.	622.54
Atatürk Cad.	ÜMRANİYE		ELMALIKENT MAH.	1,033.48
Barajyolu Cad.	ÜMRANİYE		ESENŞEHİR MAH.	1,892.91
Barajyolu Cad.	ÜMRANİYE		MADENLER MAH.	540.01
Barajyolu Cad.	ÜMRANİYE		YENİ SANAYİ MAH.	3,099.71
Barajyolu Cad.	ÜMRANİYE	SANCAKTEPE	YENİ SANAYİ MAH.	162.19
Bosna Bulvarı	ÜMRANİYE		TANTAVİ MAH.	50.16

Bosna Bulvarı	ÜMRANİYE	ÜSKÜDAR	TANTAVİ MAH.	632.94
Dumlupınar Cad.	ÜMRANİYE		DUMLUPINAR MAH.	1,424.24
Fatih Sultan Mehmet Cad.	ÜMRANİYE		ELMALIKENT MAH.	260.02
Hamza Yerlikaya Bulv.	ÜMRANİYE		AŞAĞI DUDULLU MAH.	1,188.58
Hamza Yerlikaya Bulv.	ÜMRANİYE		NECİP FAZIL MAH.	1,191.86
Haseki Sk.	ÜMRANİYE		ESENŞEHİR MAH.	463.15
Hoca Nasrettin Cad.	ÜMRANİYE		YENİ SANAYİ MAH.	1,372.79
İMES 2. Hemzemin Köprülü Kavşağı	ÜMRANİYE		ESENŞEHİR MAH.	173.52
İMES Köp.Kav.	ÜMRANİYE		ESENŞEHİR MAH.	28.74
İMES Köp.Kav.	ÜMRANİYE		ŞERİFALİ MAH.	45.75
İnönü Cad.	ÜMRANİYE		DUMLUPINAR MAH.	726.45
Kavaklıdere Cad.	ÜMRANİYE		İSTİKLAL MAH.	2,058.69
Küçüksu Cad.	ÜMRANİYE	BEYKOZ	HEKİMBAŞI MAH.	3,102.69
Küçüksu Cad.	ÜMRANİYE		İNKILAP MAH.	3,616.70
Küçüksu Cad.	ÜMRANİYE	BEYKOZ	İNKILAP MAH.	1,040.80
Küçüksu Cad.	ÜMRANİYE		SARAY MAH.	2,793.53
Küçüksu Cad.	ÜMRANİYE		YAMANEVLER MAH.	1,231.35
Mithatpaşa Cad.	ÜMRANİYE		ARMAĞANEVLER MAH.	576.39
Mithatpaşa Cad.	ÜMRANİYE		ATAKENT MAH.	636.84
Mithatpaşa Cad.	ÜMRANİYE		İSTİKLAL MAH.	706.68
Natoyolu Cad.	ÜMRANİYE		ALTINŞEHİR MAH.	920.60
Natoyolu Cad.	ÜMRANİYE		ESENŞEHİR MAH.	792.59
Natoyolu Cad.	ÜMRANİYE		YUKARI DUDULLU MAH.	1,378.25
Necip Fazıl Bulvarı	ÜMRANİYE		ESENŞEHİR MAH.	1,934.91
Necip Fazıl Bulvarı	ÜMRANİYE		NECİP FAZIL MAH.	330.15
Necip Fazıl Bulvarı	ÜMRANİYE		ŞERİFALİ MAH.	1,507.92
Necip Fazıl Bulvarı	ÜMRANİYE		YUKARI DUDULLU MAH.	2,406.27
Reşitpaşa Cad.	ÜMRANİYE		ATAKENT MAH.	99.66
Serencebey Cad.	ÜMRANİYE		MADENLER MAH.	395.69
Sütçü İmam Cad.	ÜMRANİYE		ATATÜRK MAH.	424.78
Sütçü İmam Cad.	ÜMRANİYE		İSTİKLAL MAH.	274.94
Sütçü İmam Cad.	ÜMRANİYE		NAMIK KEMAL MAH.	659.15
Şenol Güneş Bulvarı	ÜMRANİYE		ÇAMLIK MAH.	975.44
Şenol Güneş Bulvarı	ÜMRANİYE		SİTE MAH.	3,123.74
Şenol Güneş Bulvarı	ÜMRANİYE		TATLISU MAH.	1,232.66
Şile Yolu Tepeüstü Köp.Kav.	ÜMRANİYE		FATİH SULTAN MEHMET MAH.	212.21
Şile Yolu Tepeüstü Köp.Kav.	ÜMRANİYE		IHLAMURKUYU MAH.	313.70
Talatpaşa Cad.	ÜMRANİYE		ESENEVLER MAH.	446.74
Talatpaşa Cad.	ÜMRANİYE		İSTİKLAL MAH.	428.72

Talatpaşa Cad.	ÜMRANİYE		NAMIK KEMAL MAH.	604.25
Tavukçuyolu Cad.	ÜMRANİYE		ALTINŞEHİR MAH.	888.92
Tavukçuyolu Cad.	ÜMRANİYE		ÇAKMAK MAH.	1,039.21
Tavukçuyolu Cad.	ÜMRANİYE		MEHMET AKİF MAH.	1,141.77
Tavukçuyolu Cad.	ÜMRANİYE		ŞERİFALİ MAH.	1,044.48
Tavukçuyolu Cad.	ÜMRANİYE		TEPEÜSTÜ MAH.	548.86
Tavukçuyolu Cad.	ÜMRANİYE		YUKARI DUDULLU MAH.	1,050.33
TRT Cad.	ÜMRANİYE		ELMALIKENT MAH.	595.49
Turgut Özal Bulvarı	ÜMRANİYE		ÇAMLIK MAH.	1,265.88
Turgut Özal Bulvarı	ÜMRANİYE		ŞERİFALİ MAH.	2,613.62
Turgut Özal Bulvarı	ÜMRANİYE		TATLISU MAH.	2,498.15
Ümraniye Küçüksu Köp.Kav.	ÜMRANİYE		İNKILAP MAH.	916.76
Ümraniye Küçüksu Köp.Kav.	ÜMRANİYE		YAMANEVLER MAH.	760.32
Yelkenciler Sk.	ÜMRANİYE		İNKILAP MAH.	418.04
Alemdağ Cad.	ÜSKÜDAR	ÜMRANİYE	KISIKLI MAH.	118.75
Atatürk Cad.	SANCAKTEPE	ÜMRANİYE	MECLİS MAH.	186.04
Bosna Bulvarı	ÜSKÜDAR	ÜMRANİYE	KISIKLI MAH.	681.40
Dereboyu Cad.	ÜSKÜDAR	ÜMRANİYE	BAHÇELİEVLER MAH.	2,036.46
Küçüksu Cad.	BEYKOZ	ÜMRANİYE	BAKLACI MAH.	1,234.62
Küçüksu Cad.	BEYKOZ	ÜMRANİYE	YENİ MAHALLE MAH.	3,151.36
Mehmet Akif Ersoy Cad.	BEYKOZ	ÜMRANİYE	BAKLACI MAH.	1,553.58

Kaynak: (İstanbul Büyükşehir Belediyesi - Ulaşım Koordinasyon Müdürlüğü, 2018)

Aşağıdaki Tablo 8’de İBB kurulması sonrasında Ümraniye ile ilgili UKOME’nin yıllara göre Ulaşım ve Trafik Düzenleme Komisyonunun kararlarının yıllara göre alınan kararları görülmektedir. *Geometrik düzenlemeler* genel olarak artan nüfus sebebiyle yolların tek yön olarak düzenlenmesi, geçici *trafik sirkülasyon kararları* ise yol altyapısı veya bağlantı yolları iyileştirilmesi amacıyla yapılan çalışma kararlarını göstermektedir. Bu iki karar sayıları ile artan araç miktarıyla doğru orantılı olarak yeraltı, yer üstü, çok katlı *otopark* kararları da artmıştır.

Tablo 8. : İstanbul Büyükşehir Belediyesi UTK’nun konularına göre Ümraniye Karar Sayıları

YILLARA GÖRE ULAŞIM ve TRAFİK DÜZENLEME KOMİSYONU KARARLARI																	
	1984-2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Geometrik Düzenleme	0	6	10	13	9	10	19	7	6	18	27	15	27	14	29	19	28
Otopark	0	1	6	3	4	6	6	7	6	15	11	8	5	10	8	13	12
İETT, Taksi ve Dolmuş	0	0	2	2	5	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Ara Terminal - Transfer Merkezi	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1	0	0	0	1	1
Akaryakıt İstasyonları	0	0	2	0	3	5	2	1	2	0	0	0	0	2	0	0	0
Sinyalizasyon ve Yaya Geçitleri	0	0	0	5	7	1	6	2	2	2	8	7	7	4	4	1	1
Yayalaştırma	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0
Geçici Trafik Sirkülasyon	0	0	0	0	0	4	6	7	4	7	7	14	18	30	21	46	58
Altgeçit ve Üstgeçit	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Raylı Sistemler	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0
TOPLAM	0	7	20	23	28	26	39	25	20	44	54	47	59	60	63	80	100

Kaynak: (İstanbul Büyükşehir Belediyesi - Ulaşım Koordinasyon Müdürlüğü, 2018)

2017 yılında İETT Genel Müdürlüğü tarafından Ümraniye sınırları içinden geçen toplam 88 adet belediye ve halk otobüs hattı bulunmaktadır. Aşağıda Tablo 9’da

görüldüğü üzere bu İETT Otobüs hatlarının büyük çoğunluğu Ümraniye Mahallelerinin Üsküdar ile Kadıköy arasındaki bağlantılarını sağlamaktadır. Bunun yanında Beyoğlu-Çıksalın, Beyoğlu-Taksim, Şişli-Mecidiyeköy ile Şişli-4.Levent bölgelerine 1. ve 2. Boğaz geçiş Köprülerinden Avrupa Yakasına Otobüs geçişi bulunmaktadır. Ayrıca ilçe içi otobüs ulaşımı da İETT servis hatlarıyla desteklenmiştir. İETT Otobüs servisleri ayrıca deniz ulaşımı, raylı sistem ve metrobüs güzergahlarına da entegrasyona katkıda sağlamak için planlanmıştır.

Tablo 9. Ümraniye’den Geçen Otobüs Hat Numaraları Listesi

ÜMRANIYE İLÇESİNDEN GEÇEN OTOBÜS HATLARI			
7	Topağacı Mh-Ümraniye-Rasathane	13TD	Tepeüstü-Üsküdar Devlet Hast.
9	Adem Yavuz Mahallesi-Üsküdar	13Y	Çakmak Mh.- Yenisahra-Kadıköy
10	Ümraniye Devlet Hastanesi-Ataşehir-Bostancı	14A	Alemdağ-Kadıköy
11	Yenidoğan-Altunizade Metrobüs	14AK	Alemdağ-Ziverbey-Kadıköy
13	Ataşehir-Çakmak Mh-Kadıköy	14B	A. Yavuz Mh.-Ziverbey -Kadıköy
14	Yenidoğan-Kadıköy	14BK	Parseller Mh.-Uzunçayır Metrobüs-Kadıköy
20	Ortaçeşme-Kavacık-Ümraniye Devlet Hastanesi	14CE	Çekmeköy-Kadıköy
103	Şahinbey-Kabataş	14ÇK	Şahinbey-Kadıköy
131	Sultanbeyli-Ümraniye	14D	Dumlupınar-K.Karabekir-Kadıköy
138	Cumhuriyet Köyü-Ömerli-Ümraniye	14DK	İnkılap Mh.-Libadiye Cd.-Kadıköy
139	Üsküdar-Şile	14E	Kazım Karabekir-Kadıköy
256	Yeditepe Üniv.-Ataşehir-Taksim	14ES	Esenşehir-Kadıköy
320	Ferhatpaşa-Üsküdar	14K	Kazım Karabekir-Kadıköy
522	Alemdağ-Çıksalın	14S	Sultanbeyli-Kozyatağı Metro
10G	Ümraniye -Esatpaşa-Göztepe	14SB	Şahinbey-Kadıköy
11A	Alemdağ-Üsküdar	14T	Taşdelen-Kozyatağı Metro
11ÇB	Kavacık-Çavuşbaşı-Ümraniye	14YE	Yavuztürk Mahallesi-Ümraniye-Emek Mh.
11D	İnkılap Mahallesi-Üsküdar	14YK	Yenidoğan-Şile Yolu-Ayrılıkçeşme
11ES	Esenevler-Acıbadem Metrobüs-Üsküdar	15B	Topağacı Mh.- Güzeltepe-Üsküdar
11G	Yenidoğan-Üsküdar	15BK	Beykoz-Kadıköy

11H	Ortaçeşme-Ümraniye	15TY	Tokatköy-Beykoz-Ümraniye Devlet Hastanesi
11K	Kazım Karabekir Mh.-Üsküdar	15YK	Yenimahalle-Kadıköy
11M	Mustafa Kemal Mh.-Üsküdar	18S	Sultanbeyli-Altunizade Metrobüs
11N	Esenevler-Üsküdar	19A	Yenidoğan-Ayrılıkçeşme
11P	Sarıgazi Emek Mh.-Üsküdar	19D	Ümraniye-Bostancı
11SA	Uğur Mumcu-Samandıra-Altunizade Metrobüs	19E	Yenidoğan-Kadıköy
11ST	Dumlupınar-Üsküdar	19ES	Esenşehir-Kadıköy
11ÜS	Sultanbeyli-Üsküdar	19S	Yenidoğan-Sarıgazi-Kadıköy
11V	Veysel Karani-Altunizade Metrobüs	19SB	Sultanbeyli-Bostancı
122C	Tepeüstü-Mecidiyeköy	19V	Veysel Karani-Samandıra-Kozyatağı Metro
129L	Kozyatağı-4.Levent Metro	20D	Dudullu-Yenişehir-Kadıköy
131A	A.Yesevi Mahallesi-Ümraniye	20K	Kazım Karabekir-Kadıköy
131B	Çiftlik Mahallesi-Ümraniye	20Ü	Ümraniye Tepeüstü-Kadıköy
131C	Sultanbeyli-Ümraniye	500T	Tuzla Şifa Mahallesi-Cevizlibağ
131H	Hilal Konutları-Tepeüstü	522B	Yenidoğan-Topkapı
131T	Taşdelen-İmes-Ümraniye	9A	Atakent-Üsküdar
131TD	Taşdelen-Ümraniye	9C	Çekmeköy-Üsküdar
131Ü	Sultanbeyli-Orman Cd- Ümraniye	9S	Şahinbey-Üsküdar
131YS	Sultanbeyli Altın-tepe-Ümraniye	9U	Demokrasi Caddesi-Üsküdar
139A	Üsküdar-Şile-Ağva	9UD	Şahinbey-Dudullu-Üsküdar
139T	Tepeüstü-Şile	E-18	Altunizade-Ümraniye-Sabiha Gökçen Havalimanı
13B	Yenişehir-Kadıköy	E-3	Sabiha Gökçen Havalimanı-4.Levent Metro
13H	Evtaş Blokları-Ümraniye Devlet Hastanesi	MR9	Çamlık-Ayrılıkçeşme
13M	Şerifali-Üsküdar	SG-2	Taksim-Sabiha Gökçen Havalimanı

Kaynak: (İETT, 2019).

İETT Otobüs hatlarının yanında şehir içi dolmuş hatları da aşağıda Tablo 10’da görüldüğü üzere toplam 30 adettir. Dolmuşla ulaşım genel olarak Şile, Ataşehir, Çekmeköy, Sancaktepe, Üsküdar ve Kadıköy’ün ulaşım merkezlerine doğru yapılmaktadır.

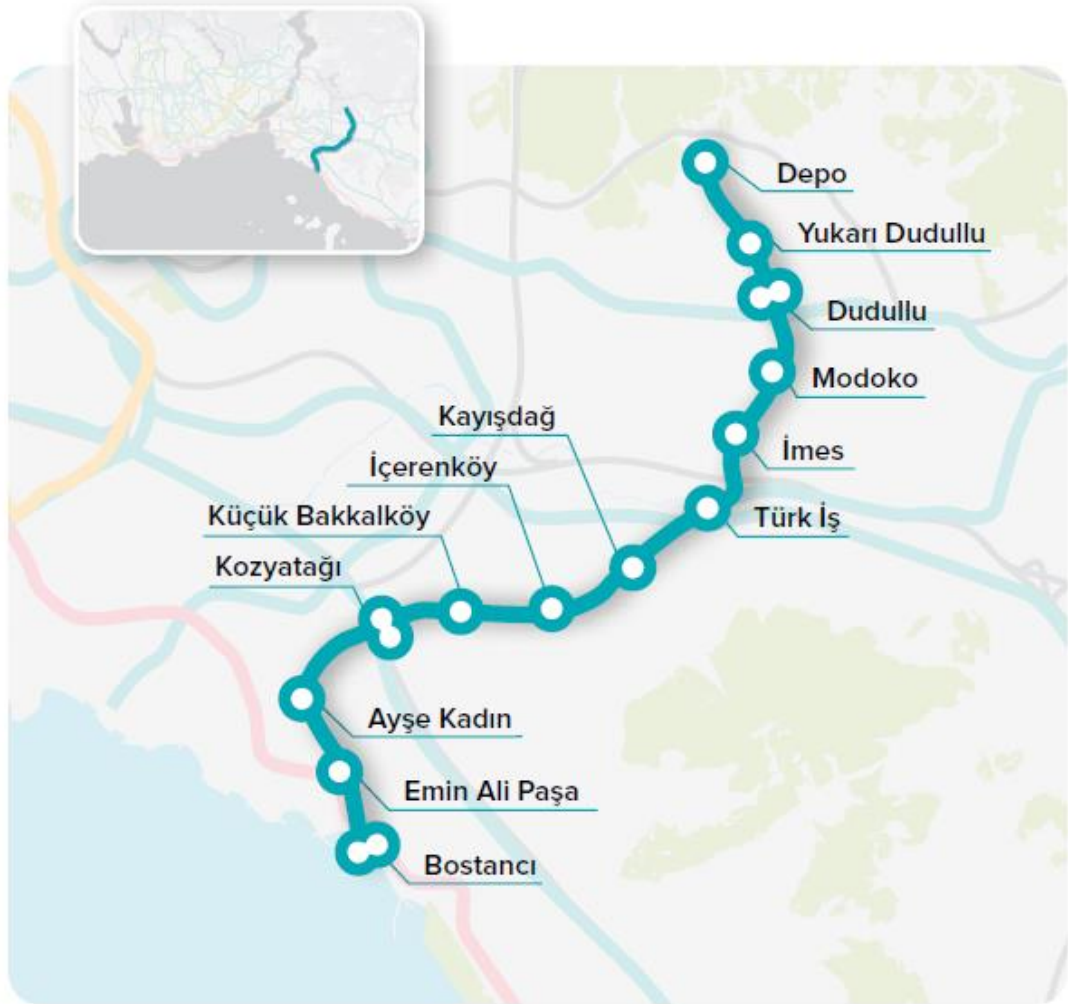
Tablo 10. Ümraniye’den Geçen Otobüs Hat Numaraları Listesi

ÜMRANIYE İLÇESİNDEN GEÇEN MİNİBÜS HATLARI			
102A	Çakmak - Ümraniye - Kazım Karabekir Mh.	80A	Ümraniye(Santral) - Dumlupınar - Seyrantepe
103A	Ümraniye - M.Kemal Mh. - Örnek Mh.	81A	Dudullu - Şahintepe
103B	Ümraniye - M.Kemal Mh. - Örnek Mh.	82A	Çakmak Mh. - Çamlık
105A	Ümraniye - Dudullu - Çekmeköy - Şahinbey	91A	Kadıköy - Yenisahra - Armağanlar
105B	Ümraniye - Dudullu - Çekmeköy - Şahinbey	91B	Kadıköy - Yenisahra - Armağanlar
121A	Sultanbeyli - Sarıgazi - Dudullu	92A	Üsküdar - Ümraniye - Alemdar
121B	Sultanbeyli - Sarıgazi - Dudullu	92B	Üsküdar - Ümraniye - Alemdar
121C	Sultanbeyli - Sarıgazi - Dudullu	92C	Üsküdar - Ümraniye - Alemdar
126	Şile Dere Köyleri - Üsküdar	93A	Kadıköy - Koşuyolu - Ümraniye
71A	Dudullu - Esenşehir	96A	Kadıköy - Örnek Mh - M.Kemal Mh. - Eyüboğlu
73A	İhlamurkuyu Mh. - Birlik Mh.	96B	Kadıköy - Örnek Mh - M.Kemal Mh. - Eyüboğlu
77A	Dudullu - Sarıgazi - Taşdelen - Yenidoğan	99A	Bostancı - Dudullu
77B	Dudullu - Sarıgazi - Taşdelen - Yenidoğan	99B	Bostancı - Dudullu
78A	Dudullu - Sarıgazi - Taşdelen - Yenidoğan	99C	Bostancı - Dudullu
79A	Ümraniye - İnkılâp Mh. - Ercan	99D	Bostancı - Dudullu

Kaynak: (Çakır M. K., 2016, s. 25).

Artan nüfus sonrasında yolcu sayısı da önemli miktarda artmıştır. Otobüs ve dolmuş hatlarından başka 2017 yılına kadar başka bir toplu ulaşım veya raylı sistemler mevcut değildi. Hususi araçların da trafikte yoğun kullanımı sebebiyle ve caddelerin yeterli büyüklükte olmamasından dolayı özellikle iş çıkış saatlerinde trafik duracak kadar artmaktaydı. 6 Haziran 2012 yılında başlanan M5 Metro Hattının ilk aşaması (Üsküdar-Yamanevler) Aralık 2017’de, ikinci aşaması (Yamanevler-Çekmeköy) Ekim 2018’de tamamlanarak 16 istasyon, 20 km ve 126 metro aracıyla çalışmaya başlamıştır. Günlük ortalama 180.000 yolcu kapasitesi ile ekonomik bir ulaşım hattı sınıfına girmekle birlikte şehir içi trafik ulaşımını kısmi olarak rahatlatmıştır. İstanbul Anadolu Yakası diğer raylı sistemler ve bölünmüş yollu otobüs ulaşım sistemleriyle entegrasyonu aşağıda Harita 27’de görülmektedir. M5 Metro Hattı, Üsküdar Sahil’de Marmaray’la, Üsküdar-Altunizade’de Metrobüs’le entegre olmuştur.

Harita 27. Yapım Aşamasındaki Dudullu – Kayışdağı – İçerenköy – Bostancı Metro Hattı

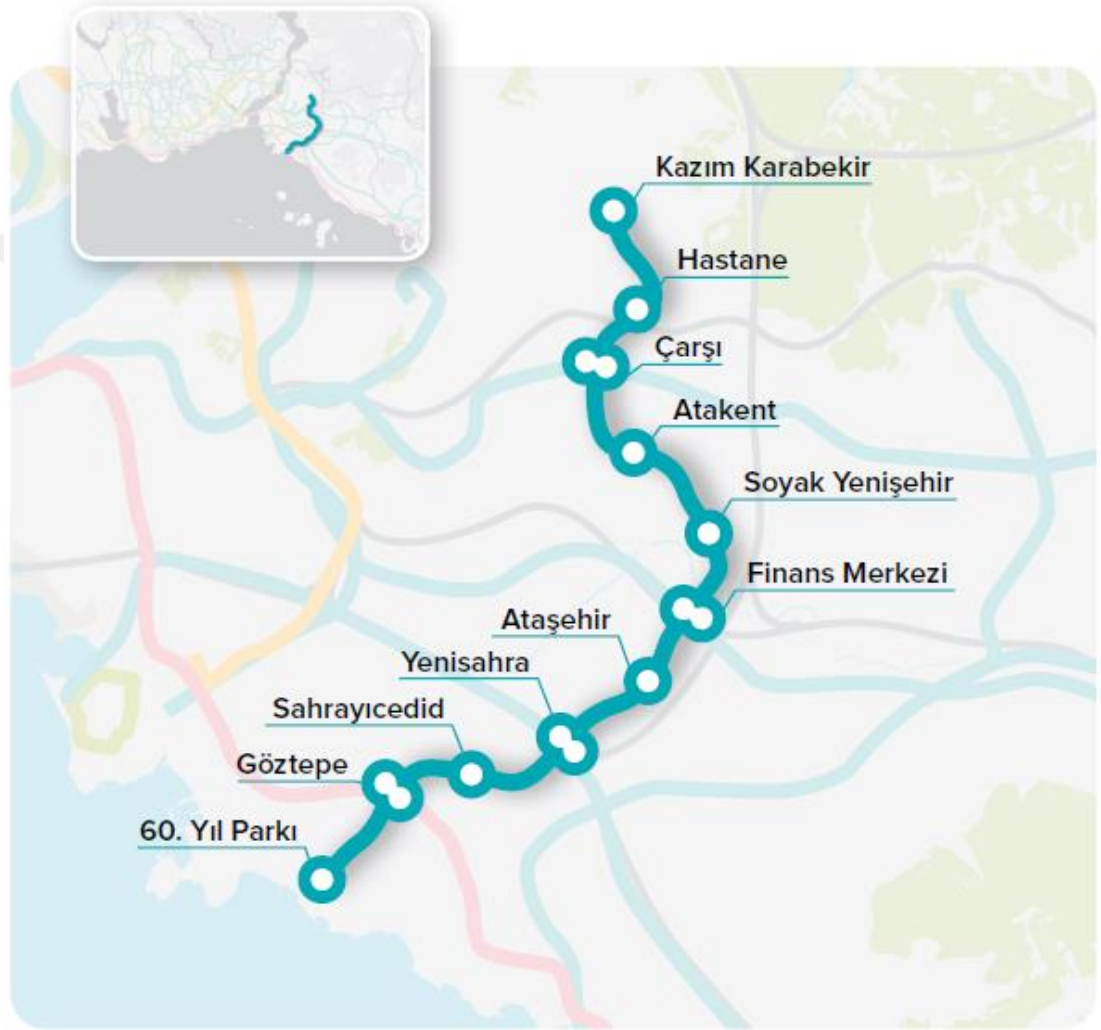

Kaynak: İstanbul Yıllık Ulaşım Raporu 2017 (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018, s. 72)

Yukarıda Harita 27’de görülen Bostancı-Dudullu Metro hattının inşaat çalışmaları devam etmekte olup Kozyatağı durağında M4 (Kadıköy-Kartal-Tavşantepe) Metroyla, Dudullu durağında M5 (Üsküdar-Ümraniye-Çekmeköy) Metroyla entegrasyonu yapılacaktır. 14,3 km uzunluğunda olacak metro hattı 13 duraktan oluşacaktır. Metronun saatlik ortalama bir yöndeki yolcu kapasitesi 45.000

kişi olacaktır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2016; İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018, s. 72).

Harita 28. Yapım Aşamasındaki Ümraniye–Ataşehir – Göztepe Metro Hattı

Kaynak: İstanbul Yıllık Ulaşım Raporu 2017 (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018, s. 81)

Yukarıda Harita 28’de görülen Ümraniye-Ataşehir-Göztepe Metro hattının inşaat çalışmaları devam etmekte olup Göztepe durağında Marmaray’la, Yenisahra durağında M4 (Kadıköy-Kartal-Tavşantepe) Metroyla, Çarşı durağında M5 (Üsküdar-Ümraniye-Çekmeköy) Metroyla entegrasyonu yapılacaktır. 13 km uzunluğunda

olacak metro hattı 11 duraktan oluşacaktır. Metronun saatlik ortalama bir yöndeki yolcu kapasitesi 18.000 kişi olacaktır. (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2017; İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018, s. 81). Yapımı devam eden İstanbul Finans Merkeziyle birlikte yolcu sayısının artması kaçınılmazdır. Ulaşım imkânlarının artması Ümraniye ilçesine farklı ilçelerden gelen kişi sayısında artışa sebep olacak ve yeni yerleşimleri de tetiklemesi söz konusudur. Yapımı planlanan her iki metronun Anadolu yakasındaki doğu-batı aksında yapılmış diğer metroları kuzey-güney olarak bağlantı sağlayacak olması nedeniyle hem geçtiği güzergahların nüfusunda artışa sebep olacak hem de entegrasyonu yapılan mevcut metro hatlarının yolcu sayısında artışına neden olacaktır.

2.1.1.4 Nüfusun Sosyo-Ekonomik Özellikleri

Ümraniye ilçesinde nüfusun 1950 yılından itibaren hızla artmasıyla birlikte şehir Ümraniye'nin batısından doğusuna doğru saçaklanmaya başlamış ve plansız kentleşme, altyapı, çevresel problemler, ulaşım sorunları yaşanmıştır. 1945 yılına kadar 1. Dünya Savaşından çıkılmasıyla erkek nüfusunun azalması, 2. Dünya Savaşı sırasında erkeklerin silahlı altına alınması sebepleriyle 1945 yılına kadar Ümraniye'de kadın nüfusu erkek nüfusundan fazla olmuştur. Silahlı altındaki erkeklerin dönmesi, 1950 yılı sonrasında sanayileşme hareketi, 1960 yılından sonra Sanayi Bakanlığı tarafından küçük sanayi kuruluşlarının desteklenmesiyle artan işgücü ve kırsalda yaşanan ekonomik sebeplerle İstanbul'a doğru yaşanan nüfus hareketinde önce erkeklerin göç etmesi gibi nedenlerle erkek nüfusu kadın nüfusuna göre artmıştır. 2000 yılından sonra kadın-erkek nüfusu artmakla birlikte fark azalmaya başlamıştır. Gelen göç ve artan nüfus ile eğitim kurumlarında iyileştirme ve çeşitlilik yaşanması gibi ihtiyaçlara gereksinim duyulmuştur. İstanbul'da kurulan 2. Organize Sanayi Bölgesi, Ümraniye'de Haliç'in iki kıyısı, Perşembe Pazarı ve Kadıköy Söğütluçeşme küçük sanayi kuruluşlarının kooperatifler kurarak hem sağlıklı hem de modern tesislerin oluşması sağlanmıştır. İçerisinde mesleki eğitim de bulunduran Esenşehir ve Esenkent Mahallelerindeki Dudullu Organize Sanayi Bölgesi sadece sanayi tesislerinden oluşmayıp aynı zamanda her türlü sosyal alanı bulunduran bir yerleşke haline gelmiştir. Daha önceki dönemde kurulan mahalleler daha az kat yapısına sahip

binalardan oluşurken yeni yapılaşmaların olduğu mahallelerde çok katlı binalar yapılmakta ve Esenkent, Esenşehir, Saray, Fatih Sultan Mehmet, Yukarı Dudullu gibi mahallelerde iş yeri sayısı mesken sayısından daha fazla olduğu görülmektedir. 1. ve 2. Boğaz köprülerinin ulaşım güzergâhı ile İstanbul'un Anadolu yakasının merkezinde olması sebebiyle ekonomik potansiyelini iyi kullanan bir ilçe olmuş ve Anadolu yakasının en kalabalık ilçesi haline gelmiştir. Bu ulaşım kavşaklarının bulunduğu noktalara da hem lüks konut özelliği olan hem de her türlü birçok sosyal etkinlik imkanları sunan çoklu tüketim ürünlerinin satışı yapılan mağazalardan oluşan Alışveriş Merkezleri konumlandırılmıştır. Ümraniye'de açılan 5 büyük AVM projesi çevresinde lüks konut yapılaşmasını da arttırarak bulunduğu bölgenin rayiç bedelinde de artışa katkıda bulunmuştur.

2.1.1.4.1 Eğitim

Ülkemizde Milli Eğitim'in temel hedeflerinin başında olan okur-yazarlığın yüksek olması, bölgenin sosyo-ekonomik açıdan gelişmişlik düzeyini yansıtan en önemli göstergelerden biridir (Sertkaya Doğan, 2015). Ayrıca bulunan eğitim-öğretim kurumları, öğrenci sayısı, göç hareketinde yer alan kişilerin eğitim düzeyi gibi değişkenler eğitim durumu hakkında bilgi verecek önemli kaynaklar arasındadır.

2002 yılında Ümraniye Belediye sınırları Mart 2008'de çıkarılan 5747 sayılı kanunla Ümraniye'den ayrılan Ataşehir-Mustafa Kemal ve Ataşehir-Yeni Çamlıca Mahalleleri hariç şimdiki Ümraniye İlçesi sınırları ile hemen hemen aynıdır. Buksur'un (2002) incelemesinde Ümraniye Belediyesi içinde 46 İlköğretim Okulu (1'i Özel), 13 Lise (1'i Anadolu, 5'i Süper Lise, 2'si Özel Kolej), 1 Zihinsel Engelli, 1 İşitme Engelli, 1 Çıraklık Eğitim Merkezi olmak üzere toplam 62 eğitim ve öğretim kurumu bulunmaktaydı. 2002 yılında sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim olması sebebiyle bugünkü gibi İlkokul (4 Yıl) ve Ortaokul (4 Yıl) ayrı değil, İlköğretim (8 Yıllık) okullar bulunmaktadır. Okullaşma olarak oldukça kötü durumda olan Ümraniye, zamanla yeterli olmasa da okul sayısında iyileştirme olmuştur.

Aşağıda yer alan Tablo 11'de görüldüğü üzere 2016 yılında Ümraniye'de 68 Okul Öncesi, 55 İlkokul, 50 Ortaokul, 37 Lise ve dengi okul sayısına ulaşmıştır. 7.493

Okul öncesi öğrencisi, 46.341 İlkokul, 38.720 Ortaokul, 28.828 Lise öğrencisi bulunmaktadır. 118.519 öğrenci sayısı, yaygın eğitim kurumlarıyla birlikte toplam öğrenci sayısı 134.000'e ulaşmaktadır. Resmi okullarda derslik başına öğrenci sayısı 49, özel okullarda yaklaşık 16, ilçe genelinde ise 40 kişidir. Bu sayı Özel Eğitim Sınıfları ve Uluslararası okullar hariç tutulduğunda resmi okullarda derslik başına yaklaşık 51, özel okullarda 17, ilçe genelinde ise 43 öğrenci olmaktadır. Ayrıca resmi kurum olarak 1 Meslek Eğitim Merkezi, 1 Halk Eğitim Merkezi ve 1 Rehberlik Araştırma Merkezi ve 96 okul olmak üzere 99 resmi okul bulunmaktadır. 65 Anaokulu, 18 İlkokul, 15 Ortaokul, 2 Genel Lise, 3 Fen Lisesi, 8 Anadolu Lisesi, 5 Sağlık Meslek Lisesi ve 1 Uluslararası Okul olmak üzere toplam 117 özel okul ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır (Ümraniye Kaymakamlığı, 2016).

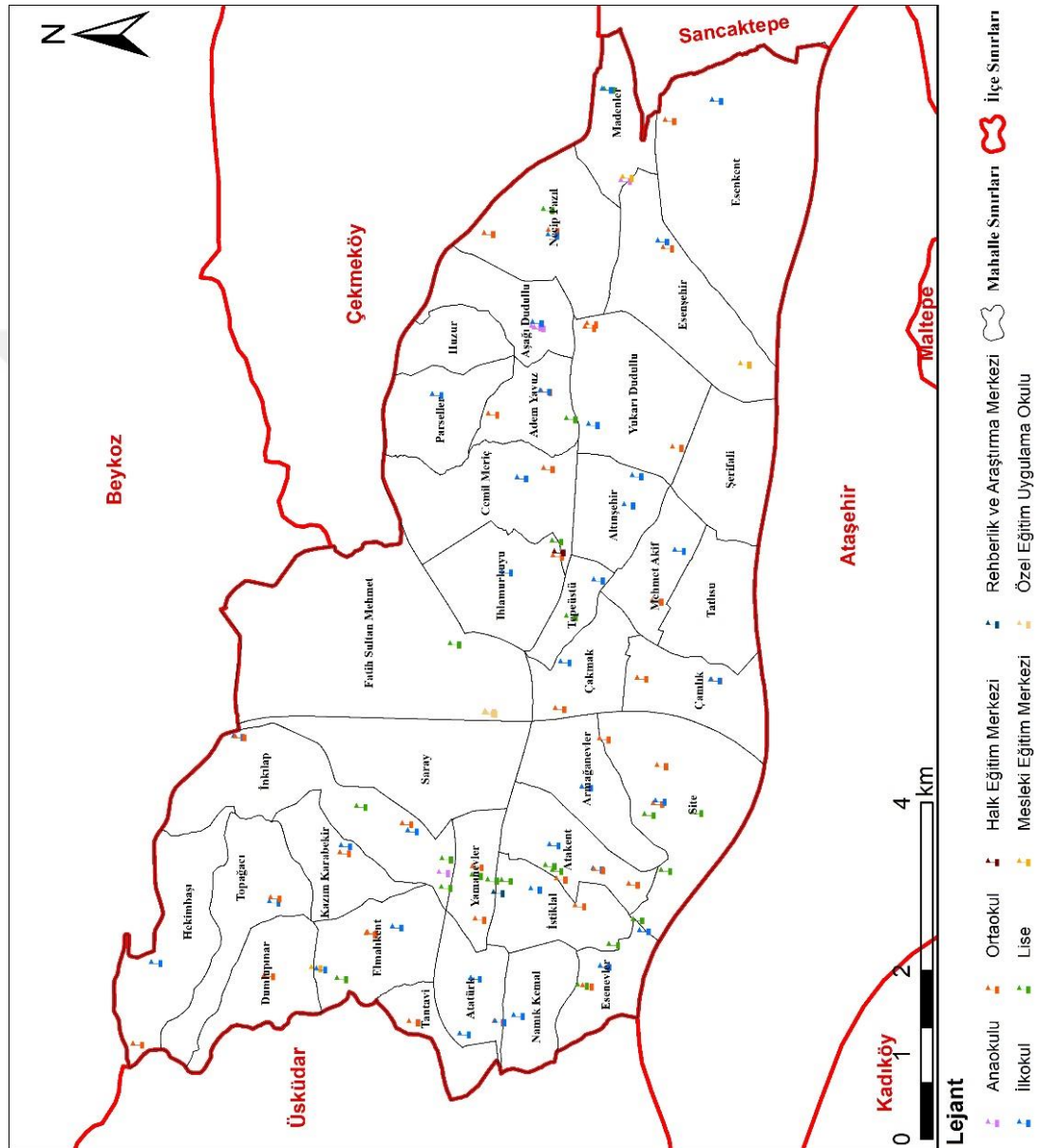
Tablo 11. Ümraniye İlçesi Okul ve Öğrenci Sayısı

ÜMRANIYE OKUL ve ÖĞRENCİ SAYISI (2016)						
OKUL TÜRÜ	OKUL SAYISI			ÖĞRENCİ SAYISI		
	RESMİ	ÖZEL	TOPLAM	RESMİ	ÖZEL	TOPLAM
OKUL ÖNCESİ	3	65	68	4.382	3.111	7.493
İLKOKUL	37	18	55	42.794	3.547	46.341
ORTAOKUL	29	15	44	30.796	3.503	34.299
İMAM HATİP ORT.	6	0	6	4.421	0	4.421
ÖZEL EĞ. OK. SIN.	2	0	2	127	0	127
GENEL LİSELER	0	2	2	0	27	27
FEN LİSELERİ	0	3	3	0	59	59
ANADOLU LİSESİ	7	8	15	6.258	1.196	7.454
END. MESLEK LİSESİ	3	0	3	6.284	0	6.284
KIZ MESLEK LİSESİ	2	0	2	2.247	0	2.247
TİC. MES. LİSESİ	3	0	3	3.967	0	3.967
İMAM HATİP LİSESİ	3	0	3	3.944	0	3.944
SAĞLIK MES. LİSESİ	1	5	6	658	1.188	1.846
ULUSLARARASI OK.	0	1	1	0	10	10
TOPLAM	96	117	213	105.878	12.641	118.519

Kaynak: Genel Eğitim Durumu, (Ümraniye Kaymakamlığı, 2016).

Yaygın eğitim kurumları içerisinde Halk Eğitim Merkezi ile İMES Mesleki Eğitim Merkezi bulunmaktadır. Halk Eğitim Merkezinde açık lise ile ortaokul kurslarının yanında hem meslek eğitim kursları (el sanatları, ev tekstili, makine nakışları, gümüş kuyumculuğu, kuaförlük, cilt bakımı ve kuaförlük, takı tasarımı, bilgisayar, kalorifer ateşçiliği, seramik, tiyatro, modelistlik, stilistlik, çocuk gelişimi ve eğitimi, kadın giysileri, kurban kesim elemanı, doğalgaz tesisatçılığı, vb.) hem de sosyal ve kültürel gelişim kursları (Bocce, dart, halk oyunları, diksiyon, aile eğitimi, yabancı dil, Osmanlıca, Kur'an-ı Kerim, tezhip ve hat, vb.) düzenlenmektedir. İMES Mesleki Eğitim Merkezinde ise makine teknolojisi, elektrik-elektronik teknolojisi, güzellik ve cilt bakımı, motorlu araçlar teknolojisi, yiyecek içecek hizmetleri, metal teknolojisi, ahşap teknolojisi ve soğutma ve iklimlendirme teknolojisi alanlarında çıraklık, kalfalık, ustalık, usta öğreticilik, işyeri açma belgesi kursları verilmektedir.

Harita 29. Ümraniye’de MEB’e Bağlı Eğitim-Öğretim Kurumlarının Mahallelere Dağılışı

Kaynak: Resmi Okul ve Eğitim Kurumları, (Ümraniye Kaymakamlığı, 2016).

Harita 29’da Ümraniye Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmi Eğitim-Öğretim kurumlarının mahallelere dağılımı görülmektedir. Huzur, Şerifali, Tatlısu ve Saray Mahallelerinde herhangi bir kademede eğitim kurumu bulunmamakla birlikte Site,

Atakent, İnkılap ve Elmalıkent gibi daha çok Ümraniye'nin eski yerleşim mahallelerinde eğitim kurumlarının yoğunlaştığı görülmektedir. Ayrıca, Dudullu OSB'nin de bulunduğu Esenşehir Mahallesinde mesleki eğitim kurumları yer almaktadır. 2016 yılı Ümraniye İlçesinin Okulöncesi (anaokulu) eğitiminde 3'ü müstakil olmakla birlikte ilkokul ve ortaokullarda bulunan anasınıflarında okulöncesi eğitim gören öğrenci sayısı 7.493'tür. Okul öncesi çağında bulunan nüfus yaklaşık 12 bin iken bunların sadece %62,44'üne derslik sağlanabilmektedir. Özel anaokullarında derslik başına 13 öğrenci düşerken resmi kurumların dersliklerinde bu sayı yaklaşık 36 öğrencidir. Resmi kurumlar şube sayısını dersliklere göre arttırarak ortalama öğrenci sayısı 20'ye kadar düşürebilmiştir.

Ümraniye'de herhangi bir Üniversite veya Fakülte yer almamakta, ancak özel bir üniversitenin meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Bunun yanında 4'ü erkek, 1'i kız olmak üzere toplam 5 adet özel yükseköğrenim yurdu bulunmaktadır. Bu yurtların kapasitesi 702 kişilik olup 25 Eylül 2016 tarihi itibarıyla Ümraniye Kaymakamlığı verilerine göre 456 öğrenci barınmaktadır. Ayrıca 29 Mayıs Üniversitesine ait 250 kız öğrencisinin kaldığı bir öğrenci yurdu da bulunmaktadır.

Tablo 12. Ümraniye İlçesi Eğitim Durumuna Göre Aldığı ve Verdiği Göç Durumu

İstanbul İline Göç Eden Nüfusun Eğitim Durumu (15 + Yaş)											
Eğitim Durumu	Göç Yönü	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	Fark
Yüksek Lisans ve Doktora	Aldığı	3,288	4,946	4,832	4,169	7,176	6,586	7,607	5,965	9,428	5,932
	Verdiği	2,877	3,889	4,013	3,501	5,164	6,819	5,865	6,270	9,667	
Yüksek Okul ve Fakülte	Aldığı	41,466	51,470	67,250	56,404	72,054	78,943	92,670	80,354	85,802	166,652
	Verdiği	27,338	31,923	40,155	38,713	46,223	63,404	64,229	72,758	75,018	
Lise ve Dengi Meslek Okul	Aldığı	80,719	99,581	108,623	84,139	108,165	107,692	114,831	98,375	110,627	83,948
	Verdiği	72,581	70,557	75,011	89,015	91,719	105,214	104,674	112,539	107,494	
İlköğretim, Ortaokul veya Dengi Meslek Ortaokul	Aldığı	49,026	72,642	78,428	73,528	79,478	84,140	81,028	65,428	73,052	81,380
	Verdiği	40,666	53,932	53,522	62,520	62,092	68,981	71,624	84,483	77,550	
İlkokul veya Okuma-Yazma Bilen	Aldığı	90,917	83,448	76,715	68,911	73,497	75,478	80,082	51,996	64,421	-34,396
	Verdiği	99,261	76,584	69,703	70,835	79,086	93,351	72,780	71,525	66,736	
Okuma-Yazma Bilmeyen	Aldığı	16,484	13,973	13,367	11,589	10,420	10,940	12,171	8,446	9,837	3,841
	Verdiği	15,736	13,402	11,536	11,030	11,775	13,777	9,495	8,772	7,863	
Bilinmeyen	Aldığı	34,199	29,893	20,696	13,781	12,352	5,557	4,022	2,197	1,957	37,214
	Verdiği	17,345	16,668	13,022	12,773	12,980	6,897	3,227	2,508	2,020	

Kaynak: TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

İstanbul İlinin TÜİK ADNKS verilerine göre 2009 yılı ve sonrasında 15 yaş ve üstü aldığı-verdiği göç durumuna göre kişilerin eğitim durumları ilgilerine ulaşılmaktadır. Tablo 12’de toplam sonuç üzerinden verilerin genel değerlendirilmesi yapılırken Ümraniye’nin aldığı göç sayılarının göç alma eğilimli bir ilçe olması nedeniyle fazla olması normal karşılanabilir. Ancak geçen yıllarda, yani 2009 yılından 2017 yılına kadar yükseköğrenim mezunu kişilerin göç hareketinin en az iki kat arttığı görülebilmektedir. İstanbul’a yerleşen kişilerin eğitim düzeyi göçlerle pozitif yönde artarken sadece “ilkokul ve okuma-yazma bilen” grubundakilerin verdiği göçün aldığı göçten fazla olduğu görülmektedir. Bu gruptakiler diğer eğitim seviyesi gruplarının aksine 34.396 kişi verdiği göç fazlasından dolayı negatif fark oluşmuştur. Eğitim

durumuna göre göç verileri ışığında, İstanbul'un en fazla göç hareketlerinin yaşandığı ilçelerin başında gelen Ümraniye'nin de bu paralelde olduğu tahmin edilmektedir.

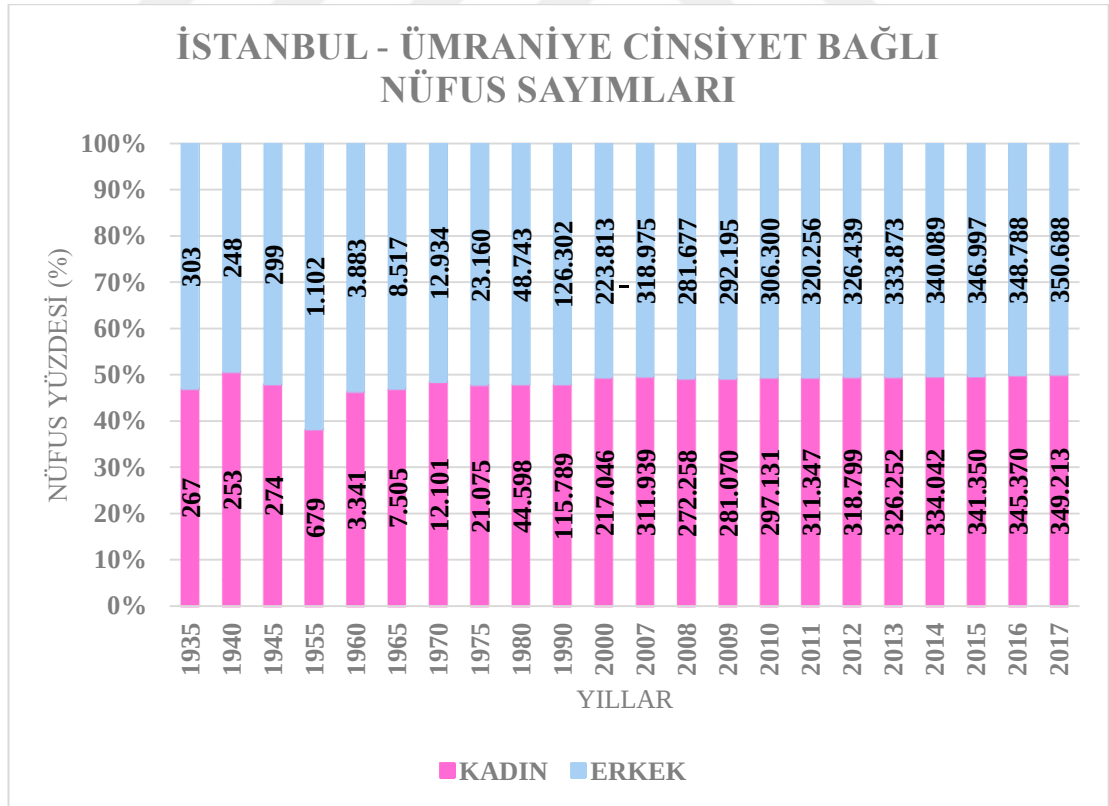
2.1.1.4.2 Cinsiyet

Ravenstein'in 1885 ve 1889 yıllarında Göç Kanunları (The Laws of Migration) başlıklı iki makale yayımlamıştır. Ravenstein'in son göç kanununda kadın ve erkek göç eğilimiyle ilgili olarak cinsiyet farkına yer verilmiştir. Bu kanuna göre kadınların iç göç ve yakın mesafe göçe daha fazla eğilimli olduğu, erkeklerinse uzun mesafeli ve yurtdışı göçlere daha çok meyilli özelliklere sahip olduğu belirtilmiştir (Çağlayan, 2016, s. 70). Türkiye'de ise 1950'li yıllarda başlayan sanayileşme ve kentleşmenin başlaması sonucunda iç göçlere sebep olmuş, kırsalda nüfus artışı, mevcut toprakların miras yoluyla küçük paylara bölünmesi, tarımda makineleşme ve büyüyen kitlenin geçinememesi veya işsiz kalması göç olgusunu hızlandırmıştır. 1950 yılında istihdam edilen nüfusun %84,8'i tarım, %8,4'ü sanayi, %6,8'i hizmet sektöründe yer alırken göçerle birlikte 2008'de tarım istihdamı %25,8'e düşmüş, sanayi istihdamı ise %19,8'e kadar ulaşmıştır (Bahar & Bingöl, 2010, s. 45). Kırsal alanda çalışan ve tarımda işsiz kalanların büyük çoğunluğu sanayinin yoğun olduğu büyük illere veya bulundukları il merkezlerine doğru yerleşmeye başlamıştır.

İstanbul'da sanayileşmenin 1950'li yıllardan itibaren yaygınlaşması, Türkiye'de kırdan sanayileşmiş ve büyük kent merkezlerine yeni bir yaşam kurmak için göç hareketinin başlamasıyla birlikte öncelikle erkekler göç etmişlerdir. Genelde genç yaşta veya askerden sonra iş bulmak için İstanbul'a gelmiş ve kendisine bir düzen kurduktan sonra ya memleketinden ya da İstanbul'da akrabalarıyla evlenerek ev kurmuşlardır. Ayrıca evli olanlar da akrabaları veya arkadaşlarıyla İstanbul'a gelip bir düzen kurduktan sonra ailesini de göç ettirerek yanlarına almışlardır. Ravenstein'in göç kanunlarına göre kadınların yurtiçi ve yakın mesafelere göç eğilimi, erkeklerin yurtdışı ve uzun mesafe göç eğilimleri olduğu göç kanunu ışığında, Ümraniye'ye Anadolu kırsalından göç edenler bulunduğu döneme göre ve ulaşım şartlarına göre oldukça uzun mesafe göç olarak değerlendirilebilir. Aşağıda Şekil 17'de TÜİK verilerine göre Ümraniye'nin cinsiyete bağlı nüfus sayımları verilmiştir. Tabloda 1945

yılından sonra Ümraniye’de erkek nüfusunun arttığı ve 1955 yılında nüfusunun yaklaşık %62’sinin erkek nüfusu oluşturduğu görülmektedir. Ümraniye Genel Nüfus Sayımı verilerine göre 1960 yılında %54, 1965 yılında %53 oranında erkek nüfus oranı bulunmaktadır. 1990 yılı genel nüfus sayımına kadar her nüfus sayımında erkek nüfus oranı %52’nin üzerinde nüfus oranına sahip olmakla birlikte kadın-erkek nüfus oran farkı minimum %4 olduğu görülmektedir. Grafikte görüldüğü üzere, 2000 yılı genel nüfus sayımı ile 2007, 2008, 2009 yılı TÜİK’in ADNKS verilerine göre kadın-erkek nüfus oran farkı %2’lere kadar düşmüş olup 2010 yılı ADNKS verilerine göre kadın-erkek nüfus farkı önce %1’lere kadar azalmıştır. 2017 yılında kadın erkek nüfus sayısı hemen hemen eşitlenmiştir. Grafikte 1950 yılına ait Ümraniye’de nüfus verilerine TÜİK veri sisteminden ulaşılamadığı için kadın-erkek nüfus sayıları grafiğe 1950 yılı verisi eklenememiştir.

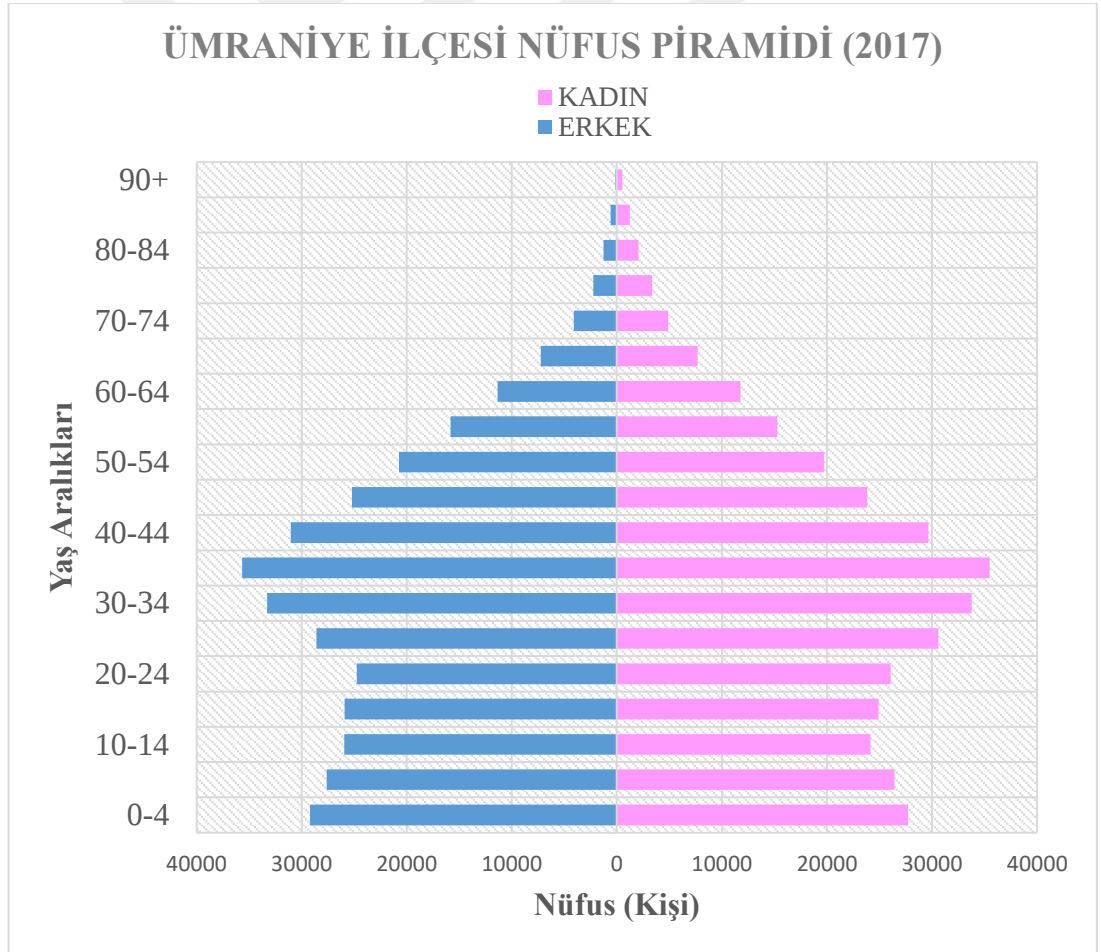
Şekil 17. 1935 – 2017 Yılları Arasında GNS göre Ümraniye’nin Kadın-Erkek Nüfusu

Kaynak: TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi ve TÜİK Kütüphanesi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

Aşağıda Şekil 18’de ise 2017 yılı cinsiyete bağlı nüfus piramidi görülmektedir. Bu piramitte 20-24 ile 25-29 yaş gruplarında kadın nüfusu erkek nüfusundan 1000’den fazla farkla fazlayken 35-39, 40-44, 45-49, 50-54 yaş gruplarında erkek nüfusu kadın nüfusundan daha fazla olduğu görülmektedir. Genel olarak işgücünü oluşturan yaş grupları aralığında erkek nüfus oranı daha fazla olmakla birlikte, 60 yaş ve üstü nüfusta ise kadınların oranı erkek nüfusuna göre 4.627 daha fazladır. Ayrıca Ümraniye nüfus piramidinin ucunun sivri olması ölüm oranının fazla olduğunu, damla yapısında olması, doğurganlığın azaldığını göstermektedir. Taban sırasıyla 10-14 ve 5-9 yaş aralığına göre az da olsa fazla olması doğurganlığın yeniden artışa geçtiği varsayılabilir.

Şekil 18. 2017 Yılına Ait Ümraniye Nüfus Piramidi

Kaynak: TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi ve TÜİK Kütüphanesi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

Aşağıda Tablo 13'te Ümraniye ilçesine kayıtlı olan kişilerin TÜİK'in ADNKS verilerine göre 2009 ile 2017 yılları arasında kadın ve erkek ölümlerine ait istatistik yer almaktadır. Genel olarak erkek ölümlerinin kadın ölümlerine göre daha fazla olduğu görülmektedir. 60 yaş ve üstünde kadın nüfusunun erkek nüfusundan 4.627 kişi daha fazla olmasının etkenlerinden biri olarak açıklamak mümkündür.

Tablo 13. Ümraniye İlçesi İkametgâhına Kayıtlı Kişilerin Yıllara Göre Ölüm Sayısı

Ümraniye İlçesi (İkametgâhına Kayıtlı) Yıllara Göre Ölüm Sayısı (Kişi)									
Cinsiyet	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
KADIN	847	834	825	869	871	995	1.003	1.029	1.062
ERKEK	1.008	1.018	1.028	1.125	1.129	1.125	1.163	1.292	1.312

Kaynak: TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

2.1.1.4.3 İstihdam

Serbest Bölgeler, kurulduğu bölgelerde iç içe geçmiş bir dişli çark sistemi misali şehirle birbirini besleyen bir özelliكتedir. Şehirde artan sosyo-ekonomik ve kültürel faaliyetler serbest bölge etkinliği ile başarısını arttırmaktadır. Diğer taraftan gelişen sanayi bölgeleri de şehre daha fazla ticaret ve sanayi olarak geri dönmektedir, ayrıca hizmet sektörünü de büyümesini beklemektedir. Karşılıklı etkileşim sonucunda şehrin hem ticari faaliyetleri artmakta hem de nüfusu artmaktadır (Balcı Akova, 1999, s. 176).

İstanbul Avrupa Yakasında 2 organize sanayi bölgesi (İkitelli OSB ve Beylikdüzü OSB), Anadolu Yakasında 6 organize sanayi bölgesi olmak üzere toplam 8 organize sanayi bölgesi bulunmaktadır. Anadolu Yakasının 5 organize sanayisi Tuzla'da bulunmakta olup 1 organize sanayi bölgesi de Ümraniye Esenşehir ve Esenkent Mahallelerinde yer almaktadır.

Aşağıda Tablo 14'te İstanbul'da yer alan Organize Sanayi Bölgelerinin bulunduğu ilçe ve kurulduğu tarihle ilgili bilgilere göre Dudullu OSB, İstanbul'da kurulmuş en eski 2. Organize Sanayi Bölgesidir.

Tablo 14. İstanbul Organize Sanayi Bölgeleri

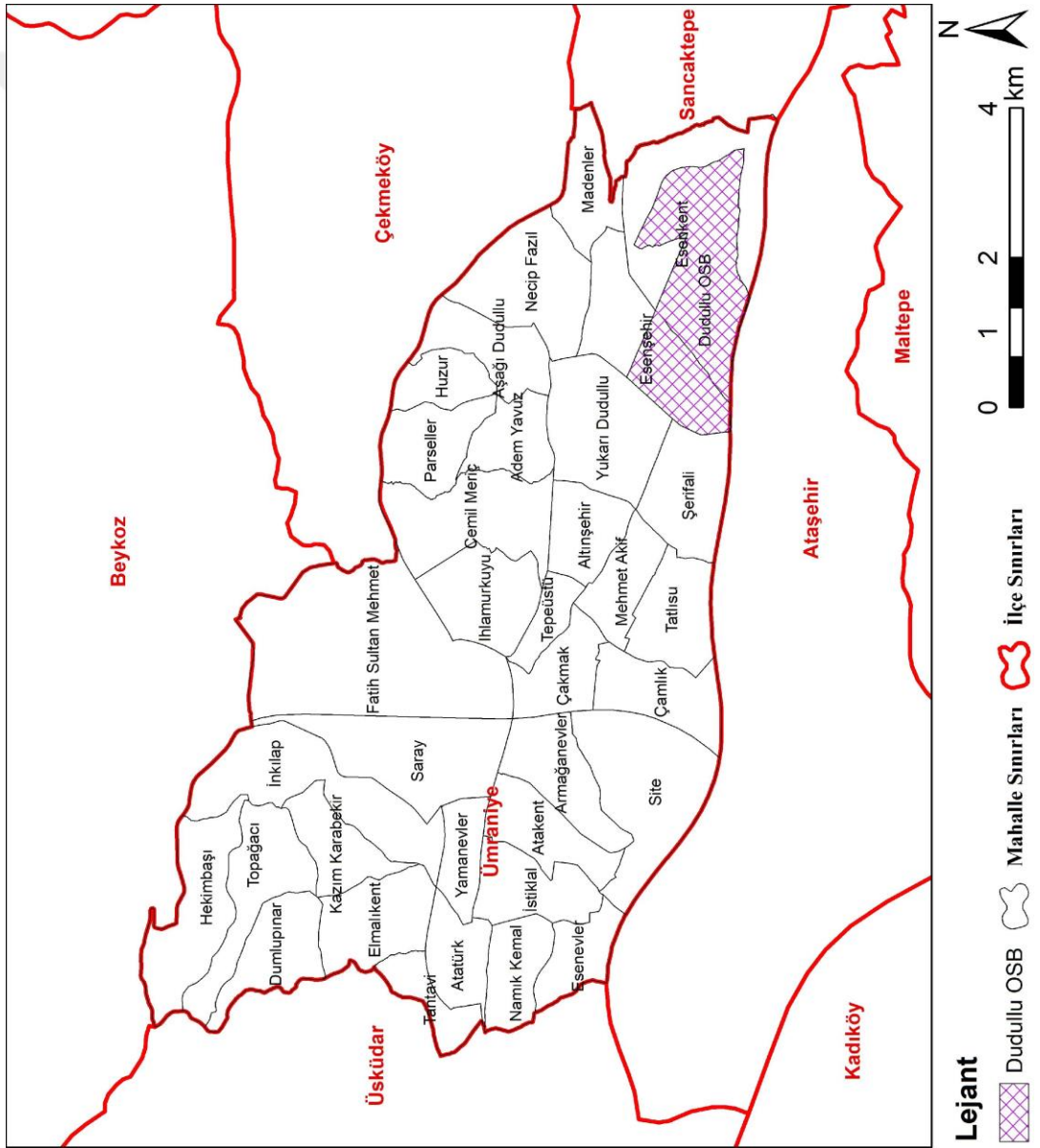
İSTANBUL ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ		
BULUNDUĞU İLÇE	ORGANİZE SANAYİ BÖLGESİ ADI	KURULUŞ YILI
Başakşehir	İkitelli Organize Sanayi Bölgesi (İOSB)	1990
Beylikdüzü	Beylikdüzü Organize Sanayi Bölgesi (BOSB)	2002
Ümraniye	Dudullu Organize Sanayi Bölgesi (Dudullu OSB)	1983
Tuzla	Tuzla Mermereiler Organize Sanayi Bölgesi (TMOSB)	2000
Tuzla	Tuzla Kimya Sanayicileri Organize Sanayi Bölgesi (TKOSB)	2000
Tuzla	Tuzla Organize Sanayi Bölgesi (İTOSB)	2000
Tuzla	Tuzla Boya ve Vernik Organize Sanayi Bölgesi (BOSB Boya Vernik)	1989
Tuzla	Tuzla Deri Organize Sanayi Bölgesi (TDOSB)	1982

Kaynak: (Doğan M. , 2013, s. 527-530)

1973 yılında 1. Boğaz Köprüsünün yapılması sonrasında 1977 yılında Perşembe Pazarı, Kasımpaşa ve Kadıköy bölgelerinde bulunan iş yerlerinin toplanmasıyla birlikte “İstanbul Dudullu Organize Küçük Sanatlar ve Sanayi Alanı” olarak planlanmıştır. Bakanlıkça 1/5.000 nazım planına göre sanayi alanı planı oluşturulmuştur. Daha önce Yukarı Dudullu olan bugün Ümraniye Esenşehir Mahallesi sınırlarında 1986 yılında Dudullu Organize Sanayi Sitesinde ilk faaliyete başlayan sanayi sitesi İMES Sanayi Sitesi olmuştur. 1995 yılında Planlama Kurulu kararı ile İMES, DES, KADOSAN işletme kooperatiflerini kapsayarak Organize Sanayi Bölgesi tescili yapılmış, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı 1998 yılı onayıyla kesinleşmiş ve 2000 yılında da Organize Sanayi Bölgeleri Kanunuyla birlikte özerklik statüsünü kazanmıştır (Dudullu Organize Sanayi Bölgesi, 2016). Aşağıda Harita 30'da

görünen Dudullu OSB'nin yerleşkesi Ümraniye'nin güneydoğusunda yer almakta olup Anadolu Otoyolunun Çamlıca gişelerinin kuzeyinde yer almaktadır. Anadolu otoyoluna direk katılımı ile Dudullu OSB'ye giriş-çıkış yapan lojistik destek araçlarının şehir içi trafiğe daha az katılmaktadır.

Harita 30. Dudullu OSB'nin Ümraniye İlçesinde Konumu

Cumhuriyet'in kurulduğu dönemde Türkiye'nin üretime yönelik az sayıdaki sanayi işletmesi bulunmakla birlikte tamirat işleriyle uğraşanlar da gayrimüslim vatandaşlardı. Tornacı, Frezeci, Dökmeci ve Modelci gibi küçük ölçekli sanayi ve tamirat işleri Haliç kıyılarında faaliyet göstermekte olup zamanla Anadolu'dan göç eden vatandaşların bu işyerlerinde çalışarak başarılı olanlar kendi işyerlerini kurmaya başlamıştır. 1960 yılından sonra planlı kalkınma planlarıyla Sanayi Bakanlığı tarafından üreticilerinin modern ve sağlıklı şartlarda çalışabilmesi desteklenen ve Perşembe Pazarı, Kasımpaşa, Balat, Topçular gibi semtlerde bulunan işyerleri uygun nitelikli işyerlerine sahip olmak için 1971 yılında İMES Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifini kurmuşlardır. 650 dönümlük arazi üzerine arsa bedeli ödenerek satın alınan yerde 1976 yılında Sanayi Sitesi temeli atılmıştır. 1986 yılında inşaatı tamamlanan alan sosyal tesis, banka şubeleri, KOSGEB şubesi, çıraklık okulu, arıtma tesisi, spor kulübü, ibadet alanları, sağlık tesisi, PTT şubesi, akaryakıt istasyonu ve sosyal hizmet birimleriyle birlikte yaşayan bir yerleşke haline gelmiştir (İMES Sanayi Sitesi, 2017). İMES Sanayi Sitesi, özel makine, otomotiv yan sanayi, metal dökümleri, beyaz eşya yan sanayileri alanında ağırlıklı olarak üretim göstermekte olup sadece Türkiye'ye değil aynı zamanda 80'den fazla ülkeye ihracat yapmaktadır (İMES Sanayi Sitesi, 2017).

1980 yılında Haliç'in yeniden düzenlenmesi projesi kapsamında "Demir-Çelik Borsası" olarak bilinen Perşembe Pazarı kendisine yeni bir yer bulma girişimi başlatmıştır. 1986 yılında Devlet Arsa Ofisinden temin edilen bugünkü Ümraniye Esenkent Mahallesi sınırları içerisinde 360 dönümlük arazide Perşembe Pazarı ve Kasımpaşa Demirciler Küçük Sanayi Sitesi yapı kooperatifi 1 yıl sonra inşaatı başlatmıştır. 1996 yılında tamamlanan DES Sanayi Sitesi, demir, çelik ve sac işleme alanıyla ilgili metal işleme faaliyetlerini gerçekleştirmektedir. İş makineleri, elektrik-elektronik ve kalıpcılıkla ilgili makine imalatı, yapı malzeme üretimi, oto yan sanayi ve talaşlı imalat gibi alanlarda üretim yapılmaktadır (DES Sanayi Sitesi, 2016).

KADOSAN ise 1975 yılında Kadıköy Söğütlüçeşme'de bulunan Oto Sanatkârları tarafından kurulan kooperatif Devlet Arsa Ofisinden 1981 yılında 140 dönümlük arazi almıştır. 1987 yılında yapımına başlanılan ve 1996 yılında

tamamlanan sanayi sitesi otomotivlerle ilgili tüm bakım ile tamirat işlemleri, ağır vasıta tamirleri, iş makinesi tamirleri, gibi alanda hizmet vermektedir (KADOSAN Oto Sanayi Sitesi, 2017).

Organize Sanayi Bölgesi içinde yer alan İDOS Sanayi Sitesi içerisinde motor ve otomotiv sanayi tesisi barındırmakta ve 11 bin kişilik istihdam sağlamaktaydı. Ancak, konutların ve yerleşime açılan alanların arasında kalması, çevreye zarar vermeye başlayan trafik sorunlarının oluşması ve ulaştırmada yaşanan problemler sebebiyle Gebze bölgesine taşınmıştır (Doğan M. , 2013, s. 529).

Dudullu Organize Sanayi Bölgesi, İMES, DES ve KADOSAN sanayi sitelerinden oluşarak 30 bin ile 50 bin kişilik istihdam kapasitesine sahiptir. 2013 yılı verilerine göre 37 bin kişi Organize sanayi bölgesinde istihdam edilmekteydi (Doğan M. , 2013, s. 528). İstanbul ili imalat sanayisi payı bakımından Ümraniye’de Ana Metal ve Fabrikasyon Metal üretiminin %10,9’u, Makine ve Teçhizat üretiminin %16,3’ü, Elektrik ve Optik Donanım imalatının %18,6’sı, Ulaşım Araçları imalatının %8,8’i sektör olarak yoğunlaşmıştır (Kala, 2017, s. 194). Ümraniye ve İstanbul için başta olmak üzere hem yurtiçi için önemli tedarik merkezi hem de yurtdışı için önemli bir ihracat merkezi durumundadır.

Ümraniye’de organize sanayi bölgeleri ve sanayi sitelerinde sağlanan istihdamların yanında kamu kurumlarında ve son yıllarda ekonomide payı 1950’li yıllardan itibaren artan hizmet sektöründe de oldukça yoğun çalışan kitle bulunmaktadır. Ayrıca mevcut işyerinde çalışan veya kurumsal firmalarda istihdam edilen nüfusun büyük çoğunluğu farklı mahalle veya ilçelerden gelmektedir. Örneğin, Saray Mahallesinde bulunan işyeri sayısı mesken sayısından fazla olmakla birlikte jeostratejik konumu nedeniyle hem Avrupa hem de Anadolu yakasında ikamet edenlerin bütününe yakın olması amacıyla finans kuruluşlarının genel müdürlükleri bu mahalleyi tercih etmiştir. Ulaşım olarak raylı sistem altyapısı olmamasına rağmen kurumsal firmalar servis ile taşıma yöntemiyle İstanbul’u farklı lokasyonlarından personel istihdamı yapmışlardır.

2.1.1.4.4 Mahallelerin Bina, İşyeri ve Mesken Durumları

2017 yılına ait Ümraniye Belediyesi Taşınmaz Envanter verilerine göre Ümraniye’de 224.093 mesken, 50.645 işyeri ve 53.862 bina bulunmaktadır (Ümraniye Belediyesi, 2017). Ümraniye’de bulunan binaların kullanım şekli ve yatay veya dikey mimari yapısı mahallenin sosyo-ekonomik yapısı hakkında temel bir bilgi verecektir.

Tablo 15’te yer alan N_p (Meskenlerde Yaşayan Ortalama Nüfus) verisine mahalle nüfusunun mesken sayısına bölümüyle ulaşılması hedeflenmiştir.

N_p	: Meskenlerde Yaşayan Ortalama Nüfus
N_d	: Mahalle Nüfusu
N_h	: Mesken Sayısı

$$N_p = \frac{N_d}{N_h}$$

Tablo 15. Ümraniye Belediyesi Taşınmaz Envanteri ve Nüfus İlişkisi

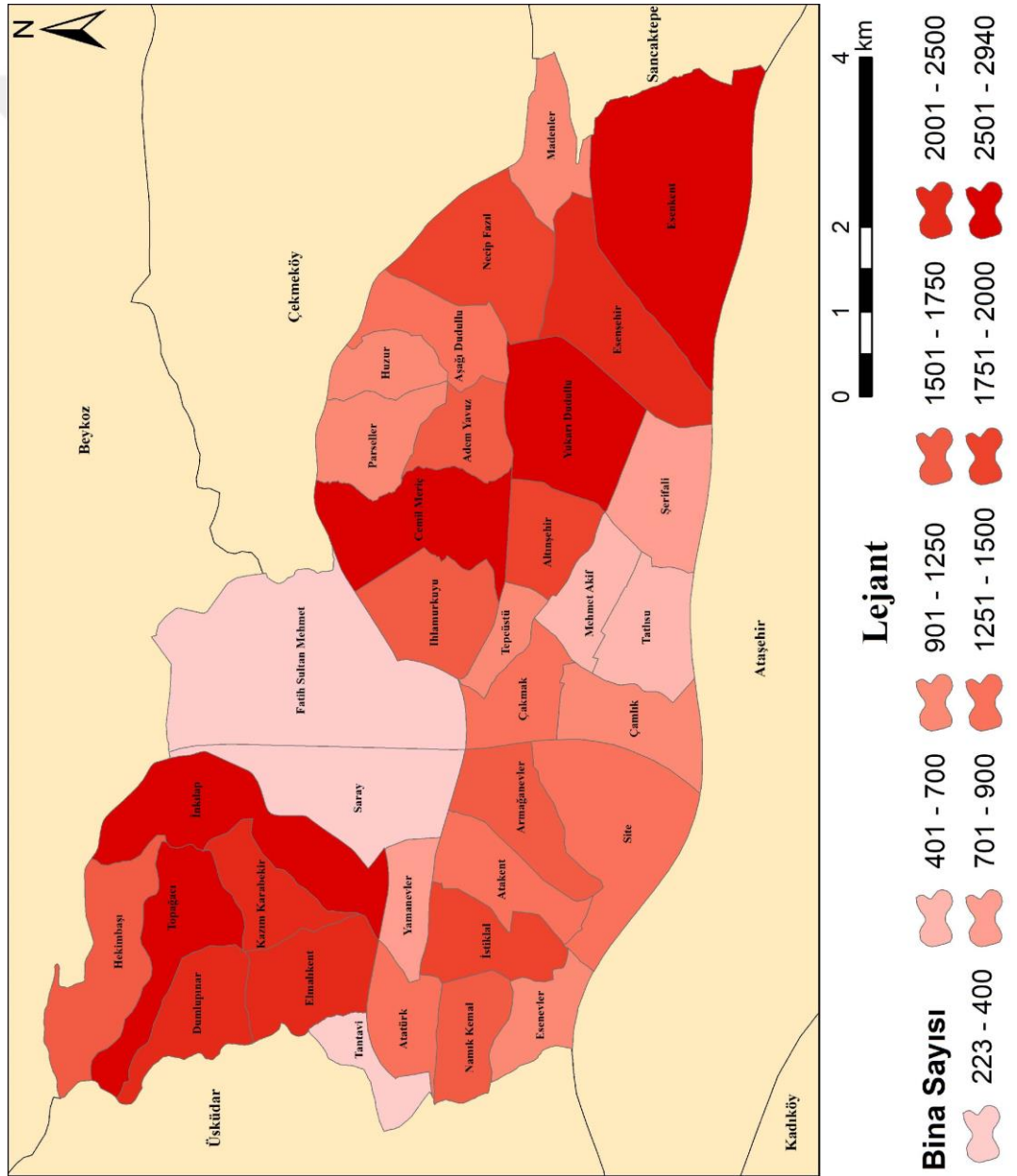
ÜMRANIYE BELEDİYESİ TAŞINMAZ ENVANTERİ ve NÜFUS					
MAHALLE İSMİ	MESKEN	İŞYERİ	BİNA	NÜFUS (2017)	N _p
ADEM YAVUZ MAH.	5,192	909	1,645	17,630	3.40
ALTINŞEHİR MAH.	8,647	2,320	1,776	28,231	3.26
ARMAĞANEVLER MAH.	12,270	1,400	1,644	37,444	3.05
AŞAĞI DUDULLU MAH.	3,999	938	1,337	12,611	3.15
ATAKENT MAH.	6,930	1,109	1,378	21,146	3.05
ATATÜRK MAH.	8,756	3,734	1,350	24,740	2.83
CEMİL MERİÇ MAH.	7,022	1,241	2,940	22,094	3.15
ÇAKMAK MAH.	11,762	1,194	1,494	37,323	3.17
ÇAMLIK MAH.	7,834	586	935	22,420	2.86
DUMLUPINAR MAH.	4,045	579	2,384	13,076	3.23
ELMALI KENT MAH.	6,806	922	2,016	22,176	3.26
ESENEVLER MAH.	8,675	732	1,135	26,864	3.10
ESENKENT MAH.	5,013	3,430	2,680	19,953	3.98
ESENŞEHİR MAH.	6,102	3,171	2,438	19,317	3.17
FATİH SULTAN MEHMET MAH.	1,519	646	223	3,976	2.62
HEKİMBAŞI MAH.	2,631	357	1,625	8,495	3.23
HUZUR MAH.	3,552	404	1,233	12,001	3.38
IHLAMURKUYU MAH.	5,366	1,917	1,654	16,308	3.04
İNKILAP MAH.	7,509	1,310	2,536	29,569	3.94
İSTİKLAL MAH.	15,705	2,681	1,902	47,160	3.00
KAZIM KARABEKİR MAH.	5,589	1,057	2,436	17,257	3.09
MADENLER MAH.	4,888	493	938	14,327	2.93
MEHMET AKİF MAH.	7,880	581	623	24,911	3.16
NAMIK KEMAL MAH.	10,136	1,397	1,622	28,849	2.85
NECİP FAZIL MAH.	8,363	1,740	1,910	27,002	3.23
PARSELLER MAH.	4,487	459	1,247	15,373	3.43
SARAY MAH.	922	3,551	248	2,307	2.50
SİTE MAH.	9,201	675	1,328	25,779	2.80
ŞERİF ALİ MAH.	2,928	2,383	859	8,460	2.89
TANTAVİ MAH.	3,076	271	394	10,002	3.25
TATLISU MAH.	7,853	578	696	20,041	2.55
TEPEÜSTÜ MAH.	4,265	1,444	932	13,593	3.19
TOPAĞACI MAH.	4,733	581	2,845	14,977	3.16
YAMANEVLER MAH.	4,270	987	810	14,190	3.32
YUKARI DUDULLU MAH.	6,167	4,868	2,649	20,295	3.29
TOPLAM	224,093	50,645	53,862	699,897	3.12

Kaynak: (Ümraniye Belediyesi, 2017; Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

TÜİK verilerine göre 2017 yılında, İstiklal Mahallesi 47.160, Armağanevler Mahallesi 37.444, Çakmak Mahallesi 37.323 nüfusuyla en kalabalık Ümraniye Mahalleleridir. Ancak Tablo 15'te mahallelerde meskenlerde yaşayan ortalama nüfusa

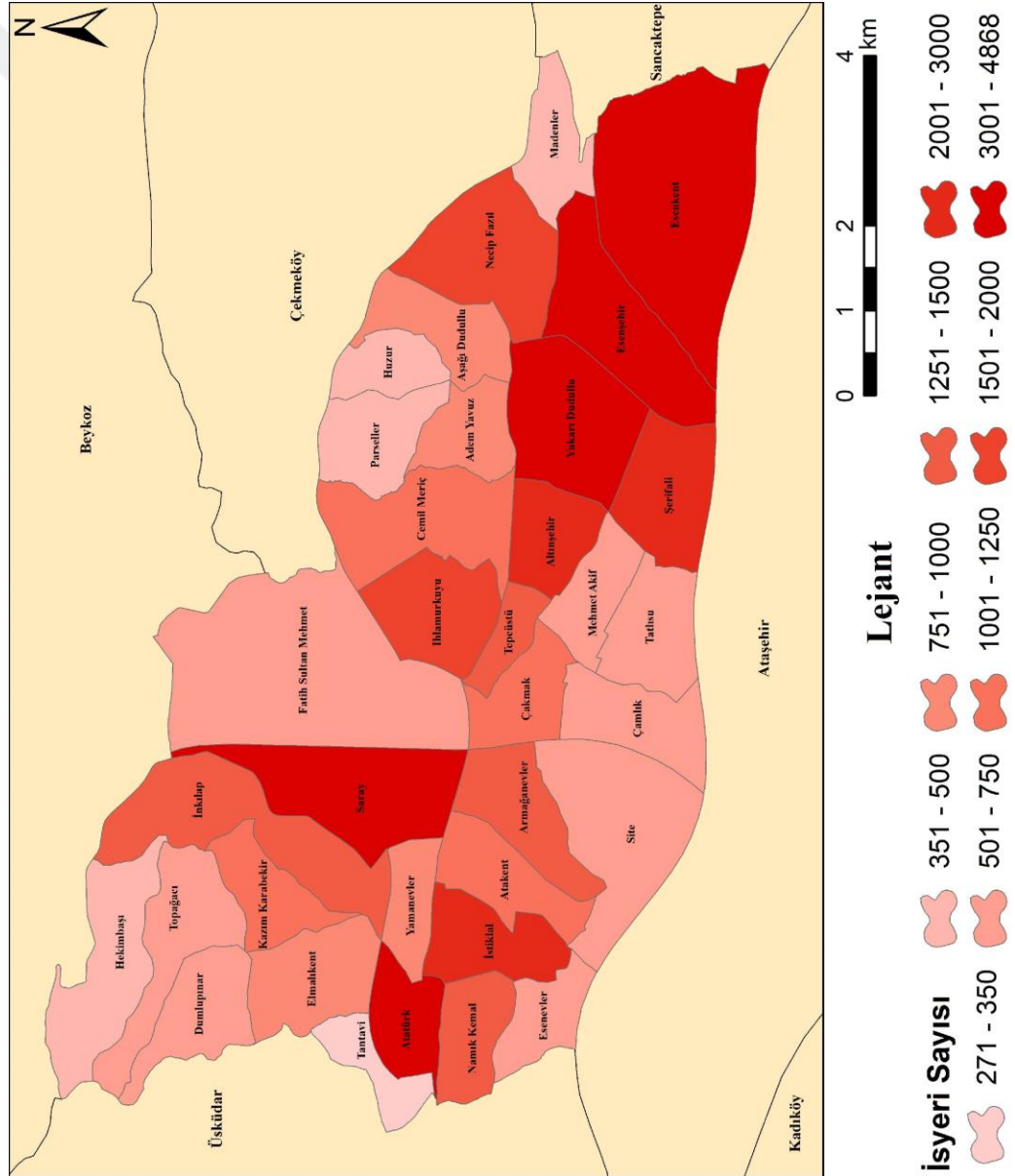
göre Esenkent ve İnkılap Mahallesi yaklaşık 4 kişiyle en fazla olan mahalleler olarak öne çıkmaktadır. Alemdağ Caddesinin kuzeyi ile Çamlık Kavşağının güneyi arasında kalan Fatih Sultan Mehmet Köprüsü (O-2) Çevreyolunun batısında Saray Mahallesi ve doğusunda Fatih Sultan Mehmet Mahallesi yaklaşık 2,5 ortalama ile en düşük mesken nüfusuna sahip Ümraniye Mahalleleridir.

Harita 31. Ümraniye İlçesinde Mahallere Göre Bina Sayısı Dağılımı

Harita 31’de Ümraniye İlçesindeki bina sayılarının mahallelere dağılımı görülmektedir. Cemil Meriç Mahallesi 2.940, Topağacı Mahallesi 2.845, Esenkent Mahallesi 2.680, Yukarı Dudullu Mahallesi 2649, İnkılap Mahallesi 2.536, Esenşehir Mahallesi 2.438, Kazım Karabekir Mahallesi 2.436 ve Elmalıkent Mahallesi 2.016 bina sayısı ile 2 binden fazla binası olan mahalleler olarak öne çıkmaktadır (Ümraniye Belediyesi, 2017).

Harita 32. Ümraniye İlçesinde Mahallere Göre İşyeri Sayısı Dağılımı

Yukarıda Harita 32’de Ümraniye Mahallelerinde Ümraniye Belediyesine kayıtlı ruhsatlı işyerinin mahallelere dağılım haritasında Esenkent, Esenşehir, Yukarı Dudullu, Saray ve Atatürk Mahalleleri öne çıkmaktadır. Esenkent ve Esenşehir Mahallelerinde Dudullu OSB içinde bulunan sanayi sitelerinin elektronik ortam verilerine göre DES Sanayi Sitesi (1447 modül, 847 işyeri), İMES Sanayi Sitesi (1150 işyeri), KADOSAN Sanayi Sitesi (514 ünite) ve MODOKO Sanayi Sitesi (350 işyeri) bulunmaktadır. Saray Mahallesi daha çok kurumsal firmalarının yerleşkelerinin yer aldığı ve ortalama 18 kattan fazla dikey yapılaşmanın yaygın olduğu Ümraniye Mahallesi'dir. Saray Mahallesinde Türkiye Finans Katılım Bankası Genel Müdürlüğü, Finansbank Operasyon Merkezi, Vakıf Katılım Genel Müdürlüğü, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Albaraka Türk Genel Müdürlüğü, Anadolu Factoring, Türkcell Global Bilgi, Unilever, Vakıfbank EBİS Genel Müdürlüğü gibi kurumsal firmalar, Akyaka AVM ve Güven ile Gümrükçüler Oto Sanayi Sitesi yer almaktadır. Yukarı Dudullu Mahallesinde Nato Yolu Caddesi ile Tavukçuyolu Caddesi arasında, Necip Fazıl Bulvarının batısında ve İMES Sanayi Sitesinin hemen kuzeyinde ise KEYAP Dekorasyon Ürünleri Ticaret Merkezi önemli oranda işyeri bulundurmaktadır. Atatürk Mahallesi ise Ümraniye’nin en eski mahallelerinin başında gelmekle birlikte ilçenin merkezi ve çarşısı niteliğindedir.

Şekil 19. Saray Mahallesi'nin TEM ve Şile Yolundan Görünüşü ve İşmerkezleri

Ümraniye’de Aşağı Dudullu, Elmalıkent, İnkılap ve Topağacı gibi göç sürecinde kurulan nispeden daha kuzeyde yer alan kentsel dönüşüme girmemiş mahallelerde hala gecekondular meskenler bulunmaktadır. Eski yerleşim alanları genelde daha az katlı binalardan oluşurken daha yeni yerleşim alanlarının bulunduğu alanlar ve kentsel dönüşüm yapılan mahalleler çok katlı binalardan oluşmaktadır. Şekil 19’da İşyerlerinin daha yoğun olduğu ve genelde plaza diye tabir edilen işmerkezlerinin bulunduğu Saray Mahallesi’nde çok katlı binalar bulunmaktadır. Diğer taraftan Ümraniye merkezine ve ulaşım ağlarına uzak, Beykoz sınırında kalarak Topağacı mahallesi gibi ikincil yerleşim alanlarında hazine arazisine yerleşme sonucunda tapu itilafı olmasından gecekondular Şekil 20’de görüldüğü gibi yaygın halde bulunmaktadır.

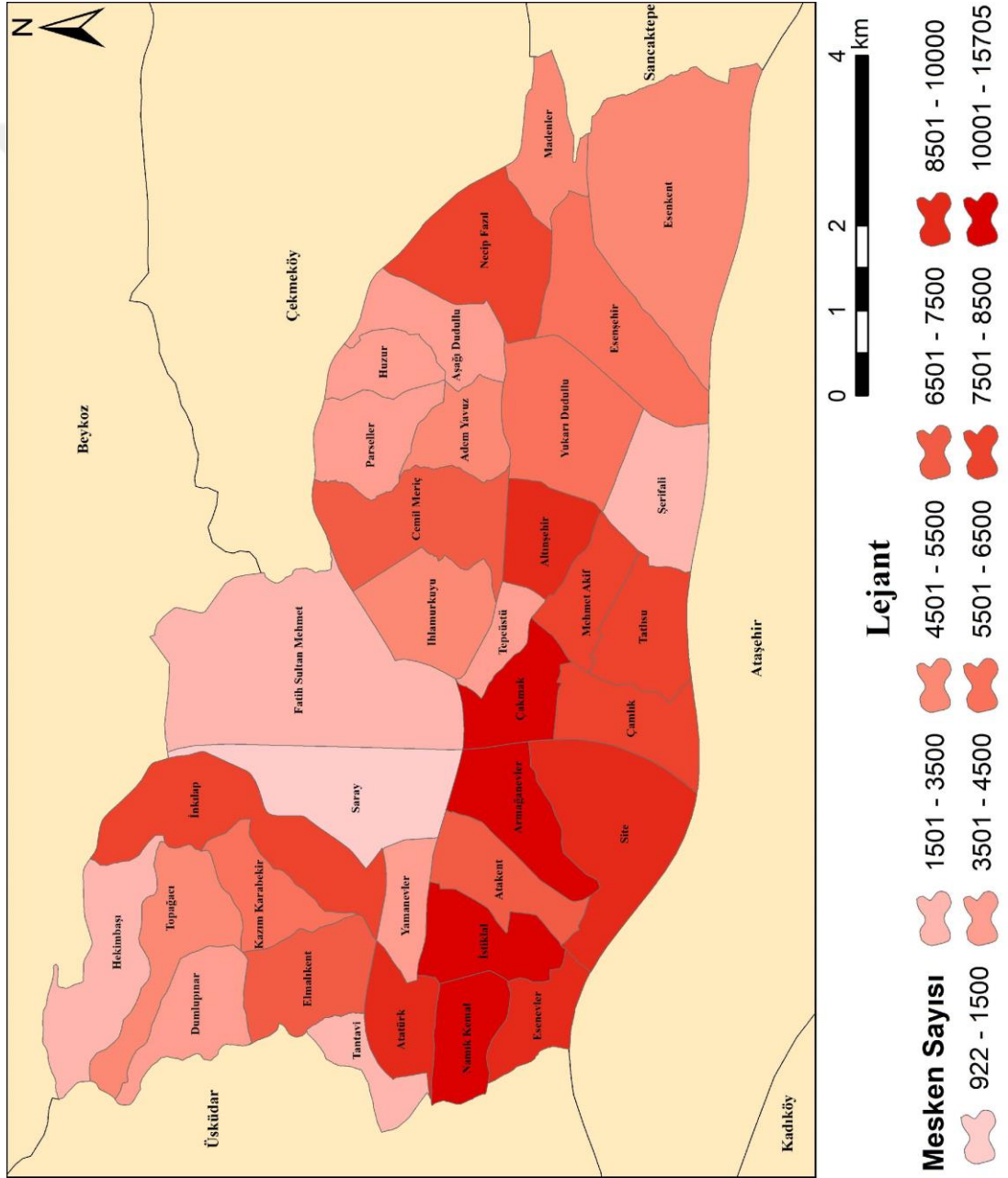
Şekil 20. Topağacı Mahallesi Küçüksu Caddesinden Gecekondular Yapılarına Bakış

Harita 33’te Ümraniye ilçelerine göre mesken sayısına göre dağılımı görülmektedir. 15.705 meskenle İstiklal Mahallesi, 12.270 meskenle Armağanlı Mahallesi, 11.762 meskenle Çakmak Mahallesi ve 10.136 meskenle Namık Kemal Mahallesi.

Mahallesi 10 binden fazla meskene sahip mahalleler olarak görülmektedir. Genel olarak Tantavi Tünelinden Ümraniye-TEM Bağlantı yolunun güneyi ile Ataşehir ilçesi arasında kalan Üsküdar'ın doğusundan itibaren yer alan mahallelerin mesken sayısı Ümraniye ilçesinin en fazla meskeninin bulunduğu mahalleler olarak öne çıkmaktadır.

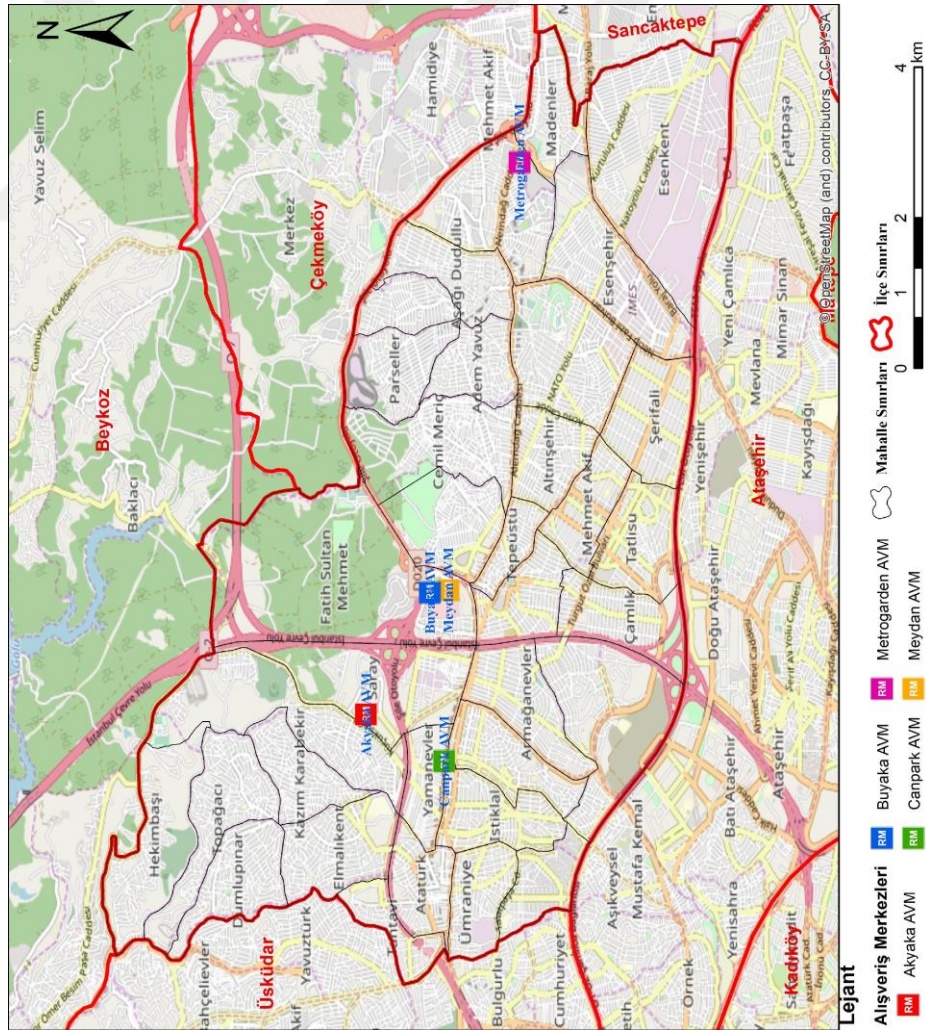
Harita 33. Ümraniye İlçesinde Mahallere Göre Mesken Sayısı Dağılımı

2.1.1.4.5 Alışveriş Merkezleri

1. Dünya Savaşının başladığı yıllarda Hanry Ford'un öncülüğünde başlayan seri üretim ve Fordizm etkisiyle yeni bir üretim tüketim algısı oluşmuştur. 1950'lerde Amerika Birleşik Devletlerinde ortaya çıkan Alış Veriş Merkezleri (AVM) 1980'li yıllarda yaygınlaşmış ve dışa açılmıştır. Tüketim eğilimlerinin değişmesi, ürünlerin bir arada satılabileceği mekânlara ihtiyaç duyması ile birlikte 1988 yılında İstanbul'da Ataköy sahilde Galeria AVM ile Alışveriş Merkezlerinin ilk adımı atılmıştır (Koçyiğit, 2015, s. 1).

Harita 34. Alışveriş Merkezlerinin Ümraniye İlçesinde Konumu

Alışveriş merkezleri kuruldukları yerlerde ulaşım, konut yapılaşması, tüketim alışkanlıkları, gayrimenkul değerlerinde artış gibi etkileri de ortaya çıkarmaktadır. Büyük oranda alışveriş merkezleri otoyolların kenarlarına, ana arterlere veya bu yolların kavşaklarına kurulmaktadır. Harita 34'te görüldüğü üzere Ümraniye'de bulunan 5 Alışveriş Merkezinin 4'ü İstanbul Çevreyolu ile Şile yolu kavşağında yer almakta ve bir diğer alışveriş merkezi de Necip Fazıl Metro durağının çıkışında lüks konut yapılarının hemen yanında yer almaktadır.

Ağustos 2007'de Ümraniye'de Meydan AVM 128.000 m²'lik bir arazi üzerine kurularak Ümraniye'nin ilk alışveriş merkezi olmuştur. Meydan AVM, konum olarak Şile Yolu Caddesi ile Anadolu Otoyolu (O-2) kavşağında, Fatih Sultan Mehmet Mahallesi'nin güneyinde yer almaktadır. Ümraniye Belediyesi *Sokak Rayiç Bedeli Verilerine* göre Alışveriş Merkezinin açıldığı yıl, hemen önünde yer alan Poligon Caddesinin rayiç bedeli 107₺'yken 2010 yılında 350₺'ye, 2015 yılında 630₺'ye, 2017 yılında da 672₺'ye kadar çıkarak 9 yılda %528 oranında değer kazanmıştır. Meydan AVM'nin hemen kuzeyine 2011 yılında hem ofis hem konut hem de Alışveriş Merkezi temalı bir AVM olan Buyaka yaklaşık 117.000 m² alana kurularak Fatih Sultan Mehmet Mahallesi'nin güneyini önemli bir tüketim, eğlence ve yerleşim alanı haline dönüştürmüştür.

Necip Fazıl Mahallesi, Alemdağ Caddesinin güneyinde Üsküdar-Yamanevler-Ümraniye-Çekmeköy (M5) metrosunun Necip Fazıl İstasyonu durağında da 2013 yılında Metrogarden AVM açılmıştır. Metrogarden AVM hem metro durağı yanında hem de Şile Yolu Caddesi Kemerdere KöprülÜ Kavşağının yanına batı çıkışına konumlandırılmıştır. 80.000 m² alana yapılan Metrogarden özellikle Ümraniye'nin çıkışı ve Çekmeköy ile Sancaktepe ilçelerinin kesişim noktasına kurulmuştur. Hem AVM hem konut projesi olarak inşa edilen bina çevresinde 5 bin, villa 20 bin lüks 150 bin konut bulumakla birlikte 10 dakikalık araç mesafesinde 650 bin, 15 dakikalık araç mesafesinde 1 milyon 100 bin, 20 dakikalık araç mesafesinde 1,5 milyon kişi yaşamaktadır (Sur Yapı Metrogarden Alışveriş Merkezi, 2017).

Yamanevler Mahallesi'nin güneyine 2014 yılında açılan Canpark AVM ise Alemdağ Caddesi üzerine ve 2017 yılında açılan Üsküdar-Yamanevler-Ümraniye-

Çekmeköy (M5) metrosunun Yamanevler durağı çıkışında yer almaktadır. Canpark AVM, Şile Yolu Caddesi ile Anadolu Otoyolu (O-2) kavşağına yaklaşık 1 kilometre mesafede bulunmakta olup metronun yanında otoyollara ulaşımı da oldukça kolaydır.

Son olarak Mayıs 2016 yılında açılan Akyaka Park AVM, yanında 3 ofis binası ile lüks konut özelliğiyle Saray Mahallesi'nin güneyinde Şile Yolu Caddesi ile Anadolu Otoyolu (O-2) kavşağında konumlandırılmıştır. Alışveriş Merkezinin çevresinde Saray Mahallesi'nde bulunan birçok kurumsal firmanın genel müdürlükleri ve iş merkezlerinin binaları bulunmaktadır.

Alışveriş merkezlerinin Anadolu yakasının en fazla nüfusa sahip ilçesi, Ümraniye'yi, tercih etmesinin sebebi ilçenin nüfus olarak büyüklüğü, bölgede yapılan ve yapılmakta olan büyük konut projeleriyle yükselen ekonomik potansiyeli, ilçede yükselen gelir düzeyi en başta gelmektedir. Ayrıca Meydan AVM ve Buyaka AVM müşteri potansiyelinin bölgesel olmasının yanında bölge dışı ve Avrupa yakasından ulaşım olarak kolaylığı nedeniyle tercih edilmektedir (Koçyiğit, 2015, s. 146).

2.1.1.5 Nüfus Hareketlerini Değerlendirme

1927-1950 yılları arasında Türkiye'de nüfusun yaklaşık %75'inden fazlasını kırsalda yaşayanlar oluşturmakla birlikte değişim oranı 23 yılda yalnızca %7,2 olmuştur. 2. Dünya Savaşı sonrasında 1948 yılında başlayan Marshall planı kapsamında Türkiye'de bayındırlık, tarım ve ulaştırma alanında yatırımlar artmıştır. Aynı zamanda kırsal alanda tıbbi ve ilaç yardımlarının yapılması çocuk ölüm oranında düşüş yaşanmıştır. Türkiye'de yaşanan savaşlardan sonra 1927 genel nüfus sayımında nüfus 13.648.270'e kadar gerilemiş ve nüfusun artması için 1927-1965 yılları arasında Pronatalist, çoğalma (nüfus arttırıcı), politika izlenmiş ve kanunlarla desteklenmiştir. 1950 yılında nüfus 1927 genel nüfus sayımına göre %53,5 artışla 20.947.188'e ulaşmıştır. Kırsal alan nüfusu da 10.342.391'den 15.702.851'e kadar çıkmıştır.

Kırsalda makineleşmenin artması, tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi, nüfusun da artması kırsaldan şehirlere nüfus hareketlerini 1950 yılından itibaren başlatmıştır.

1963 yılında başlayan planlı kalkınmanın ilki hayata geçirilmiş ve *1. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)* ile yeni bir nüfus politikasına geçiş söz konusu olmuştur. Yeni nüfus politikasında hızlı nüfus artışı ekonomik gelişmeyi engellediği görüşü sebebiyle dileylene sağlık personeli tarafından bilgi verilmesi savunulmuştur (Doğan M. , 2011, s. 301). 1950 yılı sonrasında, özellikle 1960'lı yıllardan sonra Avrupa yakasında Aksaray, Beyazıt, Eminönü, Karaköy, İstiklal Caddesi, Osmanbey, Mecidiyeköy, Beşiktaş; Anadolu yakasında ise Kadıköy ve Üsküdar merkezi iş merkezi ve ticaretin yoğun olduğu yerler olarak büyümeye ve gelişmeye başlamıştır (Doğan M. , 2013, s. 521-522). Sanayileşen bu merkezlerin çevreleri kırsaldan şehre başlayan göç hareketleri için çekim alanları oluşturmuş ve zamanla gecekondulaşma başlayarak İstanbul şehrinin bu merkezlerden çevreye doğru büyümesine sebep olmuştur. 1950 yılından sonra Üsküdar ve Kadıköy ile Şile bağlantı yolunun açılması ile Ümraniye'ye ilk göç akımını başlatmış ve ilk başta Üsküdar Kısıklı Nahiyesine bağlıyken 1963 yılında Ümraniye Belediyesinin kurulmasına neden olmuştur.

İstanbul'un modernleşmesi yolundaki engellerden biri olan şehir planlaması bulunmaması üzerine bir master planı hazırlamak amacıyla üzerine Fransız Kent tasarımcısı Henri Prost (1874-1959) 1936 yılında Atatürk tarafından Türkiye'ye davet edilmiştir. İstanbul'un ilk master planı Prost tarafından "*işlevsel zonları güzelleştirme*" temasıyla 1937 yılında teslim edilmiştir. Batı Avrupa kentlerine benzeyen ve Haussman tarzı bulvarları ile görsel bir güçlü yanı bulunan kentsel tarayım kurgusu 1950 yılına kadar geliştirilerek uygulanmıştır. 1950 yılında değişen iktidar sonrasında Fransız Prost'un işine son verilerek 1950-1956 yılları arasında Prost Planı revize edilerek Başbakan Adnan Menderes ile kent imarını imar müdürlüğü ile şahsen yönlendirir. Bulvarların genişletilmesi, sokak genişletme, eski binaların yıkılarak yenilerinin yapılması gibi çalışmalar yapılmış ve 1960 askeri darbesine kadar yoğun yol yapımı çalışmaları yapılmıştır (Akpınar, 2010, s. 107-108). Şehir 1950'li yıllardan itibaren sanayileşme ve kentleşme süreciyle tarımdaki marjinal verimliliğin çok düşük, hatta sıfıra yakın olması Türkiye'deki kalkınma projeleri kapsamında

gereken işgücü kırsaldan gelen göç akımıyla sağlamıştır (Bahar & Bingöl, 2010, s. 45). Prost planı tarihi yarımada, Beyoğlu ve Eyüpsultan'ın belirli kısımlarıyla sınırlı kalmıştır. 1956 yılında başlayan yoğun imar faaliyetleri sonrasında Alman şehircilik uzmanı Prof. Dr. Haus Hogg davet edilmiş ve yeni yerleşim alanlarını kuzey, kuzey-batı ve doğuda da uydu kentler şeklinde planlamış; ancak planlama 3,5 milyon İstanbul nüfusu için yapılmıştır. Prof. Hogg planı ise hiçbir zaman uygulamaya konulmamıştır. Prof. Dr. Luigi Piccinato'nun şehirde lineer büyüme yerine şehrin hürriyetini yok edecek tek merkezden büyümeden kaçınılması olarak ülkenin bütününe ve Marmara hinterlandına yönelik doğrusal (lineer) biçimde planlamayı savunmuş ve planı hazırlamıştır. Ancak İstanbul Metropoliiten Alanı genişleme planlarında ye alan yerleşmelerin, nüfustan hızlı büyümesi görülmüştür. Bu duruma en uygun örnek ise Eyüp'ün dış kesimleri ile Ümraniye ve benzeri yerleşmeler örnek gösterilmektedir. Örnek olarak, 1951 yılında İstanbul'da gecekondulu sayısı 8.500 iken 1957 yılında Zeytinburnu'nda gecekondulu sayısı 26 bine ulaşarak 60 bin nüfuslu büyük bir mahalle haline dönüşmüştür. (Erdem, 2005, s. 7-10). Ümraniye'ye gelen bu yerleşmelerle artan gecekondulaşma sonrasında sürekli yıkımlar olmuş, gecekondulu kuran kişiler bölgede gecekondulu sayısının artmasıyla yıkımın daha zor olacağını düşündükleri için birbirlerine destek olmuştur. Yoğunlaşan gecekondular sonrasında artan oy potansiyeli sebebiyle tapuların dağıtılmasıyla çarpık kentleşme yerleşik hale gelmiştir.

Tablo 16'da görüldüğü üzere 1973 yılında yapımı tamamlanan 1. Boğaz Köprüsü ile 1988 yılında tamamlanan 2 Boğaz Köprüsünün akabinde Anadolu yakasına doğru nüfus yaklaşık %3 oranında artış olarak yansımıştır. 2000 yılı öncesinde nüfusun büyük payını alan Beşiktaş, Beyoğlu, Eminönü, Fatih, Şişli gibi merkez ilçelerde boğaz köprülerinin yapılması sonrasında nüfus azalırken sanayinin de gelişmesiyle Bakırköy, Beykoz, Kartal, Küçükçekmece, Pendik, Sarıyer, Ümraniye ve Zeytinburnu gibi çeperdeki ilçelere doğru nüfus kaymıştır (Erdem, 2005, s. 21). 1970-1975 arasında %87, 1985-1990 arasında %112 nüfus artış oranı görülen Ümraniye'de boğaz köprülerinin etkisi önemli derecede hissedilmiştir.

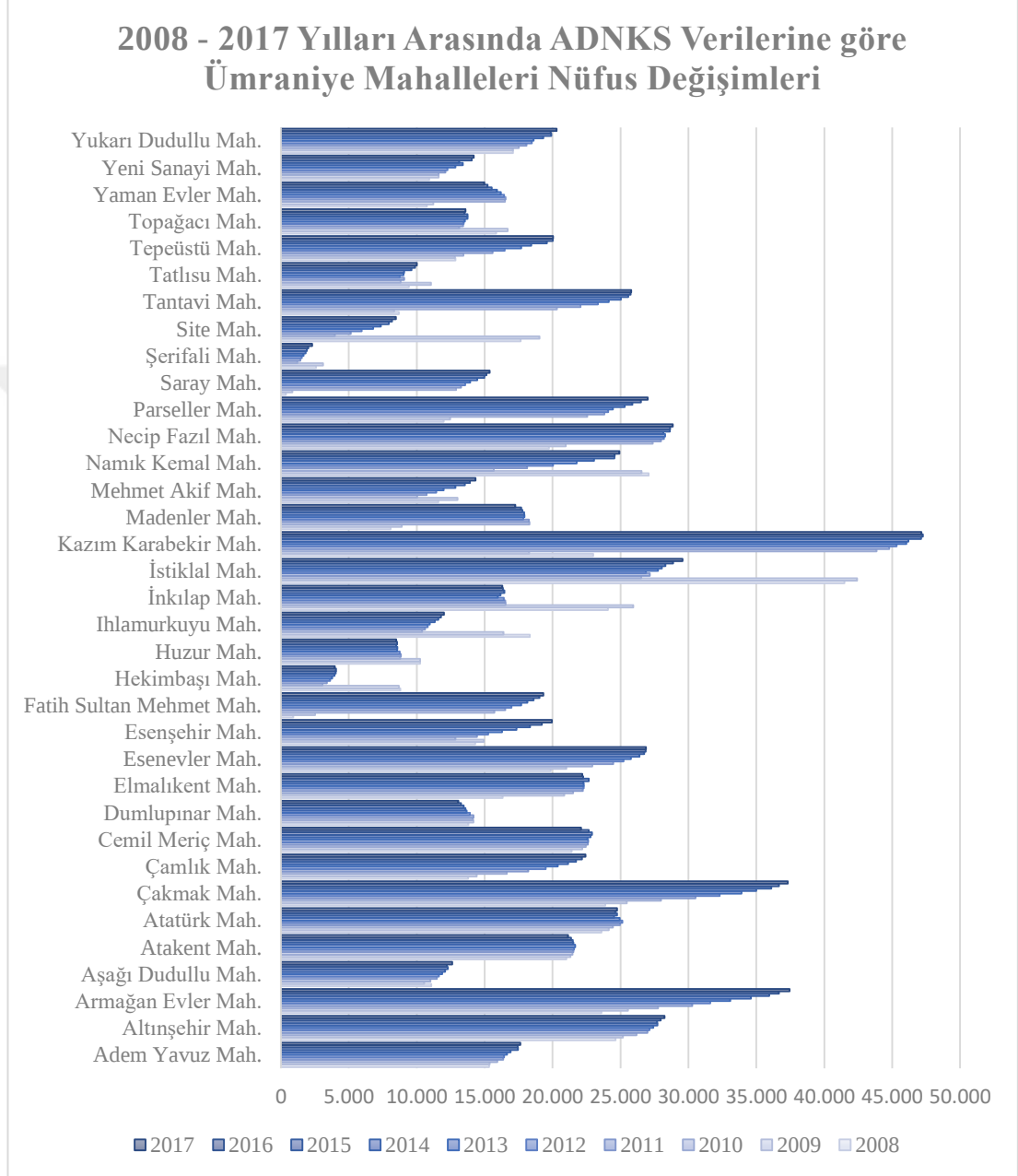
Tablo 16. 1960-2000 Yılları Arasında GNS verilerine göre Anadolu Yakası ve Avrupa Yakası Nüfusu

Yıllar	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000
Anadolu Yakası (kişi)	441,038	537,429	695,094	1,029,164	1,401,710	1,810,725	2,460,916	3,477,142
Nüfus Oranı (%)	23.43	23.41	23.35	26.73	30.04	31.63	34.20	34.70
Avrupa Yakası (kişi)	1,441,054	1,756,394	2,281,249	2,820,388	3,264,393	3,914,215	4,734,857	6,541,593
Nüfus Oranı (%)	76.57	76.59	76.65	73.27	69.96	68.37	65.80	65.30
TOPLAM	1,882,092	2,293,823	2,976,343	3,849,552	4,666,103	5,724,940	7,195,773	10,018,735

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu

Ümraniye’den geçen ulaşım akslarının jeopolitik öneminden dolayı Avrupa yakasına ulaşım ve Anadolu illerine ulaşım kolaylığı ilçenin önemini arttırmıştır. Dudullu Organize Sanayi Bölgesi, finans kuruluşlarının genel müdürlük yerleşkelerinin konumlanması, Modoko ve Keyap gibi sanayi sitelerinin kurulması ve toplu tüketim yerleri olan büyük Alışveriş Merkezlerinin açılması Ümraniye’de ticari hareketliliğin de artmasını sağlamıştır. Arsa ve bina rayiçleri yapılan her yatırımla pozitif yönde artmış binalar kentsel dönüşümle ve yeni yapılan lüks sınıfı binalarla ilçenin sosyo-ekonomik görünümünü yükseltmiştir. Artan nüfusla birlikte Üsküdar-Yamanevler-Ümraniye-Çekmeköy (M5) Metro yapımı 2017 yılında tamamlanmış ve Göztepe-Ümraniye-Hastane ve Dudullu-Bostancı Metro yakın zamanda tamamlanarak Kadıköy-Kartal-Tavşantepe (M4) Metro ve Halkalı-Gebze Marmaray ile entegrasyonu sağlayacaktır. Artan ulaşım imkanlarıyla birlikte nüfusun daha hızlı artması kaçınılmaz olacaktır.

Şekil 21. 2008-2017 Yılları Arasında ADNKS verilerine göre Ümraniye Mahalleleri Nüfus Değişimleri

Kaynak: TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi, (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2018)

2008 yılında Ümraniye Belediyesi dışında kalan Ümraniye İlçesinin sınırlarındaki Çekmeköy ile Sancaktepe ilçe olmuş ve Yeni Çamlıca ile Mustafa Kemal Mahallesi de yeni kurulan Ataşehir ilçesine katılmıştır (Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 2008). Ümraniye'nin 35 mahallesinde 2008-2017 yılları arasında nüfus değişimleri Şekil 21'de görülmektedir. Atatürk Mahallesi, İnkılap Mahallesi, İstiklal Mahallesi, Namık Kemal Mahallesi gibi daha eski mahallelerde nüfus artışı oldukça yavaş olduğu görülürken Dumlupınar Mahallesi, Atakent Mahallesi, Huzur Mahallesi, Elmalıkent Mahallesi ve Yamanevler Mahallesinde nüfus azalması görülmüştür. Yukarı Dudullu Mahallesi, Tepeüstü Mahallesi, Kazım Karabekir Mahallesi, Çakmak Mahallesi ve Armağan Evler Mahallesi en fazla nüfus artışı yaşanan mahalleler olmuştur. Kentleşmenin oldukça hızlı olması sebebiyle daha önce tamamen yeşil alan olan Ümraniye, Fatih Sultan Mehmet Mahallesi ile Saray Mahallesi ve İhlamurkuyu Mahallelerinin küçük bir kısmı yeşil alan olarak kalmıştır. Ümraniye'de yeşil alanlar kişi başına 1 m²'den daha az düşmekte ve kentsel yeşil alanı kritik düzeydedir (Kala, 2017, s. 112).

Harita 35'te 2017 yılında ADNKS verilerine göre Ümraniye'de yaşayanların 328.508 kişi İstanbul sınırları içerisinde doğan kişilerden oluşmaktadır. Bu sayının da 84.260 kişinin İstanbul nüfusuna kayıtlı kişiler oluşturmaktadır. Bu İstanbul'da doğan ama farklı illerin nüfusuna kayıtlı 244.248 Ümraniyeli İstanbul'a veya Ümraniye'ye göç ettikten sonra doğan kişileri göstermektedir. Şu anda Ümraniye'de yaşayanların %53'ü ise İstanbul doğumlu olmayan ve diğer illerden göç eden kişilerden oluşmaktadır. Sivas ili doğumlular bu dağılışın en önünde gelmektedir. Daha sonra orta ve doğu Karadeniz ile İzmir ve Ankara gibi büyükşehirlerde doğanlar öne çıkmaktadır.

Harita 35. Ümraniye’de Yaşayanların Doğum Yerine Göre Türkiye Dağılımı

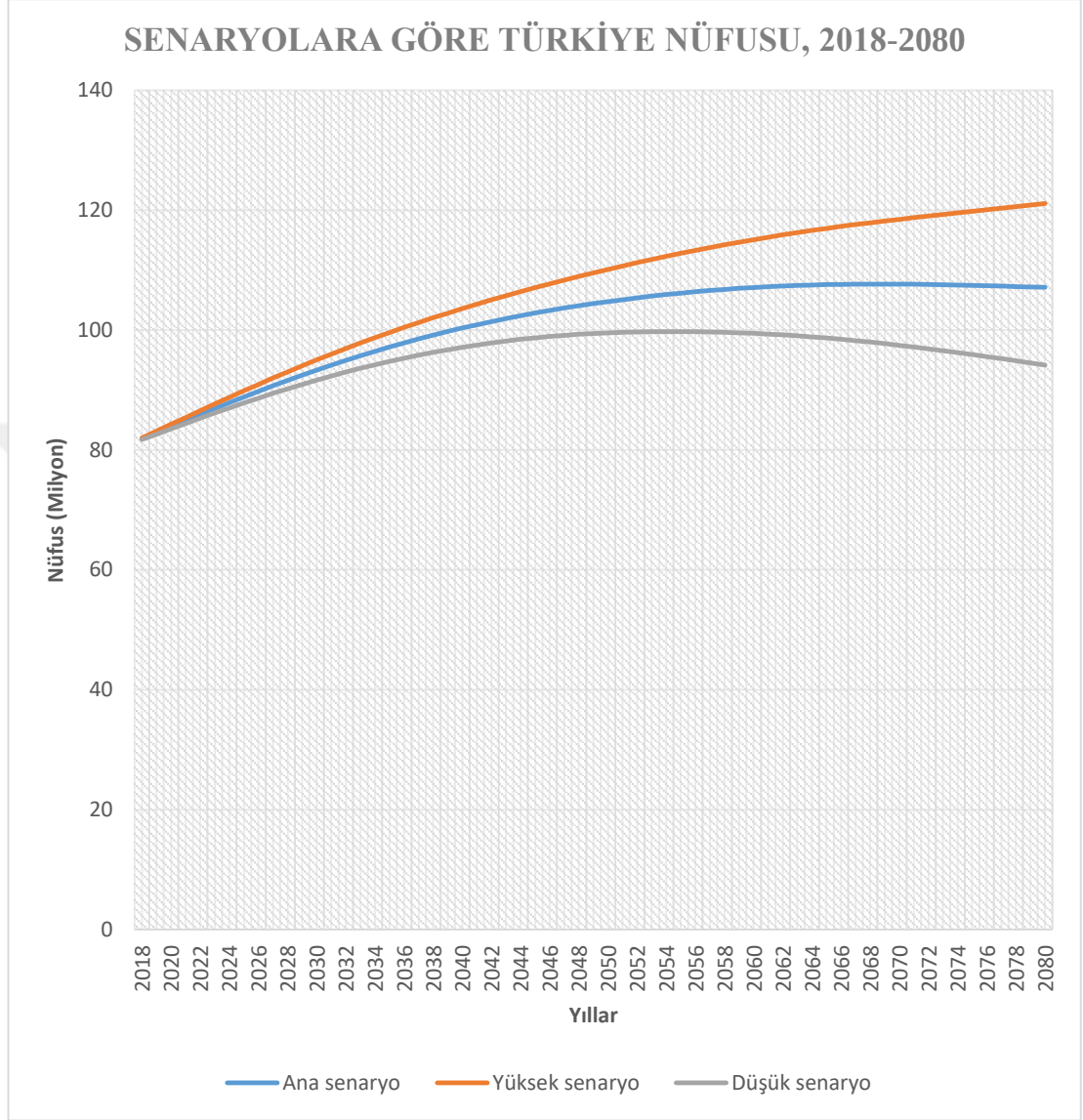

2.1.1.6 Nüfus Projeksiyonları

2017 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye nüfusu 80.810.525, İstanbul nüfusu 15.029.231, Ümraniye nüfusu ise 699.901 kişiye ulaşmıştır. Türkiye İstatistik Kurumu tarafından her yıl biri *ana senaryo* olmak üzere farklı göç ve doğurganlık varsayımlarına göre *düşük* ve *yüksek senaryolarla* birlikte üç farklı nüfus projeksiyonu üretilmektedir. Şekil 22’de görüldüğü üzere, ana senaryoya göre 2023 yılında 86.907.367 kişiye ulaşacak ve 2040 yılında da 100 milyon sınırını aşarak 100.331.233 kişiye ulaşması beklenmektedir. En yüksek nüfusa 2069 yılında Türkiye nüfusu 107.664.079’a ulaşarak azalışa geçecek ve 2080 yılında 107.100.904 kişi olması beklenmektedir.

2017 yılı TÜİK’in ADNKS verilerine kıyasla yapılan hesaplamalara göre 2023 yılında 68 ilin nüfusu artacak, 13 ilin nüfusunda ise düşüş görülecektir. Ana senaryoya göre İstanbul nüfusu 16,3 milyona ulaşacaktır. Türkiye nüfusu yaşam süresi artarken nüfus yaşlanmaya başlayacaktır. 2018 yılında ortalama yaş 32, 2023 yılında 33,5, 2040 yılında 38,5, 2060 yılında 42,3, 2080 yılında da 45 yaşa ulaşması beklenmektedir (Gök, 2018).

Şekil 22. Senaryolara göre Türkiye Nüfus Projeksiyonları (2018-2080)

Kaynak: 21 Şubat 2018 Tarih ve 30567 Sayılı TÜİK Haber Bülteni, (Gök, 2018)

Ümraniye nüfusu 2009 yılından sonra İstanbul ve Türkiye nüfus artış oranlarıyla aynı düzeye gelmeye başlamakla birlikte 2012 yılından sonra oranlar paralellik göstermeye başlamıştır. Bu durumun en önemli sebebi Ümraniye'nin ulaşım özellikleri ve şehirleşme yapısının tamamen İstanbul içine entegrasyonu tamamlanması ve İstanbul'un önemli bir kent merkezi haline dönüşmesi olarak özetlenebilir. Bu nedenle Ümraniye'nin 2018-2080 nüfus projeksiyonu hesaplanırken

TÜİK'in Türkiye projeksiyon verilerinden faydalanılarak veriler oluşturulmuştur. Nüfus projekte edilirken ana senaryo verilerine aşağıda yer alan Prof. Dr. Özlem Sertkaya Doğan'ın ders notlarında bulunan hesaplama kullanılmıştır.

N_i	: İlk Nüfus Sayımı
N_s	: Son Nüfus Sayımı
N_g	:Gelecek (Hesaplanacak –Projekte/Tahmin Edilecek Yıldaki Nüfus Sayımı)
t_i	: İlk Dönem
t_g	:Gelecek Zaman
t_s	:Son Dönem
k_a	: Aritmetik Artış

$$Ng = Ns + \frac{Ns - Ni}{ts - ti} . (tg - ts)$$

Türkiye İstatistik Kurumu illere ait nüfus projeksiyonlarını 2025 yılına kadar hesaplaması sebebiyle Türkiye nüfus projeksiyonu hesaplamalarımda baz alınmıştır. Kullanılacak verilerde düşük ve yüksek senaryo verilerinin hesaplamalarının da bulunması sebebiyle Türkiye'nin nüfus projeksiyon verileriyle aşağıda bulunan oranlama formülü kullanılmıştır. Kullanılan ana senaryo oranlamasının yukarıda bulunan nüfus projeksiyon formülünün niceliksel farkının birbiriyle örtüşmesinden dolayı düşük ve yüksek senaryoları da oranlanarak aşağıda bulunan Ümraniye nüfus projeksiyonu oluşturulmuştur.

Nü(n)	: n Tarihinde Projekte/Tahmin Edilecek Ümraniye Nüfusu
Nü (n-1)	: n Tarihinden 1 yıl önceki Projekte/Tahmin Edilmiş Ümraniye Nüfusu
Nt(n)	: n Tarihinde Projekte/Tahmin Edilmiş Türkiye Nüfusu
Nt(n-1)	: n Tarihinde 1 yıl önceki Projekte/Tahmin Edilmiş Türkiye Nüfusu
kno	: n Tarihinde artış oranı katsayısı

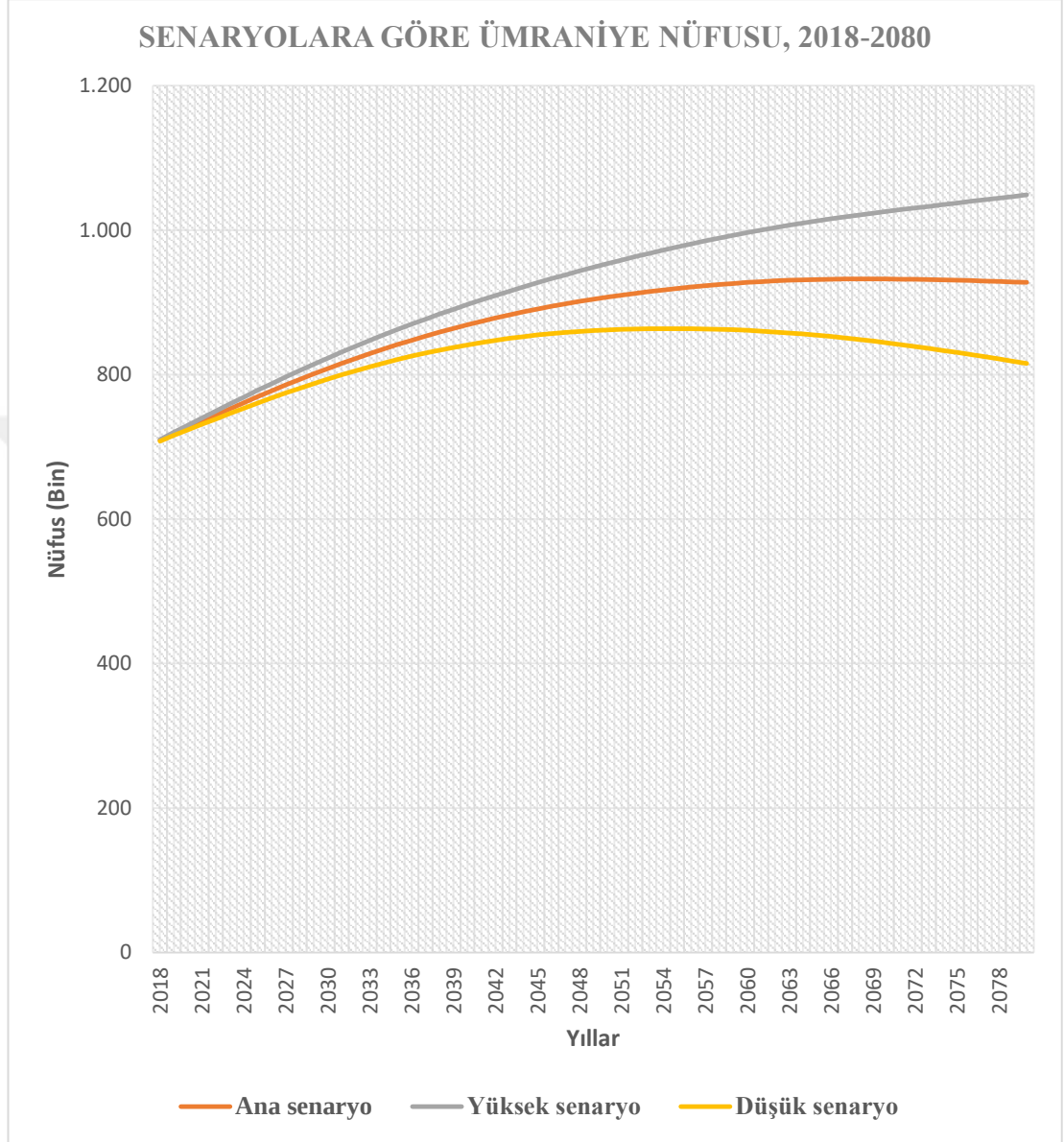
Türkiye'nin hesaplanan ana, düşük ve yüksek senaryoya göre ayrı ayrı artış oranının katsayısını ardışık yıllara göre hesaplamak için:

$$kno = \left[\left(\frac{Nt(n)}{Nt(n-1)} \right) \times 100 \right] - 100$$

Ümraniye nüfusunu ana, düşük ve yüksek senaryoya göre ayrı ayrı Türkiye nüfus projeksiyonundan hesaplanan artış oranı katsayısıyla bulunması için:

$$Nü(n) = \left(\frac{Nü(n-1) \times kno}{100} \right) + Nü(n-1)$$

Şekil 23. Senaryolara göre Ümraniye Nüfus Projeksiyonları

Şekil 23'te hesaplanan Ümraniye nüfus projeksiyonuna göre 2023 yılında 752.706'ya 2029 yılında da 800 bin sınırını aşarak 800.939'a ulaşacağı öngörülmektedir. 2069 yılında en yüksek nüfus olan 932.480'e ulaştıktan sonra düşüşe geçecek ve 2080 yılında 927.602'ye gerileyecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA ALANIYLA İLGİLİ SORUNLAR VE ÖNERİLER

3. DEMOGRAFİK DEĞİŞİME BAĞLI OLARAK ORTAYA ÇIKAN SORUNLAR VE ÖNERİLER

Ümraniye, henüz tam yerleşim yeri olmadan önce Yalnız Selvi olarak anılırken 93 Harbi sonrasında gelen ilk göçlerle Muhacir Köy, 1962 yılında Ümraniye Belediyesi ve en son olarak 1987’de Ümraniye İlçesi olmuştur (Ümraniye Belediyesi, 2018). 1950 yılında 885 olan Ümraniye nüfusu, 2017 yılında 699.901’e yükselerek İstanbul Anadolu yakasının en kalabalık ilçesi haline gelmiştir. Göçe bağlı çevresel, arazi kullanımına bağlı sorunlar ve ulaşım sorunları olarak sıralayabiliriz.

3.1 ÇEVRESEL SORUNLAR ve ÖNERİLER

1953 yılı öncesinde İstanbul’da herhangi bir çöp döküm alanı bulunmamakta ve çöpler denize dökülmekteydi. Daha sonraki yıllarda toplanan çöpler toplanarak kontrolsüz şekilde vahşi çöp döküm alanlarına dökülmekte çevre kirliliğiyle birlikte büyük riskler oluşturmaktaydı. İlk başlarda Ümraniye Mustafa Kemal Mahallesi (2008 yılı sonrasında Ataşehir İlçesinin kurulmasıyla sınırlarında kalmıştır) vahşi çöp döküm alanıyken gecekonduların artması ve yerleşim alanı içinde kalması sebebiyle taşınmıştır. Nüfusun da artması üzerine Anadolu yakasında Kartal Yakacık ile Ümraniye Hekimbaşı vahşi çöp döküm alanları çöp depolama amacıyla kurulmuştur. Hekimbaşı vahşi çöp döküm alanında 28 Nisan 1993 yılında yaşanan metan gazı sızıntısı ile çöp kayması sonucu evlerin çöplerin arasında kalması sonucu ölümcül felaket yaşanmıştır. Bu alanlar kapatılarak İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından 1995 yılının Ocak ayında Şile-Kömürcüoda’da açılan düzenli çöp depolama alanı kurulması sonucunda kullanılmamıştır. Bu düzenli çöp toplama alanı da 25 yıl için planlaması yapılmış ve 2020 yılında ömrünü tamamlayacaktır (İSTAÇ A.Ş., 2015).

Ümraniye yerleşime açılmadan önce çoğunluğu yeşil alan olan içerisinde yer yer taş ocaklarının bulunduğu yerleşim olmayan bir araziydi. Öyle ki, bölgeye gelen

Karadenizlilerle yapılan mülakatta 1950’li yıllarda yerleştiklerinde sadece 36 hanenin olduğu ve gelen Karadenizlilerin önce taş ocaklarında işçi olarak çalışıp daha sonra müteahhitliğe başlaması ile bölgeye canlılık geldiğini belirtmişlerdir (Erder, 2013, s. 34). Ancak bu eski taş ocağı alanları ve Ümraniye’de vahşi çöp alanı olarak kullanılan alanların yerleşim alanlarına dönüştürülmesi ve çevreye verdiği zararlar öncelikle tedavi edilmelidir. Evsel ve kimyasal atıkların depolandığı sahalarla birlikte eski taş ocaklarının hafriyat, inşaat yıkıntısı ve inşaat atıkları ile doldurulan yapay dolgu alanlarının en sorunlu alanlardır. Kalın depolama alanları, yerleşim yer altı suyu ve çevre kirlenmesi sebepleriyle yakın çevresi olumsuz etkilenecek yerler olacaktır. İstanbul’da günlük 14 bin ton evsel atık İSTAÇ tarafından Ümraniye’nin de içinde olduğu 7 aktarma istasyonundan Avrupa yakasında Göktürk-Odayeri, Asya yakasında Şile-Kömürcüoda depolama alanlarında etkisizleştirilmektedir (Özgül, ve diğerleri, 2011, s. 72). Bu istasyonların denetlenmesi ve sürdürülebilir kalkınma kapsamında belediye ve sivil toplum kuruluşlarının denetiminde çöplerin ayrıştırılması, geri dönüştürülmesi ve enerji dönüşümleri ile çevreye zararı minimuma indirgenmelidir.

15 milyonun üzerinde nüfusa sahip İstanbul için su kaynaklarının korunması oldukça fazla öneme sahiptir. “Meteoroloji verilerine göre İstanbul’a yıllık ortalama yağış miktarı 787 mm olmakla birlikte 760 milyon tonu baraj, göl ve bentlerde, 30 milyon tonu ise yeraltı su havzalarında değerlendirilmektedir. 790 milyon tonluk su kaynağından İstanbul şehrinin %76,3’ünün su ihtiyacı karşılanmakta olup il çeperi ve dışından geri kalan 245 milyon 200 bin ton su ile %23,7’si karşılanmaktadır” (Özgül, ve diğerleri, 2011, s. 73). İSKİ verilerine göre İstanbul’un günlük ortalama su tüketimi 2.642.907 tona ulaşmakla birlikte Ömerli, Darlık, Elmalı (1 ve 2), Terkos, Alibeyköy, Büyükçekmece, Sazlıdere, İstıracalar (Düzdere Barajı, Kuzuludere Barajı, Büyükdere Barajı, Sultanbahçeder Barajı ve Elmalıdere Barajı), Kazandere ve Pabuçdere Barajları ile Yeşilçay Regülatörü, Melen (1 ve 2) Regülatörü, Yeşilvadi Regülatörü, Şile Keson kuyularından yıllık 1 milyar 660 milyon ton su verimi sağlanmaktadır. Bu kaynakların yıllık en fazla su tutma kapasitesi de 868.683 ton ile sınırlıdır. Bu kaynakların yanında Melen ve Sakarya nehri ile Yeşilçay sisteminden İstanbul’un su ihtiyacı karşılanmaktadır. Artan temiz su ihtiyacı kaynaklarımızın korunması için atık su arıtımı yaygınlaştırılmalıdır. Meteoroloji Genel Müdürlüğü

2017 İklim Raporunda yaşanan olağanüstü doğa olayları görülen illerin başında Antalya, Kahramanmaraş ve Balıkesir’le birlikte İstanbul gelmektedir. Günlük 100mm’den fazla yağış aldığı olağanüstü günlerde yaşanan su baskınları gibi durumlara hazırlıklı olmak, yağmur sularını tahliye etmek ve yeraltı kaynakları ile baraj ve göletlere sağlıklı şekilde kazandırmak için plan ve projeler hazırlanarak hayata geçirilmelidir.

Hava kirliliği değerleri bakımından parametreler SO₂ (Kükürt Dioksit), PM₁₀ (Partikül Madde) ve NO₂ (Azot Dioksit) ölçülmekte ve bu değerler AB limit değerleri ile sınırlandırılması hedefi konulan Türkiye’de özellikle kış aylarında limitlerin aşıldığı görülmektedir. İstanbul hava ölçüm değerleriyle ilgili ölçüm gün sayısı oldukça az olması sebebiyle net verilere ulaşamadığı; 2017 yılında Ümraniye istasyonunda 68, Ümraniye-MTHM istasyonunda 29 gün ölçüm yapılmadığı ve PM₁₀ değerini aşan günlerin Ümraniye istasyonunda 117, Ümraniye-MTHM istasyonunda ise 87 olduğu görülmüştür (TMMOB Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, 2018, s. 4). 1980’li yıllarının sonunda genel olarak evsel ve endüstriyel yakıt olarak kullanılan fosil yakıtların PM ve SO₂ havaya salınımları sonrasında 1990’lı yıllarda sağlığı tehdit eden koşullar nedeniyle sokağa çıkma yasaklarının yaşandığı ve okulların tatil olduğu günler yaşanmıştır. (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Hava Kalitesi İzleme Merkezi, 2018). Ayrıca, bağlantı yollarının kavşağında yer alan Ümraniye, trafik akışkanlığının iş çıkış saatlerinde azalması, çevre yollarında ve sokaklarında yaşanan yoğun trafiktten dolayı araçlardan yayılan egzoz gazı salınımları hava kalitesini düşürmektedir. Trafik için bir master planının oluşturularak trafik akışını hızlandırılacak çözümler üretilerek İstanbul Büyükşehir Belediyesinin “*Park et Devam Et, P+R*” projeleri için raylı sistem ve otopark projeler oluşturulmalıdır. Nüfus yoğunluğu çok fazla olan Ümraniye için araçların çevre ve trafik kirliliğinden kurtaracak yolcu başı en ekonomik kara taşıma aracı olan metrolar yaygınlaştırılmalıdır. Hava kirliliğinin en önemli etkenlerinden biri olan trafik çözümü dışında;

- * PM₁₀ salınımına sebep binaların denetiminin arttırılması ve deprem riski taşımayan bina yıkımlarının durdurulması,

- * Binalarda asbest kontrollerinin kamu tarafından daha sıkı yapılması,
- * Yerel yönetimlerin acil müdahale programları geliştirilmesi,

gibi çalışmalar yapılması gerekmektedir (TMMOB Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi, 2018, s. 5).

Ümraniye’de bulunan Dudullu Organize Sanayi Bölgesi, Güven Oto Sanayi Sitesi, Fatih Sultan Mehmet Sanayi Sitesi Güven Sanayi Sitesi gibi makine ve oto sanayisinde faaliyet gösteren tesislerin kirlilik oluşturacak atıkları toprağa ulaşmadan toplanarak toprak kirliliğinin önüne geçilmelidir. Bu sanayi sitelerinin bulunduğu alanlar, 1955 yılında İstanbul’da sanayi tesislerinin çevresinde şehrin gelişip büyüdüğü ve artan gecekondu semtlerinin yoğunlaşması sebebiyle çarpık kentleşmenin önüne geçmek amacıyla planlanmıştır. Altyapısız, düzensiz ve çevreye zarar veren bu sanayi tesisleri 1980’li yıllarında bulundukları yerlerde daha fazla gelişme imkânı kalmadığı için bu organize sanayi bölgelerine taşınmaya başlamıştır (Doğan M. , 2013, s. 524). Ancak artan nüfusla sanayi sitelerinin çevreleri tamamen konut alanlarına dönüşmüş ve sanayi faaliyetlerinin de artması sebebiyle sanayi alanları düzenli ve planlı olması dışında 1955 yılındaki koşullara geri dönmüştür. Dudullu Organize Sanayi Bölgesi içerisinde 11.000 kişilik istihdamla toplam 143 tesiste metal ve otomotiv faaliyeti gösteren İDOS Sanayi Sitesi, yaşanan trafik, çevreye verdiği zarar, lojistik güçlükler nedeniyle Kocaeli-Gebze’ye taşınmıştır (Doğan M. , 2013, s. 529). İDOS dışında kalan sanayi sitelerini de şehir dışında raylı sistemler planlaması yapılmış, lojistik imkânı yüksek, atık ve trafik sorunu olmayan çevre dostu, 4. Sanayi Devrimi (Endüstri 4.0) özelliklerine sahip siber ve fiziksel sistemlere dayalı üretime yönelik tesislerin kurulması teşvik edilmelidir. Bu sanayi tesislerinin yerleri toprak kalitesi yeniden kazandırılarak şehir parkları ve bahçelerine dönüştürülerek İstanbul Anadolu yakasının en kalabalık ilçesi için sosyal yaşam alanları oluşturulabilir. Su, hava ve toprak kirliliği yanında TEM ve caddelerde gürültü kirliliğinin önüne geçmek için belediye denetimlerini daha sık yapmalı ve sadece insan sağlığı değil diğer canlıların da yaşam alanları ile sağlığı göz ardı edilmemelidir. Kurulacak parklarda veya doğal alanlarda bölgeye ait endemik türlerin korunması sağlanmalıdır. İstanbul il sınırlarında doğal olarak yetişen 40 endemik tür bulunmakta

ve bu türler yok olma tehdidi altındadır. Bunlardan Ümraniye Çiğdemi (*Crocus pestalozzae*) İstanbul'un nemli fundalık, çayırılık ve kayalık alanlarında erken ilkbahar döneminde küçük ve büyük çiçek açan bir çeşit çiğdem türüdür. Soğanlı özellikle bulunan ve sadece Türkiye'de bulunan Ümraniye Çiğdemini en önemli yayılma alanı İstanbul Asya yakasıdır. Ümraniye'nin şehirleşmesi sonucunda tür önemli derecede yok olma tehdidi altındadır (Çelik, 2005, s. 100). Ekolojik bir sürdürülebilir kalkınma ile endemik türlerin bir sonraki nesle aktarılması ve korunması bölgeye gelen göçlerin öncesinde doğru planlama ile yapılaşarak doğal hayatı ve insan sağlığını muhafaza etmeliyiz. Yerleşim alanlarının kurulması çevre etki değerlendirme raporları hazırlanarak kanunlarla desteklenmelidir. Ancak bu kanunlar sürdürülebilir kalkınma ve 1992 yılı Rio Bildirisi sonrasında Türkiye'de yetkilendirilen kurumların belirleyeceği standartlarda oluşturulmalıdır.

Şekil 24. Ümraniye Çiğdemi

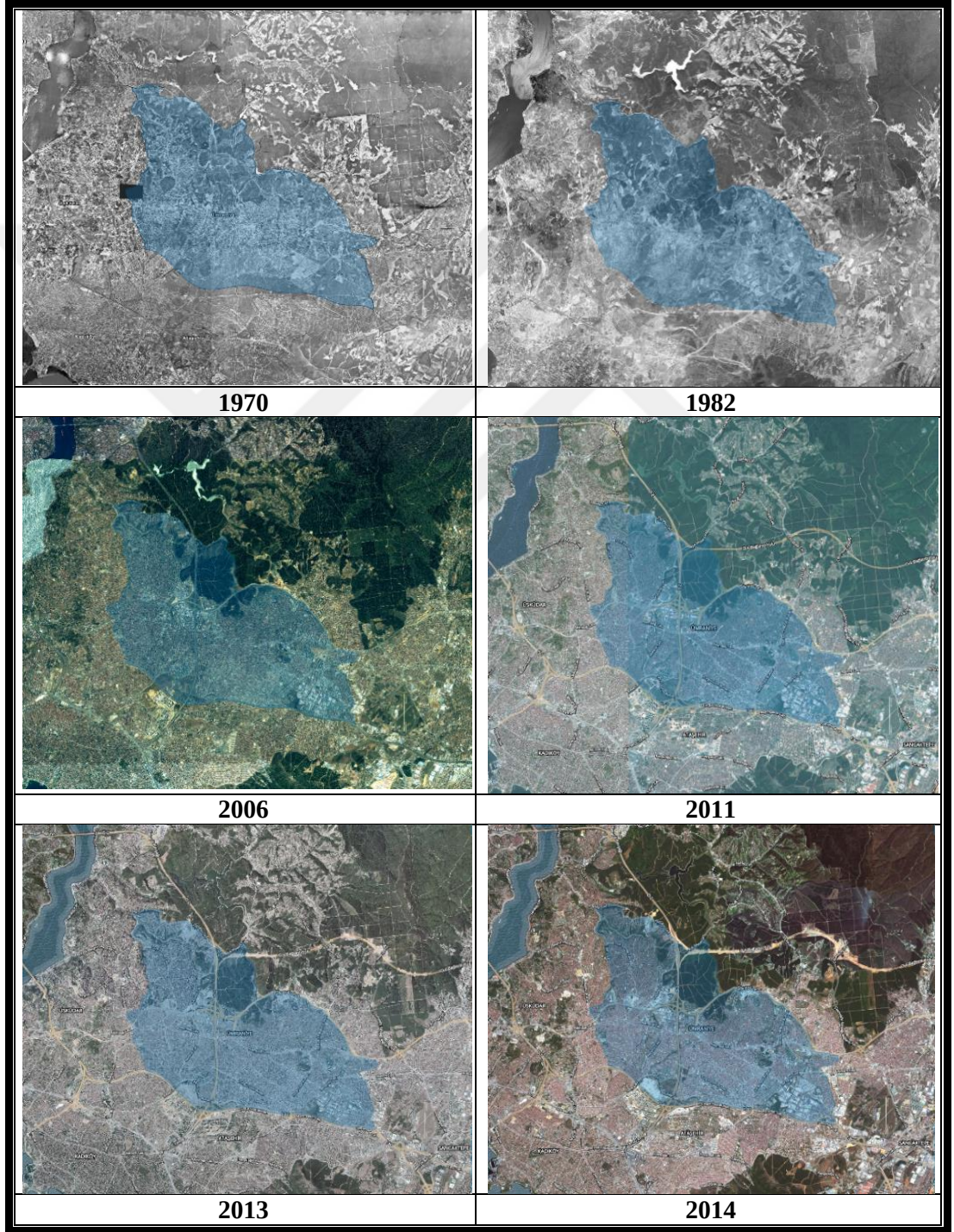
Kaynak: Ümraniye Belediyesi Fotoğraflar (Ümraniye Belediyesi, 2014)

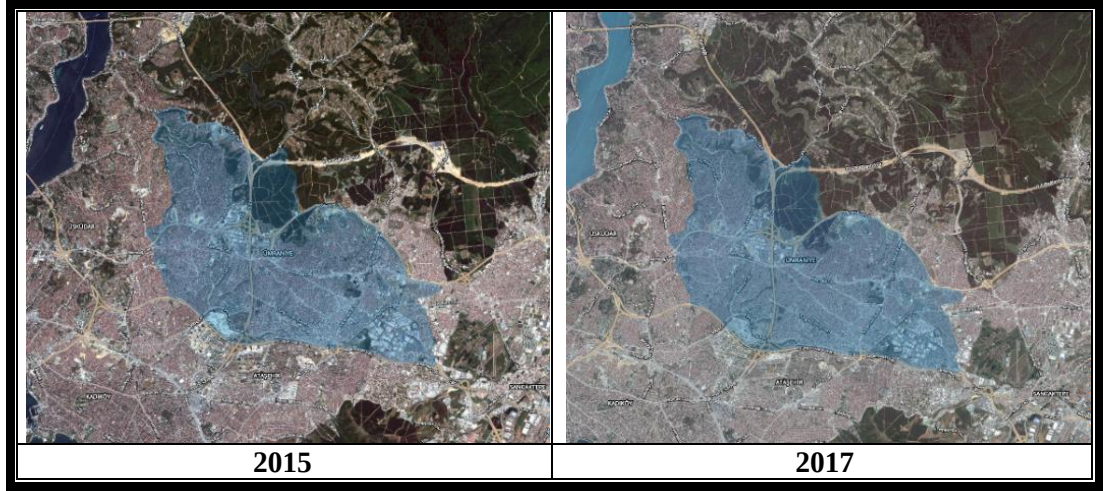
3.2 ARAZİ KULLANIMINA BAĞLI SORUNLAR ve ÖNERİLER

Ümraniye'ye göçün başladığı dönemlerde ilk yerleşimciler doğrudan bu bölgeye yerleşmemiş, İstanbul'un farklı yerlerinde yaşadktan sonra bu bölgeyi tercih etmiştir. Özellikle 1990'lı yıllar ve öncesinde Ümraniye'nin ilk yerleşim alanlarında yaşayanlar arasında yapılan alan araştırmasında "İstanbul'a göç edenlerin doğrudan yerleşmesi yaygın olmadığı yapılan hane halkı araştırmasında kent içi yer değiştirmesinin 2,5 ortalamaaya sahip olduğu" tespiti yapılmıştır. Hatta "Ümraniye merkezinden uzaklaştıkça yerleşme tarihlerinin yakın tarihlere doğru kaydığı" görülmüştür (Erder, 2013, s. 169).

Aşağıda Harita 36'da 1970, 1982, 2006, 2011, 2013, 2014, 2015 ve 2017 yılları Ümraniye uydu görüntüleri yer almaktadır. 1960'lı yıllardan sonra hızlanan göçün 1970'li yıllarda boş arazilerin azalmasına, 1980'li yılların sonlarında 1. kademe belediye ile yapılaşmanın hızlanarak 2006 yılında hemen hemen bugünkü bina yoğunluğuna ulaşıldığı görülmektedir.

Harita 36. 1970, 1982, 2006, 2011, 2013, 2014, 2015 ve 2017 yılları Ümraniye Uydu Görüntüleri

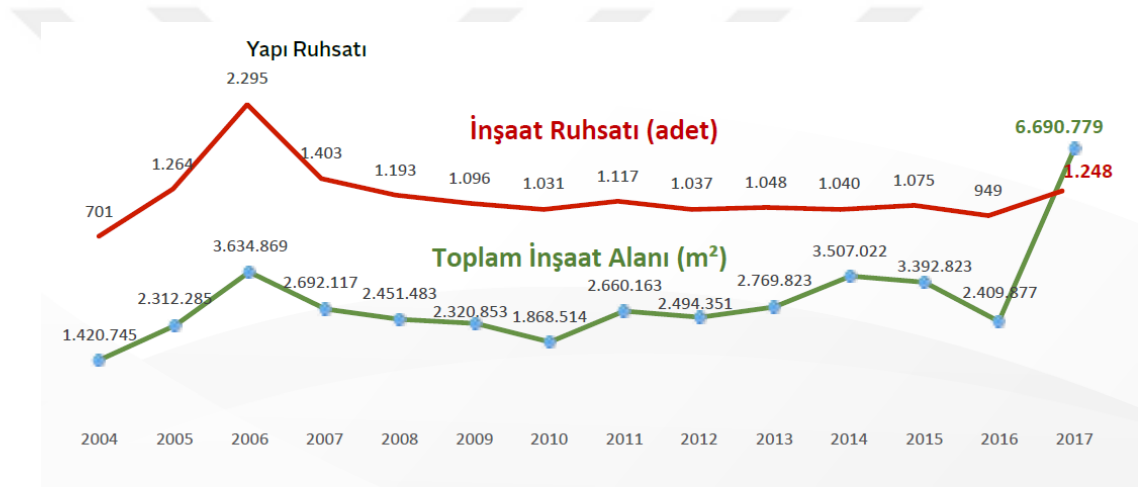

Kaynak: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Şehir Haritası, Arşiv Harita Altlık Katmaları

Taban Alanı Katsayısı (TAKS), Kat Alanı Katsayısı (KAKS) konutların tipine bağlı olarak sahip olduğu kullanılabilir açık alanı oranı ile yaşanabilir alan oranı hesaplanarak elde edilen optimum yaşam standardının bulunması ve tespit edilmesi için kullanılmaktadır. Açık alan indeksi seçilen bir noktanın 100 metre yarıçaplı çevresinde binanın taban alanı dışındaki toplam açık alan yaşam kalitesinin göstergesidir. Bu değer yapılaşmış alanın, açık alana oranı olarak hesaplanır. Yaşanabilir alan indeksi ise seçilen noktadan 100 metre yarıçaplı çevrede bina tabanı, araç trafiğine açık yol ve otopark dışında kalan alanın yaya kullanımına açık alana oranı olarak hesaplanmaktadır (Bölen, Türkoğlu, & Yirmibeşoğlu, 2009). Bir yerleşim alanında sağlıklı yapılaşma amacıyla güneş, havalandırma, gölge gibi etkenlerin göz önünde bulundurulmasıyla konut alanının TAKS değeri en fazla 0.25, KAKS değerinin ise en fazla 1.00 olması uygun görülmektedir. Bu TAKS ve KAKS değerleri eşik değer kabul edilmekte olup değer dışındaki alanlar sağlıklı yaşam alanı olarak kabul edilmektedir. İstanbul genelinde KAKS değeri 1.00 ve altında olan çok az alan bulunduğu tespit edilmiştir. Yapılaşmanın en ciddi sorunlu olduğu alanlar TAKS ve KAKS birlikte değerlendirildiğinde TAKS değeri 0.3'ten büyük, KAKS değeri ise 2.0'dan büyük değere sahip alanlar olduğu belirlenmiştir. Bu değerler bakımından en sorunlu mahalleler Anadolu yakası ilçeleri Beykoz, Ümraniye, Sultanbeyli, Pendik ve Maltepe ilçelerinde bulunmaktadır (Kala, 2017, s. 239-240). Fatih Sultan Mehmet Mahallesi ve Saray Mahallesi dışında Necip Fazıl Mahallesi Aqua Manors sitesi, Madenler Mahallesi İdealist Kent Sitesi ve Parseller Mahallesinin

kuzeyindeki Sinpaş Aqua City gibi lüks konut yerleşkeleri dışında kalan alanlar plansız yapılaşmayla açık alanı oranı ile yaşanabilir alan oranı çok düşük olan ciddi sorunlu yerler olarak nitelendirilebilir. Bu alanların TASK ve KASK değerleri yönünden optimum seviyede tutularak kentsel dönüşümü planlanmalıdır.

Şekil 25. Ümraniye Belediyesi 2004-2017 Yılları Arasında İnşaat Ruhsatı ve Alanı

Kaynak: Ümraniye Belediyesi Faaliyet Raporları, (Ümraniye Belediyesi, 2018).

Şekil 25'te genel olarak 1.000'den fazla inşaat ruhsatı Ümraniye Belediyesinde verilmekte olup bu alanlarda m² olarak dalgalanmalar olsa da artış görülmektedir. Bina ruhsatının verilmesinde çevresel etki değerlendirme, açık alan ve yaşanabilir alan değerleri hassasiyetle kontrol edilmelidir. İnşaat ruhsatı verilen binalar için 6306 sayılı Afet Riski altındaki alanların dönüştürülmesi hakkındaki kanun kapsamında riskli yapılara öncelik verilmeli ve yeni yapılaşmadan ziyade yeşil alanların artırılması desteklenmelidir.

3.3 ULAŞIM SORUNLARI ve ÖNERİLER

Ulaşım sorununun çözülemediği şehirlerde yaşanan zaman kayıpları bireylerde ruhsal bozukluklara, enerji sarfıyatı sebebiyle de ülke ekonomisine azımsanamayacak büyüklüklerde yük bindirmektedir. Ülkemizde uzun yıllardır toplu ulaşım gereken yatırımların yapılmaması nedeniyle şehir içi ulaşımında dolmuş ve minibüs gibi taşıma kapasitesi düşük taşımaya ağırlık verilmesi bir kolaylık olsa da artan nüfusla birlikte yetersiz kalmıştır. Ulaşım sistemi gelişmeyen şehirleşmelerde hususi araç kullanımına bağlı olarak trafik yoğunluğu artmakta, gürültü ve hava kirliliği gibi olumsuzlukları ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle toplu taşıma bu olumsuzlukların kaldırılmasında gerekliliktir (Çakır M. K., 2016, s. 4).

Ümraniye ilçesinde İETT kapsamında toplam 88 adet otobüs hattı bulunmakta olup 30 adet de minibüs hattı hizmet vermektedir. Yaklaşık 700 bin nüfuslu Ümraniye'nin ulaşım ihtiyaçlarının karşılanmasına yetmediği gibi Ümraniye'nin Anadolu yakasını Avrupa yakasına bağlayan köprü görevi görmesi ve önemli ulaşım kavşaklarında AVM binalarının konumlandırılması zamanla trafik sorunlarında artışlara sebep olacaktır. 2017 yılında açılışı yapılan Üsküdar-Ümraniye-Çekmeköy (M5) Metro trafik yoğunluğunu azaltmakta katkı sağlamıştır. Yapımı devam eden Göztepe-Ataşehir-Ümraniye ile Bostancı-İçerenköy-Kayıdağı-Dudullu Metro çalışmasının tamamlanması ulaşım ve trafik çözümü için oldukça önemlidir. Ulaşım sorunu sadece Ümraniye İlçesi özelinde olmamakla birlikte tüm İstanbul'a ait genel bir sorun olması açısından metro altyapısının yaygınlaştırılması ve bu hatların birbirleriyle entegrasyonu ulaşımın sorunlarının ortaya çıkardığı olumsuzlukları azaltacaktır.

Ümraniye ilçesinin en uzun ve en yoğun caddelerinden olan Alemdağ Caddesinin Atatürk Mahallesi bölümünde Üsküdar-Ümraniye-Yamanevler-Çekmeköy (M5) Metrosunun Ümraniye (Eski Belediye Binası) ile Çarşı (TRT Lojmanları) durakları arasında kalan kısmı ve Çavuşbaşı ile Sütçü İmam Caddesi arasında kalan sokakların bir kısmı araç trafiğine 28 Ocak 2018'de kapatılacağı duyurulmuştur (Taşkiran, 2018). İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) yayalaştırma

projeleri kapsamında yapılan proje, İstanbul’da önemli şehir merkezi noktalarında son yıllarda uygulanan bir çalışmadır. Taksim Meydanı gibi önemli lokasyonlarda araç trafiği farklı yönler verilerek ve otopark kapasitesi artırılarak İBB tarafından uygulanmaktadır. Ümraniye Atatürk Mahallesi bu kısmı, Ümraniye’nin çarşısı ve kent meydanı özelliğinde olup sadece Ümraniye değil diğer ilçelerden de birçok insanın alışveriş yaptığı işyerlerinin yoğunluklu olduğu bir bölgedir. Ulaşım olarak hususi otomobillerin kullanılması bölgede çok yoğun trafik ve parklanma yaşanmasına sebep olmaktadır ve yayalaştırma ile problemin çözümü için önemli bir adım atılmıştır.

Tablo 17. İstanbul Ana Raylı Sistemlerde Müşteri Memnuniyeti

Ana raylı sistemlerde müşteri memnuniyeti

Müşteri memnuniyeti	Metro						Tramvay		Marmaray
	M1	M2	M3	M4	M5	M6	T1	T4	
Müşteri memnuniyeti (%)	80	79	82	80	-	80	78	81	-
100.000 bindi başına müşteri şikâyet sayısı	2,38	2,48	2,23	5,15	33,54	4,44	2,1	4,1	0,92

Kaynak: Raylı sistem operatörü verileri - 2017

Kaynak: (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018, s. 27).

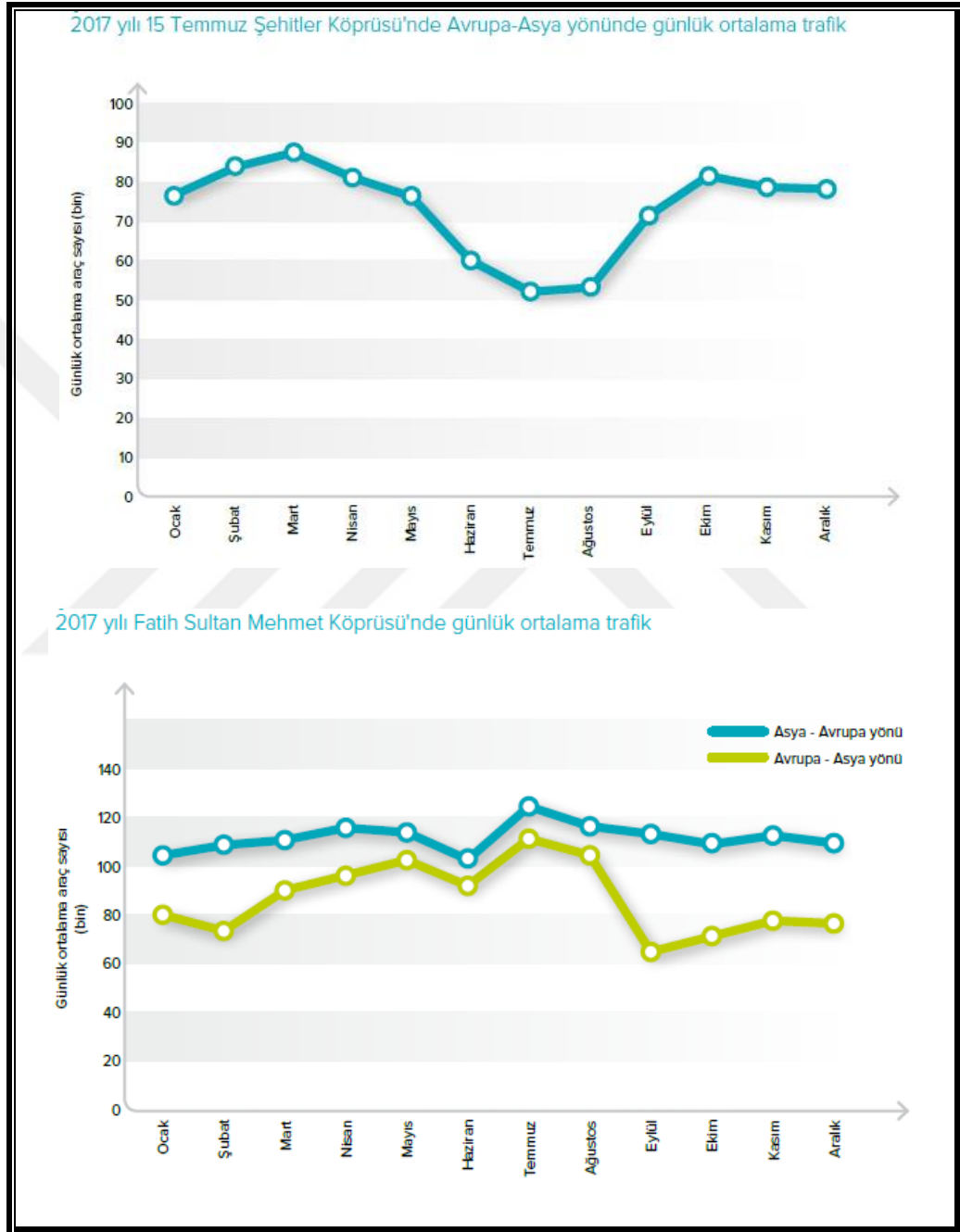
Tablo 17’de İstanbul ana raylı sistemlerinde 100.000 yolcu başına yapılan şikâyet oranına göre İstanbul Avrupa yakasında metroları için genelde yaklaşık %2 seviyelerindeyken Kadıköy-Kartal-Tavşantepe (M4) metrosunda yaklaşık %5, Üsküdar-Ümraniye (M5) metrosunda %33’ün üzerine çıkmıştır. Türkiye’nin ilk vatmansız metrosu özelliğinde olan M5 metrosu hattın yoğun nüfus nedeniyle otomasyon sayesinde gecikmeleri önlemek için insan dizayn edilse de İstanbul’da şikâyet oranı en yüksek metro olmuştur. Bu şikâyetlerin kaynakları tespit edilerek ortadan kaldırıp memnuniyet oranının artırılması gerekmektedir. M5 Metrosu 126 araç sayısı ile, Yenikapı Hacıosman (M2) metrosunun 192 aracından ve Kadıköy-

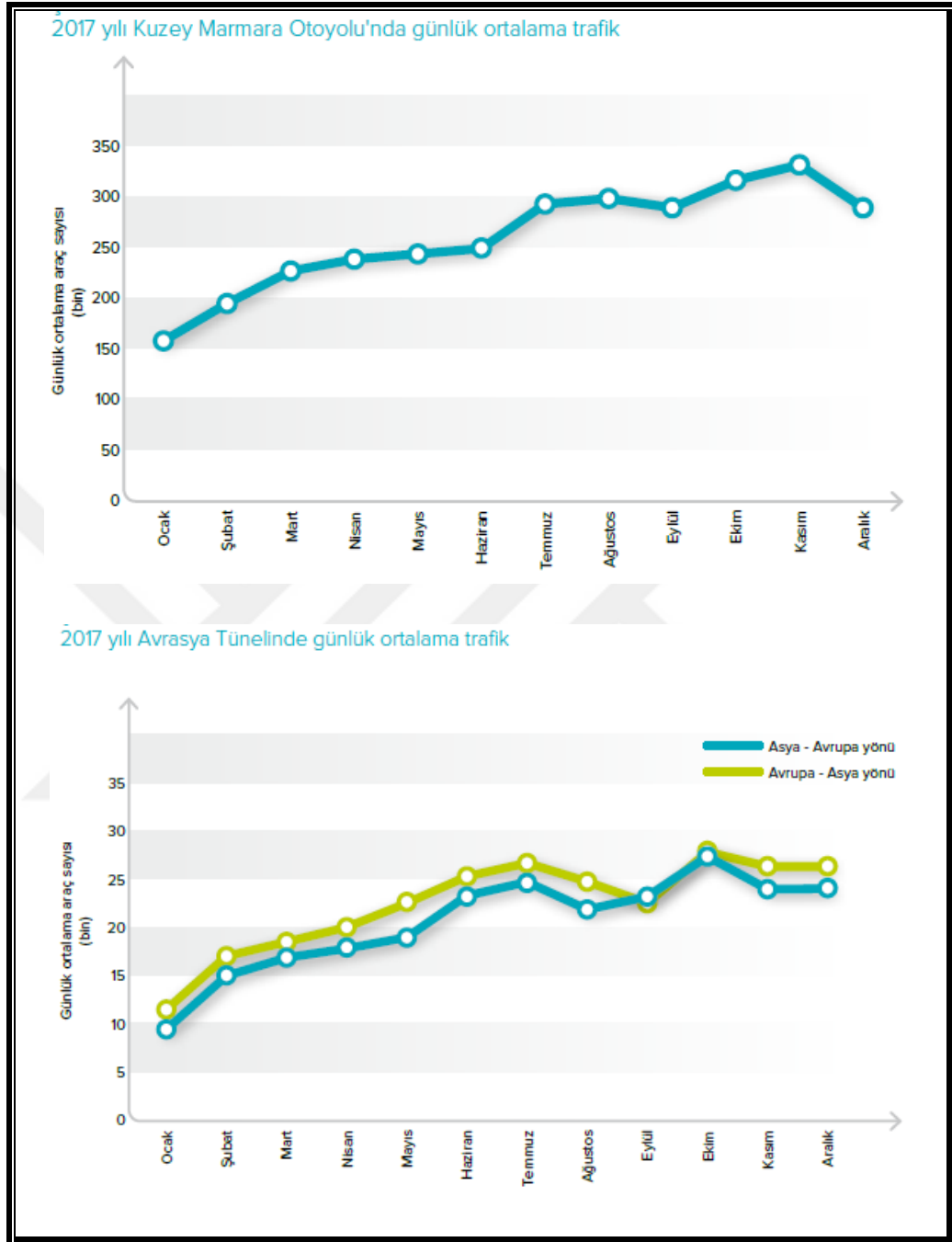
Kartal-Tavşantepe (M4) metrosunun 144 aracından sonra 3 en fazla araca sahip metro güzergahıdır. Ayrıca, M2 ve M4 metrosuna göre hat uzunluğu daha kısadır. Sistem altyapısının ve çözüm odaklı çalışmalar sonrasında, M5 hattı İstanbul'un en değerli metro hattı olabilir.

2017 yılında Tablo 18'de görüldüğü üzere yıl boyu aylara göre 15 Temmuz Şehitler Köprüsünde İstanbul'un Asya ve Avrupa yönüne günlük ortalama araç trafiği yaz aylarında 50-60 bin aralığına kadar gerilese de kış aylarında 80 bin den fazla araç trafiğine ulaşmaktadır. Fatih Sultan Mehmet Köprüsünde ise günlük araç trafiği sonbahar aylarında Avrupa-Asya yönüne azalmakla birlikte günlük 180-220 bin araç trafiği görülmektedir. Bu iki boğaz köprüsünün bağlantı güzergâhının kavşağında bulunan Ümraniye'ye yoğun bir trafik yüküne sebep olmaktadır.

Şekil 26'da Yavuz Sultan Selim Köprüsüne bağlantı sağlayan ve henüz tamamı devreye alınmayan Kuzey Marmara otoyolunun ise günlük ortalama araç sayısı 2017 yılı Ocak ayında 150 bin seviyelerinden her ay artarak 2017 yılı Aralık ayında 340 bin araç sayısına yaklaşmıştır. İstanbul Asya ve Avrupa yakalarına transit geçişte 15 Temmuz Şehitler Köprüsü ve özellikle Fatih Sultan Mehmet Köprüsünün araç trafik yükünü alan Yavuz Sultan Mehmet Köprüsü Ümraniye'nin bir miktar trafiğini azaltmada katkı sağlayacaktır. Ayrıca, Avrasya Tünelinin Asya ve Avrupa'ya her iki yönde toplam araç trafiği günlük 50 bin seviyelerine ulaşmış ve boğaz geçiş trafiğinde önemli bir alternatif olarak yine Ümraniye'nin trafik yükünü azaltmada katkı sağlamıştır.

Şekil 26. Boğaz Geçişi Sağlayan Ulaşım Alternatiflerinin günlük ortalama Araç Sayıları

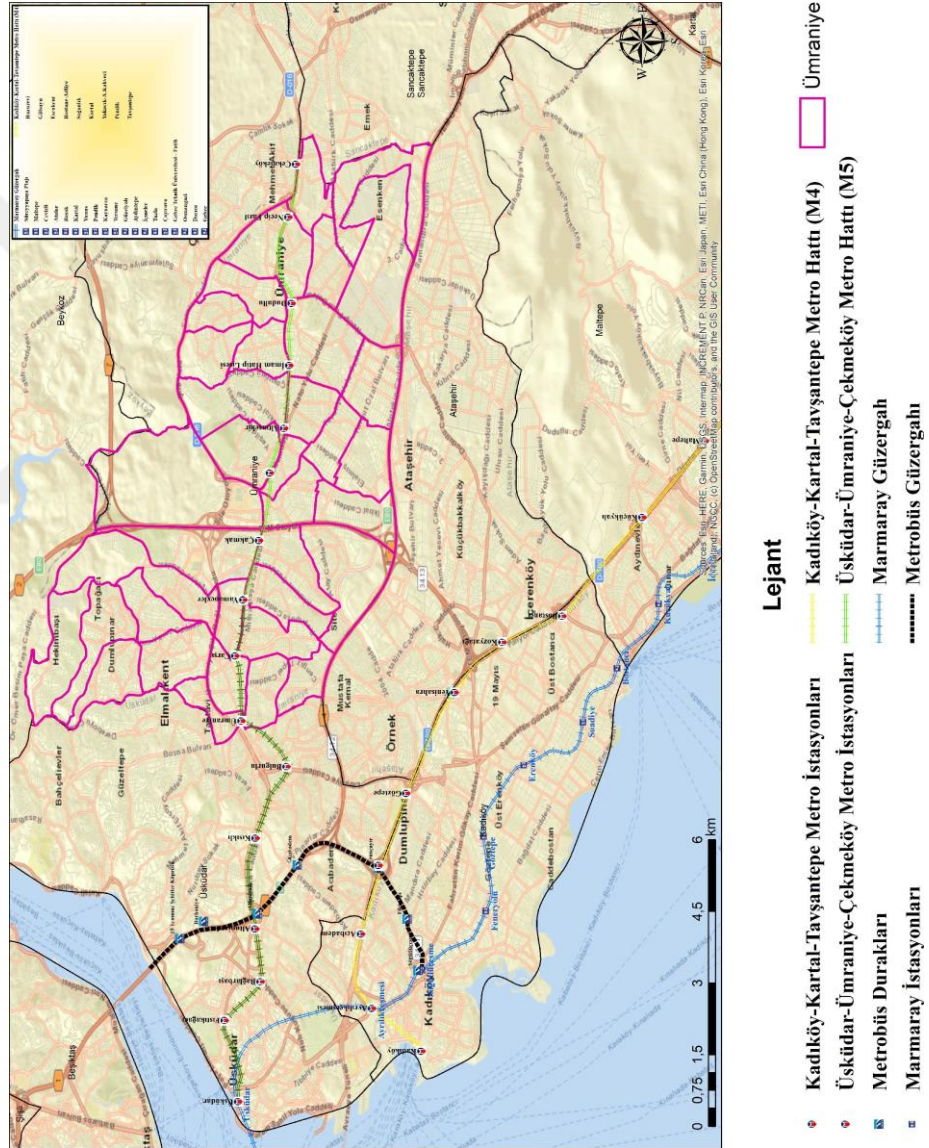

Kaynak: İstanbul yıllık Ulaşım Raporu 2017, (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018, s. 46-49).

Boğaz geçiş güzergâhlarının alternatiflerinin artması ve çeşitlenmesi, Ümraniye sınırlarından geçen araç trafiğinde azalmaya katkı sağladığı grafiklerden görülmektedir. Ancak, uzun vadede artan nüfus ve araç sayısının yeniden trafik sorununu ortaya çıkarması kaçınılmazdır. Köprülerin daha çok transit geçişler için

kullanılarak şehir içi trafikte raylı sistem yaygınlaştırılması ve Marmaray'la birlikte boğaz geçişlerinin hızlı deniz araçlarının kullanılıp raylı sistem entegrasyonunun yapılması hem Ümraniye üzerinden geçen araç trafiğini azaltacak hem de yolculuk süresini kısaltan ekonomik ulaşım geçiştirilecektir.

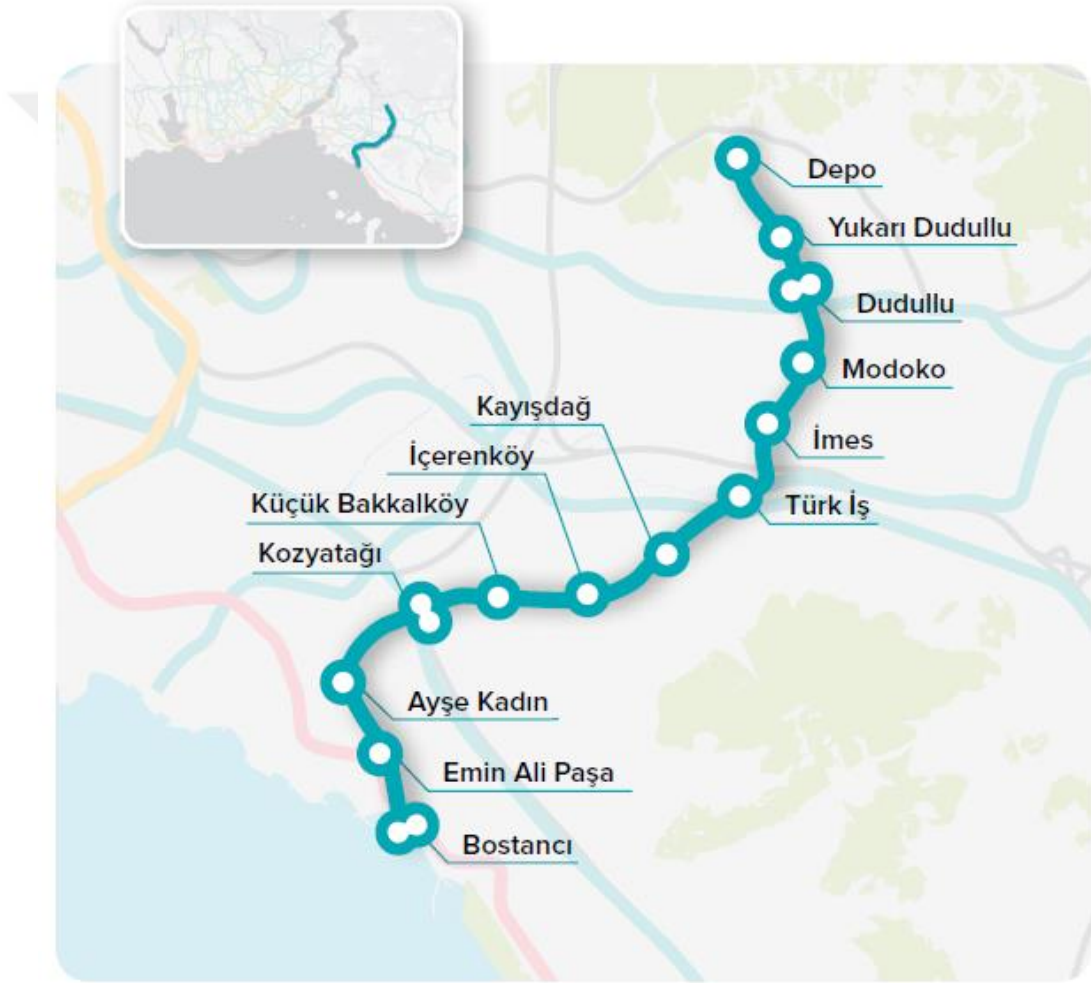
Harita 37. İstanbul Anadolu Yakasının Mevcut Raylı Sistemleri ve Ümraniye

Harita 37'de Ümraniye ilçesinin genel olarak Alemdağ caddesinin güzergâhında bulunan M5 Metro hattının ilk aşaması 2017 yılında açılarak yoğun bir

yolcu potansiyeline hizmet vermeye başlamıştır. M5 hattı Altunizade durağında aktarma yaparak boğaz geçişi için Metrobüs hattı ile buluşmaktadır. Ayrıca Üsküdar terminal durağında ise hem şehir içi deniz ulaşımı hem de Marmaray Gebze-Halkalı hattıyla entegre edilmiştir. Metrobüs aktarmasıyla Kadıköy-Kartal- Tavşantepe (M4) metroya Söğütlüçeşme Metrobüs durağından Ünalın Metro durağına aktarma imkânı bulunmaktadır.

Harita 38. Bostancı-Dudullu (M8) Metro

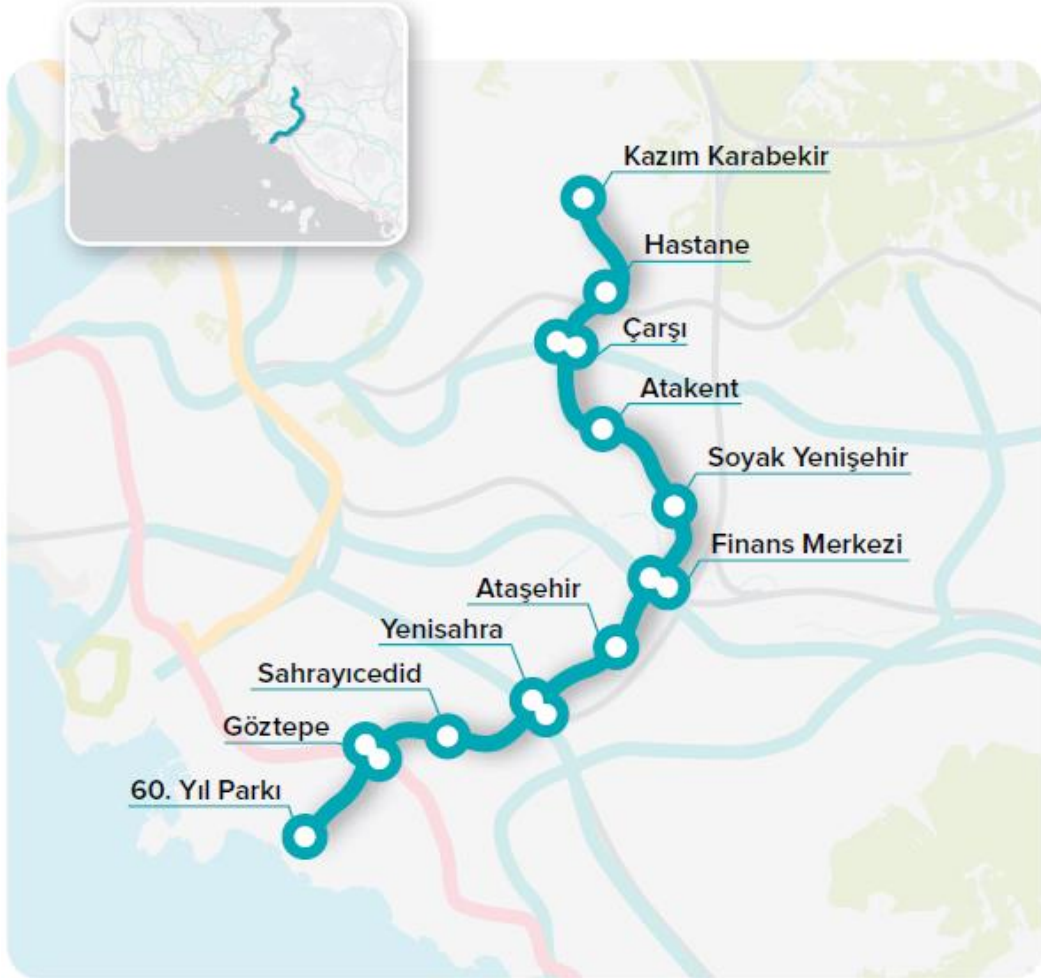

Kaynak: İstanbul yıllık Ulaşım Raporu 2017, (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018, s. 72)

Harita 38’de 14,3 km uzunluğunda 21 dakikalık yolculuk süresine sahip olacak Kuzey-Güney doğrultusundaki yapımı devam eden M8 metro hattının 13 istasyonu bulunacak ve 2020’de tamamlanması planlanmaktadır. Kozyatağı’nda M4 metrosu,

Dudullu'da M5 Metrosu, Bostancı'da Marmaray, sahilde ise Bostancı İDO hızlı feribot ile entegrasyon sağlayacaktır. Her bir yönde saatte 45 bin yolcu taşınması planlanmaktadır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018, s. 72). Tamamen sürücüsüz olması planlanan bu hattın M5 metroda olduğu gibi memnuniyet oranını arttırıcı çalışmalar yapılmalıdır. Dudullu OSB ve Modoko sanayi sitesinin de ticari olarak artan ulaşım entegrasyonu ile gelişmesine katkı sağlayacak olup bölgenin farklı ilçelerden geliş gidişleri artması da kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca bölgeye sadece ticaret değil, çalışmak için gelen kişiler bakımında istasyonların yakın çevrelerinde göç çekim alanı oluşturacaktır.

Harita 39. Göztepe-Kazım Karabekir (M12) Metro

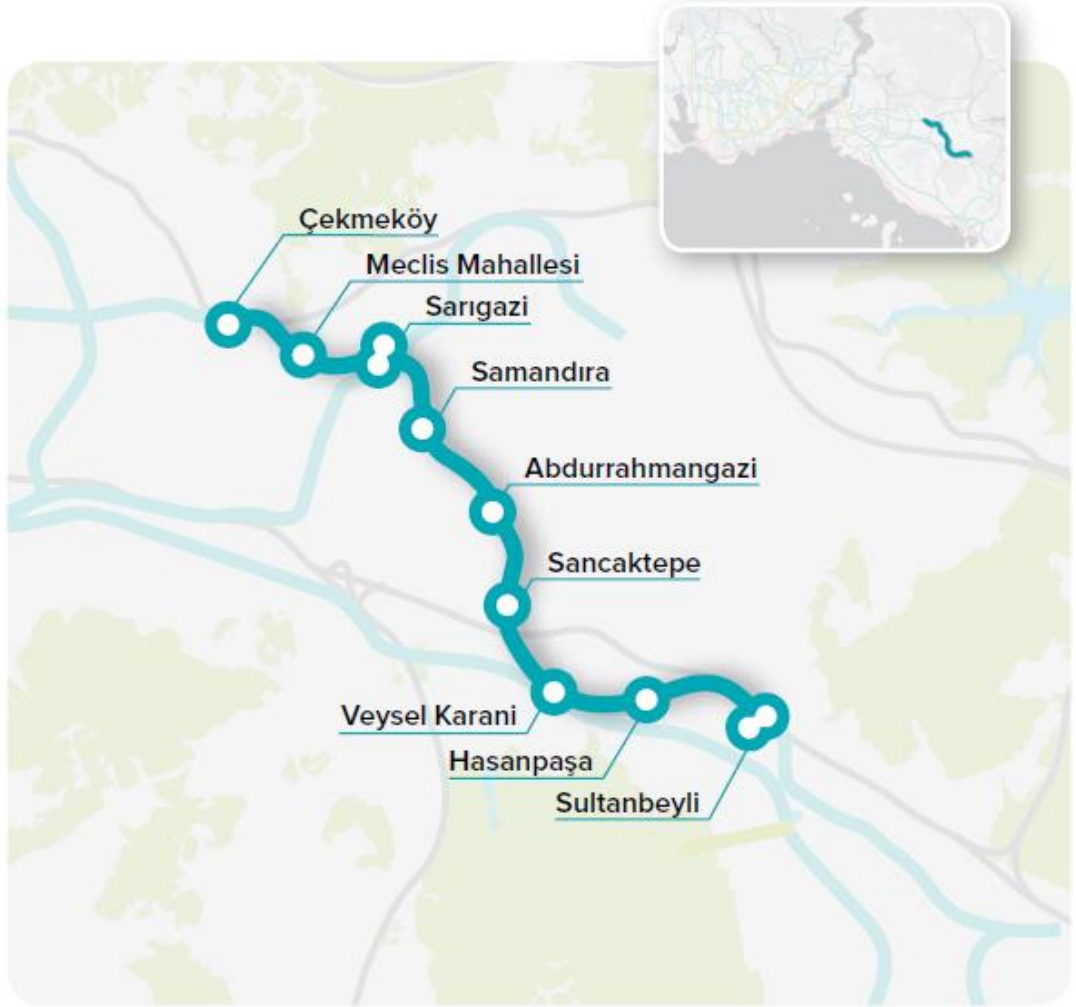
Kaynak: İstanbul yıllık Ulaşım Raporu 2017, (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018, s. 81)

13 km uzunluğunda, 11 metro durağıyla Yenisahra’da M4 metro, Göztepe’de Marmaray, Çarşı durağında ise M5 metrosuyla entegrasyonu olacak inşaatı devam eden metronun günlük tek yöndeki saatlik yolcu sayısı 18 bin olarak öngörülmektedir. Ayrıca, Altunizade’den Sabiha Gökçen Uluslararası Havalimanına yapılması planlanan yeni metro hattı ile de entegrasyonu olunca doğu-batı doğrultusunda olan 4 metro hattını kuzey-güney doğrultusunda birbirine bağlayarak önemli bir transfer hattı görevi görecektir (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018, s. 81).

Ümraniye’nin merkezi konumunda olan Çarşı ile eski yerleşim yerleri Atatürk Mahallesi ve Kazım Karabekir Mahallelerinden geçmesi planlanan metro hattı durakları arasında yapımı devam eden İstanbul Finans Merkezi gibi büyük bir yerleşkede durağı olması zamanla yolcu sayısında ciddi artışlar olması kaçınılmaz olacaktır. Bu raylı sistem yapısının diğer mevcut raylı sistem altyapısıyla birleştirilmesi karayolu ulaşım köprüsü durumunda olan Ümraniye ilçesini, raylı sistemde Çarşı ve Dudullu gibi durakları önemli bir ulaşım bağlantı merkezi haline getirecektir. Diğer tarafından Kazım Karabekir, Yukarı Dudullu gibi ilk durak istasyonları da önemli terminallere dönüştürecektir. Hali hazırda Üsküdar’da şehir içi deniz ulaşımı bulunurken yapımı tamamlanan raylı sistem hatlarıyla Bostancı sahilinde hem şehir içi hem de şehirler arası deniz ulaşımına erişim desteklenecektir. Altunizade-Sabiha Gökçen Uluslararası Havalimanı metrosu planlamasının bulunması ve M4 metrosunun devam eden Sabiha Gökçen Uluslararası Havalimanı bağlantı için hat uzatması ile havalimanı bağlantısı iki hattan entegre edilecektir.

Harita 40’ta görülen Üsküdar-Ümraniye-Çekmeköy (M5) metrosunun 10,9 km uzatılması ile 8 istasyon eklenerek Ümraniye, doğuda Sultanbeyli, Çekmeköy ve Sancaktepe ilçeleriyle bağlantısı raylı sistemlerle sağlanacaktır. Toplam hat uzunluğu 30,9 km’ye çıkarak saatte bir yöndeki yolcu kapasitesi 64.800 kişiye ulaşacaktır. Sürekli doğuya doğru gelişerek genişleyen Üsküdar-Ümraniye aksının ulaşım alternatifi olması hedeflenmektedir. Veysel Karani durağından yapılması planlanan Altunizade-Sabiha Gökçen Uluslararası Havalimanı metrosuyla Kurtköy-Viaport’a kadar uzatılmış olacaktır (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018, s. 77).

Harita 40. Çekmeköy-Sultanbeyli (M5) Metro Uzatması

Kaynak: İstanbul yıllık Ulaşım Raporu 2017, (İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 2018, s. 77)

SONUÇ

Göçün gerçekleştiği alanda bölgeye gelenlerin yerleşik nüfusa göre daha az olduğu koşullarda kentin var olan yapısı ile dinamikleri bölgeye gelenleri emebilme ve kendi özelliklerine uydurabilme kapasitesine sahiptir. Ancak, Türkiye gibi nicelik olarak oldukça fazla nüfusun kitlesel olarak kısa zaman dilimlerinde göç hareketlerine katıldığı durumlarda göç edenlerin gittikleri bölgenin yapısını tamamen değiştirmesi söz konusu olmaktadır (Erder, 2013, s. 15). Bu yapı sadece sosyolojik olarak değil; fiziksel özelliklerini, çevresini, sosyo-ekonomik yapısını, ulaşım özelliklerini ve hatta iklim yapısını etkilemekte ve değişimine neden olmaktadır.

1945'te ilk kez 1 milyon nüfusu aşan İstanbul, 1950-1955 yılları arasında % 31 artarak 1,5 milyon sınırını aşmıştır. İstanbul, 2000 yılına kadarki Genel nüfus sayımı ile 2007 yılı ADNKS nüfus verisine göre 1950-2007 yılları arasında yıllık %4'ün üzerinde nüfus artışı olmuş ve 2007 yılında 12,5 milyon sınırını aşmıştır. Bu rakam 2017 yılında 15 milyonu aşarak nüfusu 15.029.231'e ulaşmıştır. 1950 yılında nüfusu 885 olan Ümraniye köyü ise 2017 yılında yaklaşık 700 bine ulaşarak İstanbul Anadolu yakasının nüfusu en fazla olan ilçesi haline gelmiştir. Her gelen göçle birlikte şehir yapısı devingenlikleri değişerek ve dönüşerek bugün Türkiye'nin önemli merkezlerinden biri haline dönüşmüştür.

Ümraniye'de kontrolsüz gelen göç ve yerleşmelerden dolayı araziler önce gecekonduyla istila edilmiş, sonra Fatih Sultan Mehmet Mahallesi dışında yeşil alanı kalmayan bir yerleşim yerine dönüşmüştür. Bakırköy'de kişi başı düşen yeşil alan 7,66 m² ve Sarıyer'de ise kişi başı düşen yeşil alan 7,54 m² düşerken, Ümraniye'de kişi başı düşen kentsel yeşil alan 1 m²'den daha azdır. "İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik'te öngörülen kişi başı yeşil alan 10 m² standardı olmasına rağmen Ümraniye bu standardın çok uzağında kalmıştır (Kala, 2017, s. 112). Yaklaşık 700 bin nüfusuna karşın raylı sistemli ulaşımı 2017 yılında kullanıma açılmış ve ulaşım konusunda yeterli şehir içi alternatif olmamasından dolayı hususi araç kullanım trafikte yoğunluğa sebep olmaktadır.

Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Eğitim-Öğretim kurumlarının öğrenci sayısının çok fazla olduğu, hatta okul öncesi eğitimde okullaşma % 62,44 seviyelerindedir. Saray, Tatlısu ve Şerifali Mahallelerinde herhangi bir kamuya bağlı eğitim-öğretim kurumu bulunmamaktadır. Eğitim-Öğretim kurumlarının yeterli sayıda bulunmaması okullaşmayı negatif yönde etkileyecektir.

Dudullu Organize Sanayi Bölgesi, 30 yıldan daha uzun süre önce Ümraniye’de faaliyete geçmiştir. İlk *Organize Sanayi Siteleri* şeklinde Esenkent ve Esenşehir Mahallelerine kurulduktan sonra Organize Sanayi Bölgesi kanunlarıyla yeni bir kimlik kazanmıştır. Ulaşım olarak Sabiha Gökçen Uluslararası Havalimanı, hemen güneyinde yer alan Anadolu Otoyolu Çamlıca Gişelerinden otoyol bağlantısı, deniz limanlarına yakınlık ve demiryolu ile lojistik imkânları nedeniyle konumu jeostratejik olarak merkezi bir noktadadır. Ancak, Organize Sanayi Bölgesinin şehrin ortasında kalması hem çevre hem de trafik problemlerine sebep olmaktadır. Daha önce Dudullu OSB içerisinde yer alan İDOS Sanayi Sitesi yerleşkeden ayrılarak Gebze bölgesine taşınmıştır. Makine ve Otomotiv sanayi atıklarının tehlikeli olması, atıkların yeraltı sularına sızıntıları gibi riskler barındırmaktadır.

Alemdağ Caddesi gibi Ümraniye ilçesinin eski caddeler, ilçenin merkezi ve çarşısı haline gelmiştir. Özellikle Atatürk Mahallesi kısmında kalan TRT binası ve eski belediye binası arasında kalan bölge Ümraniye’nin AVM’ler olmadan önce ve günümüzde hemen hemen tüm alışverişin ve ihtiyaçların karşılandığı işyerleri geniş bir alan kaplamaktadır. Saray Mahallesinde ve Yukarı Dudullu Mahallesinde bulunan büyük oto sanayi sitesi ile mobilya üretim sanayi sitelerinin de bölgenin trafik ve çevreye negatif etkileri bulunmaktadır. Saray Mahallesinde finans kuruluşlarının genel müdürlüklerinin olmasının en önemli nedeni Şile yolu ile Fatih Sultan Mehmet Köprüsüne bağlantıyı sağlayan İstanbul Çevreyolu (O-2) kavşağında bulunmasıdır. Kavşağın Anadolu ile Avrupa bağlantısında önemli bir kesişim olmasından dolayı Ümraniye’de bulunan 5 AVM projesinden 4’ü bu kavşağın çıkış noktalarına açılmıştır. Bu AVM’ler sadece dükkân ve eğlence merkezlerinden oluşmamakta, aynı zamanda lüks konutları da yerleşkesinde barındırmaktadır. Ana arterlerden çevreyoluna

katılımda yoğunluğa sebep olan bu projeler, yakın gelecekte var olan araç trafiğini daha fazla arttırarak çevre ve gürültü kirliliğini tetikleyecektir.

Ümraniye nüfusu 2023 yılında 752.706'ya çıkacak ve 2069 yılına kadar artarak 932.480'e ulaşarak en yüksek sayıya ulaşacaktır. 2080 yılına kadar da 927.602'ye gerilemesi öngörülmektedir. Eğer yüksek senaryo gerçekleşirse nüfusun 2061 yılında 1 milyonun üstüne çıkacağı ve 2080 yılında 1.048.848'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. Ümraniye ilçesi hâlihazırda Anadolu yakasının en yüksek nüfusuna sahip ilçe olması ve yüksek senaryo gerçekleşmesi durumunda km^2 'ye düşen nüfus yoğunluğunun 15.553'ten daha yukarılara çıkarak kritik seviyelere ulaşacaktır. Yüksek senaryoya göre 2080 yılında nüfus yoğunluğu 23.307 olacaktır.

ÖNERİLER

İstanbul ve Ümraniye'ye göçün etkilerini azaltarak nüfus yoğunluğunu arttırmanın acil eylem planı haline dönüştürülmesine ihtiyaç duyulmaktadır. İstanbul'un yaklaşık 5,37 katına ulaşan Ümraniye'nin nüfus yoğunluğunun kritik seviyelere doğru ilerlediği aşikârdır. Kişi başı 1 m^2 'nin altına düşen yeşil alanların arttırılması için bölgede projeler üretilmelidir. Yeşil alanlar, Ümraniye'nin kuzeyinde ve kuzeydoğusunda yer almakla birlikte ve diğer alanlar tamamen binalarla çevrelenmiştir. Binaların açık alan oranı ile yaşanılabilir alan oranını maksimuma çıkarıp optimum yaşam alanı elde etmek için Ümraniye belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi imar müdürlüğü yeni nazım planlarıyla şehir dönüşümünü sağlamalıdır. Yeni binalara inşaat izni vermeden sadece eski binaların dönüşümü de kriterlere bağlanmalıdır. Geçmişte vahşi çöp döküm alanı ve taş ocağı dolgu alanları ve dere yatakları gibi riskli alanların zemin etütleri yapıp gerekirse yeşil alana dönüşümü yapılmalıdır. Aynı zamanda *Ümraniye Çiğdemi* gibi endemik bitki türlerinin korunması için bu alanlarda özel bölgeler kurulmalıdır. Organize sanayi bölgesi ve otomotiv ile mobilya sanayi siteleri gibi sanayi alanlarının bakanlık teşvikleriyle Anadolu şehirlerine veya şehir merkezinden kırsal bölgelere taşınarak bu alanlar yeşil alanlara dönüştürülmelidir. Kurulacak alanların raylı sistemlerle desteklenmiş, lojistik imkânı yüksek, atık ve trafik sorunları minimize edilmiş, çevre

dostu, 4. Sanayi devrimi (Endüstri 4.0) özelliklerine sahip siber ve fiziksel sistemlere dayalı üretime yönelik tesislerin kurulması bakanlık tarafından desteklenmelidir.

Trafiğe sebep bu sanayi alanlarının ilçe sınırlarından çıkarılıp raylı sistem ağının genişletilerek mahalle merkezlerinde yayalaştırılmış yeşil alanlar genişletilmeli ve bireysel araç kullanımını azaltacak planlar hazırlanmalıdır. Hava ve gürültü kirliliğine sebep olan araçların kullanımını azaltacak ulaşım ve otopark altyapıları hazırlanmalıdır. Boğaz geçişi için mevcut 4 alternatif geçişi kapasiteleri derecesinde desteklenerek Ümraniye güzergâhından geçen Anadolu Otoyolu trafiği azaltılmalıdır. Yapımı devam eden Göztepe, Bostancı ve Sultanbeyli yönüne devam edecek 3 metro inşaatı en kısa sürede tamamlanarak memnuniyet düzeyini arttıracak önlemlerle faaliyete alınmalıdır.

Mahallelerin nüfus yoğunluğuyla doğru orantılı olarak eğitim yerleşkeleri kurulmalı, dersliklere daha düşük sayıda öğrenci düşecek şekilde yoğunluğu düşürücü planlamalar yapılmalıdır. Okulöncesi, ilkokul, ortaokul ve liseler için okul servislerine ihtiyaç duyulmayacak yakınlıkta veya raylı sistemlerin duraklarının bulunduğu yerlere konumlandırılmalıdır.

Son olarak, Ümraniye’de yaşayanların %53’ü İstanbul dışında doğanlardan oluşmaktadır. Ümraniye ve İstanbul’a yerleşme nedenleri tespit edilerek tersine göç teşvik edilmelidir.

KAYNAKÇA

- Ağca, B. (2002, Kasım). *Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Johannesburg, 26 Ağustos - 4 Eylül 2002)*. Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı: http://www.mfa.gov.tr/dunya-surdurulebilir-kalkinma-zirvesi_johannesburg_-26-agustos---4-eylul-2002_.tr.mfa adresinden alındı
- Akpınar, İ. (2010). İstanbul'u (yeniden) İnşa Etmek: 1937 Henri Prost Planı. E. A. Ergut, & B. İmamoğlu içinde, *Cumhuriyet'in Mekanları Zamanları İnsanları* (s. 107-124). Ankara: Dipnot Yayınları ve ODTÜ Yayınevi.
- Aktaş, E., Demirtaş, N., & Bahçıvan, T. (1993, Nisan 29). Ümraniye'de Çöp Faciası:16 Ölü. *Milliyet Gazetesi*, s. 20. http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/GununYayinlari/h_x2F_bT7fOvKvVGxEj0A8Gtqw_x3D_x3D_adresinden_alindi
- Altındış, A. (2017, Nisan 14). *İstanbul bir daha çöplük olmasın diye 'Evet'*. Sabah Gazetesi: <https://www.sabah.com.tr/yasam/2017/04/14/istanbul-bir-daha-copluk-olmasin-diye-evet> adresinden alındı
- Altun, U. (2007). *Marshall Yardımı ve Türkiye*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü.
- AM Online Projects - Alexander Merkel. (2018, Aralık). *İklim: Ümraniye - İklim Grafiği, Sıcaklık Grafiği, İklim Tablosu*. CLIMATE-DATA.ORG: <https://tr.climate-data.org/asya/tuerkiye/istanbul/uemraniye-25641/#climate-graph> adresinden alındı
- Aybar, C. (1937). *Türkiye İkinci Genel Nüfus Sayımı 1935* (Neşriyat No:99 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Bahar, O., & Bingöl, F. K. (2010). Türkiye'de İç Göç Hareketlerinin İstihdam ve İşgücü Piyasalarına Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), s. 43-61. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/194569> adresinden alındı
- Balcı Akova, S. (1999). Mersin Serbest Bölgesi: Özellikleri, Etkileri ve Etkilendiği Coğrafi Şartlar. *Coğrafya Dersisi*(7), 151-182.
- Balcı Akova, S. (2009). *Doğu akdeniz Kıyılarında Nüfus*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Bekdemir, P., Kocaman, Y., & Polat, A. (2014, Temmuz). Yeni Büyükşehir Yasası Sonrasında Türkiye'de Şehir Nüfusu ve Şehir Yerleşmeleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*(Yıl:19 Sayı:32), 277-297. <http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunidcd/article/view/5000036509> adresinden alındı
- Bölen, F., Türkoğlu, H. D., & Yirmibeşoğlu, F. (2009, Mart). İstanbul'da Yapılaşma Yoğunluğu - Yaşanabilir Alan İlişkisi. *itüdergisi/a*, 8(1), 127-137. http://www.itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_a/article/viewFile/65/60 adresinden alındı
- Buksur, H. (2002). *Ümraniye'de şehirselleşme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı.
- Büyük Şehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun, 3030 (Resmi Gazete [Sayı:18453] 07 09, 1984).

- Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 5747 Sayılı (Resmi Gazete/ 03 06, 2008).
- Cumhuriyet Gazetesi. (1977, 09 12). 12 Eylül 1977. Cumhuriyet Arşiv: <https://www.cumhuriyetarsivi.com/monitor/index.xhtml> adresinden alındı
- Çağlayan, S. (2016, Güz). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*(17), s. 67-91. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/217328> adresinden alındı
- Çakır, M. K. (2016). *Ümraniye Mevcut Ulaşım Olanakları ve Alternatif Çözüm Önerileri*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Üniversitesi, Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi.
- Çakır, S. (2011, Mayıs). Türkiye'de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011(23), 209-222. <http://dergipark.gov.tr/sufesosbil/issue/11414/136330> adresinden alındı
- Çapraz, Ö. (2013). *İstanbul'da 2007-2012 Yılları Arasında Hava Kirliliğinin Ölüm Üzerindeki Etkilerinin Modellenmesi*. Meteoroloji Mühendisliği Anabilim Dalı, Atmosfer Bilimleri Programı. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. <https://polen.itu.edu.tr/bitstream/11527/7147/1/14351.pdf> adresinden alındı
- Çelik, A. (2005). *Yeşil Kuşak Kavramı ve İstanbul Kenti Yeşil Kuşak İçin Öneriler*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Çevre Tasarımı Yüksek Lisans Bölümü.
- Darkot, O. B. (1941). Türkiye'nin Nüfus Hareketleri Üzerine Yeni Gözlemler. *Türkiye Coğrafya Kurumu*, 1-14.
- DES Sanayi Sitesi. (2016). *Hakkımızda: DES Sanayi Sitesi*. DES Sanayi Sitesi Web Sayfası: <http://www.dessanayi.org/hakkimizda> adresinden alındı
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1927). *Genel Nüfus Sayımı, 28 Ekim 1927* (Yayın No:2 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1935). *Genel Nüfus Sayımı Harita ve Grafik Albümü* (Yayın No:130 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1941). *Genel Nüfus Sayımı, 20 İlkteşrin 1940: Vilayetler, Kazalar, Nahiyeler ve Köyler İtibariyle Nüfus ve Yüzey Ölçümü* (Yayın No:158 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1945). *Genel Nüfus Sayımı, 21 Ekim 1945, İstanbul İli* (Yayın No:286 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1950). *Genel Nüfus Sayımı, 21 Ekim 1945* (Yayın No:286 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1950). *Genel Nüfus Sayımı, 22.10.1950* (Yayın No:316 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1960). *23 Ekim 1960 Genel Nüfus Sayımı İl, İlçe, Bucak ve Köyler İtibariyle Nüfus* (Yayın No:444 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1961). *Genel Nüfus Sayımı, 22 Ekim 1950: Türkiye Nüfusu* (Yayın No:410 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1961). *Genel Nüfus Sayımı, 23 Ekim 1955* (Yayın No:412 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.

- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1961). *Genel Nüfus Sayımı, 23 Ekim 1955: Türkiye Nüfusu* (Yayın No:399 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1964). *Genel Nüfus Sayımı, 1960: İl ve İlçeler İtibariyle Kesin Neticeleri* (Yayın No:468 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1964). *Genel Nüfus Sayımı, 23 Ekim 1960: Türkiye Nüfusu* (Yayın No:452 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1968). *Genel Nüfus Sayımı, İdari Bölünüş, 24.10.1965 : [III , İlçe, Bucak ve Köy (Muhtarlık) Nüfusları]*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1973). *Genel Nüfus Sayımı, İdari Bölünüş, 25.10.1970: İl, İlçe, Bucak ve Köy (Muhtarlık) Nüfusları* (Yayın No:672 b.). Ankra: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1986). *Genel Nüfus Sayımı, İdari Bölünüş, 20.10.1985* (Yayın No:1211 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1988). *Genel Nüfus Sayımı, 20.10.1985: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri: İstanbul* (Yayın No:1237 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1991). *Genel Nüfus Sayımı, İdari Bölünüş, 1990: (Özet Tablolar)* (Yayın No:1458 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1993). *Genel Nüfus Sayımı, 1990: Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri: İstanbul* (Yayın No:1604 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1997). *Genel nüfus sayımı, 1990: Daimi ikametgaha Göre İç Göçün Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri =Census of Population* (Yayın No:2069 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Devlet İstatistik Enstitüsü. (1936). *Genel nüfus sayımı, 20 ilk teşrin 1935: Kati ve mufassal neticeler: İstanbul vilayeti* (Yayın No:75 b.). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Doğan, M. (1990). *Türkiye'de Gecekondu Meselesi ve Ümraniye Mustafa Kemal Gecekondu Bölgesinde Bir Saha Araştırması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Anabilim Dalı.
- Doğan, M. (2011, Ocak 23). Türkiye'de Uygulanan Nüfus Politikalarına Genel Bakış. *Marmara Coğrafya Dergisi*(23), 293-307.
- Doğan, M. (2013, Ocak). Geçmişten Günümüze İstanbul'da Sanayileşme Süreci ve Son 10 Yıllık Gelişimi. *Marmara Coğrafya Dergisi*(27), 511-550.
- Dudullu Organize Sanayi Bölgesi. (2016). *Bölge Tarihi: Dudullu OSB*. Dudullu Organize Sanayi Bölgesi Web Sayfası: <http://www.idosb.org.tr/bolge-tarihi.php> adresinden alındı
- Dudullu Organize Sanayi Bölgesi. (2016). *Hakkımızda: Dudullu OSB*. Dudullu Organize Sanayi Bölgesi Web Sayfası: <http://www.idosb.org.tr/hakkimizda.php> adresinden alındı
- Egüz, K. (2016). *İstanbul Kimliğinin ve İstanbul'a Göçün Medyada Temsili*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı.
- Erdem, D. (2005). *İstanbul Boğazı'ndaki Köprülerin Kent Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı, Ulaştırma Programı.

- Erder, S. (2013). *İstanbul'a bir kent konu Ümraniye* (5.Baskı b.). İstanbul: İletişim.
- Erkan, M. A., Kılıç, G., Çamalan, G., Güser, Y., Çetin, S., Odabaşı, E., . . . Arabacı, H. (2018). *e-Kütüphane: Meteoroloji Genel Müdürlüğü*. T.C. TARIM VE ORMAN BAKANLIĞI - Meteoroloji Genel Müdürlüğü Web Sitesi: <https://www.mgm.gov.tr/genel/kutuphane.aspx> adresinden alındı
- Genel Nüfus Sayımı, 21 Ekim 1945: İl, İlçe, Bucak ve Muhtarlıklar İtibariyle Nüfus Miktarı ve Yüzey Ölçümü* (Yayın No:286 b.). (1945). Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Gök, M. G. (2018, Şubat 21). *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*. Türkiye İstatistik Kurumu Web Sayfası: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30567> adresinden alındı
- Gökburun, İ. (2017). *1950-2015 Yılları Arasında İstanbul'da Nüfus Hareketleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı.
- Gökburun, İ. (2017). İstanbul'da Nüfusun Gelişimi ve İlçelere Dağılımı (1950-2015). *Journal of Anatolian Cultural Research*, 110-130.
- Hayır Kanat, M. (2017). İstanbul'da Banliyöleşme ve Banliyöleşme Sonrası Kentleşme. *International Journal of Social Science Research*, 6(2), 31-45.
- İETT. (2019). *Durak Bilgisi:İETT*. İETT Web Sitesi: <https://www.iETT.istanbul/tr/main/duraklar/260111/ÜMRANIYE-İETT-Duraktan-Geçen-Hatlar-Durak-Bilgileri-Hattın-Duraktan-Geçiş-Saatleri> adresinden alındı
- İMES Sanayi Sitesi. (2017). *Hakkımızda: İMES Sanayi Sitesi*. İMES Sanayi Sitesi Web Sayfası: <http://www.imes.org/hakkimizda/> adresinden alındı
- İMES Sanayi Sitesi. (2017). *Tarihçe: İMES Sanayi Sitesi*. İMES Sanayi Sitesi Web Sayfası: <http://www.imes.org/tarihce/> adresinden alındı
- İSTAÇ A.Ş. (2015). *İstanbul Çevre Koruma ve Atık Maddeleri Değerlendirme Sanayi ve Ticaret A.Ş.* 2019 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi: <http://www.ibb.gov.tr/en-US/Organization/Birimler/IstacAS/Documents/hakkinda.pdf> adresinden alındı
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi - Ulaşım Koordinasyon Müdürlüğü. (2018, Aralık). *UTK Karar Sorgulama Sistemleri*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi: <https://ulasim.ibb.gov.tr/Utkkararlari.aspx> adresinden alındı
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi - Ulaşım Koordinasyon Müdürlüğü. (2018, Aralık). *Ümraniye İlçesi Anayol Haritası*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi: <https://ulasim.ibb.gov.tr/UmraniyeHarita.aspx> adresinden alındı
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi - Ulaşım Koordinasyon Müdürlüğü. (2018, Aralık). *Ümraniye İlçesi Anayol Listesi*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi: <https://ulasim.ibb.gov.tr/UmraniyeListe.aspx> adresinden alındı
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2015). *İstanbul Geneli ve Ümraniye İlçesi*. Aralık 2018 tarihinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Web Sitesi: http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/Documents/ilceyatirimlari/ilce_yat_2014/ilceler_yatirimlar/UMRANIYE_high.pdf adresinden alındı
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2016). *Proje Hakkında: Dudullu Bostancı Metrosu*. Dudullu Bostancı Metrosu: <http://www.dudullubostancimetro.com> adresinden alındı

- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2017). *Proje Hakkında: Ümraniye-Ataşehir-Göztepe Metro*. Ümraniye-Ataşehir-Göztepe Metro Web Sitesi: <http://www.uagmetro.com> adresinden alındı
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2018). *İstanbul Yıllık Ulaşım Raporu 2017*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi. <https://tuhim.ibb.gov.tr/İstatistiksel-bilgiler/İbb-ulaşım-raporu-2017/> adresinden alındı
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. (2018). *M5 Üsküdar-Çekmeköy Metro Hattı*. Metro İstanbul: <https://www.metro.istanbul/Hatlarimiz/HatDetay?hat=M5> adresinden alındı
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Hava Kalitesi İzleme Merkezi. (2018). *İstanbul Hava Kalitesi, İstanbul'da Hava Kirliliği*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Hava Kalitesi İzleme Merkezi Web Sitesi: <https://havakalitesi.ibb.gov.tr/Icerik/istanbul-hava-kalitesi/istanbulda-hava-kirliligi> adresinden alındı
- İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi. (2016, Eylül 06). *İSKİ, Haberler: "En Çok Su Tüketen Küçükçekmece"*. İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi: <http://www.iski.istanbul/web/tr-TR/kurumsal/haberler1/haberler-detay/en-cok-su-tuketen-kucukcekmece> adresinden alındı
- İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi. (2018). *İSKİ Kurumsal: Stratejik Dokümanlar, 2016-2020 Stratejik Plan*. İstanbul Su ve Kanalizasyon İdaresi Web Sitesi: <http://www.iski.istanbul/web/tr-TR/kurumsal/stratejik-dokumanlar> adresinden alındı
- KADOSAN Oto Sanayi Sitesi. (2017). *Kadosan Hakkında: KADOSAN Oto Sanayi Sitesi*. KADOSAN Oto Sanayi Sitesi Web Sayfası: <https://kadosan.org.tr/Hakkimizda/> adresinden alındı
- Kala, A. (2017). *Şehir ve Kültür: İstanbul*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Karayolları Genel Müdürlüğü. (?). *Tarihçe*. 2018 tarihinde Fatih Sultan Mehmet Köprüsünün Tarihçesi: <http://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionDocuments/KGMdocuments/Bolgeler/1/Bolge/FatihSultanMehmetTarihce.pdf> adresinden alındı
- Koçyiğit, A. (2015). *Alışveriş Merkezlerinin Yer Seçimi Ölçütleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma: Ümraniye Örneği*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kentsel Sistemler ve Ulaştırma Yönetimi.
- Kolay, A. (2010). *Sancaktepe Tarihi*. İstanbul: Sancaktepe Belediyesi Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü.
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (2018, Temmuz). *2017 Yılı İklim Değerlendirmesi*. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Meteoroloji Genel Müdürlüğü, Yıllık İklim Değerlendirmeleri: <https://www.mgm.gov.tr/FILES/iklim/yillikiklim/2017-iklim-raporu.pdf> adresinden alındı
- Oktay, E. Y. (Ekim 2013 - Nisan 2014). Türkiye'de Cumhuriyet'in İlanından Günümüze Uygulanan Nüfus Politikaları. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*(7), 31-52.
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (2018). *2017 Yılı İklim Değerlendirmesi*. Ankara: Araştırma Dairesi Başkanlığı (Meteorolojik Afetler Şube Müdürlüğü, Hidrometeoroloji Şube Müdürlüğü, Klimatoloji Şube Müdürlüğü).

- Özdemir, H. (2012, Mayıs-Haziran). Türkiye'de İç Göçler Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Akademik Bakış Dergisi*(30), 1-18.
- Özgül, N., Özcan, İ., Akmeşe, İ., Üner, K., Bilgin, İ., Korkmaz, R., . . . Tekin, M. (2011). *İstanbul İl Alanı Jeolojisi*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Deprem Risk Yönetimi ve Kentsel İyileştirme Daire Başkanlığı, Deprem ve Zemin İnceleme Müdürlüğü, İstanbul Kent Jeolojisi Projesi. Aralık 2018 tarihinde http://www.ibb.gov.tr/tr-TR/SubSites/DepremSite/Documents/İSTANBUL%20İL%20ALANI%20JE OLOJİSİ%20YÖNETİCİ%20ÖZETİ_2013.pdf adresinden alındı
- Özşahin, E. (2013). *İstanbul İlinin Anadolu Yakasının Jeomorfolojik Özellikleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı.
- Öztürk, M. Z., Çetinkaya, G., & Aydın, S. (2017). Köppen-Geiger İklim Sınıflandırmasına Göre Türkiye'nin İklim Tipleri. *Coğrafya Dergisi*(35), 17-27. <http://dergipark.gov.tr/download/issue-full-file/32204> adresinden alındı
- Sertkaya Doğan, Ö. (2009). Nüfus Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Silivri. *Marmara Coğrafya Dergisi*(20), 1-19.
- Sertkaya Doğan, Ö. (2015). *Biga Yarımadası Nüfus Coğrafyası*. İstanbul: Yeni Anadolu Yayıncılık.
- Sertoğlu, S. (1975, 09 06). *Milliyet Gazetesi Gazete Arşivi*. Milliyet Gazetesi: <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr> adresinden alındı
- Sur Yapı Metrogarden Alışveriş Merkezi. (2017). *Kurumsal: Sur Yapı Metrogarden Alışveriş Merkezi*. Sur Yapı Metrogarden Alışveriş Merkezi Web Sitesi: <http://metrogardenavm.com.tr/Kurumsal/Metrogarden-Hakkında> adresinden alındı
- Şahin, C. (2015). İstanbul'un İlçeleri. C. Yılmaz içinde, *Antik Çağ'dan XXI.Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi "Siyaset ve Yönetim-2"* (Cilt 3, s. 246). İstanbul: İBB Kültür A.Ş. http://www.academia.edu/21037346/İstanbulun_İlçeleri adresinden alındı
- Şahin, S. (2007). *Bir Tatlı Huzur Beldesi Alemdağ*. İstanbul: Alemdağ Belediyesi.
- Şenlik, İ. (2013, Mart 1). Kentiçi Raylı Ulaşım Sistemlerinin Değerlendirilmesi. *Elektrik Mühendisleri Odası Yayınları*, s. 24-26. http://www.emo.org.tr/ekler/7ccd0ae17c4c6a8_ek.pdf?dergi=920 adresinden alındı
- T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2013, Mayıs). *Türkiye'de Doğurganlık Oranlarının Düşmesi, Potansiyel Etkiler ve Proaktif Politika Önerileri*. Aralık 2018 tarihinde Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü: <https://ailetoplum.aile.gov.tr/uploads/pages/arastirmalar/tu-rkiye-de-dog-urganlik-oranlari.pdf> adresinden alındı
- Taşkıran, İ. (2018, Ocak 27). *Ümraniye Alemdağ Caddesi Yayalaştırılıyor*. Anadolu Ajansı Web Sayfası: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/umraniye-alemdag-caddesi-yayalastiriliyor/1044235> adresinden alındı
- Tatlıyer, M. (2017). Türkiye Ekonomisinde Enflasyon ve Ekonomik Büyüme (1950-2015). *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*(ICMEB17 Özel Sayısı), 173-188.

- Terzi, F., & Bölen, F. (2010, Eylül). İstanbul'da Şehirsel Saçaklanmanın Ölçülmesi. *İTÜ'dergisi/a mimarlık, planlama, tasarım*, 9(2), 166-178.
- Tezer, A. (1997). *Kentsel Ulaşım Planlamasında (KUP) Arazi Kullanımı-Ulaşım Etkileşiminin Modellemesi: İstanbul Üzerine Bir Değerlendirme*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- TMMOB Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi. (2018). *İstanbul Çevre Durum Raporu*. İstanbul: TMMOB Çevre Mühendisleri Odası. http://www.cmo.org.tr/resimler/ekler/39ff59c25ee043a_ek.pdf?tipi=78&turu=H&sube=2 adresinden alındı
- Türkiye Belediyeler Birliği. (2014, 06 23). *6360 Sayılı On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanuna İlişkin Rehber*. Türkiye Belediyeler Birliği: http://www.tbb.gov.tr/storage/userfiles/rehber_ve_bilgi_notlari/6360_torba_p_ersonel_rehber.pdf adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2018). *TÜİK Kütüphanesi*. Türkiye İstatistik Kurumu Web Sayfası: <https://kutuphane.tuik.gov.tr/yordambt/yordam.php> adresinden alındı
- Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK]. (2018). *TÜİK Merkezi Dağıtım Sistemi (MEDAS)*. Türkiye İstatistik Kurumu Web Sayfası: <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> adresinden alındı
- Ümraniye Belediyesi. (2014). *Ümraniye Çiğdemi*. Ümraniye Belediyesi Web Sayfası: <https://www.umraniye.bel.tr/tr/main/foto/umraniye-cigdemi/236#lg=1&slide=5> adresinden alındı
- Ümraniye Belediyesi. (2017). *Ümraniye Belediyesi Taşınmaz Envanteri: Sayılarla Ümraniye*. Ümraniye Belediyesi Web Sayfası: <https://www.umraniye.bel.tr/tr/main/pages/umraniye-belediyesi-tasinmaz-envanteri/131> adresinden alındı
- Ümraniye Belediyesi. (2018, Aralık). *Kurumsal: Faaliyet Raporları*. Ümraniye Belediyesi Web Sayfası: <https://www.umraniye.bel.tr/tr/main/pages/faaliyet-raporlari/15> adresinden alındı
- Ümraniye Belediyesi. (2018). *Ümraniye Tarihi*. Ümraniye Belediyesi Resmi Web Sitesi: <https://www.umraniye.bel.tr/tr/main/pages/umraniye-tarihi/18> adresinden alındı
- Ümraniye Kaymakamlığı. (2016, Eylül 25). *Genel Eğitim Durumu*. T.C. Ümraniye Kaymakamlığı Web Sitesi: <http://www.umraniye.gov.tr/genel-egitim-durumu> adresinden alındı
- Ümraniye Kaymakamlığı. (2016, Eylül 25). *Hekimbaşı Av Köşkü*. Ümraniye Kaymakamlığı: <http://www.umraniye.gov.tr/hekimbasi-av-kosku> adresinden alındı
- Yüksel, A., & Erkan, D. (2018). *Kuruluştan Cumhuriyet'e Ümraniye Tarihi -I- (Cilt 1)*. İstanbul: Ümraniye Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLERİ:

Adı Soyadı : Abdullah ÜNSAL

Doğum Yeri : Adana

Doğum Tarihi : 19/11/1983

EĞİTİM BİLGİLERİ:

Y. Lisans : İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, 2019.

Tez Adı : “İstanbul-Ümraniye İlçesinde 1950-2017 Yılları Arasında Göçe Bağlı Olarak Nüfusun Demografik Değişimi” (2019)

Danışman : Prof. Dr. Özlem SERTKAYA DOĞAN

Lisans :Anadolu Üniv., Açıköğretim Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, 2015.

Anadolu Üniv., İktisat Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, 2012.

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü,
Fen ve Teknoloji Öğretmenliği Anadal, İlköğretim Matematik
Öğretmenliği Yandal, 2008

İLETİŞİM BİLGİLERİ:

e-Posta : a.unsal@yahoo.com.tr

ORCHID id : <https://orcid.org/0000-0003-0343-240X>